

Otkrivenja karme

Ciklus predavanja Rudolfa Steinera

Jedanaest predavanja održanih u Hamburgu u svibnju, 1910

SD 120

Sadržaj

Predavanje 1	Priroda i značaj karme u čovječanstvu, Zemlji i univerzumu (16 svibnja 1910)	2
Predavanje 2	Karma i životinjsko carstvo (17 svibnja 1910)	20
Predavanje 3	Karma u odnosu na bolest i zdravlje (18 svibnja 1910)	35
Predavanje 4	Izlječivost i neizlječivost bolesti u odnosu na karmu (19 svibnja 1910)	49
Predavanje 5	Prirodna i neočekivana bolest u odnosu na karmu (20 svibnja 1910)	60
Predavanje 6	Odnos između karme i nesreća (21 svibnja 1910)	74
Predavanje 7	Prirodne sile, vulkanske erupcije, potresi i epidemije u odnosu na karmu (22 svibnja 1910)	87
Predavanje 8	Karma viših bića (25 svibnja 1910)	101
Predavanje 9	Karmički učinci naših iskustava kao muškarci i žene. Smrt i rođenje u odnosu na karmu (26 svibnja 1910)	115
Predavanje 10	Slobodna volja i karma u budućnosti ljudske evolucije (27 svibnja 1910)	126
Predavanje 11	Pojedinac i ljudska karma. Karma viših bića (28 svibnja 1910)	140

Predavanje 1

Priroda i značaj karme u čovječanstvu, Zemlji i univerzumu

Tijekom ovog ciklusa predavanja baviti ćemo se s izvjesnim pitanjima u oblasti znanosti duha koja u životu igraju veliku ulogu. Iz različitih predavanja koja će tijekom vremena biti održana, naučiti ćete da znanost duha ne smije biti apstraktna teorija, niti puka doktrina ili učenje, već izvor života i sposobnost življenja. Ona svoj zadatak ispunjava tek kada preko znanja kojeg može dati, u naše duše ulijeva nešto što život čini bogatijim i razumljivijim, jačajući naše duše i osnažujući ih. Kada antropozof postavi pred sebe ideal koji smo upravo saželi u nekoliko riječi, i zatim pogleda oko sebe da vidi u kojoj mjeri to može provesti u djelo, možda će dobiti nipošto zadovoljavajući utisak. Jer kada nepristrano razmotrimo ono što svijet danas misli da 'zna', i što ljude potiče na ovaj ili onaj osjećaj i djelovanje, možemo reći da se to toliko razlikuje od antropozofskih ideja i ideala, da je antropozof potpuno nesposoban imati izravnog utjecaja na život s onime što je stekao od znanosti duha. Međutim, to bi bilo vrlo površno gledanje na situaciju, ne uzimajući u obzir ono što smo mi sami dobili iz naše koncepcije svijeta. Ako one snage koje stječemo kroz antropozofiju zaista postanu dovoljno snažne, one će naći načina da rade u svijetu; ali ako se nikada ništa ne učini kako bi te snage postale veće, onda za njih zaista neće biti moguće da utječu na svijet.

Međutim postoji još nešto što nas može utješiti, takoreći, čak i ako se nakon gore navedenih razmatranja osjećamo bespomoćni, i to je upravo ono što bi nam trebalo doći kao rezultat opažanja koja će biti izložena u ovom ciklusu predavanja; proučavanja onog što je nazvano čovjekova karma i karma općenito. Za svaki sat proveden ovdje jasnije ćemo vidjeti da se ništa ne smije zanemariti da bi se došlo do mogućnosti utjecaja na život od antropozofije; štoviše, ako se mi sami iskreno i postojano pouzdajemo u karmu, moramo imati povjerenje da će nam sama karma diktirati što svaki od nas, prije ili kasnije, mora napraviti iz naših vlastitih snaga. Ako smatramo da mi sami još nismo sposobni koristiti snage koje smo stekli

našom koncepcijom svijeta, vidjeti ćemo da nismo dovoljno ojačali one snage karme da bi za nas bilo moguće utjecati na svijet pomoću njih. Tako će u ovim predavanjima biti ne samo brojne činjenice u vezi karme, već se sa svakim satom naše pouzdanje u karmu biti sve više probuđeno, i mi ćemo imati sigurnost da će nam, kada dođe vrijeme, bilo to sutra, ili prekosutra, ili za mnogo godina, naša karma donijeti zadatke koje mi, kao antropozofi, moramo izvršiti. Karma će nam se otkriti kao učenje koje nam ne govori samo o tome kakva je veza između ove stvari ili one u svijetu, već s otkrivenjima koja nam donosi, učiniti život prihvatljivijim, i istodobno ga podići na viši standard.

Međutim ako će karma doista to napraviti moramo dublje ući u zakon koji na to upućuje, i njegovo djelovanje u univerzumu. U ovom slučaju, u izvjesnoj mjeri je nužno da napravim nešto za mene neobično kod bavljenja pitanjima znanosti duha, naime, da dam definiciju, objašnjenje riječi; jer obično definicije nas ne vode daleko. U našim razmatranjima obično započinjemo predstavljanjem činjenica, i ako su te činjenice grupirane i uređene na odgovarajući način, koncepcije i ideje slijede same od sebe; međutim ako ćemo sličan smjer slijediti s obzirom na sveobuhvatna pitanja koja moramo raspravljati tijekom sljedećih par predavanja, trebalo bi nam mnogo više vremena nego imamo na raspolaganju. Dakle u ovom slučaju, da bi bili razumljivi, moramo dati, ako ne točnu definiciju, barem nekakav opis koncepta koji će nas zaokupiti na neko vrijeme. Definicije su u svrhu razjašnjenja onog na što se misli kada se koristi takva i takva riječ. Na ovaj način će biti dan opis ideje 'karme', tako da znamo što se podrazumijeva kada se ubuduće koristi riječ 'karma'.

Iz raznih predavanja, svatko od nas će za sebe formirati ideju o tome što karma jest. Vrlo je apstraktna ideja o karmi nazvati je 'duhovnim zakonom uzroka', zakonom po kojem izvjesni učinci slijede izvjesne uzroke nađene u duhovnom životu. Ova ideja o karmi je previše apstraktna, jer je s jedne strane previše uska a s druge strane previše sveobuhvatna. Ako karmu želimo pojmiti kao 'zakon uzroka', moramo je povezati s onim što je inače u svijetu poznato kao 'zakon kauzalnosti', zakon uzroka i učinka. Razjasnimo

kako shvaćamo zakon uzroka na općeniti način prije nego što budemo govorili o duhovnim činjenicama i događajima.

Danas se vrlo često ističe od materijalističke vanjske znanosti, da njena vlastita važnost leži u činjenici da je utemeljena na univerzalnom zakonu uzroka, i da svugdje prati izvjesne učinke na njihove odgovarajuće uzroke. Ali ljudima je svakako mnogo manje jasno kako se odvija to povezivanje uzroka i učinka. Jer u današnjim knjigama koje bi trebale biti pametne i objasniti ideje na sasvim filozofijski način, još uvijek ćete naći izraze kao što je sljedeće: 'Učinak je ono što slijedi od uzroka'. Ali to reći znači potpuno izgubiti iz vida činjenice. U slučaju toplih sunčevih zraka koje padaju na metalnu ploču i čine ju toplijom nego prije, materijalistička znanost bi govorila o uzroku i učinku na uobičajeni način. Međutim možemo li tvrditi da učinak — zagrijavanje metalne ploče — slijedi iz uzroka toplih sunčevih zraka? Ako toplo sunčevo zračenje ima taj učinak već u sebi, zašto zagrijava metalnu ploču samo kada dođe u kontakt s njom? Dakle, u svijetu pojava, u neživom svijetu koji je svuda oko nas, nužno je, ako će učinak slijediti uzrok, da se nešto mora susresti s tim uzrokom. Ukoliko se to ne dogodi ne može se govoriti da učinak slijedi uzrok. Ova uvodna napomena, filozofska i apstraktna iako izgleda očigledna, nipošto nije suvišna; jer ako će se u antropozofskim stvarima napraviti ikakav napredak moramo ući u naviku da budemo ekstremno precizni u našim idejama umjesto da budemo nemarni kao što su ponekad ljudi u drugim oblastima znanja.

Sada, ne smijemo govoriti o karmi na način sličan onome o zrakama koje zagrijavaju metalnu ploču. Zasigurno postoji uzročnost. Veza između uzroka i učinka je tamo, ali nikada nećemo dobiti pravu ideju o karmi ako bi o njoj govorili samo na taj način. Stoga, izraz karma ne možemo koristiti u govoru o jednostavnom odnosu između učinka i uzroka.

Sada možemo ići malo dalje i za sebe formirati nešto višu ideju o vezi između uzroka i učinka. Na primjer ako imamo luk, i savijemo ga i njime izbacimo strijelu, postoji učinak uzrokovan savijanjem luka; ali ne možemo govoriti o učinku ispucane strijele u vezi sa svojim uzrokom kao o 'karmi' više nego u prethodnom slučaju. Ali ako u vezi s ovim slučajem razmotrimo nešto drugo, mi ćemo se, u izvjesnom mjeri, približiti ideji karme, čak i ako je tada ne shvatimo u potpunosti. Na primjer, možemo promisliti da luk,

ako se često savija, postaje s vremenom labav. Dakle, od onog što luk čini i što mu se događa, slijediti će ne samo učinak koji se pokazuje izvana, već također i onaj koji djeluje na sam luk. Čestim savijanjem luka nešto se događa i samom luku. Nešto što se događa kroz savijanje luka djeluje, takoreći, na luk. Tako se dobiva učinak koji djeluje na objekt s kojim je sam učinak i uzrokovan. Ovo se približava ideji karme. Ukoliko nije proizveden rezultat koji djeluje na biće ili stvar koja ga proizvodi, ukoliko nema ovog osobitog reaktivnog učinka na biće koje ga je proizvelo, ideja o karmi nije shvaćena. Ovako dolazimo nešto bliže ideji karme kada nam je jasno da se učinci uzrokovani od stvari ili bića moraju odraziti na samu tu stvar ili biće; ipak olabavljenje luka zbog čestog savijanja ne smijemo zvati 'karma' luka, iz slijedećeg razloga. Ako smo luk imali tri ili četiri tjedna i često ga savijali tako da je nakon toga postao labav, tada zaista u labavom luku imamo nešto sasvim različito od zategnutog luka četiri tjedna ranije. Prema tome, kada je reaktivni učinak takav da stvar ili biće čini nekako sasvim drugačijim, još uvijek ne možemo govoriti o 'karmi'. O karmi možemo govoriti samo kada reaktivni učinci koji djeluju na biće zatječu to isto biće na koje djeluju, ili u svakom slučaju, u izvjesnom smislu, nepromijenjeno. Tako smo se opet malo približili ideji karme; ali ako je opišemo na ovaj način dobivamo samo njenu vrlo apstraktnu sliku.

Ako ovu ideju želimo shvatiti apstraktno, ne možemo napraviti bolje nego da je izrazimo na način na koji smo to upravo napravili; ali ovoj ideji karme jedna stvar mora biti dodana. Ako učinak povratno djeluje na biće odmah, odnosno, ako su uzrok i reaktivni učinak simultani, onda to teško možemo nazvati karmom, jer bi u ovom slučaju, biće od kojeg je učinak upućen zapravo namjeravalo izravno dovesti do tog rezultata. Ono bi, stoga, predvidjelo učinak i percipiralo sve elemente koji vode do njega. Kada je to slučaj zapravo to ne možemo zvati karma. Na primjer, ne bi to trebali nazivati karmom u slučaju ako osoba izvrši neki čin s kojim ima namjeru dovesti do određenih rezultata, i koja zatim dobije željeni rezultat u skladu s njenom namjerom. To jest, između uzroka i učinka mora postojati nešto skriveno od osobe kada ona pokrene uzrok; tako da, iako je ta veza stvarno tu, ona zapravo nije osmišljena od same osobe. Ako ova povezanost nije bila njena namjera onda razlog za vezu između uzroka i učinka treba potražiti negdje drugdje nego kod namjera osobe o kojoj se radi. To jest, ovaj razlog

mora biti određen nekim fiksnim zakonom. Tako karma također uključuje činjenicu da je veza između uzroka i učinka određena zakonom nezavisnim od toga postoji li ili ne izravna namjera dotičnog bića.

Sada smo grupirali nekoliko principa koji nam mogu objasniti ideju karme, ali sve ove principe moramo uključiti u koncept karme, a ne ograničiti je na apstraktnu definiciju. Inače nećemo biti u stanju shvatiti manifestacije karme u različitim sferama života. Sada manifestacije karme moramo najprije potražiti ondje gdje se s njima najprije susrećemo — u pojedinačnim ljudskim životima.

Možemo li pronaći nešto takvog u pojedinačnim životima, i kada možemo pronaći ono što smo upravo predstavili našim objašnjenjem ideje karme? Trebali bi naći nešto takvog ako, na primjer, u našem životu doživimo nešto o čemu možemo reći: 'Ovo iskustvo koje smo imali stoji u određenom odnosu prema prethodnom događaju u kojem smo sudjelovali, i kojeg smo sami uzrokovali'. Pokušajmo prije svega, pukim promatranjem života, biti sigurni da li ta povezanost postoji. Zauzeti ćemo čisto vanjsko stajalište. Onaj tko to ne učini nikada ne može doći do prepoznavanja zakona međuzavisnosti u životu, ne više nego što čovjek koji nikada nije promatrao sudar dvije biljarske kugle može shvatiti elastičnost koja čini da se odbiju. Promatranje života može nas voditi do percepcije zakona međuzavisnosti. Uzmimo konkretan primjer.

Pretpostavimo da je mladić u njegovoj devetnaestoj godini, koji je nekom nesrećom morao napustiti profesiju koja je do tada izgledala kao da mu je namijenjena, i koji je do tada studirao da bi se pripremio za tu profesiju, kroz neku nesreću njegovih roditelja bio prinuđen odustati od te profesije i, u dobi od osamnaest, postati poslovni čovjek. Nepristrani promatrač takve pojave u životu, kao što student fizike promatra sudar elastičnih kugli, vjerojatno će misliti da će poslovna iskustva u koja je mladić vođen najprije imati stimulirajući učinak na njega, tako da će on izvršavati svoje dužnosti, učiti iz njih, i možda postići posebnu izvrsnost u svom radu. Ali nakon nekog vremena također se može vidjeti i drugačije stanje koje nastupa, izvjesna dosada i nezadovoljstvo. To nezadovoljstvo neće se odmah očitovati. Ako se promjena poziva dogodila u devetnaestoj godini, vjerojatno će sljedećih nekoliko godina proći tiho, iako će u njegovoj dvadeset četvrtoj

godini postati očigledno da se nešto naizgled neobjašnjivo ukorijenilo u njegovoj duši. Gledajući stvar поближе vjerojatno ćemo vidjeti, ako slučaj nije previše kompliciran, da se objašnjenje dosade koja se javlja pet godina nakon promjene poziva mora potražiti u njegovoj trinaestoj ili četrnaestoj godini; jer se uzroci ove pojave općenito trebaju potražiti u otprilike istom periodu vremena prije promjene poziva kao i pojava koju smo opisali da se dogodila nakon toga. Čovjek o kojem se radi kada je bio trinaestogodišnji učenik, pet godina prije promjene zvanja, možda je doživio nešto u njegovoj duši što mu je dalo osjećaj unutarnje sreće. Pretpostavljajući da se promjena profesije nije dogodila, tada bi se ono na što se mladić naviknuo u njegovoj trinaestoj godini pokazalo u kasnijem životu i donijelo bi ploda. Tada je, međutim, došla promjena koja je u početku zainteresirala mladića i tako zaposjela njegovu dušu da je potisnuo, takoreći, ono što je prije okupiralo; ali iako potisnuto na neko vrijeme, na račun toga bi dobilo osobitu snagu. To se može usporediti sa stiskanjem kugle od indijske gume koju možemo stisnuti do određene točke na kojoj se opire, i ako bi pustili da se vrati to bi napravila proporcionalno sili s kojom smo je stisnuli. Iskustva kakva smo upravo naveli, kroz koja prolazi mladić u svojoj trinaestoj godini, i koja jačaju dok ne promjeni profesiju, mogu također u izvjesnom smislu biti potisnuta u pozadinu. Ali nakon nekog vremena u duši se javlja otpor i može se vidjeti kako taj otpor postaje dovoljno snažan da proizvede učinak. Budući da duši nedostaje ono što bi bila imala da se promjena profesije nije dogodila, ono što je potisnuto sada se počinje nametati, pojavljujući se kao dosada i nezadovoljstvo okolinom.

Ovdje imamo slučaj čovjeka koji nešto doživljava ili nešto učini u njegovoj trinaestoj ili četrnaestoj godini — promijenio je zanimanje, i vidimo da ti uzroci kasnije u njihovim učincima djeluju reaktivno na tu istu osobu. U ovakvom slučaju ideju o karmi trebali bismo prvenstveno primijeniti na individualni život čovjeka. Tome ne bismo trebali prigovoriti jer smo upoznali slučajeve u kojima se ništa ovakvog ne može naći. To bi moglo biti, ali ni jedan student fizike koji proučava zakone brzine padanja kamena ne bi rekao da je zakon netočan jer je kamen skrenut udarcem. Moramo naučiti promatrati na pravi način, i isključiti one pojave koje nemaju veze s uspostavljanjem zakona. Dakako, ovakvom mladiću koji, pretpostavivši da ništa drugo ne intervenira, doživljava dosadu u njegovoj dvadeset četvrtoj

godini kao rezultat utisaka primljenih u njegovoj trinaestoj godini, ne bi bilo toliko dosadno da se, na primjer, u međuvremenu oženio. Ali ovdje se bavimo nečim što nema utjecaja na temeljnu istinu načela. Ono što je važno je da moramo pronaći stvarne čimbenike iz kojih možemo utemeljiti zakon. Čisto i jednostavno promatranje je nedovoljno; samo metodičko promatranje voditi će nas do prepoznavanja zakona; i stoga ako želimo proučavati zakon karme, ta metodička zapažanja moramo napraviti na pravi način.

Krenimo, dakle, s proučavanjem karme jedne posebne osobe. Sudbina čovjeku u njegovoj dvadeset petoj zada težak udarac, koji mu uzrokuje bol i patnju. Sada, ako su naša promatranja takve prirode da samo kažemo 'Ovaj težak udarac je samo upao u njegov život i ispunio ga bolom i patnjom', nikada nećemo doći do razumijevanja karmičkih veza. Ali ako idemo malo dalje i promotrimo život ove osobe u njenoj pedesetnoj godini, nakon što je prošla kroz takve nevolje u njenoj dvadeset petoj godini, moda ćemo doći do različitog zaključka kojeg bismo mogli izraziti na ovaj način: 'Čovjek kojeg sada gledamo postao je marljiv i aktivan, vodeći izvrstan život'. Sada, pogledajmo dalje natrag u njegov život. Kada je imao dvadeset nalazimo da je bio nevaljalac, i u potpunosti lijenčina. U dvadeset petoj naišla je ova nevolja, i da se nije susreo s tim udarcem možemo sada reći da bi ostao nikogović. U ovom slučaju težak udarac sudbine bio je uzrok da ga u dobi od pedeset sada nalazimo kao vrijednog i izvrsnog čovjeka.

Ovakva činjenica nas uči da ne bi bili u pravu ako bi udarac sudbine u dobi od dvadeset pet smatrali samo za učinak. Ne možemo samo pitati što ga je uzrokovalo, i stati na tome. Ali ako udarac ne smatramo učinkom na kraju pojave koja mu je prethodila, već ga radije smjestimo na početak niza događaja, i smatramo za uzrok, tada naučimo da moramo u potpunosti i u esenciji promijeniti prosudbe koje smo formirali našim osjećajima i percepcijama s obzirom na ovaj udarac sudbine. Vrlo vjerojatno ćemo biti ožalošćeni ako o njemu razmišljamo samo kao o učinku, ali ako o njemu razmišljamo kao o uzroku onoga što se događa kasnije, vjerojatno će nam biti drago i zbog toga osjećati zadovoljstvo. Jer možemo reći da je zahvaljujući sudbonosnom udarcu čovjek koji ga je doživio postao pristojan čovjek, i koristan član društva. Dakle vidimo da je naš stav bitno drugačiji utoliko što događaj u životu smatramo za uzrok ili za učinak. Stoga je važno

s kojeg gledišta promatramo događaj koji se događa čovjeku — smatramo li ga za uzrok ili za učinak. Točno je da ako naše istraživanje počnemo u vrijeme bolnih događaja, da tada ne možemo jasno opaziti izravan učinak, ali ako smo do zakona karme došli promatranjem sličnih slučajeva, tada nam sam zakon može reći: 'događaj je sada možda bolan jer nam izgleda samo kao rezultat onoga što se dogodilo ranije, ali na njega se također može gledati kao na početnu točku onoga što će slijediti'. Tada možemo unaprijed vidjeti udarac sudbine kao početnu točku i uzrok posljedica, i to stvari osvjetljava sasvim drugačijim svijetlom.

Tako sam zakon karme može biti izvor utjehe ako se naviknemo postavljati događaj ne samo na kraj, već na početak niza događaja. Ta utjeha postoji samo ako naučimo život proučavati metodički, i smještati stvari u ispravan odnos jedne prema drugima kao uzrok i posljedicu. Ako ova promatranja provodimo temeljito, uočiti ćemo događaje u životu osobe koji se odvijaju s određenom pravilnošću; drugi se, opet, javljaju prilično nepravilno u istom životu. Onaj tko pažljivo promatra ljudski život — ne jednostavno na površan način — u njemu može pronaći izvanredne poveznice. Nažalost, fenomeni ljudskog života sada se promatraju samo u kratkim vremenskim periodima, teško čak i za nekoliko godina; ljudi nisu naviknuli povezivati ono što se dogodilo nakon dugog perioda vremena, s onim što se ranije moglo dogoditi kao uzrok. Danas je jako malo onih koji proučavaju početak i kraj života osobe u njihovom odnosu jedno prema drugom; ipak, taj je odnos iznimno poučan.

Recimo da smo odgajali dijete tijekom prvih sedam godina njegovog života bez da smo učinili ono što se obično događa, odnosno, ne počinjući s uvjerenjem da ako će čovjek voditi dobar i koristan život mora bezuvjetno ispuniti naše vlastite ideje o dobrom čovjeku. Jer u takvom slučaju trenirali bi dijete što je moguće strože za ponašanje koje je, prema našim vlastitim idejama, ono od dobre i korisne osobe. Ali ako na početku shvatimo da osoba može biti dobra i korisna na mnoge različite načine, i da nije nužno da odredimo na koji će od tih načina dijete sa svojim talentima postati dobar i koristan čovjek — u tom slučaju bi kazali: 'Kakve god da su moje ideje o dobroj i korisnoj osobi, ovo dijete će postati takvo tako što će izvući svoje najbolje talente, i najprije ih moram otkriti. Zašto su bitna pravila s kojima se ja sam osjećam vezan? Samo dijete mora osjećati potrebu

napraviti ovo ili ono. Ako dijete želim razviti u skladu s njegovim individualnim talentima, najprije moram razviti u njemu latentne sklonosti i izvući ih vani, kako bi ono iznad svega moglo ostvariti i djelovati u skladu s njima'.

Dakle vidimo da postoje dva sasvim različita načina utjecaja na dijete u prvih sedam godina njegovog života. Ako sada pogledamo dijete u njegovom kasnijem životu, proći će mnogo vremena prije nego su manifestirani bitni učinci onog što smo na ovaj način unijeli u prve godine njegovog života. Promatranje života otkriva nam da se aktualni rezultati onog što je unijeto u dušu djeteta u njegovim najranijim godinama ne manifestira sve do same jeseni života. Čovjek do samog kraja života može posjedovati aktivan um, ako je bio, kao dijete, educiran na taj način; odnosno, ako su žive, inherentne sklonosti njegove duše bile uočene i prirodno razvijene. Ako smo izvukli i razvili njegove urođene snage, plodove ćemo vidjeti u jesen njegovog života prikazane kao bogat duševni život. S druge strane, kod izgladnjele i osiromašene duše i odgovarajućoj boležljivoj staroj dobi (jer kasnije ćemo vidjeti kako izgladnjela duša povratno djeluje na tijelo), manifestirano je ono što smo napravili pogrešno u našem tretmanu osobe u najranijem djetinjstvu. Ovo je nešto u ljudskom životu što je u izvjesnom smislu tolika pravilnost da je primjenjivo na svakog kao veza između uzroka i učinka.

Ista poveznica se može naći također i u srednjim fazama života, i sada ćemo skrenuti pažnju na to. Način na koji se bavimo s djetetom od njegove sedme do četrnaeste godine proizvodi učinke u onom dijelu njegovog života koji prethodi jeseni života, i tako uzroke i učinke vidimo kako djeluju u ciklusima. Ono što je kao uzrok postojalo u najranijim godinama izlazi kao učinak u kasnijim. Ali pored ovih uzroka i učinaka u individualnim životima koji se odvijaju u ciklusima, postoji ono što bi se moglo opisati kao pravocrtni zakon.

U našem primjeru koji je pokazao kako je trinaesta godina utjecala na dvadeset treću, vidimo kako su uzrok i učinak tako povezani s ljudskim životom da ono što je čovjek doživio vodi do naknadnih učinaka koji sa svoje strane povratno djeluju na njega. Tako se karma ispunjava u individualnim životima. Ali do objašnjenja ljudskog života nećemo doći ako proučavamo

samo vezu uzroka i učinka u jednom životu pojedinca. Kako se sada iznijeta ideja može dalje dokazivati i iznositi pokazati ćemo na sljedećim predavanjima; za sada ćemo se samo dotaknuti onog što je već potvrđeno, da znanost duha uči kako je život čovjeka između rođenja i smrti ponavljanje prethodne ljudske egzistencije.

Ako sada potražimo glavno obilježje života između rođenja i smrti, to možemo opisati kao proširenje jedne te iste svijesti (u svakom slučaju u njenim bitnim elementima) kroz cijelo vrijeme života. Ako se sjetite najranijih dijelova svog života, reći ćete: 'Doista postoji trenutak kada moja sjećanja na život počinju, koji se ne podudara s mojim rođenjem, već dolazi nešto kasnije'. Svatko tko nije posvećenik to će tvrditi, i reći će, to je najdalje što svijest doseže. Postoji, doista, nešto izvanredno u periodu između rođenja i početka sjećanja na život, i na to ćemo se opet vratiti jer to baca svjetlo na važna pitanja. Osim za ovo razdoblje između rođenja i početka sjećanja, možemo reći da je život između rođenja i smrti karakteriziran činjenicom da se širenje svijesti proteže kroz cijelo to razdoblje.

U običnom životu osoba ne traži vezu između uzroka i učinka, jer uzima u obzir samo kratka razdoblja. Tako kada joj se nešto dogodi u kasnijem životu, uzrok ne traži u svom ranijem životu; ipak bi to mogla ako bi bila dovoljno oprezna i sve istražila. Mogla bi to sa sviješću koju kao svijest pamćenja ima na raspolaganju, i ako bi kroz sjećanja težila napraviti vezu, u karmičkom smislu, između ranijih i kasnijih događaja, stigla bi do sljedećeg zaključka: 'Shvaćam, naravno, da se određena iskustva koja sam imao ne bi dogodila da mi se ovo ili ono nije dogodilo u ranijem životu, i sada moram otpjeti radi pogrešnog načina na koji sam odgajan'. Ali ako pogleda vezu, ne zbog onog što je on učinio pogrešno, već zbog štete koja mu je napravljena, to bi mu bilo od pomoći. Lakše bi našao načina i sredstva da neutralizira štetu koja mu je napravljena. Prepoznavanje ovakve veze između uzroka i učinka u različitim periodima našeg života koju možemo pretražiti s običnom sviješću može nam u životu biti od krajnje koristi; jer ako steknemo ovo znanje možda možemo napraviti nešto drugo. Bez sumnje, ako se osoba koja je stigla do dobi od osamdeset osvrne natrag i vidi da se uzroci stvari koje mu se događaju sada mogu naći u najranijem djetinjstvu tada će za nju možda biti vrlo teško da popravi pakost koja joj je napravljena; i ako se sada i počne baviti učenjem neće mu to mnogo

pomoći. Ali ako sebi dopusti da bude podučen ranije, i osvrne se natrag na, recimo, svoju četrdesetu godinu na nepravde koje su mu učinjene, tada bi mogao poduzeti neke mjere protiv toga.

Tako vidimo da nas ne treba podučavati samo karma našeg vlastitog individualnog života, već zakon međuzavisnosti koji karma kao cjelina naznačuje. To može biti vrlo korisno u našem životu. Što bi trebao učiniti čovjek koji u svojim četrdesetima pokušava spriječiti učinke učinjene mu nepravde, ili greške koje je sam napravio u dvanaestog godini? On će učiniti sve da spriječi posljedice vlastitih nedjela ili onih drugih prema njemu. On je posljedicu koja bi se neizbježno dogodila da nije intervenirao, u izvjesnoj mjeri zamijenio drugom. Poznavanje onoga što se dogodilo u njegovoj dvanaestoj godini voditi će ga do konkretnog djela u njegovoj četrdesetoj godini, koje ne bi napravio da nije znao da se ovo ili ono dogodilo u njegovoj dvanaestoj godini. Što je dakle čovjek napravio osvrćući se na svoj rani život? On je kroz tako stečeno znanje dopustio da određeni rezultat slijedi uzrok. On je uzrok želio i doveo do njega. To nam sada pokazuje kako, u skladu s karmičkim posljedicama, naša volja može intervenirati i dovesti do nečega što uzima mjesto karmičkih učinaka koji bi inače slijedili. Ako uzmemo u obzir ovakav slučaj u kojem je osoba sasvim svjesno dovela do veze između uzroka i učinka u životu, mogli bismo zaključiti da je u ovom slučaju karma ili zakoni karme prodrli u njegovu svijest, i on je sam, na neki način doveo do karmičkog učinka. Sada ista razmišljanja primijenimo na ono što znamo o životu čovjeka u njegovim različitim utjelovljenjima na Zemlji. Svijest o kojoj smo upravo govorili koja se proteže, uz spomenutu iznimku, kroz cijeli period između rođenja i smrti, posljedica je činjenice da je čovjek sposoban koristiti svoj mozak kao instrument. Kada čovjek prođe kroz vrata smrti, u igru ulazi druga vrsta svijesti — ona koja je nezavisna od mozga i radi pod bitno različitim uvjetima. Također znamo da se ova svijest, koja traje do novog rođenja, može osvrnuti na sve što je od čovjeka napravljeno u njegovom životu između rođenja i smrti. U ovom periodu između rođenja i smrti prvo moramo oblikovati namjeru da se osvrnemo na bilo koju nepravdu koja nam je učinjena, ili koju smo mi napravili, ako te nepravde želimo karmički neutralizirati. Nakon smrti, osvrćući se na život, vidimo ono što smo napravili krivo ili obrnuto; i u isto vrijeme vidimo kako su ta djela utjecala na nas; vidimo kako je, zbog nekog djela, naš karakter

unaprijeđen ili pogoršan. Ako smo ikom donijeli patnju, potonuli smo i postali manje vrijedni; manje smo savršeni, takoreći. Sada, ako se nakon smrti osvrnemo vidimo brojne takve događaje, i sebi kažemo: 'Pogoršao sam se'. Tada se u svijesti nakon smrti, pojavljuju volja i snaga da se povrati, kada se pokažu prilike, vrijednost koju smo izgubili; odnosno, htijenje da se napravi kompenzacija za svaku počinjenu pogrešku. Dakle između smrti i ponovnog rođenja formirana je tendencija i namjera da se ispravi ono što je napravljeno pogrešno, da bi se povratio standard savršenosti koji bi čovjek trebao imati —standard koji je snižen djelom na koje se upućuje.

Zatim se čovjek još jednom vraća životu na Zemlji. Njegova svijest je opet promijenjena. On se ne sjeća vremena između smrti i ponovnog rođenja, ili odluka da napravi kompenzaciju. Ali u njemu ostaje namjera, i premda on ne zna da mora učiniti takvu i takvu stvar da bi kompenzirao takvo i takvo djelo, ipak je snagom u sebi potaknut da napravi kompenzaciju. Sada možemo imati ideju što se događa kada čovjek u njegovim dvanaestima pretrpi gorku kušnju. Sa sviješću koju posjeduje između rođenja i smrti, biti će deprimiran kušnjom; ali ako bi se mogao sjetiti svojih odluka napravljenih u vrijeme između smrti i ponovnog rođenja, mogao bi ući u trag moći koja ga je dovela u položaj u kojem je pretrpio kušnju, jer je osjećao da će samo prolazeći kroz to moći ponovno postići stupanj savršenstva kojeg je izgubio i kojeg je sada morao ponovno steći. Kada, dakle, obična svijest kaže: 'Kušnja je tu, i ti patiš od toga', ona vidi samo nevolje, a ne učinak koji proizvodi; ali druga svijest koja može gledati natrag na vrijeme između smrti i ponovnog rođenja, vidi namjerno traženje kušnje ili neke druge nesreće.

To nam se doista pokazuje kada na čovjekov život pogledamo s višeg stajališta. Tada možemo vidjeti da se u čovjekovom životu događaju sudbonosni događaji koji nisu rezultat uzroka koji je u samom individualnom životu, već su učinci uzroka percipiranih u drugom stanju svijesti, naime, svijesti koju imamo prije ponovnog rođenja. Ako potpuno shvatimo ove ideje, vidjeti ćete da na prvom mjestu imamo svijest koja se proteže kroz vrijeme između rođenja i smrti, koju nazivamo svijest 'osobnosti'. I dalje vidimo da postoji svijest koja je aktivna izvan perioda od rođenja do smrti o kojoj čovjek u svojoj običnoj svijesti ne zna ništa, ali koja ipak djeluje na isti način kao i obična svijest. Stoga smo najprije pokazali

kako svatko može preuzeti svoju vlastitu karmu, i u četrdesetoj godini napraviti neku kompenzaciju tako da uzroci iz njegove dvanaeste godine možda neće doći do učinaka. Tako on uzima karmu u svoju osobnu svijest. Međutim, ako je čovjek vođen negdje gdje mora otrpjeti bol da bi kompenzirao nešto i postao bolji čovjek, to također proizlazi iz samog čovjeka; ne iz njegove osobne svijesti, već iz sveobuhvatnije svijesti koja radi u periodu između smrti i ponovnog rođenja. Entitet uključen u ovu svijest zvati ćemo 'individualnost', a ovu svijest, koju neprestano prekida 'osobna svijest', zvati ćemo 'individualna svijest'. Tako vidimo karmu operativnu u odnosu na individualno ljudsko biće.

Unatoč tome, nećemo razumjeti ljudski život ako samo slijedimo niz pojava kao što smo upravo učinili, ako našu pažnju usmjerimo samo na ono što čovjek ima u sebi u smislu uzroka i učinaka koji ga se tiču. Da bi stvari razjasnili trebamo samo iznijeti jednostavan slučaj, i odmah ćemo vidjeti da ne možemo razumjeti ljudski život ako uzmemo u obzir samo ono što je već rečeno. Uzmimo pronalazača ili izumitelja, na primjer, Kolumba, ili izumitelja parnog stroja, ili nekog drugog: u otkriću postoji posebna aktivnost, posebno postignuće. Ako ispitujeemo aktivnost i tražimo uzrok zašto je čovjek to napravio, uvijek ćemo naći takve uzroke tražeći duž linija koje smo upravo istaknuli. U njegovoj individualnoj i osobnoj karmi naći ćemo razloge zašto je Kolumbo jedrio u Ameriku i zašto je odlučio to učiniti upravo u to konkretno vrijeme. Ali sada se možemo upitati da li uzrok mora biti tražen samo u njegovoj osobnoj i individualnoj karmi; i da li samo djelo treba smatrati za učinak samo za individualnost koja radi u Kolumbu. To da je Kolumbo otkrio Ameriku za njega je imalo određene posljedice. On se podignuo radeći to, i postao savršeniji, i to će se pokazati u razvoju njegove individualnosti u budućim životima. Ali kakve učinke ovo postignuće ima na druge ljude? Ne mora li to također biti smatrano uzrokom koji je utjecao na živote nebrojenih ljudskih bića?

Ovo je, opet, prilično apstraktno razmatranje takvog pitanja koje bi mogli proučavati mnogo dublje ako bi mogli promatrati ljudski život tijekom dugih vremenskih razdoblja. Razmotrimo ljudski život u egipatsko-kaldejskom dobu koje je prethodilo grčko-latinskom. Ako propitamo osobitosti tog doba, posebno s obzirom na ono što je dano čovječanstvu, i onoga što je potom čovječanstvo u njemu naučilo, vidjeti ćemo nešto

zanimljivo. Ako ovu epohu usporedimo s našom vlastitom, uvidjeti ćemo da je ono što se događa u našem vlastitom dobu povezano s onim što se dogodilo u egipatsko-kaldejskoj civilizaciji. Grčko-latinska leži između to dvoje. U naše vrijeme izvjesne stvari ne bi se dogodile da se neke druge stvari nisu dogodile u egipatsko-kaldejska vremena. Ako je današnja znanost polučila određene rezultate, to je svakako napravila pomoću snaga koje su se otvorile i razvile iz duša ljudi. Ljudske duše koje su radile u naše vrijeme također su bile inkarnirane u ljudima egipatsko-kaldejskog doba, i u to vrijeme su doživjele određena iskustva bez kojih ne bi mogle ostvariti ono što danas rade. Da učenici starih egipatskih svećenika hrama nisu u egipatskoj astrologiji učili o odnosima koji postoje između nebeskih tijela, oni kasnije ne bi mogli prodrijeti u tajne svijeta, niti bi određene duše u sadašnjem dobu posjedovale sposobnosti za istraživanje nebeskih oblasti. Na primjer, kako je Kepler došao do svojih otkrića? Učinio je to zato jer je u njemu bila duša koja je u egipatsko-kaldejskim vremenima stekla snage potrebne za otkrića koja će on napraviti u petom razdoblju. Ispunjava nas unutarnjim zadovoljstvom vidjeti u određenim dušama ostvarivanja koja se javljaju iz činjenice da su klice onoga što sada rade položene u prošlosti. Kepler, jedan od ljudi koji su igrali najvažniju ulogu u istraživanju zakona univerzuma kaže za sebe, 'Da, ja sam onaj koji je opljačkao zlatne posude Egipćana da bi ih ponudio mom bogu koji je daleko od egipatskih granica. Ako mi oprostite, radovati ću se, ali ako me krivite moram to otrpjeti; ovdje bacam kockice i pišem ovu knjigu. Što je važno ako se čita danas ili kasnije — čak i ako stoljeća moraju proći prije nego se pročita! Sam bog je morao čekati šest tisuća godina onoga koji je prepoznao njegovo djelo'.

Ovdje imamo sporadično sjećanje kako raste u Kepleru onoga što je primio kao klicu da djelo koje je, u svom životu kao Kepler, ostvario. Mogu se dati stotine sličnih slučajeva. Ali u Kepleru vidimo nešto više od puke manifestacije učinaka koji su bili rezultat uzroka u prethodnoj inkarnaciji — vidimo manifestaciju koja ima svoj značaj za cijelo čovječanstvo — manifestaciju nečega što je bilo jednako važno za čovječanstvo u prethodnoj epohi. Vidimo kako je osoba postavljena u poseban položaj da bi napravila nešto za cijelo čovječanstvo. Vidimo da ne samo u pojedinačnim životima, već i u cijelom čovječanstvu, postoje veze između uzroka i učinka, koje se protežu velikim periodima vremena, i možemo zaključiti da će karmički

zakon pojedinca presijecati zakone koje bi mogli nazvati 'karmičkim zakonima čovječanstva'. Ponekada je ovo presijecanje tek neznatno uočljivo. Zamislite što bi se dogodilo s našom astronomijom da teleskop nije otkriven u to konkretno vrijeme. Ako se osvrnemo na povijest teleskopa vidimo od kakve je ogromne važnosti to otkriće bilo. Sada, dobro je poznato da je otkriće teleskopa bilo na sljedeći način: neka djeca su se igrala s lećama u radionici optičara i slučajno, kako bi netko rekao, tako su postavila optičke leće da je nekome došla na um ideja da takav aranžman upotrijebi da napravi nešto poput teleskopa. Razmislite koliko duboko morate tražiti da bi došli do individualne karme djece i karme čovječanstva koja je vodila do otkrića u tom određenom trenutku. Pokušajte misliti o te dvije činjenice zajedno, i vidjeti ćete na koji se izvanredan način karma pojedinaca i karma cijelog čovječanstva presijecaju i međusobno isprepliću. Morate priznati da bi cijeli razvoj čovječanstva bio različit da se ovakva stvar nije dogodila onda kada se dogodila.

Pitati pitanje kao što je: — 'Što bi se dogodilo s Rimskim carstvom da Grci nisu odbili perzijski napad u Perzijskim ratovima u određeno vrijeme?' — obično je sasvim uzaludno, ali pitati: 'Kako se dogodilo da je Perzijski rat završio na taj način?' nikako nije uzaludno. Ako slijedimo ovo pitanje i tražimo odgovor vidjeti ćemo da je na Istoku, bilo određenih posljedica jer su tamo despotski vladari željeli nešto samo za sebe, i da su se, da bi to ostvarili, udružili sa žrtvenim svećenicima. Cijela organizacija Istočne države bila je u to vrijeme nužna da bi se bilo što dalo ostvariti i ovo uređenje nosilo je sa sobom sve nevolje koje su rezultirale da su Grci — drugačije konstituirani ljudi — u kritičnom trenutku porazili Istok koji je napadao. Kako bi dakle trebali razmatrati karmu onih koji su u Grčkoj radili na otporu perzijskom napadu? Pronaći ćemo mnogo toga što je osobno u karmi onih o kojima se radi, ali također ćemo naći da je njihova osobna karma povezana s karmom nacija i čovječanstva, tako da je opravdano reći da je karma čovječanstva smjestila te određene osobe na to određeno mjesto u to vrijeme. Ovdje vidimo da karma čovječanstva utječe na individualnu karmu, i moramo se upitati kako se te stvari isprepliću. Ali možemo ići još dalje, i razmotriti još jednu vezu pomoću znanosti duha.

Možemo se osvrnuti na vrijeme u evoluciji naše Zemlje kada još nije postojalo mineralno carstvo. Evoluciji Zemlje prethodile su evolucije

Saturna, Sunca i Mjeseca, gdje još nije bilo mineralnog carstva u našem smislu riječi. Tek na Zemlji su naši minerali preuzeli njihove sadašnje oblike. Ali budući da je mineralno carstvo postalo odvojeno tijekom zemaljske evolucije, i ostati će odvojeno carstvo do kraja. Prije toga, ljudi, životinje, i biljke razvili su se bez mineralnog carstva. Da bi kasnije ostala carstva mogla dalje napredovati, morala su odvojiti mineralno carstvo od sebe, ali nakon što su to napravila, mogla su se razviti samo na planetu koji ima čvrstu mineralnu formu. Nisu se mogla razviti ni na koji drugi način nego ovako, ako priznamo da se formiranje mineralnog carstva odvijalo na način na koji smo kazali. Mineralno carstvo je tu, i kasnija sudbina drugih carstava unutar naše Zemlje zavisi o egzistenciji ovog mineralnog carstva koje je formirano unutar naše Zemlje u davna vremena. Dakle nešto se dogodilo povezano s činjenicom formiranja mineralnog carstva što treba biti uzeto u obzir u svakom kasnijem razvoju Zemlje. Ovdje opet u kasnijim dobima imamo karmičko ispunjenje za nešto što se dogodilo ranije. Na Zemlji se ispunilo ono što je na Zemlji davno ranije pripremljeno. Postoji veza između onog što se dogodilo ranije i što se ostvarilo kasnije — ali ovo je također veza koja u svojim učincima povratno djeluje na biće koje ju je uzrokovalo. Ljudi, životinje, i biljke odvojili su se od mineralnog carstva, i ono povratno djeluje na njih! Dakle vidimo da je moguće govoriti o karmi Zemlje.

Konačno, možemo nešto iznijeti na vidjelo, čega elemente možemo naći u općim principima opisanima u mojoj knjizi, *Tajna znanost*. Znamo da su određena bića ostala na stupnju evolucije starog Mjeseca i da su ta bića to učinila u svrhu davanja ljudskim bićima izvjesnih kvaliteta. Nisu samo bića, već su također i supstance, ostale na Zemlji iz vremena starog Mjeseca. Na stupnju Mjeseca zaostala su bića koja su na egzistenciju Zemlje utjecala kao luciferička bića. Kao rezultat toga, na našoj Zemlji su manifestirani određeni učinci kojih se uzroci mogu naći u životu Mjeseca. Ali s točke postojanja same supstance došlo je do nečeg analognog. Onako kako sada vidimo naš solarni sustav, nalazimo ga sastavljenog od nebeskih tijela koja redovito vrše ponavljajuća kretanja pokazujući neku vrstu unutarnje cjelovitosti. Ali nalazimo druga nebeska tijela koja se kreću, zaista, izvjesnim ritmom, ali krše, takoreći, uobičajene zakone solarnog sustava. To su kometi. Sada, supstanca kometa ne pokorava se zakonima koji postoje u našem solarnom

sustavu, već takvim zakonima koji su prevladavali u egzistenciji starog Mjeseca. Doista. Zakoni tog starog Mjeseca sačuvani su u životu kometa. Već sam često naglašavao da je naša znanost duha ukazala na određene zakone znanosti prije nego su bili potvrđeni od prirodne znanosti. U Parizu, 1906, skrenuo sam pažnju na činjenicu da su, tijekom egzistencije starog Mjeseca, izvjesne kombinacije ugljika i dušika igrale sličnu ulogu onoj koju danas igra na našoj Zemlji kombinacija kisika i ugljika, ugljičnog monoksida, ugljičnog dioksida, i tako dalje. Ove potonje u sebi imaju nešto smrtonosno. Kombinacije cijanida, kombinacije cijanovodične kiseline, igrale su sličnu ulogu tijekom egzistencije starog Mjeseca. Na te činjenice pažnju je skrenula znanost duha 1906, i na dugim predavanjima je pokazano da kometi zakone egzistencije starog Mjeseca donose u naš solarni sustav, tako da nisu zaostala samo luciferička bića, već također i zakoni stare supstance Mjeseca, koji u našem solarnom sustavu rade na nepravilan način. Uvijek smo govorili da komet u svojoj atmosferi mora sadržavati nešto poput kombinacija cijanida. Tek mnogo kasnije, naime ove godine, 1910, u kometu je spektralnom analizom nađena cijanovodična kiselina, dokazujući ono što je već objavila znanost duha. Ako ikada budemo upitali da li je moguće nešto otkriti od znanosti duha onda ovdje imamo dokaz. Postoji više ovakvih dokaza samo ako bi ih netko uočio. Dakle nešto od egzistencije starog Mjeseca radi u našoj sadašnjom egzistenciji Zemlje. Sada smo došli do pitanja: Može li se tvrditi da nešto duhovno leži iza pojava opaženih pomoću vanjskih osjetila?

Onome tko poznaje duhovnu znanost sasvim je jasno da je nešto duhovno iza svih materijalnih realiteta. Ako sa stajališta supstance postoji djelovanje stare egzistencije Mjeseca na našu egzistenciju Zemlje kada je obasja komet, tada također nešto duhovno radi iza, i čak možemo uvidjeti koja duhovna snaga radi iza u slučaju Halley-eva kometa. Halley-ev komet je vanjski izraz novog impulsa materijalizma svaki puta kada dođe unutar sfere naše zemaljske egzistencije. Svijetu današnjice ovo može izgledati praznovjerno, ali ljudi se moraju sjetiti kako oni sami dovode duhovne utjecaje od konstelacija. Tko bi zaniijekao da je Eskim drugačija vrsta ljudskog bića od Hindusa, jer u polarnim oblastima sunčeve zrake padaju na Zemlju pod drugačijim kutom! Svugdje sami znanstvenici upućuju na duhovne učinke na čovječanstvo od konstelacija. Duhovni impuls prema materijalizmu

podudara se s pojavom Halley-eva kometa* i taj impuls se može osjetiti. Pojavu ovog kometa 1835 slijedila je i materijalistička kultura druge polovine devetnaestog stoljeća, a njegovu pojavu prije toga slijedilo je materijalističko prosvjetljenje francuskih enciklopedista. To je poveznica. Da bi neke stvari mogle ući u egzistenciju Zemlje, uzroci moraju biti postavljeni mnogo ranije izvan Zemlje; i ovdje se zapravo moramo nositi sa svjetskom karmom. Duhovno i materijalno istjerano je iz starog Mjeseca da bi izvjesni učinci mogli biti reflektirani natrag na one entitete koji su ih istjerali. Sigurno je da su luciferička bića istjerana i prisiljena se razvijati na drugačiji način tako da je za bića na Zemlji, mogla nastati slobodna volja i mogućnost slobodne volje. Ovdje imamo nešto što se u svojim karmičkim učincima proteže izvan naše egzistencije Zemlje; ovdje svjetluca svjetska karma!

Dakle sada smo govorili o koncepciji karme, njenom značenju za svaku osobnost, svaku individualnost, i za cijelo čovječanstvo. Opisali smo njen utjecaj unutar naše Zemlje i izvan nje, i našli smo još nešto drugo što možemo opisati kao svjetsku karmu.

Tako nalazimo karmički zakon povezanosti između uzroka i učinka koji radi na takav način da učinak sa svoje strane povratno djeluje na uzrok; a ipak djelujući reaktivno zadržava svoju bit i ostaje isti. Ovaj zakon karme vlada svugdje u svijetu utoliko što svijet prepoznajemo kao duhovan. Mutno osjećamo da se karma otkriva na toliko mnogo načina, u potpuno različitim sferama, i osjećamo kako će se različite grane karme — osobna karma, karma čovječanstva, karma Zemlje, itd., međusobno presijecati. I time ćemo imati objašnjenje koje nam je potrebno da bi razumjeli život; jer život se može razumjeti u njegovim detaljima ako možemo naći razne karmičke utjecaje kako se presijecaju.

* Posljednje pojavljivanje kometa bilo je 1986. Njegove periodičke posjete javljaju se u intervalima od oko 76 godina, i zabilježene su od 240 g. pr.n.e. Tijekom zadnjeg posjeta, prošao je izravno između Zemlje i Sunca, tako da je Zemlja zapravo prošla kroz rep kometa. Zanimljivo je primijetiti da je ovaj niz predavanja dan u vrijeme dok je komet bio najbliže Zemlji, svibnja 1910.

Predavanje 2

Karma i životinjsko carstvo

Prije nego dođemo do pitanja ljudske karme, nužan je određeni broj pripremnih razmatranja. Jučer smo dali neku vrstu opisa koncepta karme, a danas ćemo morati nešto reći o karmi i životinjskom carstvu.

Ono što bi se moglo nazvati vanjskim dokazom stvarnosti karmičkog zakona naći će se tijekom ovih predavanja na mjestima gdje će biti posebna prigoda da se ukaže na te vanjske dokaze. U tim prigodama također možemo steći sposobnost govoriti o temeljima ideje o karmi onima vani koji mogu postaviti pitanja o ovome ili onome, ili koji mogu dovesti u pitanje cjelokupnu ideju o karmi. Ali za to je nužno nekoliko uvodnih razmatranja.

Što je prirodnije nego upitati se kako je životinjski život i životinjska sudbina povezana s onim što možemo nazvati odvijanjem ljudske karme? U tome ćemo naći sadržano ono što su, za čovječanstvo, najvažnija i najdublja pitanja sudbine.

Odnos čovjeka na Zemlji prema životinjskom carstvu razlikuje se u različitim epohama i također u različitim narodima. Svakako nije bez interesa da u slučaju naroda koji su očuvali najbolje dijelove drevne svete mudrosti čovječanstva, postoji duboko suosjećajno i brižno tretiranje životinja. Na primjer, u budističkom svijetu koji je očuvao važne dijelove starih koncepcija svijeta čovječanstva u drevna vremena, nalazimo vrlo suosjećajno tretiranje životinja, tretiranje i osjećaj prema životinjskom carstvu koji mnogi narodi u Europi ne mogu razumjeti.

Naći ćete to i među drugim narodima također, posebno gdje je nacija očuvala neke od starih koncepcija koje su im došle kao nasljeđe na ovom ili onom mjestu, naći ćete neku vrstu prijateljstva, nečeg što se približava ljudskom tretiranju životinja. Primjer je Arap i njegovo tretiranje svog konja. S druge strane moglo bi se reći da u zemljama u kojima se priprema buduća koncepcija svijeta, odnosno, na zapadu, postoji malo razumijevanja takve simpatije za životinjsko carstvo. Također je karakteristično da se u Srednjem vijeku i sve do u naša vremena, upravo u zemljama gdje se

kršćanstvo širilo, pojavila ideja da se životinje ne mogu smatrati kao bića koja imaju vlastiti život duše, već prije kao nešto poput automata. Također je istaknuto, možda ne neopravdano, premda ne uvijek s velikim razumijevanjem, da je ideja često promicana od zapadne filozofije da su životinje automati i zapravo ne posjeduju dušu, možda preuzeta od običnih ljudi koji nisu imali suosjećanja za životinje i često nisu imali granica u njihovom okrutnom tretiranju. Doista, stvar je otišla toliko daleko da su misli velikog filozofa modernih vremena, Descartesa, u vezi životinjskog carstva, bile potpuno pogrešno shvaćene.

Naravno, mora nam biti jasno da ideja o životinjama kao pukim automatima nikada nije iznesena od stvarno eminentnih duša novije kulture, niti je Descartes imao takvo stajalište, premda u mnogim knjigama filozofije možete pročitati da je imao. Istina je da životinjama ne pripisuje dušu koja se može razviti tako da može dokazati, na primjer, postojanje Boga iz vlastite samosvijesti; ipak kaže da je životinja prožeta i animirana od tzv. životnih duhova, koji, premda ne predstavljaju takvu potpunu individualnost kao ego čovjeka, ipak djeluju kao duša u organizaciji životinje. Zaista je karakteristično da je bilo moguće tako potpuno pogrešno razumjeti Descartesa, jer to nam pokazuje da je u proteklim stoljećima u našem zapadnom razvoju postojala tendencija da se životinji pripiše nešto potpuno automatsko. To ne bismo trebali pogrešno shvatiti da smo se uhvatili toga savjesno, već bi to pročitali kod Descartesa. Osobitost je zapadne civilizacije da se mora razviti iz elemenata materijalizma; može se čak reći da se osvit kršćanstva dogodio na takav način da je ovaj važan impuls u ljudskoj evoluciji prvi izvršio utjecaj u materijalističkom zapadnom duhu. Materijalizam modernih vremena samo je posljedica ove materijalističke koncepcije kršćanstva, najduhovnije religije na zapadu. To je sudbina naroda zapada — ako smijemo tako reći — da moraju raditi iz materijalističkih temelja, i u osvajanju ovih materijalističkih gledanja i tendencija oni će razviti snage koje će voditi do najvišeg duhovnog života. Posljedica je ove sudbine, ove karme, da narodi Zapada imaju tendenciju smatrati životinje samo za automate. Onaj tko ne može prodrijeti u djelovanje duhovnog života i može suditi jedino iz onoga što ga okružuje u vanjskom svijetu osjetila, iz utisaka tog svijeta, lako dolazi do ideje o životinjskom carstvu koja životinje smješta na najnižu razinu. S druge strane, koncepcije svijeta koje sadrže elemente iskonskih duhovnih istina,

drevnu mudrost čovječanstva, sačuvale su neku vrstu znanja o onome što duhovno postoji u životinjskom carstvu; i unatoč svom pogrešnom razumijevanju, unatoč svemu što se uvuklo u njihove poglede na svijet i uništilo njihovu čistoću, nisu mogli zaboraviti da su duhovna djelovanja i duhovni zakoni aktivni u životu i razvoju životinjskog carstva. Dakle, ako smo, s jedne strane, zbog nedostatka duhovnih koncepata, prinuđeni priznati neznanje u vezi životinjske duševne prirode, ne smijemo se, s druge strane, obmanjivati izravno primjenjujući na životinjsko carstvo ideju karme koja pomaže shvatiti ljudsku sudbinu u ljudsku karmu; jer to bi bio rezultat čisto materijalističkog koncepta. To se ne smije učiniti.

Već smo istaknuli da je ideju karme nužno razmotriti s točnošću, i zalutali bi ako bi u životinjskom carstvu potražili primjere povratnog djelovanja na biće od kojeg je krenuo uzrok. Sada, goleme posljedice karmičkog zakona možemo shvatiti samo ako idemo izvan pojedinog ljudskog života između rođenja i smrti, i čovjeka slijedimo kroz njegove uzastopne inkarnacije; tada ćemo otkriti da povrat uzroka kojeg smo pokrenuli u jednom životu može djelovati samo u onom kasnijem. Uobičajeni zakon karme proteže se od života do života, i učinci uzroka ne moraju biti djelatni — zaista, kada razmatramo karmu kao cjelinu, sasvim sigurno nisu djelatni — u istom životu između rođenja i smrti.

Sada, iz elementarnijih učenja znanosti duha već znamo da u slučaju životinja ne možemo govoriti o reinkarnaciji kakva se odvija kod čovjeka. U životinjskom carstvu ne nalazimo ništa što nalikuje onoj ljudskoj individualnosti koja je sačuvana kada osoba prolazi kroz vrata smrti i živi određeni život u duhovnom svijetu tijekom vremena od smrti do ponovnog rođenja da bi opet ušla u egzistenciju preko novog rođenja. Životinjsku smrt ne možemo shvatiti na isti način kao što shvaćamo ljudsku smrt, jer sve što opisujemo kao sudbinu ljudske individualnosti nakon što je osoba prošla kroz vrata smrti nije isto kao u životinjskom carstvu. I ako bi vjerovali da u pojedinoj životinji koju imamo pred nama možemo potražiti reinkarnirano biće životinje koja je prethodno postojala na Zemlji — kao što to možemo u slučaju čovjeka — bili bi potpuno u krivu. U današnje vrijeme, kada je netko sklon razmatrati sve što se nađe u svijetu samo s vanjske strane a ne s unutarne, veliki kontrasti i najvažnije razlike između čovjeka i životinje prolaze nezapažene. Sa čisto materijalističkog gledišta vanjska pojava smrti izgleda kao da je jednaka kod čovjeka i kod životinje. Tako netko može lako

povjerovati, pri promatranju života životinje između rođenja i smrti, da je više pojava kod individualnog života životinje usporedivo s onima u osobnom životu čovjeka između rođenja i smrti. Ali to bi bilo posve pogrešno. Stoga za početak trebamo pojedinačnim primjerima pokazati bitne razlike između životinje i čovjeka.

Ove razlike između čovjeka i životinje mogu se shvatiti samo od onog koji koristi činjenice koje su mu otkrivene i od vanjskih osjetila i od njegove špekulativne misli. Nalazimo pojavu na koju je također skrenuta pažnja od prirodnih istraživača ali s kojom današnji čovjek ne može ništa, naime, pojavu da čovjek zaista mora naučiti najjednostavnije stvari. Tijekom svoje povijesti čovjek mora naučiti koristiti najprimitivnije instrumente, i naša djeca još moraju učiti najjednostavnije stvari, i moraju potrošiti neko vrijeme da bi ih naučila. Čovjek se mora potruditi da proizvede čak i najjednostavnije stvari, ili izradi svoje instrumente i alate. Kada, s druge strane, pogledamo životinje moramo priznati koliko im je lakše u ovom pogledu. Promislite kako dabar gradi svoje komplicirano boravište. Ne treba učiti; zna kako to napraviti, jer nosi znanje sa sobom kao unutarjni zakon, baš kao što mi ljudi nosimo snagu promjene naših zuba u otprilike sedmoj godini života. Nitko to ne treba učiti. Na isti način, životinje kao što su dabrovi nose s njima sposobnost da grade svoje kuće. Ako promatrate životinjsko carstvo vidjeti ćete da životinje sa sobom nose određene sposobnosti s kojima mogu postići stvari od kojih je ljudska umjetnost, koliko god bila velika, daleko od postizanja.

Sada se može postaviti pitanje: Kako dolazi do toga da kada je ljudsko biće rođeno da je manje sposobno nego, na primjer, kokoš, ili dabar; i da najprije mora, uz mnogo muke, steći ono što ova stvorenja već donose sa sobom? Jer za našu je koncepciju svijeta važnije da smo sposobni postaviti pravo pitanje nego da nagomilamo znanje. Činjenice mogu biti točne, ali ne moraju uvijek biti bitne za našu koncepciju svijeta. Sada, premda ćemo danas ići u uzroke ovih pojava sa stajališta znanosti duha, predaleko bi nas odvelo ako bi detaljno prikazali zašto je to tako. Ali možemo, za početak, uputiti na to sa par riječi.

Ako se uz pomoć znanosti duha vratimo natrag u ljudskoj evoluciji u drevnu prošlost naći ćemo da su snage koje su na raspolaganju dabru ili bilo kojoj drugoj životinji, da bi mogle donijeti ovakvu artistsku moć u svijet,

jednom bile na raspolaganju čovjeku. Nije tako da je čovjek u drevnoj prošlosti propustio ovu obdarenost sposobnošću dok su životinje sve uzele za sebe; on je također primio te snage, doista u daleko većem stupnju nego životinje. Jer iako one unose izvjesnu veliku artistsčku vještinu u svijet sa sobom, to je međutim, ograničenog opsega. U osnovi pri rođenju čovjek ne može napraviti baš ništa, i prvo mora naučiti sve što se tiče vanjskog svijeta. Ovo je nekako pretjerano izrečeno, ali shvatiti ćete što mislim. Sada, kada čovjek uči, uskoro se pokazuje da on može postati mnogostran, i da što se tiče razvoja izvjesnih artistsčkih sposobnosti, itd., to može biti znatno bogatije nego je to kod životinje. Tako je izvorno čovjek nosio sa sobom veće obilje moći, koje danas ne donosi. Tako je oživljena osobita pojava, da su izvorno čovjek i životinja bili slično obdareni; i ako bi se vratili u evoluciju starog Saturna, trebali bismo otkriti da nije bilo apsolutno nikakve razlike između ljudskog i životinjskog razvoja. Sve te sposobnosti bile su zajedničke oboma. Što se u međuvremenu dogodilo da životinja donosi sa sobom u egzistenciju svakakve sposobnosti, dok je čovjek doista nevješto biće kada dolazi u svijet? Kako se čovjek u međuvremenu ponašao da sada više ne posjeduje sve što je jednom donio sa sobom? Je li on to glupo protraćio tijekom evolucije, dok su životinje to sačuvale kao štedljive domaćice? To su pitanja koja se mogu postaviti na osnovu stvarnih činjenica.

Čovjek nije protraćio one snage koje danas životinja manifestira kao vanjske sposobnosti; samo ih je transformirao, ali u nešto različito od onoga što posjeduju životinje. One su ih primijenile na vanjska djela; dabrovi grade svoje domove i ose njihova gnijezda, ali čovjek je transformirao i pripojio unutar sebe iste snage koje životinje manifestiraju izvana, i na taj način izgradio ono što nazivamo viša ljudska organizacija. Da bi čovjek mogao hodati uspravno, da bi imao savršeniji mozak, i, općenito, savršeniju unutarnju organizaciju, određene snage su bile nužne, i to su iste snage s kojima dabar konstruira svoj dom. Dabar gradi svoj dom, ali čovjek je okrenuo snage prema unutra na sebe, na svoj mozak, itd., i tako mu nije ništa preostalo s čime bi radio izvana. Dakle ako se, u sadašnje vrijeme krećemo među životinjama sa savršenijom konstitucijom, to je zbog činjenice da smo mi primijenili iznutra sve snage koje dabar troši na vanjski način. Mi našu dabarsku građevinu imamo u nama, i stoga više nismo u stanju manifestirati te snage izvana na isti način. Kada zauzmemo

sveobuhvatan pogled na svijet, razumijemo porijeklo raznih sposobnosti koje postoje u kreaciji, i to kako nam se javljaju danas.

Zašto je čovjek prema unutarnjoj organizaciji morao okrenuti posebne snage koje vidimo u vanjskim postignućima životinja? Jer je jedino stjecanjem te unutarnje organizacije čovjek mogao postati vozilo onoga što je danas ego koji napreduje od utjelovljenja do utjelovljenja. Niti jedna druga organizacija nije mogla postati nositelj ega, jer u potpunosti zavisi o vanjskom svetištu to da li će ego individualnost moći biti aktivna u zemaljskoj egzistenciji ili ne. To ne bi mogla da vanjska organizacija nije pogodna za ego individualnost. Sve je pridonijelo da ta organizacija bude ovako prikladna, i s tim ciljem se morao napraviti određeno uređenje, kojeg bit već znamo.

Znamo da je evolucija Mjeseca prethodila evoluciji Zemlje. Prije toga opet je bila evolucija Sunca kojoj je prethodila evolucija Saturna. Kada je evolucija Mjeseca došla do kraja, čovjek je bio na stupnju razvoja — u odnosu na vanjski život — koje bi se moglo opisati kao animalno-čovječanstvo. U to vrijeme vanjska ljudska organizacija nije bila napredovala dovoljno da bi postala vozilo ego-individualnosti. Evolucija Zemlje imala je zadatak utjeloviti ego u ovu organizaciju. Ali to se moglo dogoditi samo regulirajući našu evoluciju Zemlje na vrlo poseban način. Kada je stari razvoj Mjeseca došao do kraja, sve se razgradilo, takoreći, u kaos. U određeno vrijeme kozmičke zore, pojavio se novi kozmos naše evolucije Zemlje. U njemu je bilo sadržano sve što je, kao naš solarni sustav, povezano s nama i Zemljom. Iz te cjeline, iz tog kozmičkog jedinstva odvojila su se sva ostala nebeska tijela koja pripadaju našoj posebnoj egzistenciji Zemlje. Ne trebamo ulaziti u način na koji su se odvojili drugi planeti, Jupiter, Mars, itd. Moramo samo naglasiti da su se u izvjesnom periodu u našoj fazi Zemlje u evoluciji, naša Zemlja i naše Sunce odvojili. Dok se Sunce već bilo odvojilo i slalo dolje svoju aktivnost na Zemlju od izvana, naša Zemlja još je bila ujedinjena sa sadašnjim Mjesecom, tako da su supstance i duhovne snage koje sada pripadaju Mjesecu, u to vrijeme još bile ujedinjene sa Zemljom.

Sada, često smo se doticali pitanja što bi se dogodilo da se Sunce nije odvojilo od Zemlje, i prešlo u to stanje u kojoj djeluje na Zemlju od izvana kao što to radi sada. U početku kada je Zemlja još bila ujedinjena sa

Suncem, uvjeti su bili sasvim različiti i cijeli kozmički sustav uključivao je pretke ljudske organizacije čineći jedno jedinstvo. Apsurdno je promatrati moderne uvjete i reći: 'Kakve besmislice ti antropozofi govore! Da je bilo tako, sva bi bića izgorjela!' Ali ta su bića bila tako organizirana da su u to vrijeme mogla postojati pod uvjetima sasvim različitim od onih u ovoj epohi. Sada, da je Sunce ostalo u uniji sa Zemljom, snage vrlo različite i mnogo više nasilne stale bi sa Zemljom; i posljedica bi bila da bi cijela evolucija Zemlje napredovala tako žestoko i brzo da bi za ljudsku organizaciju bilo nemoguće da se razvije kako bi trebala. Stoga je bilo nužno da se Zemlji dade sporiji tempo, i stave na raspolaganje intimnije sile. To se moglo postići samo povlačenjem žestokih i olujnih sila od Zemlje. Snage Sunca radile su manje žestoko kada su djelovale od izvana nakon povlačenja od Zemlje. Međutim, kroz to, dogodilo se nešto drugo. Zemlja je sada u stanju u kojem čovječanstvo opet nije moglo napredovati na pravi način. Stanje Zemlje sada je bilo previše gusto, i imalo je sušeće i okamenjavajuće djelovanje na sav život. Da su uvjeti ostali takvi, čovjek se opet ne bi mogao razviti. To je riješeno posebnim uređenjem. Neko vrijeme nakon izlaska Sunca sadašnji Mjesec je napustio Zemlju, i odnio sile usporavanja koje bi sav život dovele do spore smrti. Tako je Zemlja ostala iza između Sunca i Mjeseca, birajući upravo pravi tempo za ljudsku organizaciju, i omogućivši joj da preuzme ego, i da bude nositelj individualnosti koja ide od utjelovljenja do utjelovljenja. Ljudska organizacija kakva danas postoji proizvedena je iz kozmosa ni pod kakvim drugim uvjetima nego kroz ovaj proces — najprije odvajanje Sunca i zatim ono od Mjeseca.

Netko bi možda rekao: 'Da sam ja bio Svemogući napravio bi to drugačije; Ubrzo bih proizveo takvu kombinaciju da bi ljudska organizacija mogla napredovati na način na koji mora napredovati! Zašto je bilo nužno da Sunce mora otići prvo i zatim nakon nekog vremena Mjesec?'

Osoba koja misli na ovaj način misli previše apstraktno. Ona ne razmišlja da kada će se u univerzalnom poretku proizvesti tako kompleksna stvar kao što je ljudska organizacija, da je za svaki pojedini dio potrebno posebno uređenje. Ono što ljudska misao i izmišlja i zamišlja ne može se pretvoriti u stvarnost. Apstraktno se može misliti bilo što, ali kod znanosti duha treba naučiti misliti konkretno tako da se može reći: Ljudska organizacija nije jednostavna stvar; sastoji se od fizičkog tijela, eterskog tijela i astralnog tijela. Ova tri dijela najprije moraju biti dovedena u određenu ravnotežu,

tako da bi nekoliko dijelova moglo biti u ispravnom odnosu jedni s drugima. To se moglo dogoditi samo kroz ovaj trostruki proces: Prvo, stvaranje jedinstvenog kozmosa — cjelokupno kozmičko jedinstvo Zemlje, Sunca i Mjeseca. Zatim se nešto moralo učiniti što bi radilo na usporavajući način na ljudsko etersko tijelo koje bi inače previše vatreno konzumiralo svu evoluciju — to je ostvareno povlačenjem Sunca. Zatim se opet Mjesec morao povući, jer bi inače preko astralnog tijela ljudska organizacija umrla. Ova tri procesa morala su se dogoditi zbog trostruke čovjekove organizacije.

Tako vidimo da čovjek svoje postojanje i svoje sadašnje osobine duguje složenom uređenju u kozmosu. Ali također znamo da se evolucija svih carstava prirode ni na koji način ne odvija istim tempom kao opće evolucija. Iz raznih predavanja danih prethodnih godina, znamo da su na svakom planetarnom utjelovljenju Zemlje, izvjesna bića zaostala iza u općoj evoluciji. Zatim, kako se evolucija nastavlja dalje ona žive u uvjetima koji u potpunosti ne odgovaraju toj evoluciji. Također znamo da se u osnovi sva evolucija može odvijati na pravi način kroz zaostajanje tih entiteta. Tijekom evolucije starog Mjeseca izvjesna bića su ostala iza kao luciferička bića, i preko njih došlo je mnogo onoga što je zlo; ali njima također dugujemo ono što ljudsku egzistenciju čini mogućim, naime, mogućnost slobode, slobodnog razvoja našeg unutarnjeg bića. Zaista, možemo reći da je u izvjesnom smislu ovo zaostajanje luciferičkih bića bilo žrtvovanje. Ona su ostala iza tako da bi tijekom egzistencije Zemlje mogla provoditi određene aktivnosti; ona su mogla čovjeku podariti osobine koje se odnose na njegovo dostojanstvo i određivanje njegove sudbine. Moramo se naviknuti na potpuno različite ideje od onih koje su uobičajene; jer prema uobičajenim idejama moglo bi se reći da luciferički duhovi nisu uspjeli napredovati i da su morali zaostati; i nismo mogli opravdati njihov nemar. Ali to nije bila stvar nemara luciferičkih bića; u izvjesnom smislu njihovo zaostajanje je bilo žrtva, da bi mogla raditi na našem zemaljskom čovječanstvu s onime što su stekli ovom žrtvom.

Iz posljednjeg predavanja već znate da zaostajala nisu samo bića nego i supstance i sačuvale zakone koji su u prethodnim planetarnim uvjetima bili ispravni, i zatim nosile te zakone u kasniju evoluciju. Tako se faze evolucije koje pripadaju drevnim vremenima miješaju i prožimaju s onima modernih vremena. I to je ono što dovodi do ovako velike kompleksnosti života, koja nam nudi stupnjeve egzistencije koji su najraznovrsniji. Životinjsko carstvo

nikada se ne bi moglo razviti pored ljudskog carstva danas da izvjesna bića nisu zaostala na kraju perioda Saturna da bi, dok je čovječanstvo na Suncu već razvijalo viši stupanj, formiralo drugo carstvo i nastupili kao prvi preci našeg sadašnjeg životinjskog carstva. Tako je ovo zaostajanje bilo apsolutno nužno kao osnova za kasnije formiranje.

Sada usporedba može objasniti zašto su bića i supstance morali zaostati. Razvoj čovjeka je morao napredovati postupno, i to je mogao samo u onom istom stupnju u kojem je čovjek sebe oplemenio. Da je uvijek radio s istim snagama s kojima je radio za vrijeme faze Saturna, ne bi bio napredovao, već bi zaostao. Zbog toga je morao oplemeniti svoje snage. Za ilustraciju, pretpostavimo da imamo čašu vode u kojoj je rastopljena neka supstanca. Sve u toj čaši od vrha do dna biti će iste boje, iste gustoće, itd. Sada pretpostavimo da su grublje supstance pale na dno; tada čišća voda i finije supstance ostaju iznad. Voda se može rafinirati samo separacijom grubljih dijelova. Nešto poput ovoga također je bilo nužno nakon što je Saturn evolucija prešla svoj put, tako da se pojavio takav sediment, i cijelo se čovječanstvo odvojilo od nečega, zadržavajući sve finije dijelove. Ono što je ostalo formiralo je kasnije životinjsko carstvo. Pomoću ove separacije čovjek je mogao oplemeniti sebe, i uzdići se na viši stupanj. Na svakom stupnju izvjesna bića moraju biti odvojena, da bi se čovjek mogao uzdizati sve više.

Tako imamo čovječanstvo koje je postalo moguće samo čovjekovim oslobađanjem od bića koja oko njega žive u nižim carstvima. U jednom smo trenutku bili povezani s tim bićima, sa svim njihovim snagama, u napetosti evolucije poput gušćih sastojaka u vodi. Mi smo se od njih uzdigli i na taj način naš razvoj je učinjen mogućim. Tako gledamo dolje na tri carstva prirode oko nas, i u njima vidimo nešto što je moralo postati temelj našeg razvoja. Ta bića su potonula da bi se mi mogli uzdići. Na ovaj način na podređena carstva prirode gledamo s pravog aspekta.

Proučavanje razvoja Zemlje pomoći će nam da još jasnije shvatimo detalje ovog procesa. Moramo razumjeti da sve činjenice u našem zemaljskom razvoju imaju izvjesne odnose i veze. Vidjeli smo da je do odvajanja Sunca i Mjeseca od Zemlje zaista došlo da bi se tijekom evolucije Zemlje ljudska organizacija mogla razviti do te mjere da postane individualnost; i zajedno s time ljudska organizacija je napravljena čistom. Ali preko ove separacije u univerzumu zbog čovjeka, kroz veliku promjenu u našem solarnom sustavu,

bio je također utjecaj i na druga tri carstva prirode — posebno životinjsko carstvo. Ako želimo razumjeti utjecaj izvršen na životinjsko carstvo kroz proces odvajanja Sunca i Mjeseca, ovo je ono do čega dolazimo kao rezultat duhovnog istraživanja:

Čovjek je bio na određenom stupnju evolucije kada se odvojilo Sunca. Sada, da je bio prisiljen ostati na tom stupnju na kojem je bio za vrijeme perioda kada je Mjesec još bio ujedinjen sa Zemljom, ne bi bio u stanju postići svoju sadašnju organizaciju; bio bi suočen s određenim opadanjem i isušivanjem. Prvo su mjesečeve snage morale otići. Mogućnost ove ljudske organizacije dugujemo samo okolnosti da je tijekom perioda kada je Mjesec još bio dio Zemlje, čovjek očuvao organizaciju koja je još uvijek mogla biti prilagodljiva; jer bilo je moguće da ta organizacija postane tako postavljena da izlazak Mjeseca ne bi više bio od ikakve koristi. Samo su preci čovječanstva bili na tom prilagodljivom stupnju na kojem je organiziranje još bilo moguće. Stoga se Mjesec u određeno vrijeme morao odvojiti. Sada, što se dogodilo do vremena izlaska Mjeseca?

Ljudska organizacija postajala je sve grublja. Čovjek nije, zaista, izgledao kao drvo — to bi bila pregruba koncepcija. Organizacija je u to vrijeme unatoč svojoj grubosti još uvijek bila mnogo finija nego je to naša sadašnja organizacija; ali za to razdoblje između izlaska Sunca i onog od Mjeseca, organizacija čovjeka bila je tako gruba da duhovniji dio njega, koji je u izvjesnom smislu živio naizmjenično unutar i izvan fizičkog tijela, zapao u krizu da kada je pokušao ponovno ući u fizičko tijelo našao ga je tako gustim, zbog događaja koji su se dogodili na Zemlji, da više nije mogao ući u njega kao u svoje prebivalište. Stoga je došlo do toga da je duhovni i duševni dio mnogih naših ljudskih predaka potpuno napustio Zemlju, i na neko vrijeme uzeo utočište na drugim planetima koji pripadaju našem solarnom sustavu. Samo se mali broj fizičkih tijela mogao koristiti i održavati se tijekom tog vremena. Kao što sam rekao, daleko veći broj ljudskih duša je otišao u svemir, ali tijekom ljudske evolucije održavan je od malog broja onih koji su bili najrobusniji i koji su se mogli boriti i osvajati. Te robusne duše nosile su evoluciju tijekom kritičnog razdoblja.

Tijekom cijelog ovog procesa ljudska individualnost još uvijek nije bila evoluirala. Tamo je više bila karaktera duše nekakve vrste, i kada su se neke duše povukle otišle su u skupine duša.

Tada je došao izlazak Mjeseca koji je omogućio za ljudsku organizaciju da se dodatno rafinira. Onda je mogla primiti duše koje su se prethodno udaljile, i te duše su postupno — sve do i tijekom atlantske epohe — ponovno spustile dolje i ušle u ljudska tijela ispod. Međutim određeni organizmi su se reproducirali tijekom tog kritičnog vremena i nisu mogli postati vozila ljudske duše pošto su bili previše grubi. Time je došlo do toga da je uz bok s onim organizacijama koje su se mogle rafinirati i postati vozila ljudske individualnosti, također bilo i razmnožavanih organizama koji nisu mogli, i oni su bili nasljednici organizama koji su bili napušteni od ljudske duše tijekom vremena kada se Sunce već bilo povuklo a Mjesec još bio ujedinjen sa Zemljom.

Tako uz bok čovjeku vidimo carstvo organizama koji se uistinu razvijaju, koji su, očuvavši karakter Mjeseca postali nesposobni da budu nositelji ljudske individualnosti.

Ti organizmi su u biti oni koji su postali naše sadašnje životinjsko carstvo. Može izgledati zanimljivo da grublji organizmi sadašnjih životinja imaju izvjesne sposobnosti čime su u stanju raditi mudro, kao u slučaju rada dabra, itd.; ali to se može u potpunosti objasniti ako ne razmišljamo previše površno. Upravo organizacija tih bića u koju nisu ušle ljudske duše, koja je razvila vanjsko uređenje animalne strukture — nervni sustav, itd., učinila je za njih mogućim da se u potpunosti usklade sa zakonima egzistencije Zemlje. Jer ona bića koja nisu razvila sposobnost preuzimanja ljudskih duša, cijelo vrijeme su ostala ujedinjena sa Zemljom. Druge organizacije koje su se kasnije rafinirale, tako da mogu primiti ljudsku individualnost, svakako su također bile s njima na Zemlji, ali pošto su kasnije morale pretrpjeti izvjesne promjene kada je Mjesec bio vani, izgubile su sposobnosti, ili radije preobrazile ih u rafiniranje sebe, a i morajući pretrpjeti druge promjene.

Tako primjećujemo da kada je Mjesec bio odvojen, na Zemlji su bile određene organizacije koje su jednostavno u sebi reproducirale stare uvjete kakvi su postojali kada je Mjesec ranije bio ujedinjen sa Zemljom. Ove organizacije su ostale grube, sačuvale su zakone koje su imale ranije, i postale tako podešene da kada se Mjesec odvojio, u njima se nije dogodila nikakva promjena. Jednostavno su se rigidno razmnožavale dalje. Druge organizacije koje će postati vozila ljudskih individualnosti nisu se mogle

rigidno umnažati kao što su to radile grublje organizacije. Morale su se promijeniti na takav način da ona bića koja u međuvremenu nisu bila ujedinjena sa Zemljom, a sada se na nju moraju vratiti, sada mogu u njima djelovati. Ovdje imamo razliku između bića koja su sačuvala stari rigidni karakter Mjeseca i ona koja su se promijenila. Sada, u čemu se promjena sastojala?

Kada su se one duše koje su otišle od Zemlje vratile, i još jednom preuzele tijela, počele su raditi promjene u nervnom sustavu, mozgu, itd. Primijenile su svoje snage, takoreći, na unutarnju izgradnju. Sada ne može biti nikakve promjene u drugim bićima koja su otvrdnula. Različita bića sada su preuzela ove potonje organizme, bića koja su zaostala na prethodnom stupnju i koja nisu dovoljno evoluirala da rade na organizmu od iznutra. Radije su radile od izvana kao grupne duše životinja. Tako su ljudske duše došle u posjed organizacija koje su za njih bile pogodne nakon izlaska Mjeseca, i ta bića su preradila organizaciju u ono što je dovelo do savršene ljudske strukture. One organizacije koje su ostale rigidne tijekom perioda Mjeseca nisu više mogle biti promijenjene, izvjesne duše su ih potom zaposjele, takve duše koje se u cjelini nisu dovoljno razvile da bi radile na individualnosti, već su zaostale na stupnju Mjeseca, razvijajući se koliko je to bilo moguće. One su stoga zaposjele ove niže organizacije kao 'grupne duše'.

Tako je razlika između čovjeka i životinje objašnjena kozmičkim događajima. Kroz kozmičke procese u evoluciji Zemlje proizvedene su dvije vrste organizacija. Da smo bili prisiljeni ostati sa strukturom kakva je ona od bića neposredno ispod čovječanstva sada bi bili prisiljeni lebdjeti oko Zemlje jer bi naša organizacija bila previše rigidna. Nismo stoga mogli, sići u njih, i premda smo postali savršenija bića, morali bi bili ostati gdje su ostale organizacije grupne duše životinja. Međutim, kako su naše organizacije mogle sebe oplemeniti, mogli smo ući u njih i koristiti ih kao naše boravište; to jest mogli smo sići u tjelesna utjelovljenja. Grupne duše to ne moraju raditi; one djeluju na ta bića iz duhovnog svijeta.

Dakle u životinjskom carstvu koje nas okružuje vidimo nešto što smo i mi danas trebali biti, da naša sadašnja organizacija nije bila transformirana. Sada se upitajmo kako su se životinje s njihovom rigidnijom organizacijom pojavile na Zemlji. Sišle su preko nas. One su potomci tijela koja mi više nismo željeli zaposjedati nakon izlaska Mjeseca. Mi ostavljamo ta tijela iza

sebe da bi kasnije našli druga i mi ne bismo bili u stanju kasnije naći druga, da upravo u to vrijeme ta nismo napustili. Jer tek nakon izlaska Sunca mi smo mogli nastaviti naš napredak na Zemlji. Ostavili smo iza nas, takoreći, određena bića, da bi mi sami mogli pronaći mogućnost da se uzdignemo. Da bismo se uzdignuli morali smo ići na druge planete i ostaviti tijela dolje da propadnu, i u izvjesnom smislu ono što jesmo dugujemo onom što ostaje dolje. Zaista, ono što dugujemo može se opisati još detaljnije. Moramo pitati kako je za nas bilo moguće da napustimo Zemlju za vrijeme tog kritičnog perioda, jer biće ne može samo otići gdje mu se sviđa.

Tijekom evolucije Zemlje po prvi puta smo došli do nečega što dugujemo luciferičkim duhovima. Oni su bili naši vođe i odveli su nas od evolucije Zemlje u kritičnom periodu. Bilo je to kao da su nam rekli: 'Tamo dolje došlo je kritično vrijeme i morate napustiti Zemlju'. Napustili smo Zemlju pod vodstvom luciferičkih duhova, istih bića koja su u naše astralno tijelo tog vremena unijela luciferički princip, sklonost u nama za sve što nazivamo mogućnošću zla; ali s time u isto vrijeme došla je i mogućnost slobode. Da nas u to vrijeme nisu odveli od Zemlje uvijek bi trebali ostati vezani lancem za formu koju smo tada stvorili, i sada bi, u najboljem slučaju, mogli samo lebdjeti iznad te forme bez da bi ikada mogli ući. Tako su nas odveli i ujedinili njihovo vlastito biće s našim bićem.

Ako ovo imamo na umu razumjeti ćemo da smo za vrijeme našeg odsustva mi primili luciferičke utjecaje. One druge organizacije koje nisu dijelile ovu sudbinu koja je nas odvela u određene oblasti svijeta, ostale su dolje bez luciferičkog utjecaja. One su morale dijeliti našu zemaljsku sudbinu, ali nisu mogle dijeliti našu nebesku sudbinu. I kada smo se vratili na Zemlju u nama smo imali luciferički utjecaj — ali ta druga bića nisu imala. Time je za nas postalo moguće voditi život u fizičkom tijelu a ipak život od njega nezavisan, kako bismo mogli postajati sve više nezavisni od fizičkog tijela. Ali ta druga bića koja nisu imala luciferički utjecaj predstavljaju ono što su naša astralna tijela bila u intervalu između izlaska Sunca i onog od Mjeseca, naime, ono čega smo se oslobodili. Gledamo životinje i kažemo: 'Sve što životinje manifestiraju na način okrutnosti, proždrljivosti, i svih animalnih poroka, osim vještine koju imaju, mi bi trebali imati u nama, da ih nismo mogli odbaciti. Ovo oslobađanje naših astralnih tijela dugujemo okolnostima da su sva grublja astralna tijela ostala iza u životinjskom carstvu i na Zemlji'. Možemo, doista, reći da je dobro za

nas da više nemamo okrutnost lava, lukavstvo lisice, itd., već da je to povučeno od nas i vodi nezavisnu egzistenciju izvan nas.

Tako životinje imaju astralno tijelo zajedničko s nama, i stoga mogu osjetiti bol. Ali iz onoga što je sada rečeno vidimo da one ne posjeduju snagu da evoluiraju kroz bol i pobijede bol, jer nemaju individualnost. Životinje na račun toga mnogo više treba žaliti nego nas. Mi moramo otpjeti bol, ali svaka bol je kod nas način za usavršavanje; prevladavajući je mi se dižemo više. Mi smo iza nas ostavili životinju kao nešto što već ima sposobnost da osjeti bol ali još ne posjeduje snagu da se izdigne iznad bola, i uspije pomoću njega. To je sudbina životinja. One nam manifestiraju našu vlastitu raniju organizaciju kada smo bili sposobni osjetiti bol, ali još nismo mogli, prevladavajući bol, transformirati je u nešto korisno za čovječanstvo. Tako smo tijekom naše zemaljske evolucije životinjama ostavili ono naše najgore, i one stoje oko nas kao simboli toga kako smo mi sami došli do našeg savršenstva. Ne bismo se riješili ostataka da životinje nismo ostavili iza. Moramo naučiti uzimati u obzir ove činjenice, ne kao teorije, već radije s kozmičkim osjećanjem svijeta. Kada gledamo životinje trebali bi osjećati: 'Vi životinje ste vani. Kada vi patite, vi patite od nečega od čega mi žanjemo korist. Mi ljudi, međutim, imamo moć prevladati patnju dok je vi morate otpjeti. Nakon što smo primili patnju prenijeli smo je na vas, i na sebe preuzimamo snagu za nadvladati je'.

Ako iz teorije izgradimo ovaj kozmički osjećaj, tada doživljavamo veliki i sveobuhvatni osjećaj simpatije za životinjsko carstvo. Stoga kada je ovaj univerzalni osjećaj proizašao iz prvobitne mudrosti čovječanstva, kada je čovječanstvo još posjedovalo sjećanje na izvorno znanje koje je svakom od njih govorilo mutnom vidovitom vizijom kako su jednom stvari stajale, s time je također bila sačuvana i simpatija za životinjsko carstvo, i to u velikoj mjeri. Ova simpatija će se ponovno pojaviti kada se ljudi naviknu na znanost duha, i kada opet budu vidjeli kako je karma čovječanstva vezana za svjetsku karmu. U takozvanom mračnom dobu kada je materijalistička misao vladala, nije se mogla ispravno percipirati ova povezanost. U to vrijeme promatrano je samo ono što je u svemiru jedno do drugog, bez uzimanja u obzir činjenice da što god je jedno do drugog u svemiru da to ima zajedničko porijeklo, i razdvojilo se tek tijekom evolucije. Bilo je prirodno da se prestane osjećati veza između čovjeka i životinje; i u onim dijelovima Zemlje gdje je bila misija sakriti duhovno znanje o ovoj

povezanosti, zamjenjujući ga sviješću koja se zanima samo za vanjski fizički prostor, svoj dug životinjama čovjek je platio na čudan način. Pojeo ih je.

Ove stvari nam pokazuju kako su koncepcije svijeta povezane sa svijetom percepcije i osjećaja ljudi. Potonji su posljedica ovog prvog i kako se koncepcije i ideje mijenjaju, percepcije i osjećaji čovječanstva također se mijenjaju. Čovjek nije mogao drugačije nego evoluirati. Zbog toga je druga bića morao gurnuti u ponor tako da bi se on sam mogao podignuti. Nije im mogao dati individualnost koja karmički kompenzira ono što životinje moraju pretrpjeti; mogao im je samo dati bol, bez da je u mogućnosti dati im karmičku kompenzaciju. Ali ono što im nije mogao dati prije, dati će im kada dođe do slobode i nesebičnosti svoje individualnosti. Tada će svjesno shvatiti karmički zakon u ovoj oblasti i reći 'Životinjama dugujem ono što sam sada postao. Budući da su životinje pale iz individualne egzistencije u sjenovitu egzistenciju ne mogu im nadoknaditi ono što su žrtvovala za mene, ali moram se pobrinuti, koliko god je moguće, načinom kako ih tretiram'. Stoga će s napretkom evolucije kroz svijest o karmi ponovno doći do boljeg odnosa između čovjeka i životinjskog carstva nego je to sada, posebno na Zapadu. Doći će do tretmana životinja čime će čovjek ponovno podignuti one koje je potisnuo dolje.

Tako vidimo da postoji izvjesna veza, između karme i životinjskog carstva, iako ne možemo, ako bi željeli izbjeći konfuziju misli, usporediti ono što životinja doživljava kao svoju sudbinu, s ljudskom karmom. Ali ako uzmemo u obzir cjelokupan razvoj Zemlje, vidjeti ćemo da doista možemo govoriti o odnosu između karme čovječanstva i životinjskog carstva.

Predavanje 3

Karma u odnosu na bolest i zdravlje

Opazanja koja ćemo napraviti na ovom i na sljedećim predavanjima mogu biti izložena izvjesnim nesporazumima. Morati ćemo se baviti raznim pitanjima o bolesti i zdravlju sa stajališta karme, ali zbog suprotne prirode sadašnjih struja mišljenja na tu temu, pogrešna ideja o znanstveno duhovnoj osnovi lako se može formirati kada se dotakne ova tema. Znamo da najrazličitiji krugovi raspravljaju o pitanjima zdravlja i bolesti, i da se rasprava često vodila sa značajnom žestinom i strašću. S druge strane, lako je primijetiti kako su predstavnici znanstvene medicine možda bili izazvani nekim neopravdanim napadima, tako da kod njih ne samo da se raspiri određena vrsta strasti, ako se radi o onome što imaju pravo činiti, ali s te strane danas je vođena vrlo teška borba protiv onoga što je na neki način kazano o ovom području razmatranom sa drugih stajališta osim što je to službena medicina. Antropozofija ili znanost duha moći će ispuniti svoje visoke zadatke jedino ako uspije održati nepristranu i objektivnu prosudbu na ovom polju koja je često zatamnjena raspravama. Svatko tko je od mene slušao slična predavanja zna koliko je malo za mene bitno da se priključim zboru onih koji žele diskreditirati ono što je opisano kao akademska medicina; kod znanosti duha nema ni govora o usklađenosti s nekom konkretnom stranom.

Kao uvodno zapažanje možemo reći da postignuća posljednjih godina u pogledu zdravlja i aktualna istraživanja pojave bolesti zaista zaslužuju pohvalu, priznanje i divljenje, baš kao i brojna druga znanstvena otkrića. Što se tiče onoga što je stvarno postignuto u ovoj oblasti, može se reći da ako bi se uopće itko trebao radovati u vezi onoga što je medicina postigla u posljednjih godina, to bi trebala znanost duha. S druge strane, moramo istaknuti da postignuća i stvarne spoznaje i otkrića nisu uvijek istinski i zadovoljavajuće interpretirana i objašnjena sadašnjim znanstvenim mišljenjem. Zaista je u mnogim područjima znanstvenog istraživanja očito da mišljenja i teorije nisu sazrele u skladu s pozitivnim idejama i

činjenicama, koje su ponekad čudesne. Svijetlo koje dolazi od znanosti duha također će uspješno osvijetliti znanstvena osvajanja posljednjih godina.

Nakon ovih preliminarnih razmatranja vidjeti će se da nas ne zanima nikakvo slaganje u tričavim čarkama u vezi toga što se danas može napraviti na polju znanstvene medicine. Međutim, može se reći, da najistaknutije činjenice koje su do sada iznesene na vidjelo ne mogu biti plodonosne za dobro čovječanstva jer ih materijalistički obojena mišljenja i teorije koje danas prevladavaju čine sterilnima. Stoga je mnogo bolje za antropozofiju skromno reći ono što ima za reći nego ulaziti u bilo kakav stranački rat. Tako će mnogo manje uzbuditi strasti koje su danas već toliko uzburkane.

Ako ćemo doći do stajališta s kojeg ćemo razmatrati pitanja kojima se sada bavimo, najprije moramo shvatiti da se uzroke bilo koje pojave mora tražiti na razne načine; postoje bliži i udaljeniji uzroci, i gdje antropozofija želi otkriti karmičke uzroke bolesti, morati će se malo baviti s udaljenijim uzrocima koji nisu na površini. Dati ćemo malu ilustraciju ovoga, što će se uskoro nakon razmišljanja razumjeti.

Uzmimo stajalište onoga tko misli da smo danas na ovom polju veličanstveno napredovali, i tko potpuno prezire mišljenja o zdravlju i bolesti koja su se isticala u prethodnim stoljećima. Ako propitamo pitanja bolesti i zdravlja, stječemo dojam da pripadnici ovog gledišta obično zaključuju da je ono što je izašlo na vidjelo na ovom polju unutar posljednjih dvadeset ili trideset godina neka vrsta apsolutne istine koja doista može, biti nadopunjena, ali se nikada ne može poreći kao znanje koje je stečeno i često se kaže: 'Na ovom polju u minulim vremenima nalazimo najgrublje praznovjerje!' I onda su dani zaista zapanjujući načini o načinu na koji su u prošlim vremenima pokušali liječiti za ovu ili onu pritužbu. Smatra se iznimno lošim kada se naiđe na izraze koji su za modernu svijest izgubili značenje koje su u to vrijeme imali. Tako neki kažu: 'Bila su vremena kada se svaka bolest pripisivala bogu ili vragu!' To nije bilo tako loše kako ovi ljudi to tumače, jer ne mogu formirati ideju onog što se namjeravalo s izrazom 'Bog' ili 'vrag'. Ovo možemo razjasniti pomoću ilustracije.

Pretpostavimo da dvije osobe razgovaraju. Jedna kaže drugoj: 'Upravo sam vidio sobu punu muha. Netko je rekao da je sasvim normalno da soba

bude puna muha, i ja sam također tako mislio, jer je soba bila veoma prljava i to pogoduje muhama'. Sasvim je prirodno da se ovo prihvati kao razlog za postojanje muha i sasvim je razumno reći da ako bi se soba temeljito očistila, da bi muhe nestale. Ali bila je još jedna osoba koja je kazala da zna drugačiji razlog za muhe u kući, i da je pravi razlog to što je lijena kućanica dugo vremena ondje živjela. Sada, koje je to neizmjereno praznovjerje misliti da je lijenost neka vrsta osobnosti koju je samo trebalo pozvati, i zatim muhe dolaze! Zasigurno je objašnjenje koje prisutnost muha pripisuje prljavštini bolje. Gotovo ista stvar se događa kada netko kaže: 'Netko se razbolio jer se zarazio nekom vrstom bakterije; ako se ona protjera, osoba će opet biti zdrava'. Drugi govore u duhovnom uzroku koji leži dublje, ali da bi došlo do izlječenja još uvijek misle da je nužno samo izbaciti bakteriju. Govoriti o duhovnom uzroku bolesti dok se priznaje sve ostalo nije više praznovjerno nego reći kao u prvom slučaju da je prisutnost muha zbog lijene domaćice. I nema se potrebe ljutiti ako netko kaže da muhe ne bi bile tamo da je soba čista. Ne radi se o tome da je jedno gledište u suprotnosti s drugim; umjesto toga nositelj svakog pogleda trebao bi pokušati razumjeti drugog i proučavati njegov smisao. Treba pažljivo razmotriti da li se govori o neposrednim uzrocima, ili se upućuje na neizravne uzroke. Objektivni antropozof nikada neće zauzeti stajalište da samo treba pozvati lijenost da bi muhe ušle u sobu; znati će da i druge materijalne stvari također dolaze u obzir. Ali sve što ima materijalni izraz ima svoju duhovnu pozadinu, i za dobrobit čovječanstva tu duhovnu pozadinu treba potražiti. Međutim, one koji bi željeli sudjelovati u bitci također treba podsjetiti da se duhovne razloge ne treba uvijek shvaćati na isti način i također da se protiv njih ne može uvijek boriti na isti način kao protiv običnih materijalnih uzroka; i ne smije se uvijek misliti da borbom protiv duhovnih uzroka neće biti potrebe boriti se protiv materijalnih uzroka; jer tako bi se moglo dopustiti da soba ostane prljava, i da se nastoji izliječiti dokolicu kućanice. Ono što je nužno je da svaka od strana razumije stajalište drugog a ne svađa s njim o tome.

Sada kada razmatramo karmu moramo govoriti o povezanostima događaja koji su u ranija vremena ušli u ljudski život, i o tome kako se manifestiraju kasnije u njihovim naknadnim učincima na isto ljudsko biće. Ako o zdravlju i bolesti govorimo sa stajališta karme moramo se zapitati: 'Možemo li povezati stanje zdravlja i bolesti s ranijim djelima i doživljajima

te osobe, i kako će njegovo sadašnje stanje zdravlja i bolesti kasnije povratno djelovati na njega'?

Današnja osoba bi najradije vjerovala da je bolest povezana samo s neposrednim uzrocima. Jer osnovna tendencija u modernom pogledu na život je uvijek tražiti ono što je najzgodnije. I svakako je zgodno ne ići dalje od neposrednog uzroka. Stoga u razmatranju ljudske bolesti, u obzir se uzimaju samo neposredni uzroci, a to je pogotovo slučaj kod same oboljele osobe. Jer ne može se poreći da su sami pacijenti vođeni do takvog stajališta, i zbog toga postoji toliko mnogo nezadovoljstva. Kada se vjeruje da bolest mora imati neposredni uzrok kojeg vješt liječnik mora pronaći, i kada on ne može pomoći onda je optužen da je nešto loše radio. Iz ove zgodne metode prosudbe dolazi mnogo toga što je kazano o ovoj temi. Onaj tko zna kako promatrati učinke karme koji se protežu daleko, uvijek će sve više pružati svoj pogled od onog što se događa danas do događaja koju su relativno daleko. Iznad svega, biti će uvjeren da je potpuno razumijevanje nekih okolnosti života osobe jedino moguće kada se može doći do šireg pogleda na ono što leži dalje. To je tako posebno u slučaju bolesti. Kada govorimo o ljudima koji su bolesni, kao i o onima koji su dobro, postavlja se pitanje, 'Kako možemo formirati ideju o prirodi bolesti'?

Kada se duhovno istraživanje provodi izravno uz pomoć duhovnih organa percepcije ono će uvijek — kada se bavimo bolešću čovjeka — primijetiti nepravilnosti, ne samo u fizičkom tijelu, već također i u višim načelima, u eterskom i astralnom tijelu. Duhovni istražitelj u slučaju bolesti mora uvijek razmotriti, s jedne strane udio koji bi fizičko tijelo moglo imati u konkretnom slučaju, i s druge strane, udio eterskog i astralnog tijela; jer u bolest mogu biti uključena sva tri načela. Sada se pojavljuje pitanje: 'Koje ideje možemo oblikovati o procesima bolesti'? Odgovor na ovo pitanje može se najlakše pronaći najprije razmislivši o tome koliko se ideja o bolesti može proširiti. Ostavimo to onima koji uživaju koristiti takav alegorički i simbolički jezik da kod bolesti govore o mineralima ili metalima. Oni neka govore o rđi kao o bolesti željeza. Nama mora biti jasno da ako koristimo čisto apstraktne ideje da ne možemo doći ni do kakvog praktičnog znanja o životu već samo do umišljenih gledišta, a ne onih koja zaista prodiru u činjenice. Ako želimo doći do prave ideje o bolesti i također o stvarnoj ideji

o zdravlju, morati ćemo se paziti izreka da minerali i metali također mogu oboljeti.

Ali stvari stoje sasvim drugačije kada dođemo do carstva biljaka. Zasigurno možemo govoriti o bolesti biljaka, jer za stvarno shvaćanje ideje o bolesti, ove bolesti biljaka su posebno zanimljive i važne. U slučaju biljaka, opet ako se ne ide preko fantazije, ne može se govoriti o 'unutarnjim uzrocima bolesti', na isti način kao kod životinja i ljudi. Bolesti biljaka uvijek se mogu pratiti do vanjskih uzroka, kao što su neki štetni utjecaji u tlu, nedovoljno svijetla, ovaj ili onaj učinak vjetra i druge elementarne aktivnosti prirode. Ili ih se može pratiti do utjecaja parazita koji žive na biljkama i ozljeđuju ih. U carstvu biljaka ideja o 'unutarnjim uzrocima bolesti' ne može biti opravdana. Naravno, nije moguće u kratkom vremenu koje je na raspolaganju podastrijeti bezbrojne dokaze za ono što sam upravo naveo, ali što se više ide u patologiju biljaka očitije je da u njihovu slučaju unutarnji uzroci bolesti ne postoje, već da se moramo baviti vanjskim ozljeđivanjem ili drugim vanjskim utjecajima.

Sada, biljka kakvu vidimo u vanjskom svijetu biće je koje se sastoji od fizičkog i eterskog tijela. U isto vrijeme to je biće koje nas izvještava da je ono što nazivamo fizičko i etersko tijelo u načelu zdravo, te da se mora čekati da se susretne s vanjskom ozljedom prije nego postane bolesno. Istraživanja znanosti duha potvrđuju da je takvo stanje stvari. Dok kroz duhovno znanstveno istraživanje o bolesti životinja i ljudskih bića možemo vidjeti sasvim odlučujuće promjene u unutarnjem ili nadosjetilnom dijelu bića, u slučaju bolesne biljke nikada ne možemo reći da je samo izvorno etersko tijelo promijenjeno, već samo da su poremećaji i štetni utjecaji izvana prodrli u fizičko tijelo i posebno u etersko tijelo. Znanost duha potvrđuje sljedeći općeniti zaključak: U sastavnim dijelovima biljke, naime, fizičkom i eterskom tijelu, pred nama imamo nešto što je u biti zdravo. Ali druga je stvar za vidjeti kako kada je pretrpjela vanjska oštećenja ona može zaštititi svoj rast i razvoj i izliječiti ozljedu. Primijetite na primjer kako, ako posiječete biljku, ona pokušava rasti oko ozlijeđenog dijela, i zaobići ono što je tada ometa i ozljeđuje je. Kada se dogodi vanjska ozljeda, možemo vidjeti jasnu manifestaciju snage iscjeljenja koju biljka ima u svojoj unutarnjoj organizaciji. U eterskom i fizičkom tijelu biljke postoje snage iscjeljenja koje ulaze u igru kada je nanesena neka vanjska povreda. To je iznimno važna

činjenica ako u ovoj oblasti želimo doći do razumijevanja. Biće poput biljke, koje ima fizičko i etersko tijelo tako pokazuje da su ta načela u osnovi zdrava. U njima je dovoljno snage ne samo za razvoj i rast biljke, već postoji i izobilje onih snaga koje se manifestiraju kao snaga iscjeljenja kada ozljeda dođe izvana. Odakle, dakle, dolaze te snage iscjeljenja? Ako ozlijedite samo fizičko tijelo ozljeda će ostati; ono ne može samo popraviti ozljedu. Iz tog razloga, ne možemo govoriti o bolesti u slučaju pukog fizičkog tijela, a najmanje možemo govoriti o odnosu između bolesti i iscjeljenja. To najbolje možemo vidjeti kada se bolest pojavi kod biljke. Tu moramo tražiti načelo unutarnje moći iscjeljenja u eterskom tijelu. Duhovno istraživanje ovo nam pokazuje veoma jasno, jer je aktivnost eterskog tijela biljke mnogo intenzivnija oko dijela gdje je ozljeda nanesena. Ono iz sebe iznjedri potpuno različite oblike, i razvija potpuno različite struje. Izuzetno je zanimljiva činjenica da mi izazivamo etersko tijelo biljke da vrši pojačanu aktivnost kada ozlijedimo njeno fizičko tijelo.

Nismo definirali koncept bolesti ali napravili smo nešto da dođemo do njene prirode, i dobili smo nešto što nam daje nagovještaj unutarnjeg procesa iscjeljenja.

Sljedeći trag dan od unutarnjeg duhovnog promatranja, hajdemo dalje i pokušajmo razumjeti vanjske pojave kojima nas vodi znanost duha. Tada možemo prijeći od razmatranja ozljeda koje nanosimo biljkama do onih koje dajemo životinjama koje, osim eterskog tijela, također imaju i astralno tijelo. Ako naša promatranja provodimo dalje vidjeti ćemo da etersko tijelo više životinje reagira u odgovarajućoj mjeri manje na vanjsku ozljedu. Što je životinja više na skali evolucije toliko će biti manje djelovanje eterskog tijela. Ako uzrokuje tešku ozljedu fizičkom tijelu nižeg ili čak višeg sisavca; ako, na primjer, iščupamo nogu psa ili neke slične životinje, vidimo da etersko tijelo ne može odgovoriti sa svojom moći iscjeljenja u istoj mjeri u kojoj etersko tijelo biljke odgovara na sličnu ozljedu. Ali čak i u životinjskom carstvu ovo djelovanje eterskog tijela može se vidjeti u velikoj mjeri. Spustimo se do životinja vrlo niskog reda — do daždevnjaka. Ako sa takvog bića odsiječemo određeni organ oni ne doživljavaju ništa posebno bolno. Organi brzo ponovno rastu, i životinja uskoro izgleda kao i ranije.

U ovom slučaju dogodilo ne nešto slično onom što se dogodilo u slučaju biljke; prizvali smo određenu snagu iscjeljenja u eterskom tijelu. Ali ne možemo poricati da bi ovakva provokacija da se razviju snage iscjeljenja u eterskom tijelu čovjeka ili više životinje značila značajan rizik za zdravlje. Niža životinja će, naprotiv, samo biti stimulirana iz njenog unutarnjeg bića da izbací još jednog člana pomoću njenog eterskog tijela.

Sada, ako je jedan od krakova raka odsječen, životinja ga ne može odmah obnoviti. Ali kada sljedeći put odbaci svoju ljusku i dođe do sljedećeg prijelaznog stupnja u životu, krak se pojavljuje; drugi puta se povećava, i ako će životinja dovoljno puta odbaciti svoju ljusku, ud će biti zamijenjen novim. Ove činjenice nam pokazuju da etersko tijelo mora ulagati veće napore kako bi prizvalo unutarnje snage iscjeljenja; a kod viših životinja snaga iscjeljenja je još manja. Ako unakazite višu životinju ona ne može napraviti ništa u smjeru zamjene uda. Ovdje moramo ukazati na činjenicu koja je u sadašnje vrijeme predmet važnog sporenja na polju prirodne znanosti: Ako unakazite životinju, i životinja ima potomstvo, deformiteti se ne prenose na potomstvo; sljedeća generacija opet ima potpune dijelove. Kada etersko tijelo prenosi svoje osobine na potomstvo ono je opet stimulirano na formiranje cjelovitog organizma. Etersko tijelo daždevnjaka još uvijek djeluje u istoj životinji; kod raka djeluje samo kada rak odbacuje školjku; kod viših životinja ista pojava javlja se samo kod potomka, i tamo etersko tijelo zamjenjuje ono što je unakaženo kod prethodne generacije. Ako pravilno promatramo ove pojave, jasno ćemo opaziti da moramo govoriti o snagama iscjeljenja u eterskom tijelu čak i ako su te snage manifestirane samo u sljedećem naraštaju kada je potomak rođen bez unakaženosti koju je roditelj pretrpio. Ovdje imamo istraživanje o tome zašto i u koju svrhu su snage iscjeljenja eterskog tijela.

Sada bismo mogli postaviti pitanje: Kako to, dakle, da što se više penjemo u životinjskom carstvu — a ovo također vrijedi i za carstvo ljudi — vidimo da se snage iscjeljenja eterskog tijela moraju više naprezati da se manifestiraju? To zavisi o činjenici da etersko tijelo može biti na razne načine vezano za fizičko tijelo. Između fizičkog i eterskog tijela može postojati intimnija veza ili labavija. Na primjer, uzmimo daždevnjaka, kod kojeg su odsječeni članovi vrlo brzo zamijenjeni. Ovdje moramo pretpostaviti labavu vezu između fizičkog i eterskog tijela, a to se u još

većem stupnju odnosi na carstvo biljaka. Ova unija je takva da fizičko tijelo ne može povratno djelovati na etersko tijelo, i ovo potonje ostaje nedirnuto onim što se događa fizičkom tijelu i u izvjesnom je smislu nezavisno od njega. Sada, priroda eterskog tijela je aktivnost, stvaranje i rast. Ono potiče rast do određene točke. Kada odrežemo dio, etersko tijelo je odmah pripremljeno da obnovi taj dio, i u tu svrhu razvija svu svoju aktivnost. Ali, koji je razlog da ne može razviti svu svoju aktivnost? Razlog će se naći u tješnjoj zavisnosti o fizičkom tijelu. To je slučaj kod viših životinja. Ovdje je mnogo intimnija unija između eterskog i fizičkog tijela, i kada fizičko tijelo razvija svoj oblik i organizira snage fizičke prirode, te snage povratno djeluju na etersko tijelo.

Izraziti to jasnije: Kod nižih životinja ili biljaka ono što je vani ne djeluje povratno na etersko tijelo već ga ostavlja netaknutim, vodeći nezavisnu egzistenciju. Kada dođemo do viših životinja, reakcije fizičkog tijela nametnute su eterskom tijelu koje se potpuno prilagođava fizičkom tijelu; tako da ako ozlijedimo fizičko tijelo, u isto vrijeme ozlijedimo i etersko tijelo. Stoga etersko tijelo mora upotrijebiti veću snagu ako prvo mora iscijeliti sebe i zatim odgovarajućeg člana fizičkog tijela. Stoga u slučaju eterskog tijela viših životinja, moraju biti prizvane dublje snage. Ali koja je veza? Zašto je eterično tijelo više životinje toliko zavisno o formama fizičkog tijela?

Što više napredujemo u životinjskoj kreaciji to više moramo uzimati u obzir ne samo aktivnost eterskog i fizičkog tijela, već također i astralnog tijela. U slučaju nižih životinja aktivnost astralnog tijela malo dolazi u obzir. Iz tog razloga niže životinje imaju toliko mnogo osobina zajedničkih s biljkama. Što se više penjemo, astralno tijelo više ulazi u djelovanje, i to djelovanje je takvo da etersko tijelo podređuje sebi. Biće kao što je biljka, koje ima samo fizičko i etersko tijelo, malo ima veze s vanjskim svijetom; djelovanje na biljku može biti izvršeno izvana, ali to se ne odražava kao unutarnje iskustvo. Tamo gdje je aktivno astralno tijelo, vanjski utisci su reflektirani u unutarnje doživljaje, ali biće u kojem je astralno tijelo neaktivno više je isključeno od vanjskog svijeta. Što je astralno tijelo aktivnije biće se više otvara vanjskom svijetu. Tako astralno tijelo ujedinjuje unutarnju prirodu bića s vanjskim svijetom, i povećana aktivnost astralnog

tijela je odgovorna za činjenicu da etersko tijelo mora koristiti mnogo veću snagu da iscijeli ozljede.

Ako sada prijedemo od životinja na čovjeka, pojavljuje se novi element. Čovjek se jednostavno ne povinuje određenim propisanim funkcijama nadahnutim od astralnog tijela kao u slučaju životinja koje imaju, takoreći, smjer za njih unaprijed ucrtan, i koje žive više-manje prema unaprijed utvrđenom programu. Teško bismo mogli reći za životinju da ona u iole većoj mjeri odstupa od svojih instinkta, ili da svoje instinkte slijedi s više ili manje dosljednosti. Ona slijedi svoj životni plan, i sve njeno djelovanje podvrgnuto je nekoj vrsti općeg programa. Ali čovjek, popevši se više na ljestvama evolucije, može praviti razliku između ispravnog i pogrešnog, istine i laži, dobra i zla. Kroz čisto individualne motive on dolazi u dodir s vanjskim svijetom na različite načine. Ti kontakti povratno djeluju i prave utisak na njegovo astralno tijelo, i kao posljedica interakcije između astralnog i eterskog tijela, sada oba trpe ovo povratno djelovanje. Dakle ako osoba vodi u bilo kom pogledu razuzdan život to će napraviti utisak na njegovo astralno tijelo koje sa svoje strane utječe na etersko tijelo. Kako će to napraviti zavisiti će o tome što je položeno u astralno tijelo. Stoga ćemo sada moći razumjeti da se etersko tijelo čovjeka mijenja, prema tome vodi li ovakav ili onakav život u granicama dobra i zla, ispravnog i pogrešnog, istine i laži, itd. Sve to vrši utjecaj na njegovo etersko tijelo.

Sada se sjetimo što se događa kada ljudsko biće prolazi kroz portal smrti. Znamo da je fizičko tijelo ostavljeno po strani i da etersko tijelo, sada ujedinjeno s astralnim tijelom i egom, ostaje. Kada je nakon smrti prošlo određeno vrijeme, vrijeme koje se mjeri samo danima, etersko tijelo se odbacuje kao drugi leš; međutim, ekstrakt eterskog tijela je ostavljen i ponesen sa sobom i sačuvan trajno. Ovaj ekstrakt eterskog tijela sadrži sve što je prodrlo u etersko tijelo, na primjer od razuzdanog života, ili od pravog i pogrešnog mišljenja, osjećanja i djelovanja. To je sadržano u eterskom tijelu i pojedinac to nosi sa sobom u periodu sve do novog rođenja. Kako životinja nema takvih iskustava, ne može, naravno, prenijeti bilo što na isti način izvan portala smrti. Kada osoba ponovno rođenjem uđe u egzistenciju, esencija njegovog prethodnog eterskog tijela nešto je što sada impregnira njegovo novo etersko tijelo, i prožima njegovu strukturu. Stoga u njenoj novoj egzistenciji osoba u svom eterskom tijelu ima rezultate onoga

što je doživjela u prethodnom životu, a kako je etersko tijelo graditelj potpuno nove organizacije kod novog rođenja, sada se sve to također utiskuje na fizičko tijelo. Kako se to događa?

Duhovno istraživanje nam pokazuje da u formi ljudskog tijela koje ulazi u egzistenciju rođenjem, možemo približno vidjeti koja je djela osoba učinila u prethodnom životu. U slučaju životinje ne možemo reći da pri rođenju donosi sa sobom reinkarniranu individualnost iz prethodnog zemaljskog života. Aktivno je samo zajedničko astralno tijelo životinjske vrste, i to će ograničiti snagu iscjeljenja eterskog tijela te životinje. Kod čovjeka nalazimo da nije samo njegovo astralno tijelo već također i etersko tijelo impregnirano rezultatima djela njegovog prethodnog života: i dok etersko tijelo u sebi ima snagu da iznjedri ono što je ranije imalo, također ćemo razumjeti da će ovo etersko tijelo ugraditi u novi organizam ono što nosi sa sobom iz prethodnih inkarnacija. Sada ćemo razumjeti kako naša djela u jednom životu mogu raditi prijeko u našim zdravstvenim stanjima u sljedećem životu, i kako u stanju našeg zdravlja često moramo tražiti karmičke učinke djela prethodnog života.

Ovoj stvari možemo pristupiti na još jedan način. Možemo pitati: Da li sve što činimo u životu između rođenja i smrti na isti način povratno djeluje na naše etersko tijelo? Čak i u običnom životu možemo opaziti veliku razliku na našoj unutarnjoj organizaciji između reakcije onoga što doživljavamo kao svjesna bića, i mnogih drugih iskustava. Veoma zanimljiva činjenica koju znanost duha može potpuno objasniti i koja se može potpuno razumski shvatiti, je sljedeće. U tijeku života osoba ima veliki broj iskustava koje prima svjesno i ujedinjuje sa svojim ja (egom). Unutar nje ona se razvijaju u koncepte na kojima radi, itd. Ali mnoga iskustva i utisci ne razvijaju se u koncepte, a ipak su zaista prisutna u čovjeku i djeluju na njega. Ako hodate ulicom često se dogodi da vam netko kaže: 'Vidio sam vas danas, čak ste me i pogledali!' A ipak o tome ne znate ništa! To je često slučaj. Naravno, ovo je ostavilo dojam; vaše oči su zaista vidjele drugu osobu ali izravni utisak nije postao koncept. Postoje bezbrojni slučajevi ovakve vrste, tako da je naš život zaista podijeljen u dva dijela — u oblast duševnog života koja se sastoji od koncepata, i drugu oblast koju nikada nismo doveli u jasnu svijest. Opet postoje i druge razlike. Lako ćete moći razlikovati između utisaka koje imate u životu i možete se sjetiti, i onih kojih se ne možete sjetiti.

Tako je naš život duše podijeljen na potpuno različite kategorije, i postoji, zaista, značajna razlika između tih različitih kategorija ako uzmemo u obzir učinak na unutarnje biće čovjeka. Razmotrimo sada nekoliko minuta život čovjeka između rođenja i smrti. Prije svega uočimo veliku razliku između koncepata koji stalno ulaze u našu svijest, i onih koji su zaboravljeni. Ova razlika se najlakše može ilustrirati sljedećim. Promislite na utisak koji je u vama izazvao jasnu ideju. Neka to bude utisak koji je izazvao radost ili bol, utisak koji je popraćen osjećajem.

Imajmo na umu da je većina utisaka, zaista svi utisci koji su napravljeni na nama, popraćena osjećajima i ti se osjećaji izražavaju ne samo na svjesnoj površini života, već se spuštaju u fizičko tijelo. Trebate se samo sjetiti kako će jedan utisak napraviti da postanemo blijedi, a drugi da se zarumenimo. Ovi dojmovi utječu na cirkulaciju krvi. A sada prijedimo na ono što u cjelini ne dolazi u svijest, ili samo preleti, i nije zapamćeno. U tom slučaju znanost duha pokazuje kako su tim utiscima ipak pridružene emocije na isti način kao i svjesnim utiscima. Ako primite utisak iz vanjskog svijeta koji bi vas, ako bi bio primljen svjesno, toliko preplašio da bi vam se srce uzlupalo, taj isti utisak nije, međutim, bez učinka, čak i ako je primljen nesvjesno. On ne samo da ostavlja dojam, već se spušta u fizičko tijelo. Zanimljivo je da utisak koji proizvodi svjesnu ideju nailazi na neku vrstu otpora kada djeluje u dubljoj ljudskoj organizaciji; ali ako utisak jednostavno djeluje na nas bez da ga dovedemo do svjesne ideje, onda ga ništa ne ometa, i iz tog razloga je još efikasniji. Ljudski život je mnogo bogatiji od pukog svjesnog ljudskog života.

Postoji period u našem životu kada doživljavamo veliki broj utisaka koji veoma snažno djeluju na ljudsku organizaciju i kojih se ne možemo sjetiti. U cijelom periodu od rođenja do trenutka kada se osoba može prvi puta sjetiti, na nju je napravljen veliki broj utisaka koji su svi tamo, i koji su tijekom vremena bili transformirani. Oni rade, baš kao i svjesni utisci, ali ništa im se ne suprotstavlja, posebno kada su zaboravljeni. Ništa što je inače sadržano u duševnom životu putem svjesnih koncepcija ne može time napraviti branu, takoreći, i podsvjesni utisci su oni koji djeluju najdublje. Sada, u vanjskom životu često se može naći dokaz da u ljudskom životu postoje trenuci kada je manifestirana druga vrsta unutarnjih učinaka. Mi ne možemo objasniti mnoge događaje u kasnijem životu i ne možemo otkriti zašto moramo

doživjeti ovo ili ono na taj konkretan način. Na primjer, mi doživljavamo nešto što čini tako ogroman dojam na nas da ne možemo objasniti kako tako relativno beznačajno iskustvo može napraviti tako veliki utisak. Ako istražimo, možda ćemo naći da smo upravo u tom kritičnom vremenu između rođenja i vremena do kojeg se možemo sjetiti, imali slično daleko iskustvo, ali koje smo zaboravili. Nikakva ideja nije ostala, ali u to vrijeme imali smo utisak koji nas je jako pogodio. To je živjelo dalje i sada se ujedinjuje sa sadašnjim utiskom, jačajući ga tako da ono što bi nas inače manje ili nikako pogodilo sada čini posebno jak utisak. Ako ovo jasno opažamo moći ćemo formirati ideju o iznimnoj važnosti utisaka napravljenih na dijete u najranijoj dobi i kako nešto može baciti značajnu sjenu ili svjetlo na kasniji život. Ovdje opet, nešto iz ranijeg života djeluje u kasnijem životu.

Može se dogoditi da ovi utisci djetinjstva — posebno ako se ponavljaju — utječu na čitavu dispoziciju na takav način da se od određenog vremena nadalje javlja neobjašnjiva depresija duha. To se može shvatiti tek kada se vratimo natrag i kada se otkriju utisci primljeni tijekom djetinjstva koji bacaju svjetlo ili sjene na kasniji život, i koji su sada izraženi permanentnom depresijom. Možemo reći da ako su emocije, posebno osjećaji i senzacije, bili povezani s utiscima koji su kasnije zaboravljeni, da su te emocije i preplavlivanje osjećaja posebno učinkovite u stvaranju kasnijih sličnih iskustava.

Sada se sjetite što sam često govorio o životu tijekom perioda kamaloke. Nakon što je etersko tijelo ostavljeno po strani kao drugi leš, čovjek živi cijeli svoj posljednji život unatrag. Prelazi preko svih iskustava koja je imao, ali ne na takav način da je prema njima ravnodušan. Tijekom perioda u kamaloki, dok čovjek još posjeduje svoje astralno tijelo, ono kroz što je prošao dovodi do najdubljih doživljaja u osjećanju. Na primjer, pretpostavimo da je osoba umrla u dobi od sedamdeset. On živi svoj život natrag do njegovih četrdesetih kada je udario čovjeka po licu; tada on doživljava bol koju je nanio drugom. Time se priziva neka vrsta samoprijekora; to tada ostaje, kako bi se stvar kompenzirala u budućem životu. Shvatiti ćete da dok u ovom periodu između smrti i novog rođenja postoje sve vrste astralnih iskustava, ono što je od nas doživljeno kao djelovanje utiskuje se sve sigurnije i dublje u naše unutarnje biće, i

doprinosi konstrukciji našeg novog tijela. Dakle, ako smo čak i u običnom životu tako snažno pogođeni od izvjesnih doživljaja, posebno ako su praćeni osjećajem, tako da kasnije mogu dovesti do depresije duha, shvatiti ćemo da mnogo snažnija iskustva života u kamaloki mogu sebe izraziti tako da rade dublje u organizaciji fizičkog tijela.

Ovdje, dakle, vidimo snažniji oblik pojave koju ste pri pažljivom promatranju u stanju pronaći čak i u životu između rođenja i smrti. Ideje koje se ne susreću s ometanjima od svijesti voditi će do drugih nepravilnosti u duši — do neurastenije, do raznih vrsta nervnih oboljenja i možda također i do mentalnih bolesti. Sve ove pojave predstavljaju se kao kauzalne veze između ranijih i kasnijih događaja, i pružaju nam jasnu sliku o njima.

Ako bi željeli ići dalje s ovom idejom mogli bi reći da će naša djela, u životu nakon smrti, biti preobražena u snažnu emociju. Ova emocija, koja nije ograničena običnom svijesću — jer mozak tada nije potreban — doživljena je od drugog oblika svijesti, koja tada djeluje dolje dublje. Tako je došlo do toga da se naša djela i cjelokupna priroda našeg prethodnog života pojavljuje u konstituciji naše organizacije u novom životu. Stoga ćemo lako razumjeti da osoba koja u jednoj inkarnaciji ima misli, osjeća i djeluje vrlo egoistički, pred sobom nakon smrti vidi plodove njegovih egoističkih misli, osjećaja i djela, ispunjena je snažnim osjećajima protiv svojih prijašnjih djela. Takav je zapravo slučaj. Razvija tendencije koje su usmjerene protiv vlastitog bića, i te tendencije, utoliko što proizlaze od egoističke prirode u prethodnom životu, izražavaju se u slaboj fizičkoj organizaciji u novom životu. Stoga moramo jasno razumjeti da se slaba organizacija može pratiti natrag karmički do egoizma u prethodnom životu. Idemo dalje.

Pretpostavimo da u jednom životu osoba manifestira izvjesnu tendenciju ka laganju. To je tendencija koja proizlazi iz dublje organizacije duše; jer ako osoba slijedi samo ono što je u njenom najsvjesnijem životu ona zapravo neće lagati. Samo emocije i osjećaji koji djeluju gore iz njegove podsvijesti ono su što je vodi do toga. Ovdje opet imamo nešto dublje. Ako je osoba neistinita, djela koja proizlaze iz neistinitosti opet će probuditi najjače osjećaje protiv sebe u životu nakon smrti, i pojaviti će se duboka tendencija protiv laganja. Ona će tada sa sobom u novi život donijeti ne samo slabu organizaciju već — tako nam pokazuje znanost duha —

organizaciju koja je pogrešno izgrađena, takoreći, i koja manifestira nepravilno formirane unutarnje organe u finijoj organizaciji. Tamo je nešto što se ne slaže i to je zbog prethodne sklonosti laganju. I odakle je došla ta sklonost laganju? — jer u toj tendenciji osoba već ima nešto što također nije u redu.

Ovdje ćemo se morati vratiti još dalje. Znanost duha pokazuje da prevrtljiv život koji ne poznaje ni predanost niti ljubav — površan život u jednoj inkarnaciji — izražava se u sklonosti laganju u sljedećoj inkarnaciji; i u trećoj inkarnaciji ova sklonost laganju manifestira se u neispravno formiranim organima. Tako možemo karmički pratiti učinke u tri uzastopne inkarnacije: površnost i nestalnost u prvoj inkarnaciji, tendencija laganju u drugoj, i fizička sklonost bolestima u trećoj inkarnaciji.

Tako vidimo kako je karma povezana sa zdravljem i bolesti. Ono što je upravo rečeno temelji se na činjenicama otkrivenim kao rezultat duhovnog istraživanja. Mi ne gradimo teorije, već aktualne slučajeve koji su promotreni, i koji mogu biti istraženi metodama znanosti duha. Ovo predavanje započeli smo upućivanjem na najobičnije činjenice — snage iscjeljenja eterskog tijela biljaka. Zatim smo pokazali kako je preko dodavanja astralnog tijela kod životinja etersko tijelo manje aktivno. I vidjeli smo kako kroz primanje ega koji razvija individualan život za dobro i zlo, istinu i neistinu, astralno tijelo koje, u slučaju viših životinja samo ometa snagu iscjeljenja, opet čovjeku dodaje nešto novo, naime karmičke utjecaje bolesti koji u njega teku iz individualnog života. Kod biljke nema unutarnjeg uzroka bolesti, jer bolest je još uvijek nešto vanjsko, i snage iscjeljenja rade bez da su oslabljene. Kod nižih životinja nalazimo etersko tijelo koje može čak i zamijeniti određene dijelove; ali što se više penjemo to astralno tijelo više utiskuje sebe u etersko tijelo i time ograničava njegovu snagu iscjeljenja. Životinje ne opstaju u reinkarnacijama; stoga ono što je etersko tijelo nije povezano s bilo kakvim moralnim, intelektualnim ili individualnim osobinama, već samo sa zajedničkim tipom. Kod čovjeka, međutim, ono što on doživljava kao svoj ego djeluje dolje u eterskom tijelu. Zašto se onda moralni učinci događaja ne manifestiraju u više nego benignoj bolesti u djetinjstvu? Zato jer premda često možemo uzroke neurastenije, nervoze, histerije, itd., naći u istom životu, uzroke težih bolesti morati ćemo potražiti u prethodnom životu, jer se moralni i intelektualni

učinci mogu potpuno ugraditi u etersko tijelo pri prelasku u novo rođenje - premda postoje posebni slučajevi, o kojima ćemo govoriti kasnije.

Takva je veza koja postoji između našeg života dobra i zla, našeg moralnog i intelektualnog života u jednoj inkarnaciji, i našeg zdravlja i bolesti u sljedećoj.

Predavanje 4

Izlječivost i neizlječivost bolesti u odnosu na karmu

Može se pretpostaviti, s obzirom na dvije ideje koje će činiti predmet našeg sadašnjeg predavanja, naime, izlječivost i neizlječivost bolesti, da bi bilo jasnijih koncepata i — mogli bi reći — koncepata prihvatljivijih čovječanstvu, kada bi ideje o karmi i karmičkim vezama u životu bile prihvaćene u širim krugovima. Zaista bi se moglo reći da je u odnosu na ideje o izlječivosti i neizlječivosti bolesti bilo mnogo raznih mišljenja u različitim stoljećima, i ne treba se mnogo vraćati da se vidi koliko mnogo su se promijenile.

Na prekretnici Srednjeg vijeka i modernih vremena, oko šesnaestog do sedamnaestog stoljeća, nalazimo vrijeme kada se postupno ukorjenjivala ideja da se oblici bolesti mogu striktno ograničiti, i da za svaku bolest postoji neka vrsta biljke ili mješavine s kojom se bolest o kojoj se radi može izliječiti. To je vjerovanje trajalo dugo vremena, čak do u devetnaesto stoljeće, i kada mi kao laici, ili oni koji su prihvatili današnje ideje, čitamo o tretmanima bolesti iz kraja osamnaestog ili početka devetnaestog stoljeća ili nešto kasnije, zapanjeni smo lijekovima i receptima koji su se naveliko koristili u to vrijeme: čajevi, mješavine, opasniji lijekovi, puštanje krvi, itd.

U devetnaestom stoljeću ovo je stajalište preokrenuto u suprotnost u medicinskim krugovima, i zaista u uglednim medicinskim krugovima. Mogu reći da sam tijekom ranijih godina mog života mnoge od ovih suprotnih gledanja vidio u raznim formama. Priliku zato imali su svi koji su pratili napredak 'nihilističke škole medicine' koja je započela u Beču oko sredine devetnaestog stoljeća i koja je stjecala sve više i više naklonosti. Početak radikalne promjene u stajalištima o izlječivosti i neizlječivosti bolesti posljedica je onoga što je renomirani liječnik Dietel iznio na vidjelo s obzirom na upalu pluća i slične bolesti. Iz svakakvih opažanja došao je do zaključka da u osnovi nema nikakvog stvarnog učinka koji se može primijetiti od uporabe raznih lijekova tijekom ove ili one bolesti. Pod

utjecajem Dietel-ove škole, tadašnji mladi liječnici naučili su misliti o vrijednosti lijekova koji su se koristili stoljećima na takav način da su gotovo nadmašili ono što je preneseno dobro poznatom izrekom: — 'Kada pijetao kukuriče na hrpi gnoja vrijeme će se promijeniti — ili će ostati onakvo kakvo je!' Smatrali su da je malo značilo za tijek ove ili one bolesti to da li je pripisan neki lijek ili nije. Sada, Dietel je bio onaj koji je, za taj period, sakupio veoma uvjerljivu statistiku pokazujući da takozvani 'čekajmo pa ćemo vidjeti' tretman, da je onoliko ljudi koji su patili od upale pluća bilo izliječeno ili umrlo kao što je bio slučaj i kod ranijih tretmana s pravovremenim davanjem lijekova. Tretman čekanjem utemeljen od Dietela, i nastavljen od Škode, sastojao se u dovođenju pacijenta u stanje u kojem je najbolje mogao stimulirati snage samo-izliječenja i izvući ih iz vlastitog organizma. Liječnik je imao više toga za napraviti nego samo pratiti tijek bolesti i biti pri ruci ako se nešto dogodi, tako da je mogao dati praktičnu pomoć ljudskim potrebama. Za ostalo, ograničio se na promatranje kako bolest dolazi, takoreći, i čekanje da vidi kako iz organizma dolaze snage samo-izliječenja, dok nakon nekog vremena groznica nije popustila i došlo do samo-izliječenja.

Ova škola medicine je nazvana, i još uvijek se naziva, 'nihilistička škola', jer počiva na izjavi profesora Škode koji je približno rekao: — 'Možda možemo naučiti dijagnosticirati bolesti, opisati ih, možda ih čak i objasniti, ali ne možemo ih liječiti!' Ove detalje razvoja tijekom devetnaestog stoljeća vam dajem kako biste mogli shvatiti kako su se ideje na ovu temu mijenjale. Ali pošto je ovo i ono povezano u čisto narativnom obliku ne podrazumijeva se da biste trebali na bilo koji način zauzeti stranu, jer očito je izjava slavljenog profesora Škode bila je neka vrsta radikalizma, čije je granice veoma lako odrediti. Postojala je, međutim, jedna stvar ili aspekt koji je ova konkretna škola medicine opetovano naglašavala. Premda nisu imali načina da to dokažu a čak ni riječi kojima bi točno opisali sadržaj svoje koncepcije, oni su više puta tvrdili da u čovjeku mora postojati neki element koji određuje javljanje i tijek njegove bolesti, i koji je u osnovi izvan dosega bilo kakve ljudske intervencije.

Tako je upućeno na nešto izvan ljudske pomoći; i ako se stvarno ide do dna ovih stvari, to upućivanje se ne može odnositi ni na što drugo osim zakona karme i njegovo djelovanje u ljudskom životu. Ako slijedimo tijek

bolesti, kako se razvija, i kako snage iscjeljenja izvire iz samog organizma; ako ovaj proces iscjeljenja slijedimo nepristrano — posebno ako razmišljamo kako se u jednom slučaju događa ozdravljenje, dok ga u drugom nema — biti ćemo potaknuti da potražimo dublje razloge toga. Može li se taj dublji zakon potražiti u prethodnom zemaljskom životu čovjeka? To je pitanje za nas. Možemo li reći da osoba sa sobom nosi izvjesne predispozicije koje su u jednom slučaju izazvale snage iscjeljenja iz njegovog organizma, a u drugom slučaju, unatoč svakom trudu, zadržale te snage natrag?

Iz zadnjeg predavanja sjetiti ćete se da su u događajima koji se odvijaju između smrti i novog rođenja, određene snage primljene u ljudsku individualnost. Tijekom perioda u kamaloki događaji posljednjeg života osobe, dobra i zla djela koja je napravila, osobine karaktera, itd., dolaze pred njenu dušu, i preko vizije vlastitog života stječe tendenciju da ostvari lijek i nadoknadu za sve što je u njoj nesavršeno i što se manifestira kao pogrešno djelovanje. Potaknuta je da stekne one osobine koje će je približiti savršenstvu u različitim smjerovima. Oblikuje namjere i tendencije sve do vremena rođenja, i s tim namjerama ponovno ulazi u egzistenciju. Nadalje, sama radi na novom tijelu koje stječe za novi život, i gradi u skladu sa snagama koje je donijela iz prethodnog zemaljskog života, i iz vremena između smrti i novog rođenja. Opremljena je tim snagama i ugrađuje ih u novo tijelo. Iz ovoga se može vidjeti da će to novo tijelo biti slabo ili snažno prema tome da li je osoba u položaju da u njega ugradi slabe ili velike snage.

Sada treba jasno razumjeti da će doći do određenih posljedica kada, na primjer, tijekom života u kamaloki, osoba vidi da je u posljednjem životu, napravila mnoga djela pod utjecajem ljutnje, straha, averzije, itd. Ta djela sada živo stoje pred njenom dušom u kamaloki, i u njenoj duši je formirana misao (izrazi koje moramo koristiti za ove snage su naravno skovani iz fizičkog života): 'Moraš nešto napraviti za sebe, da u pogledu ovoga budeš savršeniji, tako da u budućnosti nećeš biti sklon počinuti takva djela pod dominacijom tvojih emocija'. Ova misao postaje sastavni dio individualnosti ljudske duše, i tijekom prolaska do novog rođenja, sve se više utiskuje kao sila u novo tijelo. Tako je ovo novo tijelo prožeto tendencijom da tako djeluje na cijelu organizaciju fizičkog tijela, eterskog tijela i astralnog tijela, da će ono biti spriječeno da izvrši određena djela koja rezultiraju od emocija

ljutnje, mržnje, gnjeva itd. Osoba će biti potaknuta na nova djela koja će kompenzirati prethodna. Dakle iz razloga koji seže daleko izvan njene obične racionalnosti, osoba je prožeta snažnom željom za većom savršenošću u određenim smjerovima, i također željom da kompenzira izvjesna djela. Ako uzmemo u obzir koliko je život raznovrstan, i kako iz dana u dan izvršavamo djela koja trebaju ovakvu kompenzaciju, razumjeti ćemo da kada duša ulazi u novu egzistenciju na Zemlji, da sadrži mnogo takvih misli koje čekaju da budu uravnotežene, i da se ove raznolike misli i tendencije međusobno križaju, čineći da fizičko i etersko tijelo prime kompleksnu teksturu takvih tendencija i želja. Da bismo to ilustrirali, uzmimo upečatljiv slučaj, i moram opet ponoviti da izbjegavam govoriti iz bilo kakve teorije ili hipoteze, i da kada dajem primjere dajem samo one koji su testirani od znanosti duha.

Pretpostavimo da je u svom prethodnom životu osoba djelovala iz ego osjećaja koji je bio previše slab, i koji je dopustio previše utjecaja iz vanjskog svijeta — toliko da je njegovim djelima dao nedostatak nezavisnosti, nedostatak karaktera što više ne odgovara današnjem stanju čovječanstva. Tako je nedostatak osjećaja sebe ono što ga je u jednoj inkarnaciji vodilo da izvrši određena djela. Tijekom perioda kamaloke, pred sobom je imao djela koja su proizašla iz atrofije njegova ega i od toga stječe tendenciju: 'Ti u sebi moraš razviti snage koje povećavaju tvoj osjećaj osobnosti; u tvojoj sljedećoj inkarnaciji moraš potražiti mogućnosti da ojačaš ovaj osjećaj, da ga vježbaš, takoreći, suprotno opoziciji tvoj tijela, protiv snaga koje će ti doći u tvojoj sljedećoj inkarnaciji od tvog fizičkog tijela, eterskog tijela i astralnog tijela. Moraš napraviti tijelo koje će ti pokazati posljedice slabe osobnosti'.

Učinak ovoga u sljedećoj inkarnaciji neće moći potpuno ući u svijest; kretati će se više ili manje u oblasti podsvjesnog. Osoba o kojoj se radi težiti će inkarnaciji u kojoj će se susresti s najvećom opozicijom njegovoj ego svijesti, tako da mora taj osjećaj primijeniti u najvećem stupnju. Ta težnja ga vuče, kao magnet, na mjesta i okolnosti gdje se susreće s najvećim preprekama, tako da je njegov ego potaknut na djelovanje nasuprot organizaciji tri tijela. Koliko god čudno zvučalo, individualnosti s ovom karmom, ulazeći u egzistenciju rođenjem kako smo opisali, traže mogućnosti gdje će, na primjer, biti izloženi epidemiji kao što je kolera, jer im to pruža mogućnost susreta s opozicijom koju smo gore opisali.

Aktivnost koja se na ovaj način doživljava u unutarnjem biću osobe koja je bolesna zbog opozicije triju tijela, tada može tako djelovati da će u sljedećoj inkarnaciji njegov osjećaj sebe biti mnogo snažniji.

Uzmimo još jedan upečatljiv primjer, i kako bismo mogli opaziti vezu, namjerno ćemo uzeti upravo suprotni slučaj. Tijekom perioda kamaloke, osoba vidi da je djelovala iz previše snažnog osjećaja sebe. Vidi da mora biti umjerenija i da ga mora podčiniti. Stoga će tražiti priliku da ga u sljedećoj inkarnaciji njegov trostruki organizam tako uvjetuje da njegova ego svijest, koliko god da joj teži, neće naići na ograničenja, i osoba biti će vođena do nedokučivosti i apsurdnosti. Te joj mogućnosti dolaze kada joj karma donosi malariju.

Ovdje imate slučaj bolesti do koje je dovela karma što objašnjava da je u osnovi čovjek vođen višom vrstom razuma nego što to opaža svojom običnom sviješću, do okolnosti koje su za tijek karme pogodne za njegov razvoj. Ako imamo na umu ono što je upravo rečeno, lakše ćemo razumjeti epidemijsku prirodu bolesti. Mogli bismo iznijeti mnogo različitih primjera kako, zbog svog iskustva u periodu kamaloke, čovjek zapravo traži mogućnost da dobije određenu bolest, kako bi savladavajući je i razvijajući snage samo-iscjeljenja, mogao dobiti snagu i moć koja bi ga vodila prema gore na putu evolucije.

Ranije sam rekao da ako je čovjek napravio mnogo stvari pod utjecajem svojih strasti, u kamaloka periodu proživjeti će djela do kojih je također došlo pod takvim utjecajem. To će u njemu u sljedećoj inkarnaciji potaknuti tendenciju da doživi prepreku u svom vlastitom tijelu i nadvladavajući to, biti će u položaju da kompenzira određena djela iz svog prethodnog života. Osobito je to slučaj u obliku bolesti koje u ovim modernim vremenima nazivamo difteričnom, koja se u velikom broju slučajeva pojavljuje kada postoji karmička komplikacija zbog prethodnih djela kojima su dominirale emocije i strasti.

Tijekom ovih predavanja morati ćemo govoriti o uzrocima raznih bolesti, ali sada moramo ići dublje ako želimo odgovoriti na pitanje: 'Ako osoba ulazi u egzistenciju na takav način da, kroz svoju karmu, sa sobom donosi tendenciju prema kojoj nadvladava patnju da bi dobila nešto drugo, kako,

dakle, dolazi do toga da netko uspije u nadvladati bolest i stekne snagu koje ga dovode više, a drugi podleže i bolest je pobjednik'? Ovdje se moramo vratiti na duhovne principe koji čine da je u ljudskom životu bolest moguća.

Ako se čovjek može razboljeti, a kroz karmu može čak i tražiti bolest — to je zbog određenog načela kojeg smo već imali pred sobom u našim proučavanjima znanosti duha. Znamo da su u određenoj točki u evoluciji Zemlje u razvoj čovječanstva penetrirale snage koje nazivamo luciferičkim, koje pripadaju bićima koja su zaostala tijekom evolucije drevnog Mjeseca, i nisu dovoljno napredovale da dosegnu, takoreći, normalnu točku njihova razvoja. Time je u astralno tijelo čovjeka usađeno, prije nego je njegov ego mogao raditi na ispravan način, načelo koje je poteklo od ovih luciferičkih bića. Dakle jednom je od tih bića izvršen utjecaj na čovjekovo astralno tijelo, i ono ga je zadržalo tijekom evolucije. Ovaj utjecaj igra veliku ulogu u čovjekovoj evoluciji; ali za naš sadašnji zadatak važno je naglasiti da kao rezultat tih snaga, on u sebi ima nešto što ga je vodilo da bude manje savršen nego bi inače bio da nije došlo do tog utjecaja. Također mu je dao tendenciju da djeluje i prosuđuje više iz svojih emocija, strasti i želja, nego bi to inače da luciferički utjecaj nije ušao. Ovaj utjecaj je prouzročio promjenu u stvarnoj individualnosti čovjeka koji je postao više podložan onome što bi mogli nazvati 'Svijet želja' nego bi to inače bio slučaj, i zbog tog utjecaja čovjek se više identificira s fizičkim zemaljskim svijetom nego bi to inače. Kroz luciferički utjecaj čovjek je više ušao u svoje tijelo i više se s njime poistovjetio, jer da nije bilo luciferičkog utjecaja, do mnogih stvari koje mame čovjeka da želi ovo ili ono ne bi došlo. Čovjek bi bio sasvim ravnodušan prema tom mamljenju. Ali mamljenja vanjskog svijeta osjetila došla su kroz utjecaj Lucifera, i čovjek im se pokorio. Individualnost koju je dao ego, bila je prožeta aktivnošću koja proizlazi iz luciferičkog načela, i tako je došlo do toga da je u svojoj prvoj inkarnaciji na Zemlji čovjek podlegao mamljenjima luciferičkog načela, i ta mamljenja nosio sa sobom u kasnije živote. Možemo reći da je način na koji je podlegao mamljenjima luciferičkog načela, postao integralni dio njegove karme.

Sada, ako je čovjek u sebe primio samo ovo načelo sve bi više podlijegao mamljenjima fizičkog zemaljskog svijeta; postupno bi morao napustiti mogućnost ponovnog raskida s ovim svijetom. Znamo da se Krist utjecaj koji je došao kasnije suprotstavio luciferičkom načelu i opet ga uravnotežio,

takoreći, tako da je tijekom evolucije čovjek ponovno primio sredstvo pomoću kojeg će se riješiti luciferičkog utjecaja. Ali s ovim utjecajem je istovremeno dano još nešto. Činjenica da je taj utjecaj prodro u astralno tijelo, učinila je da cijeli vanjski svijet u koji je ušao izgleda drugačije. Lucifer je ušao u unutarnje biće čovjeka, koji je svijet oko sebe vidio kroz Lucifera. Time je njegova vizija zemaljskog svijeta zamagljena i vanjski utisci su izmiješani s onim što zovemo ahrimanski utjecaj. Ahriman se mogao samo uvući i vanjski svijet učiniti iluzijom jer je prethodno od iznutra stvorio tendenciju prema iluziji i mayi. Tako je ahrimanski utjecaj koji je došao u vanjski svijet bio posljedica luciferičkog utjecaja. Možemo reći da jednom kada su luciferske snage bile tamo, čovjek se više upetljao u osjetilni svijet nego bi to bio učinio bez tog utjecaja; ali time je sa svakom vanjskom percepcijom apsorbirao ahrimanski utjecaj. Tako u čovjekovoj individualnosti koja kroz Zemlji prolazi kroz inkarnacije, postoji luciferički utjecaj, i, kao rezultat toga, ahrimanski utjecaj. Ove dvije snage se neprekidno bore u ljudskoj individualnosti koja je postala njihovo bojno polje.

Čovjek je u svojoj običnoj svijesti još uvijek izložen mamljenjima Lucifera koji radi iz strasti i emocija njegovog astralnog tijela; također je podvrgnut Ahrimanovim poticajima koji mu dolaze od izvana preko greški, obmana, itd., s obzirom na vanjski svijet. Sve dok je osoba inkarnirana na Zemlji njene ideje postavljaju prepreku na put, tako da ono što dolazi od Lucifera i Ahrimana ne može prodrijeti dublje, nego pronalazi prepreke u njegovim konceptima, a djela su mu podložna moralnim ili intelektualnim prosudbama. Ali kada osoba između rođenja i smrti čini grijeh protiv morala sljedeći Lucifera, ili protiv logike ili zdravog razuma sljedeći Ahrimana, to se odnosi samo na njegov običan svjesni život duše. Kada, s druge strane, prolazi kroz portal smrti, život ideja koji je vezan uz instrument mozga prestaje, i drugačiji oblik svijesti počinje; tada, sve stvari koje su u životu između rođenja i smrti bile podvrgnute moralnom ili racionalnom sudu, prodiru dolje do temelja ljudskog bića, u ono što, nakon kamaloke, organizira sljedeću egzistenciju i utiskuje se u plastične snage, koje zatim grade trostruko ljudsko tijelo. Pogreške koje proizlaze iz posvećenosti Ahrimanu razvijaju se u snage bolesti koje utječu na čovjeka preko njegovog eterskog tijela. Greške koje su bile predmetom moralnog

suda između rođenja i smrti razvijaju se u uzroke bolesti koje više rade iz astralnog tijela.

Iz ovoga vidimo kako se, u stvari, naše greške iz ahrimanskih snaga u nama, uključujući namjerne pogreške kao što su laži, itd., razvijaju u uzroke bolesti, ako ne uzimamo u obzir samo jednu inkarnaciju, već promatramo učinak jedne inkarnacije na sljedeću. Vidimo kako luciferički utjecaji na isti način postaju uzroci bolesti, i zapravo možemo reći, 'Naše greške ne prolaze nekažnjeno. U našu sljedeću inkarnaciju nosimo pečat naših grešaka'. Ali to činimo iz višeg razloga nego onog od naše obične svijesti — iz svijesti koja nas u periodu između smrti i novog rođenja usmjerava da postane toliko snažna da više ne budemo izloženi tim iskušenjima. Tako u našem životu, bolest čak igra ulogu velikog učitelja. Ako bolesti proučavamo na ovaj način nesumnjivo ćemo vidjeti da je bolest manifestacija ili luciferičkih ili ahrimanskih utjecaja. Kada ove stvari budu shvaćene od onih koji pod vodstvom znanosti duha žele postati liječnici, utjecaj tih iscjelitelja na ljudski organizam biti će beskonačno dublji nego je to danas.

Sa ovog stajališta možemo ispitati određene oblike bolesti. Uzmimo upalu pluća za primjer; to je karmički učinak koji slijedi kada se tijekom života u kamaloki osoba o kojoj se radi osvrne na karakter koji je u sebi imao tendenciju prema seksualnoj neumjerenosti, i želju da živi senzualni život. Nemojte brkati ono što je sada pripisano prethodnoj svijesti s onim što se javlja u svijesti u sljedećoj inkarnaciji. To je sasvim druga stvar. Zaista, ono što osoba vidi za vrijeme njenog boravka u kamaloki tako će se transformirati da su u njoj utisnute snage pomoću kojih će nadvladati upalu pluća. Jer upravo u prevladavanju ove bolesti, samo-ozdravljenju kojem se tada teži, ljudska individualnost djeluje suprotno luciferičkim snagama i protiv njih vodi odlučnu bitku. Stoga je u nadvladavanju upale pluća dana mogućnost da se ostavi po strani ono što je bio nedostatak karaktera u prethodnoj inkarnaciji. U tome nepogrešivo vidimo rat čovjeka protiv luciferičkih snaga.

Sada, različit je slučaj kod takozvane 'tuberkuloze pluća', kada vidimo jedinstvenu pojavu u kojoj snage samo-ozdravljenja postaju aktivne, i štetni utjecaji su okruženi i uokvireni materijom od vapnenačke soli s tkivom koje je tada ispunjeno i čini čvrste inkluzije. Osoba može imati takva

zgušnjavanja u svojim plućima, i mnogo više ljudi ima takve stvari nego se obično pretpostavlja, jer to su osobe kod kojih je tuberkuloza pluća bila izlječena. Gdje se tako nešto dogodilo, bio je vođen rat od čovjekove unutarnje prirode protiv onog što su proizvele ahrimanske snage. To je obrambeni proces od iznutra protiv onoga do čega je dovela vanjska materijalnost, kako bi u tom posebnom smislu vodila do nezavisnosti ljudskog bića.

Pokazali smo kako su, u stvari, dva načela — ahrimansko i lucifersko — na djelu u samim temeljima bolesti. I na mnoge načine se može pokazati da se kod raznih oblika bolesti u biti ističu dva tipa, ahrimaničke i luciferičke. Ako bi se to uzelo u obzir, otkrila bi se prava načela kojima bi se pronašao odgovarajući lijek za pacijenta; jer luciferičke bolesti trebaju potpuno drugačije lijekove od ahrimanskih. Danas se koriste vanjske sile u svrhu liječenja koje odaju izvjestan nedostatak prosudbe — sile kao što su elektroterapija, tretman hladnom vodom, itd. Znanost duha može baciti mnogo svijetla na pogodnost jedne ili druge metode, ako se najprije odluči da li se liječi luciferička ili ahrimanička bolest. Na primjer, elektroterapija ne bi se trebala koristiti kod bolesti koje potječu od luciferičkih uzroka, već samo kod ahrimaničkih oblika bolesti. Jer elektricitet, koji nema nikakve veze s aktivnostima Lucifera, je beskoristan u tretmanu luciferičkih oblika bolesti; on spada u sferu ahrimanskih bića, premda, naravno, i druga bića osim ahrimanskih koriste sile elektriciteta. S druge strane, toplina i hladnoća pripadaju sferi Lucifera. Sve što ima veze da ljudsko tijelo postaje toplije ili hladnije, ili što ga čini toplijim ili hladnijim kroz vanjske utjecaje, pripada sferi Lucifera; i u svim slučajevima u kojima imamo posla s toplinom ili hladnoćom imamo vrstu luciferičkog oblika bolesti.

Iz ovoga vidimo kako karma djeluje na bolest i kako djeluje na prevladavanje bolesti. Sada više neće biti neshvatljivo da u karmi također leži izlječivost ili neizlječivost bolesti. Ako nam je jasno da je cilj, karmička svrha bolesti, pomoći ljudima kao i to da postanu savršeni, moramo pretpostaviti da ako čovjek u skladu s mudrošću koju donosi sa sobom u egzistenciju iz perioda kamaloke oboli, on tada razvija snage iscjeljenja koje uključuju jačanje njegovih unutarnjih snaga i mogućnost da se uzdigne više. Pretpostavimo da stvar leži u činjenici da čovjek, u životu pred njime, zahvaljujući svojoj drugoj organizaciji i svojoj preostaloj karmi, ima moć

napredovanja u ovom životu pomoću onoga što je stekao kroz bolest. Tada iscjeljenje ima svrhu. Tada dolazi do iscjeljenja i čovjek je stekao ono što je trebao steći. Kroz prevladavanje bolesti stekao je savršene snage ondje gdje je prije imao nesavršene snage. Ako se kroz svoju karmu opremio takvim snagama, i ako je zahvaljujući povoljnim okolnostima njegove prethodne sudbine tako postavljen u svijet da može koristiti nove snage, i može djelovati tako da bude od koristi sebi i drugima, tada dolazi do iscjeljenja i on se oporavlja.

Pretpostavimo sada slučaj u kojem osoba nadvladava bolest, razvija snage iscjeljenja, i potom je suočena sa životom koji od nje zahtijeva stupanj savršenosti kojeg još nije stekla. Ona bi zaista, stekla nešto kroz nadvladavanje bolesti, no međutim, nije moguće — jer ostatak njene karme to ne pušta — da sa to malo što je stekla pomogne drugima. Zatim dolazi do toga da njena dublja podsvijest kaže: — 'Ovdje nemate mogućnost primiti punu snagu onoga što bi zaista trebali imati. Morali ste ući u ovu inkarnaciju da bi postigli stupanj savršenstva kojeg možete postići samo u fizičkom tijelu nadvladavanjem bolesti. To ste morali steći; ali ne možete ga dalje razviti. Sada morate ići u uvjete u kojima vas vaše fizičko tijelo i druge sile ne ometaju, gdje slobodno možete razraditi ono što ste stekli bolešću'. Takav pojedinac traži smrt da bi dalje koristio, između smrti i drugog rođenja, ono što ne može koristiti u životu. Takva duša prolazi kroz fazu između smrti i ponovnog rođenja da bi izgradila organizaciju sa snažnijim snagama koje je stekla nadvladavajući bolest. Na ovaj način kroz prisutnost bolesti može se napraviti, takoreći, uplata na račun, i uplata je izvršena nakon prolaska kroz smrt.

Kada na ovaj način razmatramo stvari reći ćemo: nedvojbeno izgleda da je utemeljeno na karmi da jedna bolest završava tako da je izliječena, a druga završava smrću. Ako vidimo da je bolest prekinuta na taj način, kroz karmu ćemo s višeg gledišta, dobiti neku vrstu izmirenja, dubokog izmirenja sa životom; jer ćemo znati da unutar zakona karme — čak i ako bolest završi smrću — leži to da čovjek napreduje, i da čak i u tom slučaju bolesti ima za svrhu dovesti osobu više. Sada, iz ovoga nitko ne bi trebao izvući zaključak da bi trebali priželjkivati da se u izvjesnim slučajevima bolesti dogodi smrt. Nitko to ne bi smio reći, jer odluka u vezi toga što bi se trebalo dogoditi, iscjeljenje ili nešto drugo, pripada višim snagama prosudbe nego onima

koje su uključene u našu običnu svijest. U svijetu koji leži između rođenja i smrti, i s našom običnom svijesću, trebali bi ponizno ova pitanja ostaviti sa strane. Međutim, s našom višom svijesću možemo, čak i zauzeti stajalište da je smrt poklon viših duhovnih snaga. Ali ta svijest koja je pomoć i spremna u životu ne smije pretpostaviti da će se postaviti zajedno s ovom višom svijesću, jer tada bi mogli lako pogriješiti i neopravdano se umiješati u nešto u što se nikada ne smije miješati, naime, oblast ljudske slobode. Ako možemo pomoći osobi da razvije snage samo-iscjeljenja, ili mu asistirati da se pomogne prirodi, tako da se dođe do lijeka, to moramo napraviti. I ako se pojavi pitanje da li bi pacijent trebao živjeti dalje, ili bi mu bilo više od pomoći da umre, naša pomoć ipak uvijek mora biti usmjerena na iscjeljenje. Ako se to učini mi pomažemo ljudskoj individualnosti da koristi vlastite snage, a medicinska pomoć ga samo podržava u tome. To ne djeluje na ljudsku individualnost. Bilo bi sasvim drugačije ako bi pomogli kod neizlječive bolesti da bi osoba tražila dalji napredak u drugom svijetu. Tako bi se miješali u tu individualnost, i to prepustili drugoj sferi djelovanja. Nametali bi našu volju drugome i to moramo ostaviti samom tom pojedincu. Drugim riječima, moramo napraviti sve što je moguće da se izliječi; jer sva promišljanja koja vode do izlječenja dolaze iz svijesti koja je zrela za našu Zemlju, a sve druge mjere bi sezale izvan sfere naše Zemlje. Tada bi morale djelovati druge snage a ne one koje pripadaju našoj običnoj svijesti.

Dakle vidimo da istinsko karmičko razumijevanje u vezi izlječivosti i neizlječivosti bolesti vodi do toga da napravimo sve što je moguće da pomognemo osobi koja je bolesna, i, s druge strane, vodi do toga da smo utješeni ako iz druge sfere dođe drugačija odluka. Što se tiče ove druge odluke nama ne treba ništa drugo. Nama je nužno pronaći gledište s kojeg nas neizlječivost bolesti ne deprimira, kao da je svijet samo nesavršen, grozan i loš. Koncept karme ne paralizira našu aktivnost u pogledu iscjeljenja. Naprotiv, opet će nas dovesti u sklad u odnosu na najtežu kob, u odnosu na neizlječivost izvjesnih bolesti.

Tako smo danas vidjeli da samo razumijevanje karme čini za nas mogućim da tijek bolesti shvatimo na pravi način, i da razumijemo da u našem sadašnjem životu vidimo karmičke učinke prethodnog života. Detaljniji primjeri biti će dani kasnije kada budemo raspravljali o drugoj

temi. Sada moramo razlikovati bolesti koje dolaze iz unutarnjeg bića čovjeka, koje se javljaju kao rezultat karme, i one bolesti koje nam se naizgled događaju slučajno, tako što smo izloženi nekoj nesreći ili nečem drugom. Ukratko, sada ćemo vidjeti kako možemo doći do karmičkog razumijevanja nesreća, kao na primjer, kada netko padne pod kotače vlaka. Kako shvatiti takozvane nesreće u vezi s karmom?

Predavanje 5

Prirodna i neočekivana bolest u odnosu na karmu

Sadržaj posljednjeg predavanja je najvažniji za naša daljnja razmatranja kao i za razumijevanje karmičkih veza općenito. Iz tog razloga, zbog njegove iznimne važnosti, dopustite mi da rekapituliram glavne točke.

Počeli smo tako što smo rekli da su mišljenja u vezi liječenja i lijekova tijekom relativno kratkog vremena, za vrijeme prošlog stoljeća, pretrpjela radikalnu promjenu. Ukazali smo na činjenicu da se u šesnaestom i sedamnaestom stoljeću razvilo takvo gledanje koje se temeljilo isključivo na teoriji da za svaku bolest koja je dobila naziv, i za koju se smatralo da može biti striktno definirana, na Zemlji mora postojati neki lijek. I čvrsto se vjerovalo da se korištenjem odgovarajućeg lijeka na tijek bolesti mora utjecati. Zatim smo istaknuli da je to gledanje prevladavalo više-manje do devetnaestog stoljeća, i usporedo s time pokazali smo i potpuni preokret tog mišljenja koji je uglavnom našao izraz u nihilizmu bečke škole, osnovane od čuvenog medicinara Dietel-a, i nastavljene od Škode i njegovih učenika. Nihilističku struju okarakterizirali smo govoreći da ona nije samo nje govala sumnje u vezi postojanja bilo kakve apsolutne veze između jednog ili drugog lijeka, jedne ili druge manipulacije s obzirom na tretiranje bolesti ili samu bolest, već da se više neće baviti bilo kakvom takvom vezom. Ideja o takozvanom 'samo-izlječenju' prodrla je u umove mladih liječnika pod utjecajem ove škole. Sam Škoda je dao sljedeću značajnu izjavu za ovu

školu: 'Možda ćemo biti u stanju dijagnosticirati bolest, i možda je također i opisati, ali lijek za nju nemamo'. Ovo gledište potječe od Dietela i svodi se na sljedeće, da će s obzirom na nužne uvjete, bolest kao što je upala pluća s tretmanom odugovlačenja imati takav tijek da će razviti snage samo-izlječenja na kraju određenog perioda. Pomoću statistike bio je u mogućnosti dokazati da tretman odugovlačenjem nije pokazao ni manje izlječenja niti više smrti nego obično korišteni lijekovi. U to vrijeme izraz 'terapeutski nihilizam' nije bio neopravdan, jer sasvim je točno da su liječnici ove škole bili bespomoćni protiv pacijentova uvjerenja da jednostavno mora postojati lijek, recept. Pacijent ne bi popuštao, niti bi to njegovi prijatelji. Lijek se moralo prepisati, i učenici ove škole riješili su poteškoću prepisujući slabu otopinu gume-arabike, koja bi po njihovom mišljenju imala isti učinak kao i lijekovi koji su se ranije koristili. Iz ovoga smo naučili kako se moderni znanstveni svijet kreće u smjeru onoga što bi mogli nazvati karmičkim vezama života. Jer sada su morali pronaći odgovor na pitanje: kako dolazi do onoga što možemo nazvati 'samo-izlječenje'? Ili bolje, zašto se to događa? I zašto u nekim slučajevima ne može biti samo-izlječenja ili izlječenja bilo koje vrste?

Ako bi cjelokupna škola vođena od medicinskih autoriteta pribjela uvođenju ideje o samo-izlječenju, moramo doći do zaključka da je tijekom bolesti prizvano nešto što vodi do nadvladavanja bolesti. I to bi nas navelo da slijedimo neke skrivenije razloge za tijek bolesti. Pokušali smo ukazati na to kako se ovakva karmička veza s tijekom bolesti može potražiti u evoluciji čovječanstva. Pokazali smo doista da ono što postižemo u našim običnim životima s obzirom na dobra ili zla djela, ili mudra ili blesava djela, ono što doživljavamo u odnosu na prave ili krive emocije, da sve to ne ulazi duboko u temelje ljudskog organizma. U pokazali smo razlog zašto ono što je podložno moralnom, intelektualnom, ili emocionalnom sudu u običnom životu ostaje na površini, i nije podložno zakonu kojem bismo mogli ući u trag u drugom slučaju — zakonu koji utječe na dublje snage ljudskog organizma. Pokazali smo da na ovaj način postoji neka vrsta prepreke koja priječi da nemoralnost uđe u dublje snage našeg organizma. I ova barijera protiv penetracije naših djela i misli u dublje snage našeg organizma, sastoji se u činjenici da su naša djela i naše emocije ostvarene između rođenja i smrti popraćene našim svjesnim konceptima. U onoj mjeri u kojoj naše

djelo ili neko drugo iskustvo popratimo svjesnim konceptom, u toj mjeri i pružamo obranu od toga da posljedice naših djela urone dolje u naš organizam.

Također smo istaknuli značaj onih iskustava koja su neopozivo zaboravljena. Više ih nije moguće oživjeti za našu svjesnu percepciju, već ta iskustva, jer nedostaje zaštita koncepcije, na određeni način prodiru u našu unutarnju organizaciju i tamo surađuju s formativnim snagama našeg organizma. I možemo ukazati na one bolesti koje leže bliže površini, kao što je neuroza, neurastenija, i tako dalje. Svijetlo je bačeno čak i na stanja histerije. Kao što smo rekli, uzrok takvih stanja treba potražiti u konceptima koji su zaboravljeni, koji su ispali iz kompleksa svijesti i uronili dolje u unutarnji duševni život gdje se, kao neka vrsta klina, utvrđuju u oblik bolesti. Dalje smo ukazali na ogromnu važnost razdoblja koje leži između rođenja i vremena kada se prvi puta počinjemo sjećati naših iskustava; i naša pažnja je usmjerena na činjenicu da ono što je u ranijoj fazi zaboravljeno nastavlja biti aktivno unutar našeg životnog organizma, formirajući, takoreći, savez s dubljim snagama našeg organizma, i time utječući na sam naš organizam. Kao što vidimo, kompleks koncepcija, brojna iskustva moraju utonuti dublje u temelje našeg bića prije nego mogu intervenirati u našem organizmu. Zatim smo istaknuli da je ovo uranjanje najtemeljitiije kada smo prošli kroz vrata smrti i doživljavamo daljnju egzistenciju između smrti i ponovnog rođenja. Kvaliteta svih iskustava tada je transformirana u snage koje sada razvijaju organizacijsku aktivnost, i osjećaji koje smo doživjeli u periodu između smrti i ponovnog rođenja postati će dio plastičnih sila, formativnih snaga koje imaju udjela u ponovnoj izgradnji tijela kada se vraćamo u novi život. U tim formativnim snagama čovjek sada u sebi nosi rezultat onoga što je na ranijem stupnju držao unutar svog duševnog života, možda čak i u njegovim svjesnim koncepcijama. I dalje smo mogli ukazati na činjenicu da čovjek sa svojim svjesnim koncepcijama prožetim egom oscilira između dva utjecaja prisutna u svijetu — između luciferičkih i ahrimaničkih utjecaja. Kada smo zbog karakteristika našeg astralnog tijela napravili nešto loše kroz zle strasti, temperament, i tako dalje, na to nas tjeraju luciferičke sile. Takva djela tada uzimaju smjer koji smo opisali, ako su transformirana u formativne snage, ona će se nastaniti kao uzroci luciferičkih bolesti unutar formativnih snaga,

i položiti će temelje našeg novog tijela. Nadalje smo vidjeli da smo podložni ahrimaničkim silama koje na nas više utječu izvana. I opet moramo priznati, u vezi ahrimaničkih snaga, da su one transformirane u formativne snage, u snage koje oblikuju novoizgrađeni organizam kada čovjek kroz rođenje ulazi u egzistenciju, i toliko koliko se ahrimanički utjecaji miješaju s formativnim snagama, toliko možemo govoriti o ahrimaničkoj predispoziciji za bolest. Potom smo detaljno ukazali kako djeluju snage, koje su ovako razvijene. Citirao sam neke radikalne primjere ove aktivnosti, jer je u radikalnim primjerima slika izraženija, jasnije definirana. Naveo sam osobu koja je u prethodnom životu uvijek djelovala na takav način da proizvodi slabu ego svijest i slabo samopouzdanje, i čiji je ego davao sebi malo na vrijednosti, postajući apsorbiran samo u generaliziranju i tako dalje. Takva osoba će nakon smrti razviti tendenciju da apsorbira sile koje će ga učiniti sposobnim da ojača i usavrši svoj ego u daljnjoj inkarnaciji. Kao rezultat toga tražiti će uvjete koji će mu dati šansu da se bori protiv određenog otpora, tako da preko otpora njegova slaba ego svijest može biti ojačana. Ovakva tendencija će ga voditi da potraži mogućnost zaraze kolerom, jer će se u tome suočiti s nečim što nudi mogućnost savladavanja onih otpora, u čijem savladavanju će biti vođen u njegovoj idućoj inkarnaciji, ili bi lijek čak djelovao u istoj inkarnaciji, do snažnije ego svijesti ili do snaga koje bi ga putem samo-edukacije postupno vodile do jače ego svijesti. Nadalje smo naveli da bolest kao malarija pruža mogućnost kompenziranja za oholu ego svijest koja je u ranijem životu izazvana od duše kroz njena djela i emocije.

Oni od nas koji su sudjelovali u našim ranijim antropozofskim proučavanjima razumjeti će takav tijek. Uvijek se govorilo da čovjekov ego nalazi svoj fizički izraz u krvi. Sada, obje ove bolesti koje su upravo spomenute povezane su s krvlju i sa zakonima krvi. Tako su povezane da u slučaju kolere dolazi do zgušnjavanja krvi koje se može smatrati 'otporom' koji slabo samopouzdanje mora doživjeti, i pomoću kojeg se mora razviti. Također ćemo moći razumjeti da smo u slučaju malarije suočeni s osiromašenjem krvi, te da pretjerano razvijena ego svijest treba priliku da bude dovedena do apsurdna. To je ono što se nudi kod osiromašenja krvi. Naravno ove stvari stoje u intimnom odnosu s našim organizmom, ali ako ih ispitamo, vidjeti ćemo da su shvatljive.

Rezultat svega ovoga je da kada imamo posla s organizmom formiranom od duše koja je sa sobom donijela tendenciju da prevlada neke nesavršenosti u ovom ili onom smjeru, čovjek će nastojati da bude impregniran s predispozicijom za određenu bolest, ali, u isto vrijeme imati će sposobnost da se bori protiv te bolesti koja je proizvedena ni iz jednog drugog razloga osim da pruži način liječenja. I lijek će biti djelotvoran kada osoba, u skladu s njenom cjelokupnom karmom, kroz nadvladavanje bolesti, stekne takve snage koje će joj omogućiti da u ostatku života ostvari pravi napredak pomoću svog rada na fizičkom planu. Drugim riječima, ako su poticajne sile toliko jake da čovjek na samom fizičkom planu može steći one kvalitete, na račun kojih je izbila bolest, tada će moći raditi s tim ojačanim snagama koje su mu prije nedostajale, i koje je stekao kroz proces iscjeljenja. Ako je u našoj karmi to da imamo želju da oblikujemo naš organizam tako da kroz nadvladavanje bolesti o kojoj se radi treba steći snage koje vode bliže savršenosti, a ipak smo zbog složenosti uzroka prisiljeni ostaviti naš organizam slabim u drugom smjeru, onda može biti da iako nas snage koje razvijamo i koristimo u procesu iscjeljenja ojačavaju, to ne rade dovoljno da bi nas napravile doraslim za naš rad na fizičkom planu. Tada zbog toga jer se ono što smo već stekli ne može koristiti na fizičkom planu, koristiti će se kada prođemo kroz vrata smrti, i pokušati ćemo dodati našim snagama ono što nismo mogli postići na fizičkom planu. Tako će te sile sazreti u oblikovanju sljedećeg tijela kada se vratim na Zemlju u novu inkarnaciju.

Imajući ovo u vidu, potrebno je dati još jednu napomenu u vezi onih oblika bolesti koje ne vode ni do pravog izlječenja niti do smrti, već do kroničnih stanja, do svojevrsnog stanja malaksalosti. Ovdje imamo nešto o čemu je znanje od najveće važnosti za većinu ljudi. Kada se netko oporavio od bolesti, traženi učinak je tada dobiven i u izvjesnom smislu bolest je nadvladana. Ali u drugom smislu to ne mora biti činjenica. Na primjer, problem koji je nastao između eterskog i fizičkog tijela je nestao, ali nesklad između eterskog i astralnog tijela još postoji, i mi osciliramo između pokušaja izlječenja i naše nemogućnosti da ostvarimo izlječenje. U ovakvom slučaju od posebne je važnosti da iskoristimo sve što smo postigli na putu stvarnog lijeka. I to je ono što se vrlo rijetko radi, jer je upravo slučaj kod onih bolesti koje postaju kronične da se nalazimo u začaranom krugu.

Trebali bismo pronaći izlaz iz poteškoće ako bi u takvom slučaju izolirali onaj dio ljudskog organizma koji je postigao izvjesno izlječenje, ako bismo mogli pustiti da živi sam za sebe i od zdravog dijela povuče ostalo koje je još u poremećaju i neredu na račun onoga što je u duši. Ali mnoge stvari se tome suprotstavljaju, a poglavito činjenica da kada smo imali bolest koja je rezultirala kroničnim stanjem, da mi cijelo vrijeme živimo pod utjecajem tog stanja, i, ako se smijem grubo izraziti, zapravo nikada ne možemo potpuno zaboraviti na naše stanje, nikada zapravo stići do onoga što još nije zdravo, kako bi se tretiralo samo po sebi. Upravo suprotno, neprestano razmišljajući o bolesnom dijelu našeg organizma, dovodimo takoreći zdravi dio našeg organizma u neku vrstu odnosa s bolesnim i tako ga iznova iritiramo. Ovo je poseban proces, i da bih ga pojasnio želio bih objasniti jednu od činjenica koju je potvrdila znanost duha, koja se može vidjeti vidovitom sviješću kada je osoba prošla kroz bolest, i zadržala nešto što bi se moglo nazvati kronično. Isto se također događa i kada ne postoji očigledna akutna bolest, već kada se kronična bolest razvila bez da je primijećeno bilo kakvo akutno stanje. U većini tih slučajeva moguće je vidjeti da postoji stanje neravnoteže između eterskog i fizičkog tijela, nenormalno osciliranje sila amo-tamo, ali unatoč kojem tijelo ostaje živo. Ovo osciliranje sila koje pripada eterskom i fizičkom tijelu, kod osobe dovodi do stalnog stanja iritacije koje vodi do stalne razdražljivosti. Vidovita svijest ovu uzrujanost vidi prenesenu na astralno tijelo, i ovo stanje razdražljivosti stalno probija svoj put u onaj dio organizma koji je djelomično bolestan i djelomično zdrav, time stvarajući ne stabilnu već nestabilnu ravnotežu. Kroz ovo prodiranje astralne razdražljivosti, zdravlje koje bi inače bilo mnogo bolje zapravo je uvelike narušeno. Moram vas zamoliti da se sjetite da se u ovom slučaju astralno ne podudara sa sviješću, već radije s uzrujanošću unutarnje duše, što pacijent ne želi priznati ni samom sebi. Budući da u ovakvim slučajevima nedostaje barijera svijesti, ona stanja i strasti, emocionalne krize, stalna stanja iznurenosti uma i unutarnjeg nezadovoljstva ne djeluju uvijek kao što to rade svjesne sile, već radije poput snaga organiziranja. Smještene unutar našeg dubljeg bića one kontinuirano iritiraju onaj dio koji je napola bolestan i napola dobro. Ako bi pacijent pomoću stroge discipline duše barem na neko vrijeme mogao zaboraviti svoje stanje, iz toga bi primio takvo zadovoljstvo, da bi čak i iz tog zadovoljstva mogao dobiti snagu nužnu da nastavi dalje. Ako bi potpuno mogao zaboraviti njegovo stanje i razviti

snažnu volju koja bi mu pomogla da kaže: 'Neću se gnjaviti s mojim stanjem', time bi se oslobodile izvjesne duševne snage, i ako bi ih primijenio na nešto duhovno što bi ga podignulo i zadovoljilo njegovu unutarnju dušu, ako bi oslobodio snage koje su stalno zauzete osjećajem bolova i patnjom, ugnjetavanja i tako dalje, time bi dobio veliku satisfakciju. Jer ako ne proživimo te osjećaje, snage su slobodne i na našem su raspolaganju. Naravno, neće biti od velike koristi samo reći da nećemo primjećivati te bolove i patnju, jer ako te snage ne iskoristimo duhovno, prošlo stanje će se ubrzo vratiti. Međutim, ako upotrijebimo te oslobođene snage u duhovnu svrhu koja će apsorbirati dušu, uskoro ćemo otkriti da na komplicirani način postizemo ono što bi naš organizam inače postigao bez naše pomoći kroz nadvladavanje bolesti. Naravno, osoba o kojoj je riječ morala bi biti svjesna ispunjavanja svoje duše s nečim izravno povezanim s njenom bolešću ili s onime što sačinjava njenu bolest. Na primjer, ako bi netko tko pati od slabosti očiju mnogo čitao kako bi izbjegao misliti o tome, naravno da ne bi postigao cilj. No nužno je pribjeći daljnjim ilustracijama. Svi smo primijetili kako je korisno kada smo pomalo indisponirani, da tu indisponiranost možemo zaboraviti, pogotovo ako do tog zaborava dođemo baveći se nečim drugim. Takav je pozitivan i cjeloviti zaborav. To nam već ukazuje da nismo potpuno nemoćni pred karmičkim učincima onih prijestupa naših ranijih života koji su izraženi u obliku bolesti. Svjesni smo da ono što je podložno moralnom, emocionalnom i intelektualnom sudu tijekom života između rođenja i smrti ne može toliko duboko prodrijeti za vrijeme jednog života da bi postalo uzrok organske bolesti, ali da u razdoblju između smrti i ponovnog rođenja može toliko duboko prodrijeti u ljudsku esenciju da uzrokuje bolest; tada također mora postojati mogućnost preoblikovanja tih procesa u svjesne procese.

Prema tome pitanje se može postaviti ovako: Ako su bolesti karmički rezultati duhovnih ili drugih događaja koje je duša doživjela ili izazvala, ako su one metamorfoza takvih slučajeva, ne bismo li onda također mogli pretpostaviti da bi se rezultat metamorfoze, naime, bolest, mogla izbjeći — ili o tome nismo ništa naučili iz duhovnih činjenica? Bi li se mogla izbjeći ako bismo zamijenili, za dobrobit našeg obrazovanja, procese iscjeljenja koji su izvučeni iz organizma da bi se suzbila bolest. Zar ih ne bismo mogli zamijeniti njihovim duhovnim pandanom, njihovim duhovnim

ekvivalentom? Zar ne bismo mogli time, ako bi bili dovoljno mudri, transformirati bolest u duhovni proces i preko naših duševnih snaga postići samoobrazovanje koje bi inače bilo postignuto kroz bolest?

Izvedivost ovoga može se pokazati primjerom. I ovdje moramo inzistirati da se daju samo oni primjeri koji su istraženi od znanosti duha. To nisu hipotetičke tvrdnje već stvarni 'slučajevi'. Određena osoba ugovara ospice u kasnijem životu, i u tom slučaju tražimo karmičku vezu. Nalazimo da se ovaj slučaj ospica pojavio kao karmički učinak slučaja u prethodnom životu — slučaja koji bi se mogao ovako opisati: U prethodnom životu individualnost o kojoj se radi nije se voljela baviti vanjskim svijetom već se uglavnom bavila samim sobom, premda ne u uobičajenom egoističkom smislu. Mnogo je istraživala, mnogo meditirala, premda ne u odnosu na činjenice vanjskog svijeta, već se ograničila na unutarnji život duše. Danas susrećemo mnogo ljudi koji vjeruju da će kroz samo-koncentraciju i razmišljanje unutar sebe, stići do rješenja zagonetki svijeta. Osoba o kojoj se radi mislila je da može odrediti svoj život kroz unutarnju meditaciju, kako djelovati u jednom ili drugom slučaju bez da prihvati bilo kakvo učenje od drugih. Slabost duše koja je proizašla iz toga vodila je do formiranja snaga za vrijeme egzistencije između smrti i ponovnog rođenja koje su organizam relativno kasno u životu izložile napadu ospica.

Sada bismo mogli upitati: ako s jedne strane imamo napad ospica koji je fizički karmički učinak ranijeg života, što je onda s dušom? Jer raniji život će također rezultirati kroz karmičko djelovanje određenim stanjem duše.

To stanje duše pokazati će kao takvo da je osobnost o kojoj se radi, tijekom života u kojem se napad ospica dogodio, bila uvijek iznova podložna samoobmani. Dakle u samoobmani moramo vidjeti psihički karmički rezultat ovog ranijeg života, a u napadu ospica fizički karmički rezultat.

Sada pretpostavimo da je ova osobnost prije razvoja ospica uspjela steći takve snage duše da više nije bila izložena svakakvim samoobmanama, potpuno ispravivši taj nedostatak. U tom slučaju stečene snage duše učinile bi napad ospica potpuno nepotrebnim, budući da su sklonosti nastale u tom organizmu za vrijeme njegovog formiranja izbrisane preko jačih snaga duše stečene samoobrazovanjem. Ako kontempliramo život kao cjelinu i detaljno

ispitamo naša iskustva, razmatrajući ih uvijek s ovog stajališta, uvijek bismo trebali uvidjeti da će vanjsko znanje u svakom detalju potvrditi ono što je ovdje navedeno. I ono što sam rekao o slučaju ospica može voditi do objašnjenja zašto su ospice jedna od bolesti djetinjstva. Jer nedostaci koje sam spomenuo prisutni su u mnogo života i pogotovo u izvjesnim periodima prevladavaju u mnogim životima. Kada takva osobnost uđe u egzistenciju željeti će napraviti odgovarajuću ispravku što je prije moguće. U periodu između rođenja i općenite pojave dječjih pritužbi koje izvršavaju organsko samoobrazovanje, u pravilu ne može biti govora o bilo kakvom obrazovanju duše.

Iz ovoga vidimo da u izvjesnom smislu zaista možemo govoriti o tome da se bolest transformira natrag u duhovni proces. I najznačajnije je da kada je taj proces ušao u dušu kao životni princip, pobuditi će stajalište koje ima ljekovit učinak na dušu. Ne treba nas iznenaditi da u naše vrijeme tako malo možemo utjecati na dušu. Svatko tko naš sadašnji period razmatra sa stajališta znanosti duha razumjeti će zašto je toliko medicinara, toliko liječnika postalo materijalistima. Jer većina ljudi nikada se ne okupira bilo čime što ima vitalnu snagu. Sve što se danas proizvodi lišeno je vitalne snage za dušu. Zato svatko tko želi raditi za znanost duha osjeća u ovoj antropozofskoj aktivnosti nešto izuzetno zdravo, jer znanost duha može opet donijeti ljudima nešto što ulazi u dušu tako da je ona odvučena od onog što je aktivno u fizičkom organizmu. Ali ne smijemo brkati ono što se pojavljuje na početku takvog pokreta kao što je antropozofija s onim što ovaj pokret u stvari može biti. U antropozofski pokret mogu se uvesti stvari koje prevladavaju u fizičkom svijetu, jer ljudi kada postaju antropozofi često u antropozofiju donose upravo iste interese a također i sve loše navike koje su imali vani. Tako je uvedeno mnogo od degeneracije našeg doba, i kada se neka takva degeneracija pojavi kod osobe o kojoj se radi, svijet kaže da je to rezultat antropozofije. To je naravno jeftina izjava.

Ako sada vidimo karmičku nit koja prelazi iz jedne inkarnacije u drugu, dohvaćamo samo jedan aspekt istine. Za svakog tko ovo počinje shvaćati, pojaviti će se mnoga pitanja kojih ćemo se dodirnuti tijekom ovih predavanja. Prije svega se moramo pozabaviti pitanjem: Kakva je razlika između bolesti koja je zbog vanjskih razloga i bolesti gdje uzrok leži isključivo u samom ljudskom organizmu. U iskušenju smo da izbacimo ove

potonje bolesti govoreći da dolaze same od sebe bez ikakve vanjske provokacije. Ali to nije tako. U izvjesnom smislu opravdano je reći da nam bolesti dolaze ako imamo unutar nas posebnu dispoziciju za bolest. Kod mnogih oblika bolesti, međutim, moći ćemo ući u trag vanjskim uzrocima; ne doista svemu što nam se događa, ali mnogo toga što nas pogađa izvana. Ako slomimo nogu na primjer, dužni smo to objasniti vanjskim uzrocima. U vanjske uzroke moramo također uključiti učinak vremena, i brojne slučajeve bolesti koje ljudima dolaze u sirotinjskim četvrtima. Ovdje opet obuhvaćamo široko područje. Kada iskusna osoba pogleda na svijet lako će objasniti zašto je moderan trend u medicini tražiti uzroke bolesti u vanjskim utjecajima, posebno u mikroorganizmima. O njima je duhoviti gospodin (Tröhls-Lund) rekao ne neopravdano: 'Danas je rečeno da su bolesti izazvane mikroorganizmima, baš kao što je ranije kazano da dolaze od Boga, vraga, i tako dalje'. U trinaestom stoljeću je rečeno da bolesti dolaze od Boga; u petnaestom je rečeno da dolaze od vraga; kasnije je rečeno da bolesti dolaze od sokova, danas kažemo da bolesti dolaze od mikroba! Takvi su stavovi tijekom vremena ustupali mjesto jedni drugima.

Tako govorimo o vanjskim uzrocima ljudske bolesti i zdravlja. I čovjek današnjice može lako biti u iskušenju da koristi riječ koja je u osnovi prilagođena da unese nered u cijelu našu koncepciju svijeta. Ako netko tko je ranije bio zdrav dođe u okrug gdje je epidemija gripe ili difterije, i zatim se razboli, današnji čovjek će biti sklon reći da je osoba postala bolesna jer je ušla u tu određenu četvrt. Stoga je lako upotrijebiti riječ 'slučaj'. Danas ljudi zaista govore o 'slučaju'. Ova riječ je doista katastrofalna za bilo koju koncepciju svijeta, i dok god ne pokušamo razjasniti ono što se tako spremno naziva 'slučaj', nećemo moći napredovati do zadovoljavajućeg svjetonazora. Tako smo sada na početnoj točki poglavlja: 'Prirodne i slučajne bolesti čovjeka'. Za to je bitno da pokušamo uvodom baciti neko svijetlo na riječ 'slučaj'.

Nije li sam slučaj sklon da nas učini sumnjičavim za način na koji je često danas definiran? Već sam jednom prigodom skrenuo vašu pažnju na činjenicu da pametan čovjek osamnaestog stoljeća nije bio sasvim u krivu kada je, u vezi razloga za podizanje spomenika, dao sljedeću izjavu: 'Ako objektivno promatramo tijek povijesti, trebali bismo podići daleko veći broj spomenika slučaju'. I ako ispitamo povijest, napraviti ćemo čudna otkrića u

vezi onog što se krije iza slučaja. Kao što sam već spomenuo, teleskop dugujemo činjenici da su se djeca igrala s optičkim lećama u laboratoriju. U igri su napravili kombinaciju pomoću koje je netko zatim proizveo teleskop.

Mogli bi se također sjetiti čuvene lampe u katedrali u Pizzi, koju su prije Galilea vidjele tisuće, kako oscilira s jednakom pravilnošću. Međutim, na Galileu je ostalo da pokusom sazna kako se te oscilacije podudaraju s njegovom cirkulacijom krvi, čime je otkrio čuvene zakone njihanja. Da ih nismo poznavali, cjelokupan tok naše fizike, cijela naša kultura bi se razvila u potpuno drugačijem pravcu. Pokušajmo pronaći smisao ljudske evolucije, i potom vidimo želimo li još tvrditi da se radilo samo o slučaju kada je Galileo napravio ovo važno otkriće. Razmotrimo još jedan slučaj.

Svjesni smo što Lutherov prijevod Biblije znači za civilizirane zemlje Europe. Duboko je utjecao na religijski osjećaj i misli i također na razvoj onoga što nazivamo njemačkim književnim jezikom. Jednostavno spominjem činjenicu bez komentiranja. Inzistiram samo na dubokom utjecaju koji je ovaj prijevod izvršio. Moramo nastojati vidjeti značaj tog obrazovanja koje je, tijekom nekoliko stoljeća, došlo čovječanstvu kao rezultat Lutherovog prijevoda Biblije. Nastojmo u tome uočiti smisao, a onda razmotrimo sljedeću činjenicu.

Sve do određenog razdoblja u svom životu Luther je bio duboko prožet osjećajem i željom da tako uredi svoj život da postane istinsko 'božje dijete'. Ta je želja izazvana stalnim čitanjem Biblije. Među augustinskim redovnicima prevladavao je običaj da se ponajprije čitaju djela crkvenih otaca, ali Luther je prešao na duhovno uživanje u samoj Bibliji. Tako je vođen do tog intenzivnog osjećaja da je 'božje dijete', i pod tim osjećajem je ispunjavao svoje dužnosti kao učitelj teologije u prvom razdoblju Wittenberga. Činjenica koju bih sada želio naglasiti je da je Luther imao određenu odbojnost prema stjecanju titule doktora teologije, ali da je, sjedeći sa starim prijateljem iz augustinskog samostana u Erfurtu, bio nagovoren tijekom 'slučajnog' razgovora da pokuša i stekne šesir doktora teologije. U tu je svrhu bilo potrebno još jednom proučavati Bibliju. Tako je 'slučajni' razgovor s prijateljem ono što je vodilo do ponovnog proučavanja Biblije, i do svega što je od toga rezultiralo.

Pokušajte sa stajališta prošlih stoljeća shvatiti značaj 'slučaja' da je Luther jednom razgovarao s tim prijateljem i bio nagovoren da pokuša doktorirati teologiju. Morati ćete vidjeti da bi bilo groteskno povezati ovaj ljudski razvoj sa 'slučajnim' događajem.

Iz ovog što je rečeno najprije ćemo zaključiti da možda u slučaju postoji nešto više nego se to obično pretpostavlja. U pravilu vjerujemo da je slučaj nešto što se ne može zadovoljavajuće objasniti bilo zakonima prirode, ili zakonima života, i da predstavlja neku vrstu viška iznad i izvan onoga što se može objasniti. Sada ovoj izjavi dodajmo činjenicu koja nam je pomogla razumjeti toliko mnogo aspekata života: Čovjek, otkako je započeo svoje zemaljsko postojanje, bio je podložen dvjema silama luciferičkog i ahrimaničkog principa. Te sile i principi stalno prodiru u čovjeka. Dok luciferičke snage djeluju više od iznutra utječući na astralno tijelo, ahrimaničke snage radije djeluju kroz vanjske utiske koje prima. U onom što primamo od vanjskog svijeta nalaze se ahrimaničke snage, a u onom što se javlja i djeluje unutar duše u obliku radosti i potištenosti, želja, i tako dalje, nalaze se luciferičke snage. Luciferički i ahrimanički principi potiču nas da ustupimo mjesto pogrešci. Luciferički princip potiče nas da obmanjujemo sebe u vezi našeg vlastitog unutarnjeg života, da naš unutarnji život pogrešno prosuđujemo, da vidimo mayu, iluziju unutar nas samih. Ako kontempliramo život racionalno, ne bi nam trebalo biti teško otkriti mayu u našem vlastitom duševnom životu. Razmotrimo koliko često uvjeravamo sebe da smo napravili ovo ili ono iz ovog ili onog razloga. Općenito je razlog sasvim drugačiji, i daleko dublji. Može se naći u temperamentu, želji, ili strasti, ali u našoj površnoj svijesti dajemo sasvim drugo objašnjenje. Posebno nastojimo zaniijekati prisutnost u našoj duši onoga što svijet previše ne cijeni, i kada smo na neki čin potaknuti iz čisto egoističkih motiva, često te grube egoističke impulse odijevamo plaštem nesebičnosti, i objašnjavamo zašto je bilo nužno da tako napravimo. U pravilu nismo svjesni da grijesimo. Kada toga postanemo svjesni, tu općenito počinje poboljšanje praćeno određenim osjećajem srama. Najgore je što uglavnom ne znamo da smo potaknuti na nešto iz dubina naše duše, i onda izmišljamo motiv za djelo o kojem se radi. To su također otkrili i moderni psiholozi. Međutim, budući da danas postoji malo psihološke kulture, iznose se te groteskne indikacije, i dolazi se do objašnjenja koja su

sasvim čudna. Svaki pravi istraživač promatrajući ovakve činjenice prirodno će shvatiti njihovo pravo značenje i tako shvatiti da zaista postoje dva utjecaja koja djeluju zajedno, naime, naša svijest, i ono što boravi u dubljim slojevima ispod praga svijesti. Ali kada iste činjenice promatra materijalistički psiholog, on će krenuti drugačije. On će odmah izmisliti teoriju o razlici između izgovora za naša djela i stvarnog motiva. Ako, na primjer, psiholog raspravlja o samoubojstvima studenata koja se tako često danas događaju, on će reći da ono što je navedeno kao izgovor da to nije pravi motiv; da pravi motiv leži daleko dublje, da ga uglavnom nalazimo u pogrešno usmjerenom seksualnom životu, i da je pravi motiv tako transformiran da iz nekog razloga obmanjuje svijest.

Često to može biti tako, ali svatko tko ima i najmanje znanja o istinski dubokoj psihološkoj misli iz toga nikada neće razviti opću teoriju. Takva teorija bi se lako pobila, jer ako je zaista takav slučaj da je izgovor ništa, a motiv sve, to bi također vrijedilo i za samog psihologa, i bili bi prinuđeni reći da je i kod njega također, ono što nam govori i razvija kao teoriju samo izgovor. Ako bi tragali za dubljim razlozima, možda bi se našlo da su razlozi koje je on naveo potpuno iste prirode. Ako je taj psiholog zaista shvatio zašto je nemoguć razlog koji se temelji na zaključku: 'Svi Krećani su lažljivci', i da je takva prosudba pristrana ako je napravljena od samog Krećanina, ako je shvatio razlog zašto je to tako, također bi shvatio kakav je iznimni začarani krug stvoren kada se u izvjesnim domenama tvrdnje mogu vratiti natrag na sebe. U gotovo cijelom opsegu naše literature nalazimo vrlo malo zaista duboke kulture. Zato ljudi u pravilu jedva primjećuju što oni sami čine, i zbog toga će biti nužno za znanost duha da u svakom pogledu izbjegne ovu konfuziju u logici. Suvremeni filozofi, kada se bave znanošću duha dolaze više od drugih do takve konfuzije u logici. Naš primjer je za to tipičan. Ovdje vidimo trikove koje na nama izvode luciferički utjecaji transformirajući duševni život u mayu, tako da se možemo pretvarati da imamo sasvim različite motive od onih koji stvarno borave u nama.

Trebamo pokušati steći strožu samodisciplinu u ovom pogledu. Danas se s riječima u pravilu barata s velikom lakoćom. Riječ, međutim, može dovesti do velike greške i konfuzije. A ako riječ samo ugodno zvuči, i stvara dojam djela milosrđa, onda će prekrasan zvuk rečenice biti zavodnik, vjerovati će da motiv o kojem se radi leži u našoj duši, dok iza toga može biti prikriven

egoistički princip bez da je naše biće svjesno njegove prisutnosti, jer nemamo volju da dođemo do prave samospoznaje. Tako na jednoj strani vidimo aktivnog Lucifera. Kako radi Ahriman na drugoj?

Ahriman je onaj princip koji se miješa s našim percepcijama i u nas ulazi od izvana. Ahrimanova aktivnost je najjača kada osjećamo da u tom nekom slučaju misao nije dovoljna, i da smo suočeni s kritičnim trenutkom u našem misaonom životu. Misao je uhvaćena kao u misaonom labirintu. Tada ahrimanički princip zgrabi priliku da u nas prodre kao kroz procijep u vanjskom svijetu. Ako slijedimo tijekom svjetskih događaja i očigledne pojave, ako na primjer, slijedimo modernu fiziku natrag do trenutka kada je Galileo sjedio ispred lampe koja oscilira u katedrali u Pizzi, možemo zavrtjeti misaonu mrežu koja obuhvaća sve te događaje čime bi materija bila lako objašnjena. Sve bi bilo sasvim jasno, ali u trenutku kada dođemo do crkvene lampe koja oscilira, naše misli postaju zbunjene. Tu je prozor kroz koji ahrimaničke snage prodiru u nas s najvećom snagom, i tu naše misli odbijaju razumjeti pojavu koja bi u stvari mogla donijeti smisao i razumijevanje. Tu je također ono što zovemo 'slučaj'. Tu za nas Ahriman postaje najopasniji. One pojave koje nazivamo 'slučaj' pojave su kojima smo najlakše obmanuti od Ahrimana.

Ovako ćemo naučiti da nije to priroda samih činjenica ono što nas navodi da govorimo o 'slučaju', već da to zavisi o nama samima i našem vlastitom razvoju. Malo po malo morati ćemo sebe obrazovati da prodremo u mayu i iluziju, odnosno, moramo steći uvid u stvari gdje je utjecaj Ahrimana najjači. Tako da upravo tamo gdje moramo govoriti o važnim uzrocima bolesti, i o svijetlu koje treba baciti na tijekom mnogih bolesti, naći ćemo da je neophodno toj pojavi pristupiti sa sljedećeg aspekta. Prije svega moramo pokušati i razumjeti koliko je to slučaj da je netko trebao putovati upravo vlakom na kojem je mogao izgubiti život, ili da je netko u određenom periodu trebao biti izložen klicama bolesti koje mu dolaze izvana, ili nekom drugom uzroku bolesti, i ako stvari pratimo s izoštranim razumijevanjem, moći ćemo doći do istinitije spoznaje cjelokupnog značenja ljudskog života bolesti i zdravlja.

Danas smo morali detaljno pokazati kako unutar čovjeka Lucifer vodi do iluzije, i kako Ahriman postaje isprepleten s vanjskim percepcijama i tamo

vodi do mase; da je rezultat Lucifera ako sebe zavaravamo s pogrešnim motivom, i kako lažna pretpostavka u vezi svijeta pojava — obmana preko Ahrimana — vodi do vjerovanja u slučaj. Ovi su temelji morali biti postavljeni da bi pokazali da su karmički događaji, rezultati ranijih života, također aktivni u onim slučajevima gdje vanjski uzroci, koji izgledaju kao slučaj, uzrokuju bolesti.

Predavanje 6

Odnos između karme i nesreća

Lako je shvatiti da karmički zakon može djelovati kada se, u pokazanom smislu, uzrok bolesti potvrdi iz unutrašnjosti čovjeka. Ali teže je razumjeti da iskustva i djela prethodnog života donesena od pojedinca pri rođenju mogu izazvati takve bolesti kao što su one koje su rezultati vanjskih uzroka – bolesti koje znanost naziva infekcijama. Ipak, ako uđemo dublje u pravu prirodu karme, naučiti ćemo ne samo kako se ti vanjski uzroci mogu povezati s iskustvima i djelima ranijih života, već ćemo također naučiti da nesreće koje nas snađu, događaji koje smo skloni opisati kao slučaj, mogu stajati u nedvosmislenom odnosu s tijekom prethodnog života. Moramo doista prodrijeti nešto dublje u cjelokupnu prirodu čovjekova bića ako želimo razumjeti uvjete koji su toliko zaklonjeni našim ljudskim gledištem.

Vidjeli smo jučer kako slučaj ili nesreća uvijek predstavlja vanjski događaj u prikrivenom obliku, jer u onim slučajevima gdje govorimo o slučajnosti, vanjska obmana stvorena od ahrimanskih snaga je najveća moguća. Sada detaljno ispitajmo kako dolazi do takvih nesreća, odnosno onih događaja koji se općenito nazivaju 'nesreće'.

Ovdje je nužno imati na umu zakon, istinu – prepoznavanje da je u životu mnogo toga od onog što opisujemo kao 'proizašlo od iznutra', ili kao 'izvedeno iz unutaršnjeg bića čovjeka', već odjeveno u iluziju, jer ako se zaista podignemo iznad iluzije, nalazimo da mnogo toga što mi u početku vjerujemo da potječe od unutar čovjeka mora biti opisano kao da struji unutra od izvana. Uvijek se susrećemo s tim kada se moramo nositi s onim dispozicijama, onim osobinama karaktera, koje su sažete pod imenom 'nasljedne osobine'. Izgleda kao da su te nasljedne osobine dio nas samo zato što su ih naši preci imali, i može se činiti u najvećem stupnju kao da nas je zadesila sudbina iako bez naše krivnje, i bez naše suradnje. Lako je napraviti pogrešnu distinkciju između onoga što smo donijeli iz ranijih inkarnacija i onog što smo naslijedili od naših roditelja i predaka. Kada se reinkarniramo, ne dolazimo nasumično takvim i takvim roditeljima, ili u tu i

tu zemlju. Tu je na djelu motiv udružen s našim najdubljim bićem. Čak i u onim nasljednim osobinama koje nemaju nikakve veze s bolešću, ne smijemo pretpostaviti ništa nasumično. U slučaju obitelji kao što je Bachova na primjer, bilo je u mnogim generacijama uvijek iznova rođenih više ili manje renomiranih glazbenika (bilo je više od dvadeset, više ili manje renomiranih glazbenika u obitelji Bach). Lako bismo mogli vjerovati da je to čisto povezano s linijom nasljeđivanja, da su osobine naslijeđene od predaka, i da pošto su te osobine tu, određene tendencije prema glazbenom talentu donesene iz prethodne inkarnacija biti će otkrivene. Međutim to nije tako, činjenice stoje sasvim drugačije.

Pretpostavimo da netko ima priliku primiti mnogo glazbenih impresija u životu između rođenja i smrti, da ti glazbeni utisci u ovom životu prolaze kraj njega, jednostavno iz razloga jer nema uho za glazbu. Drugi utisci koje prima u životu ne prolaze pokraj njega na isti način, jer ima tako formirane organe da iskustva i utiske može transformirati u vlastite sposobnosti. Ovdje možemo reći da osoba tijekom života ima utiske koji je sposobna transformirati u sposobnosti i talente kroz dispozicije koje je donijela sa sobom iz njenog posljednjeg rođenja; a ima i druge utiske, koje na račun svoje opće karme, jer nije primila pogodne snage, ne može transformirati u odgovarajuće sposobnosti. Oni ostaju, pohranjeni su, i u periodu između smrti i novog rođenja pretvaraju se u posebnu tendenciju koja će se izraziti u sljedećoj inkarnaciji. I ta tendencija navodi osobu da potraži reinkarnaciju u određenoj obitelji koja mu može pružiti odgovarajuće organe. Dakle ako je netko primio mnogo glazbenih utisaka, i pošto nema uho za glazbu, nije ih mogao transformirati u glazbene sposobnosti ili užitak, ta nesposobnost će biti povezana s tendencijom u njegovoj duši da dođe u obitelj gdje će naslijediti glazbeno uho. Iz ovoga ćemo sada vidjeti da ako određena obitelj nasljeđuje izvjesnu konstituciju uha — što se može naslijediti jednako kao i vanjski oblik nosa — svi oni pojedinci koji zbog njihove ranije inkarnacije žude za uhom za glazbu, nastojati će doći u tu obitelj. Iz ovoga vidimo da, u stvari, osoba nije naslijedila uho za glazbu ili sličan dar u određenoj inkarnaciji 'slučajno', već da je očekivala i zapravo tražila nasljednu osobinu.

Ako takvu osobu promatramo od trenutka rođenja, izgledati će nam kao da je glazbeni osjećaj u njoj, osobina njenog vlastitog unutarnjeg bića. Ako,

međutim, proširimo naše istraživanje na vrijeme prije rođenja, otkriti ćemo daje uho za glazbu koje je tražio nešto što mu je došlo od izvana.

Prije njegova rođenja ili začeca uho za glazbu nije bilo u njemu. Postojao je samo impuls koji ga je poticao da stekne takvo uho. U ovom slučaju čovjek se privukao sebi nešto izvanjsko. Prije reinkarnacije osobina koja je kasnije nazvana nasljedna bila je nešto izvanjsko. Prišla je čovjeku, i on je požurio to uzeti. U trenutku utjelovljenja postala je unutarnja, i pojavila se unutra. Dakle, govoreći o nasljednoj dispoziciji, patimo od obmane, jer ne uzimamo u obzir vrijeme kada je unutarnja osobina bila vanjska.

Ispitajmo sada da li vanjski događaj koji se događa između rođenja i smrti, možda ne mora biti isti kao slučaj koji smo upravo raspravljali — bilo da jest sposoban da se transformira u nešto unutarnje. Ne možemo odgovoriti na ovo pitanje bez još detaljnijeg proučavanja bolesti i zdravlja. (Dali smo mnogo primjera da bi okarakterizirali bolest i zdravlje. I znate da ja ne dajem definicije, već pokušavam malo po malo opisati stvari, i dodavati sve više osobina, kako bi postupno postale razumljive. Sada dodajmo još osobina onima koje smo već prikupili.)

Bolest i zdravlje moramo usporediti s nečim što se javlja u normalnom životu, naime, spavanjem i budnošću, i tada ćemo pronaći nešto još važnije. Što se događa u ljudskom biću kada se dnevna stanja spavanja i budnosti nadovezuju jedno na drugo? Znamo da kada spavamo, fizičko i etersko tijelo je napušteno od astralnog tijela i ega, i da je buđenje povratak astralnog tijela i ega u fizičko i etersko tijelo. Svako jutro kod buđenja, sve što čini naše unutarnje biće — astralno tijelo i ego — uranja opet dolje u naše fizičko i etersko tijelo. Što se događa u odnosu na ona iskustva koja ljudsko biće ima kada zaspe i kada se probudi?

Ako uzmemo u obzir trenutak odlaska na spavanje, vidimo da sva iskustva koja od jutra do noći fluktuiraju u našim životima, posebno psihička iskustva radosti i tuge, sreće i boli, strasti, imaginacije, i tako dalje, uranjaju u podsvjesno. U normalnom životu, kada spavamo, mi sami smo nesvjesni. Zašto gubimo svijest kada zaspimo? Znamo da smo za vrijeme spavanja okruženi duhovnim svijetom, baš kao što smo u budnom stanju okruženi stvarima i činjenicama fizičkog svijeta osjetila. Zašto ne

percipiramo taj duhovni svijet? Zato jer bi se u normalnom životu, vidjeti duhovne činjenice i duhovne stvari koje nas okružuju, na sadašnjem stupnju ljudskog razvoja između odlaska na spavanje i buđenja, pokazalo opasnim u najvišem stupnju. Ako bi danas osoba svjesno prešla u svijet koji nas okružuje između odlaska na spavanje i buđenja, njeno astralno tijelo koje je steklo svoj puni razvoj u periodu drevnog Mjeseca, ustrujalo bi u duhovni svijet, ali to ne bi moglo biti napravljeno od ega, koji se mogao razviti samo tijekom perioda Zemlje, i koji će završiti svoju evoluciju na kraju perioda Zemlje. Ego nije dovoljno razvijen da može razviti cijelu svoju aktivnost između odlaska na spavanje i buđenja. Ako bismo svjesno zaspali, stanje našeg ega moglo bi se opisati na sljedeći način. Pretpostavimo da imamo malu kap obojane tekućine; to bacimo u posudu s vodom i pustimo da se izmiješa. Boja te male kaplje više se ne bi mogla vidjeti jer je pomiješana s cijelom masom vode. Nešto se takve prirode događa kada čovjek kod spavanja ostavlja svoje fizičko i etersko tijelo. Ova potonja načela su ona koja cijelo ljudsko biće drže na okupu. Čim astralno tijelo i ego napuste dva niža načela, rasprše se u svim smjerovima, uvijek potaknuti ovim načelom ekspanzije. Tako bi se dogodilo da bi ego bio razgrađen, i mi bi doista bili u stanju predočiti slike duhovnog svijeta, ali ne bi ih mogli razumjeti pomoću onih snaga koje jedino ego može donijeti — snaga razlučivanja, uvida, i tako dalje — ukratko, sa sviješću koju primjenjujemo na običan život. Jer ego bi bio razgrađen i mi bi bili mahniti, rastrgani amo-tamo, plivajući bez individualnosti i bez usmjerenja u moru astralnih događaja i utisaka. Iz tog razloga, pošto u slučaju normalne osobe ego nije dovoljno snažan, on reagira na astralno tijelo i sprječava ga da svjesno uđe u duhovni svijet koji je njegov pravi dom, dok ne dođe vrijeme kada će ego moći pratiti astralno tijelo gdje god ono penetriralo. Stoga postoji dobar razlog za naše gubljenje svijesti, jer ako bi bilo drugačije, ne bi bili u stanju održati naš ego. Biti ćemo dovoljno sposobni da ga podržimo tek kada je ostvarena naša evolucija Zemlje. Zato smo spriječeni da razvijemo svijest našeg astralnog tijela.

Upravo obrnuto se događa kada se budimo. Kada se probudimo i uronimo dolje u naše fizičko i etersko tijelo, mi bi u stvari trebali doživjeti njihovu unutarnju prirodu. Ali to se ne događa, jer u trenutku buđenja nam je onemogućeno da se bavimo unutarnjom prirodom našeg tjelesnog bića,

pošto je naša pozornost odmah usmjerena na vanjske događaje. Ni naša sposobnost vida niti naša sposobnost percepcije nije usmjerena prema penetraciji unutarnjeg bića, već su ometene od vanjskog svijeta. Ako bi odmah prešli na naše unutarnje biće, bilo bi egzaktno preokretanje situacije do koje bi došlo ako bi zaspali i ušli u duhovni svijet s našom običnom sviješću. Sve duhovno što smo stekli kroz naš ego tijekom našeg života na Zemlji tada bi se koncentriralo, i nakon našeg ponovnog ulaska u fizičko i etersko tijelo, djelovalo bi na njih najsnažnije, dovodeći do ogromnog porasta našeg egoizma. Uronili bismo dolje s našim egom; i sve strasti, želje, pohlepa, i egoizam za koji smo sposobni bili bi koncentrirani unutar našeg ega. Sav taj egoizam bi se izljevao u život osjetila. Da se to ne bi dogodilo mi smo ometeni od vanjskog svijeta, i nije nam dopušteno da u naše unutarnje biće prodremo s našom sviješću.

Da je to tako, može se potvrditi iz izvještaja o onim misticima koji su zaista pokušali prodrijeti u unutarnje biće čovjeka. Razmotrimo Meister Eckharta, Johannes Taulera, i druge mistike Srednjeg vijeka, koji su se, kako bi sišli u njihovo vlastito unutarnje biće, posvetili stanju u kojem je njihova pažnja i interes bio potpuno odvrćen od vanjskog svijeta. Pročitajmo biografije mnogih svetaca i mistika koji su se pokušali spustiti u svoje unutarnje biće. Kakvo je njihovo iskustvo? Iskušenja, nevolje, i slična iskustva koja su prikazana u živopisnim bojama. Ona su bila komprimirana u astralnom tijelu i egu, i osjećana su kao suprotstavljene snage. To je razlog zašto su svi oni koji su kao mistici pokušali sići u svoje unutarnje biće otkrili da što dublje silaze, da su to više bili prisiljeni na gašenje njihova ega. Meister Eckhart je pronašao izvrsnu riječ da bi opisao spuštanje u svoje unutarnje ja. On govori o 'Ent Werdung', odnosno o izumiranju ega. I čitamo u „Theologia Germanica“ (Njemačka teologija) kako autor opisuje mističnu stazu u unutarnje ljudsko biće, i kako inzistira da onaj koji želi sići više neće djelovati kroz vlastiti ego, već da će Krist s kojim je u potpunosti prožet, djelovati unutar njega. Takvi su mistici htjeli ugasiti svoj ego. Ne oni sami, već Krist u njima je trebao, misliti, osjećati, htjeti, tako da se ne može pojaviti ono što boravi u njima u obliku strasti, želje i pohlepe, već ono što se u njih ulijeva kao Krist. Zato sv. Pavao kaže 'Ne ja, već Krist u meni'.

Procese buđenja i spavanja možemo opisati kao unutarnja iskustva ljudskog bića: buđenje kao uranjanje komprimiranog ega u tjelesnost

čovjeka, i padanje u san kao oslobađanje od svijesti, jer još nismo spremni vidjeti taj svijet u koji prodiremo pri padanju u san. Ovo buđenje i spavanje, razumijemo u istom smislu u kojem razumijemo mnoge druge stvari u ovom svijetu, kao međusobno prožimanje raznih članova ljudskog entiteta. Ako iz ove točke gledišta promatramo budnu osobu, reći ćemo da su u njoj prisutna četiri člana ljudskog entiteta, fizičko tijelo, etersko tijelo, astralno tijelo, i ego, i da su na određeni način međusobno povezana. Što iz toga proizlazi? Činjenica da smo 'budni'. Jer mi ne bismo mogli biti budni da se tako ne spustimo u našu tjelesnost da nam je pozornost skrenuta od vanjskog svijeta. Da li smo budni ili ne zavisi o izvjesnoj reguliranoj suradnji naša četiri člana. I opet, da li spavamo ili ne, zavisi o pravilnom razdvajanju naša četiri člana. Nije dovoljno reći da se sastojimo od fizičkog tijela, eterskog tijela, astralnog tijela, i ega, jer čovjeka razumijemo tek kada znamo u kojoj su mjeri razni članovi povezani zajedno u određenom stanju, i koliko su intimno povezani. To je nužno za razumijevanje ljudske prirode. Razmotrimo sada kako su ova četiri člana čovjeka povezana u slučaju normalne osobe. Krenimo od stajališta da je stanje čovjeka kada je budan normalno stanje.

Većina nas će se sjetiti da je svijest koju sada posjedujemo kao zemaljski ljudi između rođenja i smrti, samo jedan od mogućih oblika svijesti. Ako, na primjer, proučavamo 'Tajnu znanost', vidjeti ćemo da je naša sadašnja svijest stupanj između sedam različitih stupnjeva svijesti, i da se ova svijest koju danas posjedujemo razvila iz tri prethodna stupnja svijesti, i da će se u kasnijem periodu razviti u tri druga sljedeća oblika svijesti. Kada smo bili bića Mjeseca još nismo imali ego. Ego je postao ujedinjen s čovjekom tek za vrijeme perioda Zemlje. Zato sadašnju svijest nismo mogli steći prije perioda Zemlje. Ovakva svijest kakvu danas imamo između rođenja i smrti, pretpostavlja da ego surađuje s tri ostala člana upravo onako kako to radi danas i najuzvišeniji je od četiri člana ljudskog entiteta. Prije nego smo postali impregnirani egom sastojali smo se samo od fizičkog tijela, eterskog tijela, i astralnog tijela. Astralno tijelo je tada bilo naš najuzvišeniji član, i naša svijest je tada bila takva da se može usporediti samo s našom sviješću sna koja je preživjela iz prošlosti. Ali ne smijemo misliti o sadašnjoj svijesti sna, već o onoj u kojoj su slike sna predstavljale stvarnosti. Ako proučavamo san kakav je danas, u njegovim raznovrsnim slikama naći ćemo mnogo toga

što je kaotično, jer je naša sadašnja svijest sna drevno nasljeđe. Ali ako proučavamo svijest koja je prethodila današnjoj, trebali bismo otkriti da u to vrijeme nismo mogli vidjeti vanjske objekte kao što su biljke, na primjer. Tako za nas nije bilo moguće primiti vanjske utiske. Sve što nam je pristupalo izazivalo je utisak analogan onom od sna, ali je odgovarao određenom vanjskom objektu ili impresiji.

Dakle prije nego se pozabavimo ego sviješću, morati ćemo se baviti sviješću koja bi se mogla nazvati astralnom sviješću, jer je prikačena za astralno tijelo koje je ranije bilo najuzvišeniji član. Ona je mutna i maglovita, i još nije ozračena svjetlošću ega. Kada je čovjek postao zemaljski čovjek, ova svijest je zasjenjena od ego svijesti. Međutim, astralno tijelo je još u nama, i možemo se upitati kako to da naša astralna svijest može biti toliko prigušena i eliminirana da ego svijest može u potpunosti zauzeti njeno mjesto? To postaje moguće zbog toga što je kroz čovjekovu impregnaciju od ega, ranija veza između astralnog tijela i eterskog tijela uvelike olabavljena. Ranija i intimnija veza bila je, takoreći, razgrađena. Tako je prije ego svijesti, postojala daleko intimnija veza između čovjekova astralnog tijela i nižih članova njegovog bića. Astralno tijelo je dublje prodiralo u ostale članove nego što to danas. U izvjesnom smislu astralno tijelo je istrgnuto od eterskog i fizičkog tijela.

Mora nam biti sasvim jasan ovaj proces djelomičnog odlaska, ovo odvajanje astralnog tijela od eterskog i fizičkog tijela. Čak i danas, da možda ne postoji mogućnost s našim običnim stanjem svijesti utemeljimo nešto slično toj drevnoj vezi? Zar se i danas ne može dogoditi u ljudskom životu, da astralno tijelo pokuša penetrirati dalje u druge članove nego što bi trebalo, da impregnira i prodre dublje nego što treba? Za prodiranje astralnog tijela u etersko i fizičko tijelo potreban je određeni standard. Pretpostavimo da je taj standard premašen u jednom ili drugom smjeru. Iz toga bi proizašli određeni poremećaji u cijelom ljudskom organizmu. Jer ono što je čovjek danas zavisni o tom točnom odnosu između raznih principa njegovog bića kojeg nalazimo u normalnom budnom stanju. Čim astralno tijelo postupa pogrešno, čim penetrira dublje u etersko i fizičko tijelo, doći će do poremećaja. U našim prošlim raspravama vidjeli smo da se to doista događa. Tada smo cijeli proces gledali s drugog aspekta. Kada se to događa? Događa se kada je čovjek u ranijem životu impregnirao svoje astralno tijelo

s nečim, dopustio da u njega uđe nešto što shvaćamo kao moralni ili intelektualni prijestup za taj raniji život. To je ugravirano na astralno tijelo. Sada, kada čovjek iznova ulazi u život, to zapravo može uzrokovati da astralno tijelo traži drugačiji odnos s fizičkim i eterskim tijelom nego što bi tražilo da u prethodnom životu nije bilo impregnirano s ovim prijestupom. Tako su prijestupi počinjeni pod utjecajem Ahrimana i Lucifera transformirani u organizacijske snage koje, u novom životu potiču astralno tijelo da usvoji drugačiji odnos prema fizičkom i eterskom tijelu nego što bi to bio slučaj da te sile nisu intervenirale.

Dakle vidimo kako ranije misli, senzacije i osjećaji utječu na astralno tijelo i potiču ga da izazove poremećaj u ljudskom organizmu. Što se događa kada dođe do takvih poremećaja? Kada astralno tijelo prodire u fizičko i etersko tijelo dalje nego što bi normalno trebalo, to dovodi do nečega sličnog onom što se događa kada se budimo, kada naš ego uranja dolje u dva niža principa. Buđenje se sastoji od uranjanja ego-čovjeka u fizičko i etersko tijelo. U čemu se dakle sastoji djelovanje astralnog tijela kada ono, potaknuto učincima ranijih iskustava, prodire u fizičko i etersko tijelo dalje nego što bi trebalo? Ono što se događa kada naš ego i naše astralno tijelo uranjaju dolje u naše fizičko i etersko tijelo pri buđenju i nešto percipiraju, pokazuje na samu činjenicu našeg buđenja. Baš kao što je stanje budnosti rezultat silaska ego-čovjeka u naše fizičko i etersko tijelo, sada se mora dogoditi nešto analogno onom što je napravio ego — nešto napravljeno od astralnog tijela. Ono se spušta u etersko i fizičko tijelo. Ako vidimo čovjeka čije astralno tijelo ima tendenciju prema tješnjoj uniji s eterskim i fizičkim tijelom nego što se to normalno događa, vidjeti ćemo kako astralno tijelo postiže pojavu koju mi inače ostvarujemo od ega pri buđenju. Što je ovo prekomjerno prodiranje u fizičko i etersko tijelo od astralnog tijela? Sastoji se od onoga što bi inače mogli opisati kao esenciju bolesti. Kada naše astralno tijelo radi ono što mi inače radimo nakon buđenja, naime probija se u fizičko i etersko tijelo, kada astralno tijelo koje normalno ne bi trebalo razviti bilo kakvu svijest unutar nas, teži za sviješću u našem fizičkom i eterskom tijelu, pokušavajući se probuditi u nama, mi postajemo bolesni. Bolest je abnormalno stanje budnosti našeg astralnog tijela. Što je to što činimo kada s normalnim zdravljem živimo u običnom budnom stanju? Budni smo u normalnom životu. Ali kako bismo mogli posjedovati

uobičajeno budno stanje, morali smo na ranijem stupnju naše astralno tijelo dovesti u drugačiji odnos. Morali smo ga uspavati. Esencijalno je da naše astralno tijelo spava tijekom dana dok nama dominira naša ego svijest. Možemo biti zdravi samo ako je astralno tijelo uspavano u nama. Sada možemo shvatiti suštinu zdravlja i bolesti na sljedeći način. Bolest je abnormalno buđenje astralnog tijela unutar čovjeka, a zdravlje je normalno stanje spavanja astralnog tijela.

I što je ta svijest astralnog tijela? Ako je bolest stvarno buđenje astralnog tijela, nešto poput svijesti mora se manifestirati. Postoji abnormalno buđenje, i tako možemo očekivati abnormalnu svijest. Tamo mora postojati neka vrsta svijesti. Kada se razbolimo mora se dogoditi nešto slično onom što se događa kada se budimo ujutro. Naše sposobnosti moraju biti usmjerene na nešto drugo. Naša obična svijest budi se ujutro. Pojavljuje li se neka svijest kada se razbolimo?

Da, pojavljuje se svijest koju svi dobro znamo. I koja je to svijest? Svijest se izražava u doživljajima! Svijest koja se tada pojavljuje izražena je u onom što zovemo bol, koju nemamo tijekom budnog stanja kada smo uobičajeno zdravi, jer tada naše astralno tijelo spava. 'Spavanje' astralnog tijela znači da smo u normalnom odnosu prema fizičkom i eterskom tijelu, i bez bola. Bol nam govori da astralno tijelo pritiska u fizičko tijelo i etersko tijelo na takav način u abnormalnom stanju, i stječe svijest. Takva je bol.

Ovu izjavu ne smijemo primjenjivati bez ograničenja. Kada govorimo u smislu znanosti duha moramo ograničiti naše izjave. Izjavljeno je da kada se naše astralno tijelo budi, pojavljuje se svijest koja je prepuna boli. Iz ovoga ne smijemo zaključiti da bol i bolest uvijek idu zajedno. Bez iznimke, svako prodiranje u etersko i fizičko tijelo od astralnog tijela čini bolest, ali obrnuto ne vrijedi. Da bolest može imati drugačiji karakter pokazati će se činjenicom da nije svaka bolest popraćena bolom. Većina ljudi ovo ne primjećuje jer obično ne teže zdravlju, već su zadovoljni da su bez boli; i kada su bez boli vjeruju da su zdravi. To nije uvijek slučaj; ali općenito kod odsustva boli, ljudi će vjerovati da su zdravi. Bili bi pod velikom zabludom ako bi vjerovali da doživljaj boli ide uvijek zajedno s bolešću. Naša jetra može biti skroz naskroz oštećena, a ako oštećenje nije takvo da je oštećena abdominalna stjenka, uopće neće biti nikakve boli. U nama možemo nositi proces bolesti

koji se ni na jedan način ne manifestira kroz bol. Tako može biti u mnogim slučajevima. Objektivno gledano ove bolesti su ozbiljnije, jer ako osjetimo bol onda se potrudimo da se riješimo toga, ali kada nema boli previše se ne zamaramo s time da se riješimo bolesti.

Gdje smjestiti one slučajeve gdje s bolesti nema bola? Trebamo se samo sjetiti da smo se malo po malo razvili u ljudska bića kakva smo danas, i da smo tijekom perioda Zemlje dodali ego astralnom tijelu, eterskom tijelu i fizičkom tijelu. Međutim, jednom smo bili ljudi koji su posjedovali samo etersko i fizičko tijelo. Biće koje posjeduje samo ta dva principa poput je današnje biljke. Ovdje se susrećemo s trećim stupnjem svijesti koji je beskrajno nejasan, koji ne postiže jasnoću čak ni današnje svijesti sna. Prilično je pogrešno vjerovati da smo lišeni svijesti kada spavamo. Mi imamo svijest, ali je toliko nejasna da je ne možemo prizvati unutar našeg ega do točke pamćenja. Takva svijest također boravi u biljkama; to je neka vrsta svijesti sna još nižeg stupnja nego je to astralna svijest. Sada smo došli do još niže svijesti čovjeka.

Pretpostavimo da smo kroz iskustva u prethodnoj inkarnaciji doveli ne samo do onog poremećaja do kojeg dolazi u našem organizmu kada astralno tijelo ide izvan svojih granica, već također poremećaj uzrokovan eterskim tijelom koje nepravilno probija svoj put u fizičko tijelo. Svakako može doći do takvog stanja gdje je odnos između eterskog i fizičkog tijela abnormalan za današnjeg čovjeka, gdje je etersko tijelo previše penetriralo u fizičko tijelo. Pretpostavimo da astralno tijelo ne sudjeluje u tome; ali da tendencija stvorena u ranijem životu utječe na bližu povezanost nego bi to trebala biti između eterskog tijela i fizičkog tijela u ljudskom organizmu. Ovdje imamo etersko tijelo koje se ponaša na isti način kao i astralno tijelo kada imamo bol.

Ako etersko tijelo sa svoje strane uroni previše duboko u fizičko tijelo, pojaviti će se svijest slična onoj koju imamo tijekom spavanja, poput svijesti biljke. Stoga ne čudi da je to stanje kojeg nismo svjesni. Svatko tko nije svjestan spavanja jednako neće biti svjestan ovog stanja. Pa ipak to je oblik buđenja! Kao što će se naše astralno tijelo probuditi abnormalno kada je preduboko uronilo u etersko i fizičko tijelo, tako će se i naše etersko tijelo probuditi na abnormalan način kada preduboko penetrira u fizičko tijelo.

Ali to od nas neće biti percipirano, jer je to buđenje u svijest još nejasniju nego je to svijest boli. Pretpostavimo da je osoba u ranijem životu doista napravila nešto što je između smrti i ponovnog rođenja tako transformirano da se samo etersko tijelo budi, odnosno, ulazi u intenzivan posjed fizičkog tijela. Ako se to događa u nama se budi duboka svijest koja međutim ne može biti percipirana na isti način kao i drugi doživljaji ljudske duše. Mora li, međutim, biti neučinkovita jer je neopaziva? Pokušajmo objasniti neobičnu tendenciju koju je stekla svijest koja leži još jedan stupanj dublje.

Ako se opečete — što je vanjsko iskustvo — to uzrokuje bol. Ako će se bol pojaviti, svijest mora imati barem u najmanjem stupnju svijest astralnog tijela. Bol mora biti u astralnom tijelu; dakle, kada god se bol pojavi u ljudskoj duši, imamo posla s pojavom u astralnom tijelu. Sada pretpostavimo da se događa nešto što nije povezano s bolom, ali je, ipak, vanjski poticaj, vanjski utisak. Ako vam nešto doleti u oko, to uzrokuje vanjski poticaj i oko se zatvori. Bol s time nije povezana. Što nadražaj proizvodi? Pokret. To je nešto slično onome što se dogodi kada se dodirne taban vašeg stopala; to nije bol, ali ipak se stopalo trza. Dakle postoje također i utisci na ljudsko biće koji nisu popraćeni bolom, ali koji ipak dovode do neke vrste događaja, naime, pokreta. U ovom slučaju, jer ne može prodrijeti dolje u dublji stupanj svijesti, osoba ne zna kako je došlo do toga da pokret slijedi vanjski poticaj. Kada percipirate bol i time nešto odbacujete, bol je ta koja čini da primijetite ono što tada odbacujete. Ali sada može doći nešto što vas potiče na unutarnji pokret, na refleksni pokret. U tom slučaju svijest se ne spušta do stupnja na kojem je nadražaj transformiran u pokret. Ovdje imate stupanj svijesti koji ne dolazi u vaše astralno iskustvo, koji nije doživljen svjesno, koji ide svojim putem u nekoj vrsti svijesti spavanja, ali nije, ipak, takav da ne dovodi do događaja. Kada dođe do ove dublje penetracije eterskog tijela u fizičko tijelo, ono proizvodi svijest koja nije svijest boli, jer astralno tijelo ne sudjeluje u tome, već je toliko maglovito da je osoba ne percipira. To nužno ne znači da osoba s tom sviješću ne može obavljati radnje. Ona također obavlja i druge radnje u kojima njena svijest nema udjela. Trebate se samo sjetiti slučaja u kojem je obična dnevna svijest ugašena i osoba dok hoda u snu čini svakakva djela. U ovom slučaju postoji vrsta svijesti u kojoj osoba ne može sudjelovati, jer ona može doživjeti samo dva viša oblika svijesti: astralnu svijest kao

zadovoljstvo i bol, itd., i ego svijest kao prosudbu i kao običnu dnevnu svijest. To ne implicira da čovjek ne može djelovati pod impulsom ove svijesti spavanja.

Sada imamo svijest koja je toliko duboka da je čovjek ne može postići kada se etersko tijelo spušta u fizičko tijelo. Pretpostavimo da želi učiniti nešto o čemu u normalnom životu ne može znati ništa, što je na neki način povezano s njegovim okolnostima; on će to učiniti a da ne zna ništa o tome. Nešto u njemu, naime, sama ta stvar, učiniti će to bez da on zna išta o tome. Razmotrimo sada slučaj osobe koja je kroz određene pojave u bivšem životu za sebe položila uzroke, koji u periodu između smrti i ponovnog rođenja djeluju do tamo gdje vode do penetracije eterskog tijela u fizičko tijelo. Iz toga će proizaći djelovanje koje vodi do razrade dublje ležećih procesa bolesti. U tom slučaju će osoba biti prinuđena od takvih djelovanja da potraži vanjske uzroke tih bolesti.

Može izgledati čudnim da to nije jasno običnoj ego svijesti — ali osoba to nikada ne bi učinila iz te svijesti. Ona se u običnoj ego svijesti ne bi nikada izložila mnoštvu bacila. Ali pretpostavimo da je ova prigušena svijest utvrdila da je nužna vanjska ozljeda, tako da bi moglo doći do procesa kojeg smo opisali kao cjelokupnu svrhu bolesti. Ta svijest koja penetrira u fizičko tijelo tada traži uzroke oboljenja ili bolesti. To je stvarno biće čovjeka koje ide u potragu za uzrokom bolesti kako bi se ostvarilo ono što smo jučer nazvali procesom bolesti. Tako ćemo iz dublje prirode oboljenja i bolesti razumjeti da čak i ako se bol ne javlja, unutarnja reakcija može uvijek doći, ali ako je bol manifestirana — sve dok etersko tijelo previše penetrira u fizičko tijelo — uvijek može doći ono što bi se moglo nazvati: potraga za vanjskim uzrocima bolesti kroz sam dublje ležeći sloj ljudske svijesti. Koliko god zvučalo groteskno, ipak je točno, da mi s različitim stupnjevima svijesti tražimo vanjske uzroke naših bolesti — baš kao što to radimo za naše naslijeđene osobine — kada ih trebamo. Ali, opet, ovo što smo upravo rekli vrijedi samo unutar granica koje smo danas opisali.

Na ovom predavanju naš je poseban zadatak bio pokazati da osoba može biti u položaju — bez da to slijedi sa stupnjem svijesti koje je svjesna — da potraži bolest, a to je uzrokovano abnormalnim, dubljim stanjem svijesti. Morali smo pokazati da se kod bolesti bavimo s buđenjem stupnjeva svijesti

koje smo mi kao ljudska bića davno nadišli. Kroz činjenje grešaka u prethodnom životu, pobudili smo dublja stanja svijesti nego što su ona prikladna za naš sadašnji život; i ono što radimo iz impulsa te dublje svijesti utječe na tijek bolesti, kao i na proces koji zapravo vodi do nje. Tako vidimo da se kod ovih abnormalnih stanja pojavljuju drevni stupnjevi svijesti koje je čovjek odavno prošao. Ako samo malo uzmete u obzir činjenice svakodnevnog života, moći ćete razumjeti na općeniti način ono što je danas rečeno. Zaista je slučaj, da se kroz svoju bol, čovjek dublje spušta u svoje biće, i to je izraženo u dobro poznatoj izjavi da čovjek zna da posjeduje organ tek kada mu počinje pričinjati bol. To je popularna izreka, ali nije baš glupa. Zašto čovjek u svojoj normalnoj svijesti ne zna ništa o tome? Jer u normalnim slučajevima njegova svijest tako duboko spava da ne uroni dovoljno intenzivno u njegovo astralno tijelo; ali ako se to dogodi, onda se pojavi bol, i kroz bol zna da ima organ o kojem se radi. U mnogim popularnim izrekama ima nečeg što je sasvim točno, jer su nasljeđe ranijih stupnjeva svijesti u kojima je čovjek, kada je bio u stanju gledati u duhovni svijet, bio svjestan mnogo toga što mi sada moramo postići naporom. Ako razumijete da osoba može doživjeti dublje slojeve svijesti, također ćete razumjeti da čovjek ne može tražiti samo vanjske uzroke bolesti, već i vanjske udarce sudbine koje ne može racionalno objasniti, nego onom racionalnošću koja djeluje iz dubljih slojeva svijesti. Stoga je razumno pretpostaviti da se čovjek iz svoje obične svijesti ne bi smjestio ondje gdje ga može pogoditi grom; svojom običnom sviješću učinio bi bilo što da izbjegne stajanje ondje gdje ga munja može pogoditi. Ali u njemu može biti aktivna svijest, koja leži mnogo dublje od obične svijesti, i koja ga predviđanjem koje nije u posjedu obične svijesti vodi upravo na mjesto gdje ga munja može pogoditi – i želi da bude tako pogođen. Čovjek doista traži nesreću.

Shvatili smo da je moguće karmičkim utjecajima pripisati nesreće i druge vanjske uzroke bolesti. Kako do toga dolazi detaljno, kako one snage koje su u dubljim slojevima svijesti djeluju na ljudska bića, i da li je dopustivo da naša obična svijest izbjegne takve nesreće, pitanja su s kojima ćemo se baviti kasnije. Na isti način na koji možemo razumjeti da ako idemo na mjesto gdje možemo biti izloženi infekciji, da smo to napravili pod utjecajem stupnja svijesti koji nas je odveo tamo, tako isto moramo moći razumjeti kako to da poduzimamo mjere opreza da bi takve infekcije učinili

manje efikasnim, i da smo kroz našu običnu svijet u položaju da se suprotstavimo tim učincima higijenskim mjerama. Moramo priznati da bi bilo nerazumno ako bi za podsvijest bilo moguće tražiti klice bolesti ako tome ne bi s druge strane bilo suprotstavljanje kroz običnu svijest.

Vidjeti ćemo da je oboje razumno, i tražiti uzroke bolesti, i da je također razumno, iz obične svijesti poduzimati higijenske mjere protiv infekcije, tako ometajući uzroke bolesti.

Predavanje 7

Prirodne sile, vulkanske erupcije, potresi i epidemije u odnosu na karmu

Na ovim predavanjima ste primijetili da se našem cilju približavamo korak po korak, ali da sa svakim korakom pokušavamo dublje prodrijeti u našu temu. Na zadnjem predavanju govorili smo o prirodi boli, koja može biti povezana s bolešću; također smo istaknuli kako u drugim slučajevima bolest može ići svojim tijekom — barem u izvjesnom smislu — bez da je popraćena s boli.

Sada prirodu boli moramo razmotriti nekako detaljnije. Moramo pred nama držati činjenicu da bol može postati očigledna rame uz rame s bolešću. Na našoj posljednjoj raspravi već smo zaključili da se bolest i bol ne smiju smatrati nerazdvojnima. Moramo biti svjesni da ako je bol povezana s bolešću, tada u pitanju mora biti još nešto osim puke bolesti. Istaknuli smo da je proces koji se odvija u razdoblju tranzicije od jedne inkarnacije do druge, pri čemu su događaji ranijih inkarnacija transformirani u uzroke bolesti, pod utjecajem s jedne strane od luciferičkog principa, a s druge ahrimaničkog principa.

Kako mi polažemo temelje bolesti? Zašto stječemo predispoziciju za bolest? Što nas potiče da između smrti i ponovnog rođenja pripremimo snage koje će se manifestirati kao bolest u našem sljedećem životu? Potaknuti smo na to kada vidimo vlastitu slabost pred iskušenjima Lucifera s jedne strane i Ahrimana s druge. Sva naša pohlepa, samoljublje, ambicija, ponos, taština, sve osobine povezane s nadimanjem našeg ega, želja da budemo u središtu pozornosti, sve to je rezultat iskušenja Lucifera. Drugim riječima, ako postanemo žrtvama sila aktivnih unutar našeg astralnog tijela tako da one nađu svoj izraz u našim egoističnoj pohlepi i strastima, mi u toj inkarnaciji izvodimo djela kojima nas iskušava Lucifer. I u razdoblju između smrti i ponovnog rođenja, vidimo rezultate takvih djela nadahnutih od Lucifera. Mi tada ugovaramo tendenciju da se inkarniramo u uvjetima u kojima ćemo morati trpjeti bolest koja će nas, ako je nadvladana, još više osloboditi od kandža ovih luciferičkih snaga. Ako luciferičke snage ne postoje, ne bi trebali pasti u ona iskušenja koja nas navode da potražimo obnovljene snage.

Ako u životu ne bi bilo ničeg drugog osim egoističnih impulsa i strasti rođenih od Lucifera, nikada ih se ne bismo mogli osloboditi, čak ni uzastopnim inkarnacijama, jer bismo im uvijek iznova podlijekali. Pretpostavimo na primjer da smo tijekom evolucije Zemlje bili prepušteni vlastitim sredstvima, ali još uvijek podložni luciferičkom utjecaju. U jednoj inkarnaciji trebali bi imati iskušenja luciferičkih snaga i zatim bi nakon smrti percipirali gdje su nas odvela. To bi dovelo do bolesti, ali ako ništa drugo nije surađivalo, bolest ne bi vodila do velikog poboljšanja tijekom života u kojem je doživljena. To dovodi do poboljšanja samo zato jer su druge snage, protivnici Lucifera, cijelom procesu nešto dodale.

Kada padnemo pod moć Lucifera, tu odmah intervenira protudjelovanje snaga suprotstavljenih luciferičkim snagama. One upotrebljavaju suprotnu silu, pri čemu luciferički utjecaj zapravo može biti odbačen od nas. I to su snage, protivnici luciferičkih snaga, koje dodaju bol procesu koji rezultira od utjecaja Lucifera. Dakle, ako su luciferičke snage zlo, bol moramo gledati kao nešto što nam je dano od dobronamjernih snaga, jer kroz bol mi bježimo iz kandža ovih zlih snaga, i ne podliježemo ih ponovno. Ako ne bi bilo boli povezane s bolešću koja rezultira popuštanjem luciferičkim snagama, mi bi osjećali da nije toliko loše podleći tim snagama. I ne bi bilo ničega što bi nas tjeralo da pobjegnemo od luciferičkih snaga. Bol, koji je svijest astralnog tijela u pogrešnom budnom stanju, također je i ono što nas sprječava da uvijek iznova padnemo kao plijen luciferičkih snaga u onoj oblasti u kojoj smo već podlegli. Ova bol postaje naš učitelj s obzirom na iskušenja luciferičkih snaga.

Ali kako bol može postati naš učitelj, ako samo osjećamo bol i ni na koji način nismo svjesni njegove blagotvorne snage. Ako je to slučaj, to je rezultat naše ego svijesti. U toj svijesti koju smo opisali da leži ispod naše ego svijesti, i koja nije percipirana u normalnom stanju, već se odvija proces u kojem shvaćamo da osjećamo bol, i da je to uzrokovano blagotvornim silama da se suprotstave našim prijestupima. To je sila u našem podsvjesnom umu koja istinski djeluje kao karmičko ispunjenje — kao impuls da više ne zapadnemo u ona djela, sklonosti, i pohlepu što je dovelo do bolesti.

Tako vidimo kako karma djeluje, kako postajemo plijen luciferičkih snaga, kako te snage utječu na bolest u sljedećoj inkarnaciji, i kako

blagotvorne snage dodaju bol organskoj nevolji, i kako bi podsvjesno naučili. Stoga možemo reći da u svakom pojedinom slučaju kada se osjeća bol, mi imamo posla s bolešću izazvanom od luciferičkih snaga. Bol je znak da luciferička snaga leži u njenim korijenima. Ljudi koji idu za kvalifikacijama sada će čeznuti da se napravi razlika između bolesti od čisto luciferičkog utjecaja od onih gdje se može pronaći čisto ahrimanički utjecaj. Jer u svakom teoretiziranju najprikladnije je klasificirati — praviti formule — i ljudi se zavaravaju vjerujući da su mnogo shvatili na taj način. U stvarnosti se, međutim, stvari ne uređuju tako da ih je moguće dokučiti na ovaj zgodan način. U stvarnosti se samo preklapaju i prožimaju. I lako će biti shvatiti da tijekom bolesti postoje pojave koje se mogu slijediti dijelom do luciferičkog utjecaja — do aktivnosti našeg astralnog tijela — i druge koje su povezane s ahrimaničkim utjecajem. Stoga nitko ne smije vjerovati da ako osjećamo bol, da se to može slijediti samo do luciferičkog utjecaja. Bol otkriva da se dio naše bolesti može slijediti do luciferičkog utjecaja. Ali ovo će postati jasnije ako se upitamo odakle dolazi ahrimanički utjecaj.

Nikada ne bismo smjeli postati plijen ahrimaničkog utjecaja ako najprije nismo podlegli onom od Lucifera. Kroz luciferički utjecaj došlo je do odnosa četiri elementa koji sačinjavaju čovjeka — fizičkog tijela, eterskog tijela, astralnog tijela i ega — odnosa koji ne bi postojao da su djelovale samo one snage koje se suprotstavljaju Luciferu. U tom slučaju bi se trebali razviti sasvim različito. Stoga je luciferički princip uzrokovao poremećaj u unutarnjem biću čovjeka, a položaj čovjeka u odnosu na vanjski svijet zavisi o tome što je on sam. Baš kao što ne možemo vidjeti svijet kada imamo nesavršene oči, tako smo i kroz luciferički utjecaj spriječeni da vanjski svijet vidimo onakav kakav stvarno jest. A zbog čovjekove nesposobnosti da vidi vanjski svijet onakvim kakav zaista jest, ahrimanički utjecaj se mogao uvući u netočnu sliku. Dakle luciferički utjecaj je ono što je napravilo mogućim pristup Ahrimana. Podložni ahrimaničkom utjecaju možemo postati plijen ne samo egoističnim strastima, porivima, pohlepi, taštini i ponosu, i tako dalje, već sada egoizam može utjecati na ljudsko biće u tolikoj mjeri da razvije organe preko kojih može vidjeti vanjski svijet izobličeno i netočno. Ahriman se uvukao u tu netočnu sliku, i pod njegovim utjecajem podliježemo ne samo unutarnjim iskušenjima, već također i griješimo. Mi upadamo u neistinitost u našim prosudbama vanjskog svijeta i našim

tvrdnjama u vezi njega. Tako Ahriman djeluje izvana; ali mi smo mu omogućili da dosegne do nas.

Ahrimanički i luciferički utjecaji stoga nikada nisu razdvojeni. Oni uvijek povratno djeluju jedan na drugog, i u izvjesnom smislu održavaju ravnotežu. Lucifer se manifestira izvana od iznutra, Ahriman djeluje od izvana, i naša slika svijeta je formirana između to dvoje. Ako u jednoj inkarnaciji unutarnji čovjek dobije na snazi, ako je čovjek više izložen unutarnjim utjecajima, tada će lakše podleći Luciferu, kada njegov ponos, njegova taština, itd., ulaze u igru. U inkarnaciji u kojoj čovjek nije kroz njegovu općenitu karmu predisponiran da podlegne unutarnjim utjecajima, više će biti sklon da postane žrtvom greške i iskušenjima Ahrimana. To je ono što se zapravo događa. Tako da u svakodnevnom životu mi u jednom trenutku postajemo više plijen iskušenjima Lucifera, a u drugom onima od Ahrimana. I mi osciliramo između ta dva utjecaja koji nas vode — jedan do unutarnje uobraženosti, a drugi do iluzija o vanjskom svijetu.

Budući da je to stvar od posebnog značaja, ovdje se može spomenuti da se iskušenjima s obje strane posebno mora oduprijeti svatko tko je pozvan na duhovni razvoj, i tko želi prodrijeti u duhovni svijet, bilo prodirući u vanjsku duhovnost koja leži iza pojava vanjskog svijeta, ili mistično silazeći u svoje vlastito unutarnje biće. Kada prodremo u svijet koji leži iza fizičkog svijeta, uvijek nalazimo one obmanjujuće slike koje priziva Ahriman. Kada se čovjek pokuša mistično spustiti u vlastitu dušu, u posebnom stupnju je izložen iskušenjima Lucifera. Kada se pokuša spustiti bez da je prethodno poduzeo mjere predostrožnosti protiv ponosa, taštine, i tako dalje; kada uspije u življenju kao mistik a da nije obraćao pažnju na posebnu kulturu morala, više je podložan da padne kao žrtva iskušenja Lucifera, koji na dušu djeluje od iznutra. Ako mistik nije pazio na svoju kulturu morala, biti će u velikoj opasnosti kada prodire u svoje unutarnje biće, prizvati će još snažnije nego prije reakcionarne snage Lucifera, i postati još više tašt i ponosan nego je bio prije. Stoga je potrebno najprije osigurati da smo se kroz oblikovanje našeg karaktera sposobni oduprijeti iskušenjima taštine, uobraženosti, i ponosa kojima ćemo u svakom slučaju biti izloženi. Nikada ne možemo dovoljno napraviti prema stjecanju takvih osobina kakve vode do skromnosti i poniznosti. To je bitno za onaj aspekt našeg razvoja koji nazivamo 'mističnim'. S druge strane važno je obraniti se od obmana Ahrimana kada pokušavamo dosegnuti duhovno porijeklo stvari, sljedeći

put koji vodi iza pojava vanjskog svijeta. Ako ne stvorimo čvrst i postojan karakter koji omogućava da se utvrdimo, steknemo snažan unutarnji život, lako se može dogoditi upravo u trenutku kada uspijemo izaći u duhovni svijet, da padnemo u kandže Ahrimana, koji će nas zavesti iluzijom na iluziju, halucinacijom na halucinaciju.

Moramo razumjeti da ove stvari moraju biti prihvaćene u duhu a ne po pismu. Budući da je toliko naglašavana činjenica da višem razvoju koji želi shvatiti pojave vanjskog svijeta mora biti pridružena puna svjesnost, stalno se događa da nas mjesečari uvjeravaju da percipiraju duhovni svijet, i to čine potpuno svjesni. Jedina stvar što se može učiniti je uvjeriti ih da bi im bilo puno bolje i mudrije da nemaju tu punu svijest. Jer ljudi griješe o prirodi te svijesti, što je samo slika astralne svijesti. Da ovi ljudi nisu bili svjesni u nižem stupnju ne bi percipirali ništa, i ono što je bitno je da pri ulasku u duhovni svijet održimo integritet naše ego svijesti. S ego sviješću ipak je povezana naša moć rasuđivanja i sposobnost oštrog razlučivanja. To je ono što nedostaje u vezi oblika koje vide u duhovnom svijetu. To da imaju neku svijest ni na koji način nije nešto osobito, ali svijest koju bi trebali imati je ona koja je povezana s prosvijećenošću našeg ega. Zato tijekom našeg razvoja prema percepciji viših svjetova nismo toliko željni da te više svjetove dosegamo što je brže moguće, da vidimo svijet ispunjen slikama i svakakvim oblicima, čujemo možda svakakve glasove. Umjesto toga, naglašavamo činjenicu da ulazak u duhovni svijet može usrećiti i biti koristan kada je naša svijest, naša sposobnost diskriminacije i razlučivanja, i snaga naše prosudbe toliko izoštrena da u višim svjetovima ne budemo podložni nikakvoj obmani. To se najbolje može postići proučavanjem antropozofskih istina. Iz tog razloga inzistiramo da je proučavanje antropozofije najbolja zaštita od tih navodnih vizija, koje po svojoj prirodi nisu sposobne podnijeti test zdrave prosudbe. Onaj tko je učenik znanosti duha neće prihvatiti sve što dođe na taj način, već će moći praviti razliku između stvarnosti i fatamorgane. Također će znati da se svaka slušna percepcija mora tretirati s najvećim oprezom, jer ni jedna takva percepcija ne može odgovarati stvarnosti ukoliko onaj tko sluša nije prethodno prošao kroz sferu apsolutne tišine. Onaj tko nije prvo doživio apsolutnu tišinu i spokoj duhovnog svijeta može biti siguran da je ono što percipira iluzija, čak ako mu ono što se prenosi izgleda sjajno. Samo onaj tko je uložio napor da učvrsti svoju prosudbu pokušavajući shvatiti istine duhovnih svjetova, samo

on se može obraniti od takvih zabluda. Sredstva koja vanjska znanost nudi su nedovoljna. Vanjska znanost nas ne snabdijeva dovoljno pouzdanom i snažnom snagom prosudbe za pravo razlučivanje u duhovnom svijetu. Zato kažemo da ako nam je dana informacija u vezi viših svjetova od ljudi koji nisu pažljivo utvrdili moć prosudbe — a to se može napraviti kroz proučavanje antropozofije — takva informacija je uvijek upitna, i u svakom slučaju mora biti provjerena metodama dobivenim kroz izvornu obuku. Iz ovoga vidimo da Lucifer i Ahriman ne obustavljaju svoja iskušenja kada stremimo višem razvoju.

Postoji samo jedna sila pred kojom se Lucifer povlači, a to je moral koji ga opeče kao najstrašnji požar. I ne postoji način na koji bi se suprotstavili Ahrimanu osim moći prosudbe i razlučivanja koju uči znanost duha. Jer Ahriman bježi u strahu od zdrave moći rasuđivanja stečene na Zemlji. Uopće nema ničega od čega ima veću odbojnost od osobina koje stječemo od zdrave edukacije naše ego svijesti. Jer vidjeti ćemo da Ahriman pripada veoma različitoj oblasti daleko od snage zdrave prosudbe koju razvijamo u nama samima. U trenutku kada se Ahriman s time susretne, primi strašan šok, jer to je nešto potpuno mu nepoznato, i toga se boji. Što se više u životu posvetimo tome da razvijemo ovo zdravo rasuđivanje, to više radimo u opoziciji Ahrimanu. To se posebno javlja kod ljudi koje se susreće, koji od zore do sumraka pripovijedaju sve što su vidjeli u duhovnim svjetovima. I ako se ovim ljudima pokuša dati neko objašnjenje, i razviti njihovo rasuđivanje i razlučivanje, Ahriman ih uglavnom toliko ima u svojoj vlasti, da jedva da mogu ući u raspravu. Još ih je teže dobiti da slušaju razum kada im iskušenje Ahrimana dolazi sa slušne strane. Ima mnogo više načina nositi se s obmanama koje se javljaju kao slike nego s onima koje dolaze akustički — u glasu koji se čuo i tako dalje. Takvi ljudi imaju veliku averziju prema svakom ozbiljnijem proučavanju koje bi doprinijelo razvoju njihove ego svijesti između rođenja i smrti. Ali nisu to oni sami koji to ne vole; ahrimaničke sile su ono što ih odvlači od toga. Ako ih netko dovede do toga da razviju zdravo razlučivanje, i počnu prihvaćati upute, uskoro postaje jasno da vizije, glasovi, i halucinacije prestaju. One su bile samo ahrimanska himera, i Ahriman je obuzet strahom čim osjeti da od tog čovjeka zdrava moć rasuđivanja.

Zapravo, najbolji lijek protiv posebno štetnih bolesti koje rezultiraju vizijama i obmanjujućim glasovima potaknutim Ahrimanom je učiniti sve

što se može da bi se osobu potaknulo dođe do zdrave i racionalne prosudbe. U mnogim slučajevima to je iznimno teško napraviti, jer druge sile olakšavaju stvari obmanutima i vode ih dalje. Onaj tko pokušava protjerati te snage ne može stvari napraviti udobnima, i kao posljedica to je težak zadatak; jer drže da im je uskraćeno ono što ih je ranije vodilo u duhovni svijet. Istina je da se oni iscjeljuju i čuvaju od daljnjeg zadiranja tih zlih sila.

Znamo čega se luciferičke i ahrimaničke sile gnušaju. Lucifer ima averziju prema poniznosti i skromnosti u čovjeku i odbija ga ako o sebi imamo takvo mišljenje kakvo nam zdrava prosudba daje za pravo da imamo. S druge strane, on je prisutan, kao muhe u prljavoj sobi, kada god se pojave osobine taštine i ambicije. Sve ovo i iluzije koje samo izazivao o sebi, pripremaju nas da isto tako primimo i Ahrimana. Ništa nas ne može obraniti od Ahrimana osim ako se ne potrudimo da razmišljamo cjelovito, kao što nas to uči život između rođenja i smrti. A pogotovo mi, koji stojimo na stijeni znanosti duha, imamo sve razloge uvijek iznova naglasiti i što je moguće više, činjenicu da nije na nama kao zemaljskim bićima da zanemarimo ono što će nam se dati kroz život na Zemlji. Ljudi koji preziru stjecanje zdrave prosudbe i racionalnog razlučivanja, i koji teže duhovnom svijetu bez da naprave napor, zaista pokušavaju izbjeći zemaljski život. Budući da smatraju da je zaista previše trivijalno za njih se baviti stvarima koje mogu voditi do razumijevanja ovog života, oni se nastoje vinuti iznad njega. Sebe smatraju superiornima i upravo je taj okvir uma čisti uzrok ponosa. Iz toga razloga stalno vidamo da takvi ljudi koji su skloni sentimentalnom fanatizmu — 'Schwärmerei' — prema povlačenju od toga da budu dodirnuti stvarima ove Zemlje i zemaljskog života, odbijajući učiti jer već imaju unutarnje znanje, nemaju ništa zajedničko s pokretom kao što je naš. Takvi ljudi kažu 'Čovječanstvo mora ući u duhovni svijet'.

Svakako — ali postoji samo jedan zdrav put s kojim možemo ući, a to je moralnost koja se mora steći na Zemlji, moralnost u najvišem smislu riječi, koja će nas čuvati od precjenjivanja sebe, i učiniti nas manje podređenim našim impulsima, pohlepi i strastima, ali koja će u drugu ruku biti aktivna, zdrava suradnja s uvjetima zemaljskog života, a ne želja da se vinemo iznad takvih uvjeta.

Ovdje smo opet iz dubina karme izvukli nešto povezano s dubinama duhovnog života. To može biti od velike vrijednosti, ali ništa iz duhovnog

svijeta nije vrijedno za razvoj čovjeka i njegove individualnosti ukoliko to nije iznijeto iz duhovnog svijeta zdravom razumu, i s moralom.

Kada uzmemo u obzir sve rasprave na našem zadnjem predavanju i na današnjem pitati ćemo se: Zašto luciferički utjecaj ne bi, iz samog razloga jer je djelovao ranije i bio transformiran u bolest, i zatim izjednačen kroz bol, zašto ne bi prizvao u čovjeku, povukao za sobom, takoreći, ahrimanički utjecaj? I zašto ne bi ono što nam uzrokuje bol i objavljuje luciferički utjecaj bolesti, zašto ne bi ahrimanički utjecaj imao udjela u ovome kao posljedica luciferičkog utjecaja? Ali kako djeluje ahrimanički utjecaj? Kako su iskušanja Ahrimana pretvorena u uzroke bolesti? Kako se ona manifestiraju u kasnijim inkarnacijama?

Što god se može pratiti do ahrimanskog utjecaja neizravno se može pripisati Luciferu; kada je, međutim, luciferički utjecaj bio toliko snažan da je odmah prizvao ahrimanički utjecaj, tada je ovaj utjecaj još zlobniji. Usidri se ne samo u prijestupima astralnog tijela, već i u onima od eterskog tijela. Manifestira se u svijesti koja leži dublje nego naša svijest boli, uzrokujući štetu koja nije nužno popraćena bolom, štetu koja organ koji napada čini beskorisnim.

Pretpostavimo da je u jednoj inkarnaciji izvršen utjecaj na biće noseći izvjesne posljedice. Sada taj čovjek prolazi kroz period između smrti i novog rođenja, i ponovno se pojavljuje u novoj inkarnaciji. Tada će postati manifestirano da je neki organ napadnut od Ahrimana; drugim riječima, etersko tijelo je ušlo u taj organ dublje nego je trebalo — dublje nego je to normalno. U takvom slučaju, upravo zbog ovog defektivnog organa, čovjek je čak i više otvoren iskušenjima grešaka koje su djelo Ahrimana na Zemlji. Pomoću organa koji svoj nedostatak duguje ahrimaničkom utjecaju, i u koji je etersko tijelo preduboko penetriralo, čovjek bi, ako bi doživio cijeli taj proces, postao sve više zapetljan u ono što Ahriman može ostvariti, naime, 'mayu'. Budući da se ništa proizvedeno od materijalnog svijeta kao maya ne može nositi u duhovni svijet, duhovni se svijet još više udaljava od njega. Jer u tom svijetu može se naći samo istina i nikakva iluzija. Što se više upletemo u iluzije realizirane od Ahrimana, to smo više prisiljeni ulaziti u vanjski svijet osjetila, u iluzije fizičkih osjetila, mnogo više nego bi to bio slučaj bez defektivnog organa.

Međutim, u igru ulazi suprotstavljajući učinak, baš kao što imamo učinak boli koji se suprotstavlja luciferičkom utjecaju. Ovaj suprotstavljajući učinak djelovati će na takav način da u trenutku kada postoji opasnost da smo previše povezani s vanjskim svijetom osjetila, i gubitka snaga koje nas vode u duhovni svijet, u tom trenutku organ je uništen; ili će biti paraliziran ili preslab da bi imao učinka. Odvija se proces uništavanja. Stoga ako vidimo da se organ približava uništenju, moramo shvatiti da to dugujemo dobrotvornim silama; organ je uzet od nas tako da možemo pronaći naš put natrag u duhovni svijet. Kada nema alternative da se to izbjegne, određene snage stvarno uništavaju naše organe ili ih slabe tako da ne postanemo previše upetljani u mayu ili iluziju i možemo naći naš put natrag u duhovni svijet.

Uzmimo slučaj osobe koja ima bolest jetre, ali takvu da nije popraćena bolom. Ovdje imamo posla s učinkom prethodnog ahrimaničkog utjecaja koji je rezultirao ovim poremećajem u jetri. Da mu taj organ nije bio uzet, snage povezane s dubljom penetracijom eterskog tijela vodile bi ga predaleko u mayu.

Sage i mitovi su uvijek poznavali najdublju mudrost, i izrazili je. Jetra je vrlo dobar primjer toga. To je organ koji najlakše može biti izložen opasnosti da čovjeka vodi u fizički iluzorni svijet, i u isto vrijeme jetra je organ koji nas veže za Zemlju. Ova istina je povezana s činjenicom da bi upravo onom biću koje je, prema legendi, dalo čovjeku snagu koja ga vodi u zemaljski život i koja ga tamo čini veoma aktivnim — naime, Prometej — jetru trebao ključati lešinar. Lešinar mu ključa jetru, ne zato što bi to Prometeju izazvalo neku veću bol, jer u tom slučaju legenda se ne bi podudarala s fiziološkim činjenicama! Lešinar ključa jetru jer je to ne boli. Time je ukazano da je Prometej doveo do nečega što bi ljude moglo dublje upetljati u ahrimaničku iluziju, ako suprotstavljajući učinak ne bi mogao biti proizveden. Okultni zapisi su uvijek u skladu s istinama koje objavljujemo u znanosti duha.

Danas sam vam pokazao jednostavnu analizu činjenica da nam blagotvorne snage donose bol kao povratno djelovanje protiv utjecaja Lucifera. Usporedimo ovo sa zapisima Starog zavjeta. Nakon što se osjećao utjecaj Lucifera, kao što je simbolizirano zmijinim iskušenjem Eve, Luciferovi su protivnici nanijeti bol da ometu ono što je Lucifer nastojao

postići kod ljudi. Sile suprotstavljene Luciferu tada su se morale pojaviti i objelodaniti da od tada čovječanstvo treba upoznati bol. To je učinio Jehova, ili Jahve, kada je rekao: 'U boli ćeš rađati djecu'.

Obično ne cijenimo potpuno ove izreke biblijskih zapisa dok nemamo objašnjenja znanosti duha. Kasnije shvatimo koliko su duboki. Prije nego možemo govoriti o pasusu: 'U boli ćeš rađati djecu', moramo proučiti karmu, jer samo tako će doći vrijeme da možemo dati objašnjenje. Iz tog razloga od male je koristi tražiti objašnjenje ovog ili onog pasusa iz okultnih zapisa prije nego se postigne određeni stupanj u okultnom razvoju. Tada nije dobro pitati što znači ovo ili ono. Moramo biti strpljivi i čekati dok ne dođemo na potrebnu razinu. Samim objašnjenjem nećemo stići ni do čega.

Tako vidimo naš život pod utjecajem luciferičkih snaga s jedne strane, a s druge strane sile koje se suprotstavljaju Luciferu. Zatim u naše živote ulaze ahrimaničke snage, i moramo shvatiti da one snage koje onesposobljavaju naše organe kada padnemo kao plijen ahrimaničkim utjecajima treba svrstati među blagotvorne snage, čiji protivnik nije nitko drugi nego Ahriman. Ako krenemo od svega što je rečeno ovdje, trebali bismo dobiti uvid u složenu strukturu ljudske prirode, i doći ćemo do sljedećeg zaključka; luciferičke snage su one koje su zaostale tijekom perioda drevnog Mjeseca, i danas tijekom evolucije Zemlje utječu na ljudski život pomoću sila koje su zaista sile Mjeseca, i koje mogu biti djelatne samo u onom kozmičkom planu koji se odvija u skladu s onim snagama koje se suprotstavljaju Luciferu. Te sile nisu unutar naše evolucije Zemlje. Time Lucifer utječe na planove drugog bića.

Sada se možemo vratiti do ranije epohe. Ako s jedne strane vidimo da su na Mjesecu, bića zaostala u svom razvoju, kako bi intervenirala u ljudski život na Zemlji, može izgledati vjerojatno da su također i na drevnom Suncu iza ostala bića koja su na Mjesecu igrala ulogu analognu onoj igranoj od luciferičkih snaga na Zemlji sada. U sadašnjem ljudskom biću promatramo ono što bi mogli opisati kao konflikt — konflikt između luciferičkih snaga koje penetriraju u naše astralno tijelo, i onih dobronamjernih snaga koje na nas mogu utjecati samo kroz naš ego i kroz naša zemaljska postignuća. Jer sile suprotstavljene Luciferu mogu djelovati samo kroz naš ego. Ako steknemo jasan uvid, i pravu procjenu sebe, to činimo samo uz pomoć onih snaga koje utječu na naš ego. Za to moramo koristiti naš ego. Stoga možemo

reći da dok se naš ego bori s luciferičkim snagama, Jahve, ili Jehova, bori se u nama protiv Lucifera. Ono što nadgleda uređeni kozmički dizajn bori se protiv onog što se buni protiv tog dizajna i protiv njegove ekskluzivnosti. Naše najdublje biće stoji usred tog sukoba, između Lucifera i drugih bića. Mi sami smo bojno polje te borbe, i činjenica da smo bojno polje te borbe uvlači nas u karmu, ali samo indirektno, preko činjenice da se ta bitka vodi protiv Lucifera. Ako suprotno tome okrenemo svoj pogled prema vani, privučeni smo utjecajem ahrimaničkih snaga. Odigrano je nešto što dolazi izvana, i tu unutar nas ulazi Ahriman.

Znamo da su na starom Mjesecu boravila bića koja su u to vrijeme prolazila kroz njihov ljudski stupanj, kao što mi sada prolazimo kroz njega tijekom evolucije Zemlje. U *Akaša zapisu* i u *Tajnoj znanosti* ova bića se nazivaju anđeli, *Angelo*i i *Dhyanis* — naziv nije važan. Unutar tih bića odvila se bitka slična luciferičkoj bitci u našim vlastitim dušama — bitka izazvana od onih bića koja su zaostala na Suncu. Ova bitka na Mjesecu ni na koji način se nije ticala našeg unutarnjeg ega jer na Mjesecu još nismo posjedovali taj ego. Ne bavi se ničim u čemu sudjeluje naš ego. Na Mjesecu se odvijala 'u njedrima anđela'. I tako su se ta bića razvila na način koji je bio moguć samo kroz utjecaj drugih bića koja su zaostala tijekom evolucije Sunca. Ta bića koja su igrala istu ulogu u odnosu na anđele koju danas luciferička bića igraju u odnosu na nas same bila su ahrimanička bića koja su, tijekom cijele evolucije Sunca, zaostala iza kao što su to luciferička bića tijekom evolucije Mjeseca. Zato se mi možemo samo neizravno susresti s tim bićima. Ahriman je bio onaj koji je, takoreći, djelovao kao izazivač u njedrima anđela, i bio je u njima aktivan. Zbog njega su anđeli postali ono što jesu, i prenijeli su sa sobom ono što su stekli preko Ahrimana, kao i dobro koje su stekli.

Dobro koje smo stekli kroz Lucifera mogućnost je razlučivanja između dobra i zla, slobodna sposobnost diskriminacije, i naša slobodna volja. Sve to možemo postići samo kroz Lucifera. Međutim, anđeli su prenijeli na Zemlju plodove njihove borbe s ahrimaničkim snagama, i to ih je učinilo pogodnim za njihov sadašnji zadatak kao duhovnih bića koja nas okružuju. Naš unutarnji ego se ne bavi i ne sudjeluje u onome što su ta bića doživjela, niti u učincima njihovih iskustava. Vidjeti ćemo, međutim, da mi sami indirektno primamo ta iskustva, jer na nas djeluje ahrimanički utjecaj. Kroz Ahrimana, dakle, ta bića su postigla izvjesne rezultate uzrokovane tijekom

njihove egzistencije Mjeseca i ti rezultati su uvedeni u našu egzistenciju Zemlje. Pokušajmo u našoj egzistenciji Zemlje popratiti učinak ahrimaničke bitke tog vremena.

Da se ta ahrimanička bitka nije dogodila na drevnom Mjesecu, ta bića ne bi mogla u našu egzistenciju Zemlje donijeti ono što je jednom činilo dio egzistencije drevnog Mjeseca. Jer bi to prestalo postojati nakon što je drevni Mjesec nestao. Kroz ahrimanički utjecaj, anđeli su postali upetljani u egzistenciju Mjeseca, baš kao što smo i mi, kroz luciferički utjecaj, postali upetljani u egzistenciju Zemlje. Oni su u njihovu najdublju prirodu primili nešto od elementa Mjeseca i to prenijeli u našu egzistenciju Zemlje. Zbog toga su oni u položaju da podignu sile koje će našu Zemlju spriječiti da potpuno podlegne luciferičkom utjecaju. U njenoj ukupnosti naša Zemlja bi podlegla luciferičkom utjecaju da rezultati bitke anđela protiv Ahrimana na Mjesecu nisu uvedeni u našu egzistenciju Zemlje.

Kakvo je onda postupanje u egzistenciji Zemlje koje opisujemo kao normalno? Kada se naš sadašnji solarni sustav organizirao u skladu sa svrhom naše Zemlje, započelo je ono što vidimo kao regularno gibanje Zemlje i planeta, i to je dovelo do toga da godišnja doba slijede jedno drugo u pravilnoj sukcesiji, da imamo sunce i kišu, da naši plodovi zriju na polju, i tako dalje. To su stanja koja se stalno ponavljaju prema ritmu kozmosa koji se oblikovao za sadašnju egzistenciju nakon što se egzistencija Mjeseca spustila u sumrak. Ali unutar egzistencije radi Lucifer; i vidjeti ćemo da on radi mnogo više nego samo u oblasti u kojoj ga možemo pratiti u samom čovjeku, što je on ipak učinio svojom najvažnijom oblašću. Čak i kada bi se Lucifer nalazio samo u egzistenciji Zemlje, čovjek bi ipak, kroz sve uvjete koji su određeni regularnim kursom planeta oko Sunca, kroz promjene ljeta i zime, kiše i sunca i tako dalje, pao u ono što bismo mogli nazvati luciferičkim iskušenjem. Kad bi čovjek primio sve što mu može doći iz dobro uređenog kozmosa, i sve što regularna ritmička kretanja solarnog sustava mogu proizvesti, ako bi prevladavali samo oni zakoni koji su prilagođeni našem sadašnjem kozmosu, čovjek bi ipak pao pod luciferički utjecaj, i draži bi mu bio njegov udoban život nego život stremljenja za kozmičkom dobrobiti, draži bi mu bio regularan kurs nego onaj koji bi trebao postići za sebe.

Stoga su morale biti stvorene suprotstavljene snage. Neophodne su bile snage koje bi intervenirale u normalnoj kozmičkoj pojavi i dovele do događaja koji su, na starom Mjesecu, bili visoko dobrotvorni i normalni, ali koji su, kada danas rade u egzistenciji Zemlje, abnormalni i ugrožavaju njen regularan tijek. Ti se utjecaji pojavljuju na takav način da ispravljaju ono to bi se dogodilo ako bi samo ritam postojao, dajući tendenciju prema udobnom življenju, lakoći i luksuzu; i vidimo takve snage, na primjer, manifestirane u oluji s gradom. Dakle kada je uništeno ono što bi inače proizvele regularne snage Zemlje, u tim slučajevima dolazi do korekcije koja djeluje blagotvorno — premda čovjek to na prvi pogled ne može vidjeti — jer je na djelu viši razlog nego to čovjek može percipirati. Kada se tuča spusti u polja, tada možemo reći: Na starom Mjesecu ove sile koje djeluju u tuči bile su regularne, baš kao što su danas one koje donose blagoslov u kiši i suncu; ali one upadaju unutra, da bi ispravile ono što bi inače bilo proizveli luciferički utjecaji. I kada je regularni kurs opet uspostavljen, one opet ulaze kako bi ostvarile daljnje korekcije. Sve što vodi daljnjoj naprednoj evoluciji pripada snagama same Zemlje. Kada vulkan izbacuje svoju lavu, u njoj djeluju snage koje su zaostale snage donesene sa starog Mjeseca da bi donijele korekciju u zemaljski život. Otkrili bi da mnogo toga što dolazi izvana ima svoje opravdanje u općem marširanju evolucije. Kasnije ćemo vidjeti kako je to povezano s ljudskom ego sviješću.

Ali jedna stvar koja nam mora biti jasna je da ove stvari predstavljaju samo jednu stranu ljudske egzistencije, egzistencije Zemlje, i kozmičke egzistencije općenito. Ako s jedne strane u uništavanju organa vidimo blagotvornu aktivnost duhovnih snaga, i ako smo danas otkrili da cjelokupno odvijanje evolucije Zemlje mora biti ispravljeno od snaga koje potječu od egzistencije drevnog Mjeseca, sada moramo pitati kako to da s druge strane mi kao zemaljski ljudi moramo pokušati ispraviti štetne utjecaje snaga drevnog Mjeseca. Mi već osjećamo da kao zemaljski ljudi nemamo prava željeti vulkanske erupcije i zemljotrese, niti možemo sami uništiti organe da bi asistirali blagotvornom učinku snaga drevnog Mjeseca. Ali također možemo priznati, i sasvim opravdano, da ako će izbiti epidemija, to će voditi čovjeka da potraži neko uravnoteženje neke nesavršenosti unutar njega samog, i možemo pretpostaviti da je čovjek doveden u određene uvjete da bi pretrpio neku ozljedu, nadvladavanje čega bi ga približilo savršenosti.

Što dakle s higijenskim i sanitarnim mjerama? Zar ne može netko reći: 'Ako se epidemije mogu pokazati korisne, zar onda ne bi bilo pogrešno poduzimati mjere koje pridonose zdravlju i preventivi bolesti'? Netko može doći do zaključka da ništa ne treba napraviti da bi se izbjegle prirodne katastrofe i da je ovaj zaključak potpuno podržan sa našim predavanjima jučer i danas.

Vidjeti ćemo da to nije slučaj, ali opet samo pod određenim okolnostima. Jer tek sada smo odgovarajuće pripremljeni da bi u našoj sljedećoj raspravi razumjeli kako s jedne strane blagotvorne snage mogu prouzročiti ozljedu organa, tako da možemo izbjeći učinak mase, a ipak, s druge strane, postati svjesni učinka kojeg proizvodimo korištenjem sanitarnih i higijenskih mjera protiv bolesti.

Vidjeti ćemo da smo ovdje došli do slučaja koji se tako često javlja gdje postoji očigledno proturječje, i gdje nas pogoni cjelokupna sila tog proturječja. U takvom slučaju bliži smo točki gdje ahrimaničke snage mogu na nas izvršiti najveći utjecaj. Ni u jednom trenutku opasnost od iluzije nije veća nego kada dođemo u takvu slijepu ulicu. Jer sada kažemo da su snage koje organ čine beskorisnim blagotvorne snage jer rade u opoziciji Ahrimanu; stoga oni koji poduzimaju mjere protiv bolesti rade protiv čovječanstva, jer bi higijenske mjere ograničile ovu blagotvornu reakciju.

Došli smo u slijepu ulicu, i dobro je da smo vođeni do ovog proturječja tako da možemo razmišljati o činjenici da je to moguće, i može čak činiti dobru disciplinu za naš um. Jer kada smo vidjeli kako se vlastitom inicijativom možemo izvući iz ovog naizgled proturječja, tada smo stigli do rezultata kojim ćemo se moći utvrditi protiv iluzija Ahrimana.

Predavanje 8

Karma viših bića

Ako želimo riješiti proturječje koje je pred nas postavljeno na kraju jučerašnjeg predavanja, danas opet moramo pogledati unatrag na dvije snage, na dva principa, koja su nam se tijekom vremena pojavila da bi stimulirali a također istovremeno i regulirali našu karmu.

Vidjeli smo da naša karma postaje aktivna samo kroz utjecaje koje luciferičke snage uvode u našem astralnom tijelu, i da smo kroz iskušenja tih snaga vođeni u izražavanje osjećaja, impulsa i strasti, koji nas čine manje savršenima nego bi to inače trebali biti. Dok djeluju na nas, luciferički utjecaji prizivaju ahrimaničke utjecaje koji ne djeluju od iznutra, već od izvana, djelujući na nas i u nama pomoću svega s čime smo suočeni izvana. Tako je Ahriman dozvan od Lucifera, i mi ljudska bića životno smo uključeni u sukob ova dva principa. Kada se nađemo uhvaćeni u kandže bilo Lucifera bilo Ahrimana, moramo nastojati napredovati pobjedom nad bolešću koja nam je nanesena. Ova međuigra aktivnosti luciferičkih i ahrimaničkih snaga oko nas može se sasvim jasno razumjeti ako sa nekako drugačijeg aspekta razmotrimo slučaj na koji smo aludirali na zadnjem predavanju — slučaj u kojem osoba podliježe ahrimaničkom utjecaju, pri čemu doživljava svakakve obmanjujuće slike i iluzije. Ona vjeruje da je znanje o ovoj ili onoj stvari posebno njoj udijeljeno, ili u ovom ili onom smjeru na njega pravi utisak, dok bi druga osoba koja je sačuvala moć zdravog rasuđivanja lako prepoznala da je osoba o kojoj se radi podlegla pogreškama i zabludama. Zadnji puta smo govorili o slučajevima vidovnjačkih obmana u vezi duhovnog svijeta, vidovnjaštvu u pakosnom smislu, i također smo vidjeli da nema druge, ili barem poželjnije obrane protiv obmane vidovnjaka od moći zdravog rasuđivanja stečene tijekom našeg fizičkog života između rođenja i smrti.

Ono što je rečeno na našem zadnjem predavanju od velikog je značaja i temeljne važnosti ako imamo posla s vidovnjačkim odstupanjima, jer u slučaju vidovitosti koja nije stečena regularnim treningom, kroz sistematične vježbe pod strogim i pravilnim usmjerenjem, već se pokazuje kroz stare naslijeđene osobine, u slikama, ili u slušanju zvukova — u slučaju ovakve lažne vidovitosti uvijek ćemo vidjeti da se umanjuje, ili čak potpuno prestaje ako osoba o kojoj se radi nađe mogućnost i ima sklonosti ozbiljno se uhvatiti antropozofskih studija, ili se uhvati treninga koji je racionalan i normalan. Dakle možemo reći da osoba koja ima pogrešnu percepciju nad-osjetilnog uvijek smatra da će se pravi izvori znanja, ako ima osjećaja za njih, uvijek pokazati korisnim i voditi je natrag na pravi put. Naprotiv, svi znamo da ako je netko kroz složenost karme stigao do stanja u kojem razvija simptome manije proganjanja, ili megalomanije, da će razviti cijeli sustav obmanjujućih ideja, koje sve može logički potkrijepiti ali koje su ipak obmanjujuće. Može se na primjer dogoditi, da misli sasvim ispravno i logično u svim drugim područjima života, ali ima fiksnu ideju da je iz ovog ili onog razloga svuda proganjen. On će moći, gdje god bio, oblikovati najpametnije kombinacije iz najtrivijalnijih događaja: 'Ovdje je opet ona klika čija je jedina svrha da mi nanesu ovo ili ono'. I na najpametniji način će vam dokazati koliko je ispravno osnovana njegova sumnja.

Tako osoba može biti savršeno logična i ipak izraziti izvjesne simptome ludila. Bilo bi sasvim nemoguće impresionirati takvu osobu logičnim razmišljanjem. Naprotiv, ako se u takvom slučaju poslužimo logičkim rezoniranjem lako se može dogoditi da će to izazvati obmanjujuće ideje i žrtva će pokušati pronaći još uvjerljivije dokaze tvrdnje koja proizlazi iz njegove manije proganjanja. Kada govorimo u smislu znanosti duha stvari treba uzimati doslovno. Ako smo malo prije, a također i zadnju puta, ukazali na činjenicu da u znanju znanosti duha posjedujemo silu suprotstavljanja svakom odstupanju vidovnjačkih snaga, tada smo upućivali na nešto sasvim različito od ovoga o čemu sada raspravljamo. Sada se ne brinemo s utjecajem na osobu o kojoj se radi pomoću otkrivenja znanosti duha. Takva osoba nije popustljiva bilo kakvom rezoniranju izvedenom iz oblasti običnog zdravog razuma. Zašto bi to bilo tako?

Kod simptoma bolesti kakve smo opisali, moramo se nositi s karmičkim uzrokom u ranijim inkarnacijama. Pogreške koje dolaze iz unutarnjeg bića

ne proizlaze u svakom slučaju iz sadašnje inkarnacije već iz prethodne. Pokušajmo dobiti ideju kako se nešto može prenijeti iz ranije u sadašnju inkarnaciju.

U tu svrhu moramo si predočiti tijek evolucije naše duše. Kao vanjski čovjek, sastojim se od fizičkog tijela, eterskog tijela i astralnog tijela. Tijekom vremena, u te ovoje pomoću našeg ega ugraditi smo dušu osjećaja u tijelo osjećaja, dušu razuma ili uma u etersko tijelo, i dušu svijesti u fizičko tijelo. Ova tri člana duše smo razvili i ugradili u tri ovoja gdje sada borave. Pretpostavimo da smo u nekoj inkarnaciji bili toliko izazivani od Lucifera, ili drugim riječima, razvili smo toliko egoističke impulse, pohlepu, i druge instinkte koji su našu dušu opteretili prijestupima. Ti prijestupi mogu biti u duši osjećaja, duši razuma ili uma, ili u duši svijesti. To je onda uzrok koji će u nekoj budućoj inkarnaciji biti usađen u jedan od tri duševna člana. Pretpostavimo da je postojala greška koja se može posebno pripisati snagama duše intelekta. U stanju između smrti i ponovnog rođenja to će biti tako preobraženo da će se manifestirati u eterskom tijelu. Tako se u novoj inkarnaciji u eterskom tijelu susrećemo sa učinkom duše intelekta prethodne inkarnacije. Ali duša intelekta sljedeće inkarnacije opet će raditi nezavisno u toj inkarnaciji, i razlika je da li je ljudsko biće prije počinilo tu pogrešku ili nije. Ako je počinjena u ranijoj inkarnaciji, on sada svoju grešku nosi u svom eterskom tijelu. Sada je dublje ukorijenjena i nije u duši intelekta već u eterskom tijelu. Ali takva racionalnost i imanje smisla koje možemo steći na fizičkom planu utjecati će samo na našu dušu intelekta, i neće dirati aktivnost naše duše intelekta u ranijoj inkarnaciji koja je već utkana u etersko tijelo. Iz tog razloga može se dogoditi da snage duše intelekta, kakve sada susrećemo u ljudskim bićima, obavljaju svoje djelovanje logično, tako da je stvarno unutarne biće potpuno netaknuto; ali da suradnja duše intelekta s oboljelim dijelom eterskog tijela izaziva pogrešku u određenom smjeru. Na dušu intelekta možemo utjecati s razlozima koji se mogu iznijeti na fizičkom planu, ali ne možemo izravno utjecati na etersko tijelo. Zato ni logika ni uvjeravanje neće imati nikakvog učinka. Logika bi bila od malo koristi ako bismo nekog postavili ispred konveksnog zrcala tako da može vidjeti izobličenu sliku, i zatim ga pokušali uvjeriti da griješi tako gledajući sliku. On će ipak vidjeti izobličenu sliku. Na isti način ovisi o samom čovjeku da li morbidno stvar krivo razumije, jer

njegova logika sama po sebi može biti čvrsta ali je reflektirana na deformirani način od njegovog eterskog tijela.

Tako duboko u našem organizmu možemo nositi karmičke učinke ranije inkarnacije, i zapravo možemo pokazati da je defekt prisutan u izvjesnom dijelu našeg organizma, kao što je naše etersko tijelo na primjer. Ovdje vidimo kako smo pod luciferičkim utjecajem ugovorili zlo u prethodnoj inkarnaciji, i kako je između smrti i novog rođenja bilo transformirano. U međuvremenu između smrti i ponovnog rođenja izvršena je transformacija nečeg internog u nešto eksterno, i zatim Ahriman radi protiv nas kroz naše vlastito etersko tijelo. To pokazuje kako je Lucifer privukao Ahrimana da pristupi našem eterskom tijelu. Prethodno je prijestup bio luciferički; bio je tako transformiran da nam je, takoreći, priznanica dana od Ahrimana u sljedećoj inkarnaciji, i onda je to pitanje izbacivanja defekta iz eterskog tijela. To se može učiniti samo dubljom intervencijom u našem organizmu nego se može postići u jednoj inkarnaciji pomoću običnog vanjskog intelekta.

Onaj tko je u određenoj inkarnaciji prošao kroz takvo iskustvo kao što je ono od manije proganjanja, kada opet prođe kroz vrata smrti, biti će suočen sa svim djelima koje je izvršio kao posljedicu ovog ahrimaničkog defekta, i vidjeti će apsurdnost onog što je napravio. Iz toga će izniknuti nova snaga koja će ga potpuno iscijeliti za njegovu sljedeću inkarnaciju; jer može biti iscijeljen jedino tako da odsada shvati da je način na koji je djelovao pod utjecajem dotičnih simptoma bio apsurdan u vanjskom svijetu. Sada shvaćamo kako možemo pomoći takvom iscjeljenju. Ako netko pati od takvih ludih ideja nećemo ga uspjeti izliječiti logičkim rasuđivanjem, jer takvo rasuđivanje će samo prizvati još više nasilno protivljenje. Ali postići ćemo neki rezultat, pogotovo kada se takva dispozicija pokazuje u ranoj mladosti, ako onoga koji pati dovedemo u takvu situaciju gdje će se posljedice tih simptoma pokazati kao očigledno apsurdne. Ako napravimo da se suoči s činjenicama koje je sam izazvao, i koje na njega djeluju povratno na krajnje apsurdan način, na izvjestan način ga možemo izliječiti.

Možemo također imati iscjeljujući utjecaj ako smo mi sami u toj mjeri u posjedu istina znanosti duha, tako da su one postale unutarnje svojstvo naše duše. Ako su postale takav integralni dio nas, tada će naša osobnost zračiti

te istine znanosti duha. S ovim istinama koje struje u život između rođenja i smrti, ispunjavajući ga i još projicirajući sam taj život; s ovim otkrivenjima nad-osjetilnog svijeta možemo postići više nego s vanjskim racionalnim istinama. Kada se ništa ne može postići vanjskim logičkim rezoniranjem moći ćemo, ako strpljivo primijenimo istine znanosti duha, moći ćete toj osobi pružiti toliko impulsa tako da možemo, takoreći, postići u jednoj inkarnaciji ono što bi se inače odvijalo samo kretanjem iz jedne inkarnacije u drugu, naime, kroz penetraciju eterskog tijela od duše intelekta. Jer istine fizičkog plana ne mogu premostiti ponor između duše osjećaja i astralnog tijela, između duše intelekta i eterskog tijela, ili između duše svijesti i fizičkog tijela. Zato ćemo uvijek naći da koliko god mudrosti u vezi materijalnog svijeta netko apsorbirao na fizičkom planu, ta mudrost će malo imati veze sa svijetom njegovih osjećaja — što bismo mogli nazvati prožimanjem njegovog astralnog tijela odgovarajućim impulsima i strastima. Netko može biti najučćeniji, može imati mnogo teoretskog znanja o stvarima koje pripadaju fizičkom svijetu, može postati 'stari profesor', a ipak ne postići transformaciju impulsa, osjećaja i strasti koje borave unutar astralnog tijela. Netko zaista može dosta znati o fizičkom svijetu a ipak biti grub egoist, jer su takvi impulsi apsorbirani u mladosti. Naravno, dvije stvari mogu ići ruku pod ruku, vanjska materijalna znanost i kultiviranje astralnog i eterskog tijela od iznutra. Na isti način netko može posjedovati istine i prikupiti takvo znanje koje može postati snage za dušu intelekta u odnosu na fizički plan, a ipak biti nesposoban premostiti duboki ponor koji postoji između duše intelekta i eterskog tijela. U vanjskim istinama, premda netko može naučiti ogromnu količinu, rijetko će se naći da ono što je naučeno ima bilo kakvu moć nad formativnim silama tijela.

U slučaju osobe koja je pod utjecajem ovih istina u tolikoj mjeri da one zahvaćaju cijelo njegovo biće, možemo otkriti da će se u periodu od deset godina cijela njena fiziognomija promijeniti tako da na njoj možemo pročitati konflikt kojeg je doživjela. Možemo također primijetiti na njenim gestama ako je, na primjer, suzdržanošću postala smirena. Ove stvari će naći svoj put u formativne snage organizma, i time će čak i najdelikatniji i najsuptilniji dijelovi organizma biti uskomešani. Ako ono što je dokučio naš um nije ekskluzivno povezano s fizičkim planom mi ćemo i dalje postati različiti nakon deset godina, ali promjena će tada imati normalan tijek na

isti način kao što se i dispozicije razvijaju i mijenjaju na normalan način u običnom životu. U razdoblju od deset godina možda možemo razviti drugačije izraze lica, ali dok god nismo premostili ponor od iznutra, promjena će biti proizvedena vanjskim utjecajima. U tom slučaju nismo preobraženi od snage koja nas je zaposjela od iznutra. Stoga je očito da samo ono istinski duhovno koje se zaista ujedinjuje s našim najdubljim bićem može imati preobražavajući učinak na naše formativne snage u vremenu između rođenja i smrti, i da će se ta preobrazba, to premošćivanje ponora, sigurno odviti u karmičkoj aktivnosti između smrti i ponovnog rođenja. Ako su, na primjer, oni svjetovi kroz koje prolazimo u međuvremenu između smrti i novog rođenja impregnirani iskustvima duše osjećaja, tada će se ona pojaviti u sljedećoj inkarnaciji kao formativne, oblikovne snage.

Na ovaj je način recipročna aktivnost Ahrimana i Lucifera postala shvatljiva. I sada se pitamo kako se ova kombinirana recipročna aktivnost predstavlja kada su stvari još udaljenije, kada, na primjer, luciferički utjecaj ne mora samo prijeći ponor između duše intelekta i eterskog tijela, već ima, takoreći, prijeći duži put.

Pretpostavimo da smo u jednom životu posebno prijemčivi na utjecaj Lucifera. U takvom slučaju, trebali bi cijelim našim unutaršnjim bićem postati značajno manje savršeni nego smo bili ranije, i u periodu kamaloke trebali bi to živopisno imati pred našim očima, tako da bismo trebali donijeti odluku da napravimo ogroman napor da uravnotežimo tu nesavršenost. Tu želju pripajamo kao tendenciju, i u sljedećoj inkarnaciji, s onim što su sada postale formativne snage, oblikujemo naš novi organizam tako da mora imati tendenciju prema uravnoteženju naših ranijih iskustava. Ali pretpostavimo da je oslobađanje ovih luciferičkih utjecaja bilo potaknuto nečim vanjskim, vanjskom požudom, tu je morao postojati utjecaj Lucifera. Bilo što vanjsko ne bi moglo utjecati na nas da u nama nije bio aktivan Lucifer. Tako u nama imamo sklonost da kompenziramo ono što smo postali kroz luciferički utjecaj.

Ali kao što smo vidjeli, luciferički utjecaj jedne inkarnacije izaziva i privlači sebi ahrimanički utjecaj u sljedećoj inkarnaciji, tako da djeluju naizmjenično. Vidjeli smo da je luciferički utjecaj takav da ga možemo

opažati našom sviješću; to će reći, ipak, da naša svijest još uvijek može dosegnuti dolje u naše astralno tijelo. Rekli smo da je posljedica luciferičkog utjecaja to kada smo svjesni boli, ali ne možemo sići u one oblasti koje bi se moglo nazvati svijest eterskog i fizičkog tijela. Čak i u spavanju bez snova imamo svijest, ali toliko niskog stupnja da je nismo u stanju biti svjesni. Ali to nužno ne znači da smo neaktivni u toj svijesti koju na primjer normalno posjeduju biljke, koje se sastoje samo od fizičkog i eterskog tijela. Biljke kontinuirano žive u svijesti spavanja bez sna. Svijest našeg eterskog i fizičkog tijela je prisutna također i u našem budnom dnevnom stanju, ali ne možemo se spustiti u nju. Međutim, da ova svijest može biti aktivna, pokazano je kada izvodimo somnambulističku aktivnost o kojoj kasnije ne znamo ništa. Ono što je aktivno to je ta svijest spavanja bez sna. Obična svijest i astralna svijest ne mogu penetrirati u sferu somnambulističke aktivnosti.

Ali samo zato jer danju živimo u našoj ego svijesti i astralnoj svijesti, ne smijemo vjerovati da su druge vrste svijesti odsutne. Jedino što ih mi nismo svjesni. Pretpostavimo da smo kroz luciferički utjecaj ranije inkarnacije izazvali snažan ahrimanički utjecaj koji neće moći djelovati na našu običnu svijest. On će, međutim, napasti svijest koja boravi u našem eterskom tijelu, i ta svijest neće samo dovesti do određene organizacije našeg eterskog tijela već će nas čak i potaknuti na djela što će biti tako izraženo, da će svijest eterskog tijela shvatiti da moramo izbaciti iz unutar nas učinke luciferičkog utjecaja kojima smo podlegli u ranijoj inkarnaciji; nadalje će shvatiti da se to može postići samo kroz djelo u izravnom proturječju s ranijim luciferičkim prijestupom.

Pretpostavimo da smo pod dominacijom luciferičkog utjecaja, vođeni do zamjene stajališta koje je bilo religijsko ili duhovno sa stajalištem čovjeka koji kaže: 'Želim uživati život', i tako se strmoglavi u loša materijalna zadovoljstva. To bi izazvalo ahrimanički utjecaj na takav način da potakne suprotan proces. Tako se događa da prolazeći kroz život mi tražimo mjesto gdje je moguće u jednom skoku iz života osjetila vratiti se duhovnosti. U jednom, jednim poniranjem smo uronili u gruba materijalna zadovoljstva, a u drugom pokušavamo se jednim skokom vratiti u duhovni život. Naša obična svijest toga nije svjesna, ali misteriozna podsvijest koja je vezana za fizičko tijelo i etersko tijelo sada nas potiče prema mjestu gdje možemo

očekivati grmljavinu, gdje je drvo hrasta, s klupom postavljenom ispod, i gdje će munja udariti. U ovom slučaju podsvjesni um nas je potaknuo da popravimo ono što smo učinili u ranijoj inkarnaciji. Ovdje vidimo suprotan proces. To je ono na što se misli pod učinak luciferičkog utjecaja u ranijem životu, i kao posljedicu, ahrimanički utjecaj u sadašnjem životu. Ahrimanova suradnja je nužna da nam omogući da ostavimo po strani našu običnu svijest do te mjere da će se naše cijelo biće pokoriti isključivo svijesti eterskog ili fizičkog tijela.

Na ovaj način mnogi događaji postaju shvatljivi. Međutim, moramo se čuvati od zaključivanja da se svaka nesreća može pratiti do nečeg sličnog, jer to bi bilo vrlo usko gledanje na karmu. Postoje struje misli čak i u našem pokretu koji zaista usko gledaju na karmu. Da je karma zaista onakva kakvom je shvaćaju, cijeli bi svjetski poredak morao biti posebno uređen po interesima svakog pojedinog ljudskog bića, tako da se svaki život odvija harmonično i bude uredno kompenziran — uvjeti jednog života uvijek bi bili kombinirani na takav način da se postigne točno uravnoteženje posljedica ranijeg života. Međutim ovakvo stajalište ne može se održati. Recimo da će netko reći čovjeku koji se susreo s nesrećom: 'To je tvoja karma; to je karmički rezultat tvojeg ranijeg života, i ti si u to vrijeme to postavio sebi'. Da je istog čovjeka pogodila sreća, drugi bi rekao: 'To se može pratiti natrag do dobrog djela kojeg si napravio u ranijem životu'. Da bi takve riječi imale bilo kakvu vrijednost, osoba bi trebala poznavati što se dogodilo u ranijem životu za kojeg se pretpostavlja da je proizveo ovaj rezultat. Ako bi imala znanje o ranijem životu, vidjela bi uzroke kako dolaze iz tog života, i trebala bi pogledati prema kasnijim inkarnacijama za učinke. Iz ovoga je logično zaključiti da u svakoj inkarnaciji postoje određeni prvobitni uzroci koji ulaze u igru od inkarnacije do inkarnacije, i u sljedećem životu će biti karmički uravnoteženi. Kada ispituje sljedeći život možemo vidjeti uzroke. Međutim, ako se dogodi nesreća, za koju unatoč svim sredstvima koja imamo na raspolaganju ne možemo pronaći uzroke u ranijem životu, tada moramo shvatiti da će to biti uravnoteženo u kasnijem životu. Karma nije usud. Iz svakog života nešto je preneseno u kasnije živote.

Ako ovo razumijemo, također ćemo razumjeti da možemo pronaći nove događaje u našem životu koji su od dubokog značaja. Sjetimo se da do velikih događaja tijekom ljudske evolucije nije moglo doći bez da su

provedeni od određenih ljudi. U izvjesnom trenutku ljudi moraju preuzeti namjere evolucije. Kakav bi bio razvoj Srednjeg vijeka, da Karlo Veliki nije intervenirao u danom trenutku! Kako bi se duhovni život starih vremena razvio da Aristotel nije u određeno vrijeme obavio svoj posao! Iz toga vidimo da ljudi poput Karla Velikog, Aristotela, Luthera i tako dalje, u izvjesnom periodu nisu živjeli zbog sebe, nego zbog svijeta. Ipak, njihove osobne sudbine usko su povezane sa svjetskim događajima. Međutim, trebamo li iz toga zaključiti da je ono što su postigli ispaštanje ili naknada za njihove prethodne zasluge ili prijestupe?

Uzmimo slučaj Luthera. Sve što je on doživio i podnio ne možemo jednostavno pripisati njegovoj karmi; mora nam biti jasno da do onih stvari tijekom ljudske evolucije koje se moraju dogoditi mora doći ljudskim posredovanjem i da ti pojedinci moraju biti izvučeni iz duhovnog svijeta, bez razmatranja jesu li sami po sebi dovoljno spremni. Oni se rađaju u svrhu ljudske evolucije, i karmički put mora biti prekinut ili produljen, tako da bi se dotična individualnost mogla pojaviti u određeno vrijeme. U ovakvim slučajevima ljudima je nametnuta sudbina koja ne treba imati veze s njihovom prošlom karmom. Ali postići nešto između rođenja i smrti uspostavlja na Zemlji kasnije karmičke uzroke, tako da premda je točno da je Luther bio rođen za čovječanstvo i morao nositi usud koji nije imao vitlanu povezanost s njegovom ranijom karmom, ipak ono što je on postigao na Zemlji biti će povezano s njegovom kasnijom karmom. Karma je univerzalni zakon i svatko je doživljava za sebe; ali ne smijemo samo gledati natrag na naše ranije inkarnacije; moramo također gledati naprijed. Sa ovog stajališta, tek u sljedećem životu možemo suditi i opravdati ranije inkarnacije, jer neki od događaja u ovom životu ne leže na karmičkom putu.

Uzmimo slučaj koji se zapravo dogodio. U prirodnoj katastrofi stradali su brojni ljudi. Uopće nije potrebno vjerovati da je njihova karma bila da svi zajedno poginu; to bi bilo jeftino nagađanje. Ne mora sve uvijek biti povezano s ranijim prijestupima. Postoji slučaj koji je istraživao o brojnim ljudima poginulim u elementarnoj katastrofi koja je rezultirala uskom povezanošću tih ljudi u kasnijem periodu, i, zahvaljujući njihovom zajedničkom usudu, stekli su snagu da poduzmu nešto zajedničko. Kroz tu katastrofu mogli su se okrenuti od materijalizma i sa sobom u sljedeću inkarnaciju donijeti sklonost duhovnosti.

Što se dogodilo u tom slučaju? Ako se vratimo u prethodni život vidimo da se u ovom slučaju dogodilo zajedničko uništenje za vrijeme potresa; u trenutku potresa njihovim dušama se predstavila uzaludnost materijalizma, i tako se u njima razvio um usmjeren prema duhovnom. Iz ovoga možemo vidjeti kako su ljudi čija je misija bila u svijet uvesti nešto duhovno, na ovaj način bili pripremljeni, što pokazuje mudrost evolucije. Ovaj slučaj je istražen i potvrđen od znanosti duha. Tako možemo pokazati kako primarni događaji mogu ući u ljudski život, i da se to ne može uvijek pratiti do ranijeg prijestupa ako se jedna osoba ili više ljudi susretne s ranom smrću u katastrofi ili nesreći. Takav se događaj može pojaviti kao primarni uzrok, i biti će uravnotežen u sljedećem životu.

Mogu se pojaviti i drugi slučajevi. Može se dogoditi da će se netko morati susresti s ranom smrću u dvije ili tri inkarnacije u nizu. To se može dogoditi jer je ta individualnost izabrana da tijekom tri uzastopne inkarnacije čovječanstvu donese darove koji se mogu dati samo živeći u materijalnom svijetu sa snagama koje su rezultirale iz 'rastućeg tijela'. Življenje u tijelu koje se razvilo do trideset pete godine sasvim je različito od življenja u tijelu starije dobi. Jer do trideset pete naše snage usmjeravamo prema tijelu, tako da se snage rastvaraju od iznutra. Ali od trideset pete nadalje počinje život u kojem napredujemo samo iznutra — život u kojem stalno moramo napadati vanjske snage s našim životnim snagama. Sa gledišta unutarnje organizacije, te dvije polovine života razlikuju se u svakom pogledu jedna od druge. Pretpostavimo da u skladu s mudrošću koja vlada ljudskom evolucijom, trebamo takve ljude koji mogu cvjetati samo kada se ne moraju boriti protiv vanjskog stresa koji dolazi u drugoj polovini života, tada može biti da su inkarnacije dovedene do prijevremenog završetka. Postoje takvi slučajevi. Na našim susretima već smo ukazali na individualnost koja se sukcesivno pojavljivala kao veliki prorok, veliki slikar, i veliki pjesnik, i čiji život je uvijek završio prijevremenom smrću, jer ono što je morao postići tijekom tri inkarnacije bilo je moguće samo prekidom inkarnacije prije nego je ušao u drugu polovinu života. Ovdje vidimo čudno preplitanje individualne ljudske karme i opće karme čovječanstva.

Možemo ići još dalje i naći izvjesne karmičke uzroke u općoj karmi čovječanstva, čiji se učinci pojavljuju tek u kasnijem periodu. Tako pojedinac opet vidi sebe uhvaćenog u opću karmu čovječanstva.

Ako razmatramo post-atlantsku evoluciju, grčko-latinski period nalazimo u sredini, kojemu je prethodio egipatsko-kaldejski period, a slijedi naš period — peti period civilizacije. Iza našeg perioda će slijediti šesta i sedma kulturalna epoha. Drugim prigodama sam također naglasio da u izvjesnom smislu postoje ciklusi sukcesije raznih civilizacija, tako da grčko-latinska kultura stoji sama za sebe, ali da je egipatsko-kaldejski period ponavljan u našem vlastitom. Također u tom ciklusu, već sam ukazao da je Kepler živio u našem periodu, i da je ista individualnost živjela ranije u egipatskom tijelu, i u toj je inkarnaciji bila pod utjecajem mudrih egipatskih svećenika koji su njegov pogled usmjerili na nebeska prostranstva, tako da su mu misterije zvijezda bile otkrivene odozgo. Sve je to nošeno dalje u njegovoj Kepler-inkarnaciji koja se dogodila u petom periodu, i koji je, na određeni način, ponavljanje trećeg.

Ali možemo ići još dalje. Sa stajališta znanosti duha doista možemo tvrditi da je većina ljudi danas slijepa kada razmatraju evoluciju svijeta i ljudski život. Ove sličnosti, ponavljanja, ciklički životi, mogu se slijediti čak i u detaljima. Ako uzmemo određeni trenutak u ljudskoj evoluciji, recimo na primjer godinu 747 pr.n.e. vidjeti ćemo da ona predstavlja neku vrstu 'Hypomochliona' (krucijalna točka nap.pr.), neku vrstu nulte točke, i da se ono što leži ispred i iza te točke podudara na sasvim određeni način. Možemo se vratiti u epohu egipatske evolucije, i tamo nalazimo izvjesne ritualne uredbe i zapovijedi koje su dolazile kao da su dane od bogova. I to su zapravo i bile. Ti su se ukazi odnosili na određena pročišćenja koja su Egipćani morali obavljati danju. Bili su regulirani običajima i izvjesnim ritualnim receptima, i Egipćani su vjerovali da mogu živjeti samo na način na koji to bogovi žele, ako bi na ovaj ili onaj dan poduzeli određeni broj religijskih pranja. To je bila zapovijed bogova, koja je našla svoj izraz u izvjesnom kultu čistoće, i ako se u međuvremenu susrećemo s razdobljem koje je nekako manje čisto, mi sada opet, u našem periodu, susrećemo higijenske mjere kakve se daju čovječanstvu iz materijalističkih razloga. Ovdje vidimo ponavljanje onoga što je izgubljeno u odgovarajućem razdoblju u Egiptu. Ispunjenje onog što se dogodilo ranije predstavljeno je u općoj karmi na izvanredan način. Jedino što je opći karakter uvijek različit. Kepler je u svojoj egipatskoj inkarnaciji usmjerio svoj pogled na zvjezdano nebo, i ono što je ta osobnost tamo percipirala, bilo je izraženo u velikim

duhovnim istinama egipatske astrologije. U njegovoj reinkarnaciji tijekom perioda materijalističkih ciljeva, ista individualnost je te činjenice izrazila na način koji odgovara našem periodu, u svoja tri materijalistički obojana 'Keplerova zakona'. U drevnom Egiptu zakoni čistoće bili su zakoni božanskih otkrivenja. Egipćanin je vjerovao da ispunjava svoju dužnost čovječanstvu brinući se za svoju posebnu čistoću u svakoj prigodi. Ova preokupacija čistoćom dolazi u prvi plan opet danas, ali pod utjecajem mentaliteta koji je potpuno materijalistički. Moderni čovjek ne misli da služi bogovima kada se pokorava ovakvim pravilima, već da služi sebi. To je ipak ponovno pojavljivanje onoga što je bilo prije.

Tako su sve stvari na neki način ciklički ispunjene. Sada počinjemo shvaćati da stvari koje smo zadnji puta saželi u proturječju, nisu tako jednostavne kako bi netko bio sklon pretpostaviti. Ako u određenom periodu ljudi nisu mogli osmisliti izvjesne mjere protiv epidemija, to su bila vremena u kojima to ljudi nisu mogli jer su, prema općem mudrom planu svijeta, epidemije morale nastupiti da bi ljudskim dušama dale mogućnost uravnoteženja onoga što je učinjeno kroz ahrimanički utjecaj i izvjesne ranije luciferičke utjecaje. Ako je sada došlo do drugačijih uvjeta, i oni su također podložni određenim velikim karmičkim zakonima. Dakle vidimo da se ova pitanja ne mogu razmatrati površno.

Kako je ovo u skladu s našom izjavom da ako netko traži mogućnost da bude zaražen u epidemiji, da je to rezultat nužne reakcije protiv ranijeg karmičkog uzroka. Imamo li sada pravo poduzeti higijenske ili druge mjere?

To je duboko pitanje, i moramo početi prikupljanjem nužnog materijala za odgovoriti na njega. Moramo razumjeti da se ondje gdje luciferički i ahrimanički princip surađuju, bilo istodobno ili tijekom dužih razdoblja, ili gdje rade jedan protiv drugog, pojavljuju izvjesne poteškoće u ljudskom životu. Te se poteškoće pojavljuju pod tako raznovrsnim oblicima da nikada ne vidimo dva identična slučaja. Međutim, ako proučavamo ljudski život, naš put naći ćemo na sljedeći način: ako u konkretnom slučaju pokušamo otkriti kombiniranu aktivnost Lucifera i Ahrimana, uvijek ćemo naći nit kojom će ta veza postati jasna. Moramo jasno razlikovati unutarnjeg i vanjskog čovjeka. Čak i danas moramo oštro razlikovati ono što je izraženo dušom intelekta, i ono što se javlja unutar eterskog tijela kao rezultat duše

intelekta. Moramo ispitati kontinuitet u kojem je karma ostvarena, i u isto vrijeme moramo razumjeti da još uvijek možemo utjecati na naše unutarnje biće pomoću izvjesnih karmičkih utjecaja, tako da u budućnosti od našeg unutarnjeg bića može biti pripremljena nova karmička kompenzacija. Zbog toga je moguće da biće u ranijem životu doživi senzacije, osjećaje i tako dalje koji su u njemu razvili nedostatak ljubavi prema svojim bližnjima. Recimo, na primjer, da je prošao kroz iskustvo čime je kroz karmičko djelovanje postao nemilosrdan. Lako se može dogoditi da, neko vrijeme silazeći, začnemo zlo. U početku se spuštamo kako bismo razvili suprotan poticaj koji će uzrokovati da se ponovno uspnemo. Recimo da biće, popuštajući određenim utjecajima, teži ka nemilosrdnosti. Ova nemilosrdnost će se u kasnijem životu pojaviti kao karmički rezultat, i razviti će unutarnje snage u njegovom organizmu. Tada možemo djelovati na dva načina — svjesno, ili nesvjesno. U našoj epohi nismo napredovali toliko da bi to činili svjesno. S takvom osobom možemo poduzeti mjere predostrožnosti s kojima će te osobine u njenom organizmu, izvedene iz nemilosrdnosti, biti istjerane i možemo djelovati na takav način da učinak koji je izražen u vanjskom organizmu kao nedostatak milosti bude suzbijen. Ovim sredstvima, međutim, duša neće biti očišćena od sve nemilosrdnosti, već će samo vanjski organ nemilosrdnosti biti protjeran. Jer ako ne učinimo ništa više, izvršiti ćemo samo polovicu zadatka, možda čak i ništa. Možda smo pomogli toj osobi fizički, izvana, ali nismo pomogli njenoj duši. Sada kada je fizički izraz nemilosrdnosti uklonjen neće moći izraziti tu nemilosrdnost, ali morati će je zadržati u unutarnjem organizmu do buduće inkarnacije. Recimo da je veći broj ljudi, zbog nemilosrdnosti, bio prinuđen apsorbirati određene zarazne klice, tako da je podlegao epidemiji. Pretpostavimo da smo bili u položaju da ih zaštitimo od ove epidemije. U tom bi slučaju sačuvali fizičko tijelo od učinaka nemilosrdnosti, ali ne bi uklonili unutarnju tendenciju prema nemilosrdnosti. Slučaj bi mogao biti takav da, uklanjanjem vanjskog izraza nemilosrdnosti, trebamo preuzeti dužnost utjecaja također i na dušu na takav način da iz nje uklonimo tendenciju prema nedostatku milosti. Organski izraz nemilosrdnosti ubijen je u potpunom smislu, u vanjskom tjelesnom smislu, cijepljenjem protiv velikih boginja. Tu se, na primjer, manifestira sljedeće, i istraženo je od znanosti duha. U jednom razdoblju civilizacije, kada je prevladavala tendencija da se razvije visoki stupanj egoizma, i nemilosrdnosti, pojavile su se velike

boginje. Tako stoje stvari. U antropozofiji naša je dužnost da izrazimo istinu.

Sada će biti jasno zašto se u našem razdoblju pojavila zaštita od cijepljenja. Također razumijemo zašto, među najboljim umovima našeg perioda, postoji neka vrsta averzije prema cijepljenju. Ta averzija se podudara s nečim unutra, i vanjski je izraz unutarnje stvarnosti. Dakle, ako s jedne strane uništimo fizički izraz prethodne greške, trebali bi, s druge strane, preuzeti dužnost transformiranja materijalističkog karaktera takve osobe pomoću odgovarajućeg duhovnog obrazovanja. To bi predstavljalo neophodan pandan bez kojeg smo obavili samo pola zadatka. Samo ostvarujemo nešto na što će osoba o kojoj se radi samo morati proizvesti pandan u kasnijoj inkarnaciji. Ako uništimo osjetljivost na velike boginje, koncentriramo se samo na vanjsku stranu karmičke aktivnosti. Ako se s jedne strane bavimo higijenom, nužno je da na drugoj strani osjećamo dužnost da osobi čiji organizam je tako transformiran, također doprinesemo nešto za dobro njene duše. Cijepljenje neće biti štetno ako, nakon cijepljenja, osoba primi duhovno obrazovanje. Ako se koncentriramo samo na jednu stranu i ne stavimo naglasak na drugu, vagu ćemo nagnuti na jednu stranu. To je stvarno ono što se osjećalo u onim krugovima koji drže da gdje su higijenske mjere otišle predaleko, množiti će se samo slabe prirode. To naravno nije opravdano, ali vidimo koliko je bitno da ne poduzmemo jedan zadatak bez drugog.

Ovdje pristupamo važnom zakonu ljudske evolucije koji djeluje tako da vanjsko i unutarnje mora uvijek biti uravnoteženo, i da nije dopušteno djelovati s obzirom na samo jedno, ostavljajući drugo izvan razmatranja. Ovdje imamo uvid u važnu vezu, a čak nismo ni stigli do značenja pitanja: 'Kakva je veza između higijene i karme'? Kao što ćemo vidjeti, odgovor na ovo pitanje voditi će nas još dalje u dubine karme, i dalje ćemo vidjeti da postoji karmička veza između čovjekova rođenja i smrti. Osim toga, druge osobe utječu na ljudski život, i čovjekova slobodna volja i karma su u skladu.

Predavanje 9

Karmički učinci naših iskustava kao muškarci i žene. Smrt i rođenje u odnosu na karmu

Kao što sam nekoliko puta istaknuo, na velike karmičke zakone ovdje se može samo kratko uputiti, tako da se uskomeša vaš interes za ovu gotovo beskonačnu oblast. Ako razmišljate o svemu što je rečeno zadnjih par dana, više nećete biti zapanjeni idejom da je čovjek pozvan da u vanjskom svijetu potraži kompenzacijske učinke karmičkih uzroka koje je on sam pripojio u svoj organizam. Mogao bi, na primjer, biti vođen na mjesto gdje će se susresti s infekcijom koja će mu ponuditi kompenzaciju koju traži, ili bi tom potrebom za kompenzacijom mogao biti vođen do onog što bi mogli nazvati 'fatalna nesreća'.

Kako to utječe na tijek karme, ako smo nekom mjerom mogli spriječiti osobu da potraži te prilagodbe?

Pretpostavimo da izvjesnim higijenskim mjerama učinimo nemogućim određene uzroke, određena oboljenja prema kojima ga karma privlači. Već smo pokazali da poduzimanje takvih mjera ni na koji način ne ovisi o njemu. Vidjeli smo, na primjer, da se u određenom periodu osjećala potreba za čistoćom jer se ta sklonost koja je nestala u ranijim periodima, ponovno javlja obrnutim ponavljanjem u evoluciji. Iz toga vidimo da je u skladu s velikim zakonima ljudske karme to da u određenim razdobljima usvojimo ovu ili onu mjeru. Ali lako je razumjeti zašto takve mjere nisu izumljene prije naše epohe, jer je čovječanstvo u ranijoj epohi trebalo takve epidemije kojih je svijet sada oslobođen takvim mjerama. Što se tiče velikih planova života, ljudska evolucija je podložna određenim zakonima, a mi nismo u stanju usvojiti takve mjere dok ne budu značajne i korisne za cijelu ljudsku evoluciju. Jer te mjere ne izvire iz potpuno svjesnog života, iz racionalnog života, između rođenja i smrti, već radije izvire iz općeg uma čovječanstva, tako da se moramo samo sjetiti da kada je čovječanstvo zrelo za to, a ne ranije, ti izumi i otkrića će se pojaviti. Kratak pregled povijesti ljudske evolucije na Zemlji može se pokazati korisnim.

Ne zaboravimo da su naši preci — odnosno naše vlastite duše — boravili na atlantskom kontinentu u tijelima sasvim različitim od našeg sadašnjeg ljudskog tijela. Taj je kontinent tada bio potopljen i tek nakon određenog perioda stanovnici na jednoj polovici Zemlje koja se pojavila došli su u kontakt s onima na drugoj polovici. Tek su nedavno europski narodi mogli ponovno doći do onih područja koja su se pojavila na drugoj strani potopljenog atlantskog kontinenta. Doista, takve stvari su uređene velikim zakonima. Otkriće ove ili one stvari, usvajanje mjera koje čine mogućim intervenirati u oblasti karme — ove stvari nisu zavisne o hiru ili volji čovječanstva, već one stižu kada trebaju stići. No, bez obzira na to, možemo utjecati na karmu osobe uklanjajući određene uzroke koji bi inače postojali, i koji bi joj došli kao karmičko ispunjenje. Ovo 'utjecali' ne znači da smo ga uklonili, već samo da smo promijenili smjer. Pretpostavimo da je određeni broj ljudi od karme prisiljen tražiti određene uvjete koji bi im predstavljali karmičku kompenzaciju. Kroz higijenske mjere ti uvjeti su uklonjeni i više se ne mogu naći. Ta bića, međutim, neće biti oslobođena od karmičkog učinka potaknutog njihovim unutarnjim bićem, već su radije natjerana tražiti druge učinke. Čovjek ne može izbjeći svoju karmu. Ovakvim mjerama nije oslobođen onoga što bi inače tražio.

Iz ovoga možemo zaključiti da ako je karmička reparacija u jednom smjeru pobjegla, morati će je se tražiti u drugom. Kada ukinemo određene utjecaje, samo stvaramo nužnost traženja drugih mogućnosti i utjecaja. Pretpostavimo da se mnoge epidemije i bolesti mogu povezati s činjenicom da žrtve nastoje ukloniti ono što su karmički njegovale u njima samima. To je slučaj, na primjer, s velikim boginjama, organom nemilosrdnosti. Premda možemo biti u situaciji ukloniti mogućnost ove bolesti, ipak bi uzrok nemilosrdnosti ostao, i dotične duše bi bile prisiljene tražiti drugi način za karmičku kompenzaciju bilo u ovoj ili u drugoj inkarnaciji. Sljedeće će nam pomoći da shvatimo što se zapravo događa. Činjenica je da su, u današnje vrijeme, mnogi utjecaji i uzroci uklonjeni, koji bi inače bili traženi kao reguliranje određenih karmičkih pitanja s kojima se čovječanstvo opteretilo u ranijim periodima. Međutim, uklanjanjem tih utjecaja mi samo uklanjamo mogućnost da čovjek podlegne njihovim vanjskim učincima. Njegov vanjski život činimo ugodnijim, i također mnogo zdravijim, ali ono što bi inače tražio kao karmičku regulaciju u odgovarajućoj bolesti, sada će

morati tražiti u drugom smjeru. Ljudi koji su danas spašeni u odnosu na bolest, u isto vrijeme su osuđeni tražiti karmičku regulaciju na drugi način. Ako je život danas zdraviji i ugodniji, duša prima utjecaj u suprotnom smislu. Malo po malo ona otkriva izvjesnu prazninu — ili frustraciju. Ako bi se ovakvo stanje stvari nastavilo na takav način da vanjski život postaje sve ugodniji i zdraviji, u materijalističkom smislu riječi, tada bi takve duše imale malo poticaja za unutarnji napredak i nastala bi praznina duše. To se čak i danas može vidjeti od svakog tko malo proučava život. Gotovo da nije postojala epoha u kojoj je toliko mnogo ljudi imalo ovako ugodne vanjske uvjete kao što je to slučaj danas a ipak idu naokolo s tako ustajalim i praznim dušama. Zato takvi ljudi hrle od senzacije do senzacije. Kada sredstva dopuštaju, putuju od grada do grada da bi nešto vidjeli, ili ako su prisiljeni ostati u istom gradu, iz noći u noć hrle od užitka do užitka. Ipak uz sve to duša ostaje prazna, spoznaje ispraznost, i na kraju ne zna što bi tražila u svijetu da je ispuni. U životu provedenom u vanjskim i fizički ugodnim uvjetima tendencija prema materijalizmu je posebno upadljiva. Tako duše postaju sve bolesnije što je vanjski život učinjen zdravijim. Najmanje od svega bi se antropozof trebao žaliti na to jer nas antropozofija uči pravom razumijevanju ovih stvari, i tako nam daje znanje o tome gdje se može tražiti kompenzacija. Duše mogu ostati prazne samo do određenog stupnja; zatim kroz vlastitu elastičnost, hrle u suprotnom smjeru. Oni tragaju za nečim sličnim njihovim vlastitim dušama, a onda će vidjeti koliko veliku potrebu imaju za antropozofskom koncepcijom svijeta.

Iz ovoga vidimo kako rezultati materijalističke koncepcije života mogu lako olakšati vanjski život, ali stvaraju poteškoće u unutarnjem životu, konačno nas vodeći da iz dubina patnje tražimo duhovne istine. Duhovna koncepcija svijeta kakva je danas predstavljena od znanosti duha, obraća se onim dušama koje ne mogu naći zadovoljstvo kroz utiske koje vanjski svijet može pružiti. Duše će nastaviti svoju potragu, i uvijek iznova tražiti nove utiske dok njihova elastičnost ne počne djelovati tako snažno u suprotnom smjeru, da će se opet osjećati privučene duhovnom životu. Tako postoji odnos između higijene i budućih nadanja koncepcije svijeta znanosti duha.

Čak i danas to se može vidjeti u manjem opsegu. Danas postoje ljudi koji drugim površnostima dodaju novu površnost, naime, interes za antropozofsku koncepciju svijeta i koji antropozofsku koncepciju svijeta

prihvaćaju kao novu senzaciju. Neizbježno je da se ono što je od dubokog unutarnjeg značaja pojavljuje također i kao moda, kao senzacija, i ta se tendencija može naći u svakoj struji ljudske evolucije. Ali one duše koje su doista zrele za antropozofiju su one koje ne uspijevaju pronaći zadovoljstvo u vanjskim senzacijama, i koje shvaćaju da vanjska znanost unatoč svim objašnjenjima izvjesne činjenice ne može objasniti. To su duše koje su kroz njihovu opću karmu tako pripremljene da s antropozofijom postaju ujedinjene s najdubljim članovima njihovog duševnog života. Znanost duha čini dio opće karme čovječanstva, i kao takva zauzeti će svoje mjesto.

Tako možemo dati orijentaciju ljudskoj karmi, ali ne možemo eliminirati retroaktivni učinak na ljude. Na neki način vraća se na ono što je čovjek pripremio u ranijim životima.

Možemo pokazati koliko je logičan rad karme u svijetu, razmatrajući karmu gdje je njena aktivnost još uvijek nezavisna od morala — gdje je vidimo manifestiranu u univerzumu, gdje ne obraća pažnju na moralne impulse koji emaniraju iz duše čovjeka i vode ga do moralnih ili nemoralnih djela. Pred sebe ćemo postaviti aspekt karme u kojem moral ne igra ulogu, ali u kojem se nešto neutralno pojavljuje kao karmička veza.

Pretpostavimo da žena živi u određenoj inkarnaciji. Ne može se poreći da će ta žena, zbog svog spola, proći iskustva koja se razlikuju od onih od muškaraca, i da ona nisu zavisna samo od njena unutarnjeg duševnog života, već su uglavnom povezana s vanjskim događanjima, s okolnostima u kojima će se naći jednostavno zato jer je žena, i koje će opet povratno djelovati na cjelokupno stanje i dispoziciju njene duše. Vidimo, dakle, da su izvjesna djela žene najintimnije povezana s činjenicom njenog spola. Jedino u oblasti duhovnog drugarstva postoji nekakva jednakost između muškarca i žene. Što dublje prodiremo u čisto duhovno i u vanjski aspekt ljudskog bića, to je više naglašena razlika između muškarca i žene u odnosu na njihove živote. Možemo reći da se žena razlikuje od muškarca također i u određenim osobinama duše, i da je više naklonjena prema impulsima koji se moraju nazvati emocionalnima. Iz tog razloga nalazimo da joj psihička iskustva dolaze lakše nego muškarcu. Intelektualnost i materijalizam su, upravo suprotno, prirodniji životu muškarca, i oni snažno utječu na duševni život. Dakle psihičko i emocionalno prevladava kod žene, a intelektualno i

materijalističko kod muškarca. Dakle postoje određene nijanse u duši žene zahvaljujući njenom spolu. Već je opisano kako osobine koje doživljavamo u našim dušama probijaju svoj put između smrti i novog rođenja u naš sljedeći tjelesni organizam. Ono što je psihički i emocionalno naj snažnije i ono što u životu između rođenja i smrti prodire najdublje u dušu, imati će veću tendenciju da dublje uđe u organizam, i impregnira ga daleko intenzivnije. Budući da žena apsorbira psihičke i emocionalne utiske, ona također iskustva života prima u većim dubinama duše. Muškarac može imati bogatija a također i znanstvena iskustva, ali ona u njegov duševni život ne prodiru dublje nego ona od žene. Cijeli svijet njenih iskustava duboko je ugraviran u dušu žene. Stoga će ta iskustva imati snažniju tendenciju da utječu na organizam, kako bi ga u budućnosti promijenila. Tako život žene apsorbira tendenciju prema dubljijoj intervenciji u organizam pomoću iskustava jedne inkarnacije, a time i prema formiranju samog organizma u sljedećoj inkarnaciji. Duboko djelovanje u organizam i rad kroz organizam iznjedrili će muški organizam. Muški organizam se pojavljuje kada snage duše žele biti dublje uklesane u materiju. Iz ovoga vidimo da učinak ženskih iskustava u jednoj inkarnaciji rezultira muškim organizmom u sljedećoj inkarnaciji. Okultno učenje ovdje pokazuje da postoji veza koja leži izvan granica moralnosti. Iz tog razloga okultizam kaže 'Muškarac je karma žene'. Muški organizam kasnije inkarnacije rezultat je iskustava i događaja prethodne ženske inkarnacije. U opasnosti da u nekima od prisutnih pobudim razmišljanja koja bi mogla biti neprikladna (uvijek se događa da je moderni muškarac užasnut inkarnacijom kao žena), pošto su ove stvari činjenice, moram ih objektivno osvijetliti. Što se događa u slučaju iskustava muškarca?

Najbolje ćemo ih razumjeti ako to temeljimo na onom što je već rečeno. U muškarčevu organizmu unutarnji čovjek je potpuno penetrirao u materiju, prigrlio je više nego žena. Žena zadržava više duhovnosti. Ona ne penetrira toliko duboko u materiju, već svoju materijalnost drži fleksibilnijom. Karakteristika je ženske prirode da zadržava veći stupanj slobodne duhovnosti, i iz tog razloga ne penetrira toliko duboko u materiju, a posebno njen mozak drži fleksibilnijim. Stoga ne čudi da žene imaju posebnu sklonost za ono što je novo, posebno u duhovnoj oblasti. I nije slučajno, već u skladu s dubokim zakonom, da će se u pokretu koji se

samom svojom prirodom bavi duhovnošću, naći već broj žena nego muškaraca. Svaki čovjek zna da je muški mozak često tvrdoglavi instrument. Zbog svoje rigidnosti daje strašan otpor kada bi ga se koristilo za fleksibilnije razmišljanje. Odbija slijediti i mora ga se obrazovati na svakakve načine prije nego može izgubiti svoju rigidnost. Kod svih muškaraca ovo može biti osobno iskustvo.

Priroda muškarca je više zgusnuta, više koncentrirana; više je stisnuta, učinjena više rigidnom i tvrdom od unutarnjeg bića muškarca; napravljena je više materijalnom. Rigidniji mozak je prije svega instrument za intelektualca, radije nego za vidovnjaka. Jer intelektualnost se uglavnom bavi fizičkim planom. U tom smislu možemo govoriti da je mozak zamrznut u određenom stupnju i ako će se baviti finijim kanalima misli, najprije ga treba odmrznuti. Stoga će muškarac biti sklon apsorbirati manje od onih iskustava koja su povezana s dubinama njegovog vlastitog duševnog života, a ono što apsorbira to ne radi tako duboko. Imamo vanjski dokaz toga u plitkoći vanjske znanosti, i njenom relativnom neuspjehu da shvati unutarnje biće. Premda je mnogo misli potrošeno u širokom obujmu, činjenice su koncentrirane s malo temeljitosti. Citirajmo primjer površnosti moderne znanosti:

Pretpostavimo da je mladić na koledžu gdje predaje fanatični darvinist. Ovako će zagovornik teorije selekcije karakterizirati određene činjenice: Otkuda pijetao izvlači svoja prekrasna pera plavičastih nijansi koje se prelijevaju? To se može pratiti do seksualne, prirodne selekcije; jer pijetao privlači kokoši njegovim bojama, a kokoši će birati one među pijetlovima koji posjeduju ova plavičasta pera koja se prelijevaju. Na ovaj način drugi pijetlovi su ignorirani, i posljedica je da je razvijena jedna određena vrsta. To je napredak; to je 'prirodna selekcija'! A studentu je drago znati kako je došlo do progresivnog razvoja.

Sada ide u sljedeću salu, gdje se bavi fiziologijom osjetila. Lako se može dogoditi da student u ovoj drugoj sali čuje sljedeće: Rađeni su pokusi da se pokaže kako različite boje spektra utječu na različita bića. Može se dokazati da od cijelog spektra, kokoši, na primjer, mogu vidjeti boje samo u opsegu od zelene do narančaste, i crvene do ultra crvene, ali ne i one u opsegu od plave do ljubičaste.

Sada je student, ako želi kombinirati ove dvije izjave koje se doista danas podučavaju, prisiljen na stvari gledati površno. Cijela teorija prirodne selekcije temeljena je na činjenici da kokoš percipira šarolikost boja pijetla i da joj te boje pružaju poseban užitak. To nije slučaj, jer njima boje izgledaju garavo crne.

Ovo je samo primjer, ali svatko tko je voljan istraživati uistinu znanstveno na svakom koraku će susresti ovakve primjere. Ovo će pokazati da intelektualnost ne prodire veoma duboko u život već da ostaje na površini. Namjerno sam izabrao upadljivije primjere.

Nije tako lako vjerovati da intelektualnost ostaje vanjska i na unutarnje biće čovjeka utječe samo neznatno. A materijalistički um još manje utječe na duševni život. Posljedica toga je da biće koje napušta inkarnaciju u kojoj je živjelo, ali malo u duši, sa sobom nosi tendenciju između rođenja i smrti da penetrira manje duboko u organizam u sljedećoj inkarnaciji. Ima malo snage za to, i zato je u sljedećoj inkarnaciji organizam manje impregniran. Tako dolazi sklonost da se u sljedećoj inkarnaciji izgradi žensko tijelo, i stoga je točno kada okultizam kaže 'Žena je karma muškarca'.

U ovoj neutralnoj domeni vidimo da će ono što pripremimo u jednoj inkarnaciji biti organizirajuća snaga za naše tijelo u sljedećoj. I ovi utjecaju duboko zadiru ne samo u naš unutarnji život, već također i u naše vanjske doživljaje i djela. Stoga moramo reći da činjenica što imamo muška ili ženska iskustva u jednoj inkarnaciji, na ovaj ili onaj način određuje naša vanjska djela u sljedećoj inkarnaciji. Kroz ženska iskustva biti ćemo skloni formirati muški organizam, i, suprotno tome, kroz muška iskustva ženski organizam. Samo u rijetkim slučajevima će inkarnacija u istom spolu biti ponovljena, a najviše se može ponoviti sedam puta. Međutim, pravilo je da će svaki muški organizam u sljedećoj inkarnaciji težiti postati ženski, i obrnuto. Od odbojnosti nema koristi, jer to nije pitanje naših želja u fizičkom svijetu, već naših sklonosti u periodu između smrti i novog rođenja, a one su određene mnogo mudrijim razlozima od mogućeg užasavanja tijekom muške inkarnacije da se reinkarniramo kao žena. Iz ovoga je jasno da je naš kasniji život karmički određen od ranijeg, i također da djela iz kasnijeg života mogu tako slijediti.

Važno je da naučimo da će još jedna karmička veza biti bitna ako želimo baciti svjetlo na važne rasprave sljedećih nekoliko dana.

Osvrnimo se, stoga, na daleku epohu ljudske evolucije kada su ljudske inkarnacije na Zemlji započele. To je bilo u razdoblju drevne Lemurije. Tada je luciferički utjecaj prvo djelovao na čovjeka, i to je onda izazvalo ahrimanički utjecaj. Pokušajmo postaviti pred naše duše kako je ovaj luciferički utjecaj djelovao izvana u ljudskom životu. Činjenica da je čovjek u tim drevnim vremenima dosegao stupanj na kojem je mogao apsorbirati ovaj luciferički utjecaj, i također prožeti svoje astralno tijelo tim utjecajem, imala je učinak da je njegovo astralno tijelo imalo sklonost daleko dublje prodrijeti u organizam, u materijalni dio fizičkog tijela, i to napraviti na sasvim drugačiji način. Kroz luciferički utjecaj čovjek je postao materijalniji. Da taj utjecaj nije bio aktivan, ljudska tendencija silaska u materijalni svijet bila bi daleko slabija, i čovjek bi ostao u višim sferama egzistencije. Tako je došlo do daleko snažnije penetracije vanjskog i unutarnjeg čovjeka, nego što bi bila moguća bez luciferičkog utjecaja. Ova penetracija je bila prvi uzrok našeg neuspjeha da se sjetimo događaja koji su prethodili našoj inkarnaciji. Rođenje kroz koje smo ušli u egzistenciju bilo je takve prirode da smo postali blisko sjedinjeni s materijom, tim brišući svo sjećanje na ranije događaje. Inače bi zadržali sjećanje na naša duhovna iskustva prije rođenja. Kroz luciferički utjecaj lišeni smo sjećanja na prethodna iskustva i iz tog razloga, prisiljeni smo tijekom života zavisiti o vanjskom svijetu za znanje i iskustva.

Bila bi ozbiljna greška vjerovati da samo grublje supstance koje apsorbiramo djeluju na nas. Ne djeluju na nas samo namirnice i hranjive tvari, već također i druga iskustva, koja se preko naših osjetila ulijevaju u nas. Ali kroz grublju uniju s materijom, namirnice na nas utječu na drugačiji način. Pretpostavimo da nije bilo luciferičkog utjecaja; onda bi sve, od namirnica do osjetilnih utisaka, imalo daleko rafiniraniji utjecaj na nas. Sve od nas doživljeno kao naš odnos s vanjskim svijetom, bilo bi prožeto onim što smo doživjeli između smrti i novog rođenja. Pošto imamo zgusnutu materiju, skloni smo apsorbirati ono što je gušće.

Dakle luciferički utjecaj djeluje na takav način da kroz zgušnjavanje materije, također sebi iz vanjskog svijeta privlačimo gušću materiju nego bi

to inače radili i učinci su veoma različiti. Manje guste supstance bi zadržale sjećanje na naš raniji život, i također bi nam pružile uvjerenje da će sva naša iskustva između rođenja i smrti donijeti rezultate za vrijeme bez kraja. Trebali bi znati da iako postoji smrt, da ipak sva događanja nastavljaju svoj učinak. Budući da je čovjek morao apsorbirati gušće supstance, od rođenja nadalje kreira snažnu uzajamnu aktivnost između vlastite tjelesne prirode i vanjskog svijeta.

Što proizlazi iz tog reciprociteta? Duhovni svijet je pri rođenju pomračen. Prije nego čovjek može opet živjeti u duhovnom svijetu, mora mu biti obnovljeno njegovo ranije stanje. Sve od guste materije što ulazi u nas izvana, biti će nam oduzeto. Pošto smo stekli gušću materijalnost, prisiljeni smo, da bi ponovno ušli u duhovni svijet, čekati taj period gdje će nam vanjsko materijalno tijelo biti oduzeto. Gusta materija koja u nas prodire, od rođenja nadalje, uništava naše ljudsko tijelo. To što pritječe sve više uništava tijelo, dok nije potpuno uništeno, tako da više ne može postojati. Od trenutka našeg rođenja, zbog luciferičkog utjecaja, mi apsorbiramo gušću materijalnost i polako uništavamo naše tijelo sve dok, u trenutku smrti, ne postane potpuno beskorisno.

Iz ovoga zaključujemo da je luciferički utjecaj karmički uzrok čovjekove smrti. Da rođenje nema ovakav karakter tada i smrt također za čovjeka ne bi bila ono što jest. Inače, bili bi toliko blizu smrti da bi s izvjesnošću očekivali ono što je pred nama. Smrt je karmički učinak rođenja, i rođenje i smrt su karmički povezani. Bez rođenja, kakvo danas doživljavamo, smrt kakvu doživljavamo ne bi postojala.

Već sam rekao da ne možemo govoriti o karmi životinja u istom smislu kao kod ljudskih bića. Kada bi netko rekao da su i u slučaju životinja također, rođenje i smrt karmički povezani, takva bi osoba ignorirala činjenicu da je rođenje i smrt ljudskog bića potpuno različito od onog kod životinja. Ono što izvana izgleda identično, razlikuje se iznutra. Ono što je značajno kod rođenja i smrti to je unutarnje iskustvo a ne fizički događaj. U slučaju životinje, jedino generička ili grupna duša ima iskustvo. Za grupnu dušu smrt životinje nalikuje nekako na naš doživljaj dolaska ljeta, kada smo kosu ošišali na kraće, koja će zatim polako opet narasti. Grupna duša vrste, smrt životinje osjeća kao smrt jednog ekstremiteta koji će postupno biti

zamijenjen. Dakle možemo usporediti generičku dušu s ljudskim egom. On ne zna ni za rođenje ni za smrt; on je kontinuirano svjestan onog što se događa prije rođenja, i stalno vidi ono što slijedi nakon smrti. O rođenju i smrti životinje govoriti na isti način na koji govorimo o čovjekovoj bilo bi apsurdno, jer im prethode sasvim različiti uzroci. I bilo bi poricanje aktivnosti duha, ako bi vjerovali da ako nešto izvana izgleda identično, da je to zbog identičnih unutarnjih uzroka. Identičnost vanjskih događaja nikada sa sigurnošću ne ukazuje da se radi o identičnim uzrocima.

Ako bismo malo razmislili o tome kako vanjska pojavnost može biti identična dok unutarnji doživljaji nisu ni najmanje, mogli bi na metodičan i logičan način stići do zaključka da je to tako. Recimo, na primjer, da smo stigli na određeno mjesto u 3 sata, i tamo vidjeli dvoje ljudi kako stoje zajedno. Kasnije, mi smo došli na isto mjesto, i to dvoje ljudi je opet stajalo na istom mjestu. Sada bi mogli zaključiti: 'A' još uvijek stoji na istom mjestu: 'B' još uvijek stoji na istom mjestu gdje je stajao u 3 sata. Ako se raspitamo, međutim, što su ta dva čovjeka radila u međuvremenu, možda možemo saznati da je jedan stajao tamo cijelo vrijeme dok je drugi bio otišao daleko, i postao umoran. Ovdje imamo posla sasvim različitim događajima. I jednako kao što bi bilo glupo reći, da ako dvoje ljudi kasnije opet stoje na istom mjestu, da su morali imati identična iskustva, jednako bi bilo glupo kada nađemo dvije stanice istog oblika iz njihove strukture zaključiti da imaju jednak značaj. Nužno je poznavati cjelokupnu povezanost činjenica koje su jednu stanicu dovele na dotično mjesto.

Zato moderna stanična fiziologija koja polazi od ispitivanja unutarnje strukture stanice uzima pogrešan smjer. Nikada vanjska pojavnost ne može dokazati unutarnju prirodu stvari.

Moramo raditi ovakva razmišljanja ako ćemo shvatiti zaključke do kojih su stigli okultisti kroz okultno promatranje — kao što je o razlici između rođenja i smrti u slučaju čovjeka i životinja ili ptica. Proučavanje ovih stvari biti će moguće tek onda kada se zaokupimo s onim što nam duhovno istraživanje ima za reći. Sve dok se to uopće ne radi, vanjska znanost, koja se drži vanjskih pojavnosti i vanjskih činjenica, iznosi na svijetlo divne činjenice, ali sva mišljenja koja ljudi mogu stvoriti na temelju pretpostavki o takvim činjenicama nikada neće biti odlučujuća za stvarnost. Zato je sva

naša moderna teorijska znanost kreacija fantazije do koje je došlo kombiniranjem vanjskih činjenica, gledajući samo njihov vanjski izgled. U mnogim područjima vanjske činjenice nas potiču na pravu interpretaciju, ali na putu nam stoje moderna mišljenja.

Danas smo dopustili da dvije neutralne oblasti karmičkog zakona djeluju na nas, i vidjeti ćemo da će to biti temelj naših budućih rasprava. Shvatili smo da je ženski organizam karmički rezultat iskustava muškarca, a organizam muškarca je karmički rezultat iskustava žene; i također smo shvatili da je smrt karmički rezultat rođenja u ljudskom životu. Ako ovo pokušamo postupno razumjeti može nas voditi da dublje prodremo u karmičke veze ljudskog života.

Predavanje 10

Slobodna volja i karma u budućnosti ljudske evolucije

Postoje izvjesna dublja pitanja o karmičkoj vezi koja se posebno odnose na naš ljudski utjecaj na karmu, osobito na onu od drugih ljudi, a također se odnose na promjenu smjera karme, bilo u većoj ili manjoj mjeri. Na pitanja kao što su ova ne može se ni odgovoriti niti dati ideju kako bi na njih trebalo odgovoriti, bez da se dodirnu, kao što ćemo mi danas, izvjesne važne tajne naše egzistencije u svijetu. Možda se mogu pojaviti iz onoga što je rečeno, ako slijedimo ono što je načeto i bacilo svjetlo na to s jedne ili druge strane.

Možemo se zapitati što se događa u karmi osobe kada se zbog njegovih ranijih djela ili iskustava pojavila nužnost da bolest kompenzira ova djela i iskustva, i ta osoba je zaista izliječena ljudskom pomoći pomoću lijekova ili drugom intervencijom. Što to znači i na koji je način ta činjenica povezana s dubljim konceptom karmičkog zakona?

Sada ću početi tako što ću reći da, da bi bacili bilo kakvo važno svjetlo na ovo pitanje, treba se dotaći stvari koje su daleko od znanosti i sadašnje misli i koje se mogu, takoreći, govoriti samo među antropozofima koji su, apsorbiravši neke od istina koje se odnose na dublje temelje egzistencije, već sebe pripremili za takve stvari, i stekli percepciju o tome kako stvari koje se danas mogu samo naznačiti, ipak mogu biti potpuno dokazane. Želio bih, međutim, iskoristiti priliku da od vas tražim jednu stvar. Danas sam prisiljen govoriti o dubljim temeljima egzistencije Zemlje koje ću nastojati izraziti što je moguće preciznije. Ali bilo bi pogrešno ako bi se to koristilo u vezi nečeg drugog ili o tome govorilo bez ikakve povezanosti, i vodilo bi od jednog pogrešnog razumijevanja do drugog. Tražim za sada samo da to prihvatite, i drugačije ne koristite. Moram također naglasiti, u pogledu ovih stvari, da se one ne bi trebale predati dalje; da ih nitko ne bi trebao smatrati za učenje koje se na bilo koji način može širiti dalje; jer samo povezanost opravdava ovakvu izjavu, i takva izjava je opravdana samo kada je poduprta sviješću koja može iskovati prikladne riječi za izraziti misli ove vrste.

Sada govorimo, s jedne strane, o dubljoj prirodi materijalne egzistencije, a s druge, o prirodi egzistencije duše. Danas moramo steći dublje razumijevanje onoga što se odnosi na dušu i na materijalni svijet. To je doista neophodno iz sasvim određenog razloga — iz razloga danog na prethodnim predavanjima kada smo rekli da duša čovjeka može više ili manje duboko penetrirati u materiju. Jučer smo opisali prirodu muškarca govoreći da kod muškarca duša prodire dublje u materiju, dok se kod žene duša drži natrag na neki način i više je nezavisna od materije. Vidjeli smo da mnogo karmičkog iskustva zavisi o tome kako se odvija penetracija duše u materiju. Također smo vidjeli kako se izvjesne bolesti u jednoj inkarnaciji pojavljuju kao karmičke posljedice grešaka napravljenih od duše u ranijim inkarnacijama kada je bila aktivna svojim djelima, iskustvima i impulsima. Zatim na putu između smrti i novog rođenja duša stječe tendenciju da transformira u materiju ono što je ranije jedino karakteristika, puki utjecaj u duši; tako da sada prožima tijelo. Budući da je ljudsko biće tada prožeto dušom koja je također apsorbirala ili luciferički ili ahrimanički utjecaj, ljudska supstanca će posljedično biti oštećena. Tu će se naći uzrok bolesti, i stoga možemo reći: U bolesnom tijelu boravi oštećena duša koja je došla pod krivi utjecaj — luciferički ili ahrimanički utjecaj; i u trenutku kada možemo iz duše ukloniti te utjecaje, treba doći do normalnog odnosa duše i tijela, i zdravlje će biti ponovno uspostavljeno. Kakav je onda odnos između ova dva člana zemaljske ljudske egzistencije o kojima sada govorimo, materije i duše? Što su oni u njihovoj dubljoj prirodi?

Čovjek današnjice je općenito mišljenja da se odgovor na pitanje, 'Od čega se materija sastoji? Što je duša?' — ako se uopće može dati — mora pokazati kao jednak po cijelom svijetu. Ne mislim da bi mu bilo lako shvatiti da je za bića koja su živjela na starom Mjesecu, odgovor na ova pitanja morao biti sasvim različit od onog od bića koja žive na Zemlji. Jer egzistencija je toliko u bolovima evolucije, da se mogu promijeniti čak i ideje koje biće može imati o dubljim temeljima njegove vlastite prirode; tako da odgovor na ovo pitanje, 'Što je materija, što je duša?' mora također varirati. Treba odmah naglasiti da su odgovori koji će biti dani samo oni koje zemaljski čovjek može dati, i od značaja su samo za zemaljskog čovjeka.

Osoba će najprije prosuditi 'materiju' prema onome s čime se suočava u vanjskom svijetu u obliku različitih bića i stvari, i svemu što na nju ostavlja

utisak na bilo koji način. Zatim otkriva da postoje različite vrste materije. Ali ne moram ići daleko u to, jer u svim običnim knjigama možete naći izlaganja koja bi se mogla dati ovdje ako bi imali dovoljno vremena. Te se razlike u materiji predstavljaju čovjeku kada vidi različite metale, zlato, bakar, olovo, i tako dalje, ili kada vidi bilo što a što ne spada u ovu kategoriju. Zna, također, da kemija prati natrag ove različite materijale do određenih temeljnih supstanci materije, nazvane 'elementi'. Ti elementi, čak i u devetnaestom stoljeću, još uvijek su smatrani za supstance koje posjeduju određena svojstva koja ne dopuštaju daljnju podjelu. Ali u slučaju supstanci kao što je voda, možemo je odvojiti u vodik i kisik, ipak u samom vodiku i kisiku imamo supstance koje, prema kemiji devetnaestog stoljeća, nisu u stanju dalje biti dijeljene. Može se razlikovati oko sedamdeset takvih elemenata. Bez sumnje ćete znati da zbog pojava koje su nastale u vezi s nekoliko posebnih elemenata — radij, na primjer — i također zbog raznih pojava nastalih kod proučavanja elektriciteta, ideja o elementima uzdrmana je na mnogo načina. Došlo se do zaključka da je sedamdeset elemenata bilo samo privremeno ograničenje materije, te da se može pratiti unatrag mogućnost pod diobe na temeljne supstance, koje se zatim kroz unutarnje kombinacije, kroz prirodu svog unutarnjeg elementarnog bića, manifestiraju jednom kao zlato, drugi puta kao potaša, vapno, i tako dalje.

Te znanstvene teorije se razlikuju; i kao što su se znanstvene teorije mijenjale 'svakih pedeset godina' devetnaestog stoljeća, tako je došlo i do toga da su određeni fizičari u materiji vidjeli određene entitete koji su nabijeni elektricitetom; baš kao što je sada moderna teorija iona — jer u znanosti postoji moda — na isti način u ne dalekoj budućnosti postojati će druge znanstvene metode, i naša ideja o konstituciji materije biti će sasvim drugačija. To su činjenice. Znanstvena mišljenja su promjenjiva, i moraju biti promjenjiva, jer u potpunosti zavise o činjenicama koje su od značaja za jednu određenu epohu. Učenja znanosti duha, s druge strane, nastavljaju se kroz sva doba — dok god ima civilizacija na Zemlji — i nastaviti će se dok god te civilizacije postoje. Oduvijek je imala isti sveobuhvatni pogled na prirodu materijalne egzistencije i materije; i da bih vas vodio do onoga na što znanost duha gleda kao na bitan dio materije i supstance, želio bih reći sljedeće:

Svi znate da je led čvrsto tijelo — ne kroz svoju vlastitu prirodu, već kroz vanjske okolnosti. Odjednom prestaje biti čvrst čim dovoljno povisimo temperaturu; tada postaje tekuća tvar. Dakle ne zavisi o tome što je u samoj supstanci to koju formu uzima u vanjskom svijetu, već o cjelokupnim uvjetima univerzuma koji ga okružuje. Toj supstanci možemo i dalje donositi toplinu, i iz vode, nakon određene točke, možemo proizvesti paru. Imamo led, vodu, paru, i podizanjem temperature uzrokovali smo ono što se može opisati kao 'pojavljivanje u raznovrsnim oblicima'. Dakle kod materije moramo istaknuti da pojavnost koju nam predstavlja ne dolazi iz unutarnje konstitucije, već da način na koji smo s njom suočeni zavisi od opće konstitucije univerzuma, i da se ne smije izolirati bilo koji dio cjeline univerzuma u individualne supstance. Sada, metode moderne znanosti ne mogu dosegnuti ondje gdje znanost duha može dosegnuti. Današnja znanost nikada ne može, sredstvima kojima raspolaže, dovesti supstancu leda — koja je, kada je temperatura povećana, najprije učinjena tekućom i zatim pretvorena u paru — u konačno stanje koje se može postići na Zemlji, u koje svaka supstanca može biti preobražena. Danas nije moguće, znanstvenim sredstvima, dovesti do stanja koje pokazuje da 'ako uzmete zlato i razrijedite ga onoliko koliko god ga se može razrijediti na Zemlji, u konačnici ćete ga dovesti u stanje kojeg bi jednako moglo biti dosegnuto od srebra ili od bakra'. Znanost duha to može učiniti jer se temelji na metodama duhovnog istraživanja; stoga je u stanju vidjeti kako, u prostorima između supstanci, svugdje uvijek postoji uniformna supstanca koja predstavlja ekstremnu granicu na koju se može svesti sva materija. Duhovno istraživanje otkriva stanje razgrađenosti u kojem su svi materijali reducirani na zajedničku osnovu, ali ono što se tada pojavljuje to više nije materija, već nešto što leži izvan svih specijaliziranih oblika materije oko nas. Svaka pojedina supstanca, bilo zlato, srebro, ili bilo koja druga supstanca, tamo se vidi kao kondenzacija ove temeljne supstance, koja zaista više nije materija. Postoji temeljna esencija egzistencije naše materijalne Zemlje iz koje sva materija nastaje samo procesom kondenzacije, i na pitanje: Što je to ta temeljna supstanca naše egzistencije Zemlje, znanost duha daje odgovor: *'Svaka supstanca na Zemlji je kondenzirana svjetlost'*. Ne postoji ništa u materijalnoj egzistenciji u bilo kom obliku što je bilo što drugo do kondenzirana svjetlost. Stoga vidite da za one koji znaju činjenice, nema potrebe za takvom teorijom kao što je

'hipoteza o vibracijama' devetnaestog stoljeća. Tu se nastojalo pronaći svjetlost metodama koje su grublje od samog svijetla. Svjetlost se ne može pratiti unatrag do bilo čega drugog u našoj materijalnoj egzistenciji. Gdje god posegnete i dodirnete supstancu, tamo imate kondenziranu, komprimiranu svjetlost. Sva materija je, u biti, svjetlost.

Ovako smo ukazali na jednu stranu pitanja sa stajališta znanosti duha. Vidjeli smo da je svjetlost temelj sve materijalne egzistencije. Ako pogledamo materijalno ljudsko tijelo, to također, utoliko što se sastoji od materije, nije ništa drugo nego supstanca istkana iz svijetla. Utoliko što je čovjek materijalno biće, on je sastavljen od svijetla.

Razmotrimo sada drugo pitanje: 'Od čega se duša sastoji?' Ako bismo istraživali na isti način, pomoću metoda znanosti duha, supstancu, stvarno temeljnu esenciju duše, tada bi izgledala, kao što je i sva materija komprimirana svjetlost, tako su i sve raznolike pojave duše na Zemlji modifikacije, raznolike transformacije onog što treba nazvati, ako zaista shvatimo temeljno značenje riječi: ljubav. Svaka uzburkanost duše, gdje god da se pojavi, na neki je način modifikacija ljubavi, i ako je vanjsko i unutarnje, takoreći, isprepleteno, utisnuto u čovjeku jedno u drugo, nalazimo također da je njegov vanjski tjelesni dio istkan od svjetlosti, a da je njegova unutarnja duša duhovno istkana od ljubavi. Ljubav i svjetlost su, zaista, na neki način isprepleteni u svim pojavama naše zemaljske egzistencije, i svatko tko želi razumjeti stvari onako kako ih objašnjava znanost duha, prije svega će pitati: U kojoj mjeri su ljubav i svjetlost isprepleteni?

Ljubav i svjetlost su dva elementa, dva sastavna dijela sve zemaljske egzistencije: ljubav kao duševni dio, svjetlost kao vanjski materijalni dio.

Sada, međutim, ulazi još jedna činjenica. Za oba ova elementa, svjetlost i ljubav, koja bi inače bila bok uz bok u cijelom tijeku svjetske egzistencije, mora se naći posrednik, koji jedan element tka u drugi — svjetlost u ljubav. To mora biti snaga koja nema posebnog interesa za ljubav, koja tako tka svjetlost u element ljubavi — snaga koja je zainteresirana samo za to da se svjetlost širi u najvećoj mogućoj mjeri, i time uzrokuje da svjetlost struji u element ljubavi. Takva snaga ne može biti zemaljska, jer Zemlja je *Kozmos*

ljubavi; i njena misija je istkati ljubav svuda. Stoga sve, što je povezano s egzistencijom Zemlje ne može imati nikakvog interesa koji na neki način nije pod utjecajem ljubavi.

Ovdje djeluju luciferička bića — jer ona su ostala iza na Mjesecu na *Kozmosu mudrosti*. Posebno ih zanima utkati svjetlost u ljubav. Luciferička bića su svuda na djelu kada naš unutarnji dio koji je zapravo istkan iz ljubavi dolazi u bilo kakvu vezu sa svjetlošću, u kojem god obliku se može naći; a mi smo suočeni sa svjetlošću u svoj materijalnoj egzistenciji. Gdje god dođemo u vezu sa svjetlom, luciferička bića ulaze, i luciferički utjecaj postaje utkan u ljubav. Na taj način čovjek je prvo, u tijeku njegovih inkarnacija, ušao u luciferički element. Lucifer je utkao sebe u element ljubavi; i sve što je formirano od ljubavi ima otisak Lucifera, što nam jedino može donijeti ono što uzrokuje da ljubav nije samo potpuna predaja, već se u najdubljem biću isprepliće s mudrošću. Inače, bez te mudrosti, ljubav bi bila neosobna sila u čovjeku za koju on ne bi mogao biti odgovoran. Međutim na ovaj način ljubav postaje esencijalna sila ega gdje je utkan luciferički element, koji se inače može naći samo vani u materiji. Tako postaje moguće za naše unutarnje biće koje, tijekom egzistencije Zemlje, treba primiti atribut ljubavi u njenoj punoći, da bude prožeto povrh svega svime što se može opisati kao aktivnost Lucifera, i da sa te strane dovodi do penetracije vanjske materije; tako ono što je istkano od svijetla nije isprepletano samo s ljubavlju, već s ljubavlju koja je prožeta Luciferom. Preuzimajući luciferički element, čovjek u materijalnu egzistenciju svog vlastitog tijela utka dušu koja je, to je točno, istkana od ljubavi, ali u koju je isprepleten luciferički element. To je ljubav koja je prožeta luciferičkim elementom, koji impregnira materiju i uzrok je bolesti koja djeluje iznutra. U vezi onoga što smo već spominjali kao nužnu posljedicu bolesti koja potječe od luciferičkog elementa, možemo reći da nam bol do koje je došlo, koja je kao što smo vidjeli posljedica luciferičkog elementa, pokazuje učinak djelovanja karmičkog zakona. Dakle posljedice čina ili iskušenja koje dolazi od Lucifera doživljene su karmički i sam bol pokazuje ono što bi trebalo voditi do nadvladavanja posljedica o kojima se radi.

Sada, trebamo li pomoći u takvom slučaju ili ne? Trebamo li na bilo koji način poništiti ono što se probilo od luciferičkog elementa sa svim svojim posljedicama u boli?

Prisjećajući se odgovora na naše pitanje o prirodi duše, nužno slijedi da na to imamo pravo jedino ako nađemo načina, u slučaju čovjeka koji u sebi ima luciferički element koji je uzrok bolesti, za izbaciti taj luciferički element na pravi način. **Što je lijek koji vrši snažnije djelovanje, tako da je luciferički element protjeran. Što je to što je oskvrnuto od luciferičkog elementa na našoj Zemlji? To je ljubav! Stoga jedino pomoću ljubavi možemo dati pravu pomoć da se karma razriješi na pravi način. U konačnici u tom elementu ljubavi koji je pod psihičkim utjecajem Lucifera rezultirao bolešću, moramo vidjeti silu na koju treba utjecati druga sila. Moramo uliti ljubav. Sva ona djela iscjeljivanja zavisna o onom što bi mogli nazvati 'psihički proces iscjeljenja' moraju imati tu karakteristiku da je ljubav dio procesa. U ovom ili onom obliku svo psihičko iscjeljenje zavisi o struji ljubavi, koju u drugu osobu ulijemo poput melema.** Sve što je napravljeno u ovoj domeni mora se konačno popratiti natrag do ljubavi; i to se može napraviti. Čak i ako pokrenemo jednostavne psihičke čimbenike; ako pomognemo drugome, možda, samo da prevlada depresiju, to se može pratiti natrag do ljubavi. Sve proizlazi iz impulsa ljubavi, od jednostavnijih procesa iscjeljenja, do onog što se često, na amaterski način naziva 'magnetskim iscjeljenjem'. Što iscjelitelj prenosi onom kojeg se iscjeljuje? To je, da upotrijebim izraz iz fizike, 'razmjena napetosti'. Izvjesni procesi u eterskom tijelu iscjelitelja stvaraju s osobom koja se iscjeljuje neku vrstu polariteta. Polaritet se javlja baš kao što bi se pojavio u apstraktnom smislu, kada je jedna vrsta elektriciteta, recimo pozitivna, proizvedena i onda se odgovarajući elektricitet — negativni — pojavljuje. Tako su stvoreni polariteti, i taj čin mora biti shvaćen kao da potječe od žrtvovanja. Netko u sebi evocira proces koji ne bi trebao biti značajan samo njenu, jer u tom slučaju bi se prozvao samo jedan proces; u ovom slučaju, međutim, proces bi dodatno trebao inducirati polaritet kod druge osobe, i taj proces, koji prirodno zavisi o kontaktu između iscjelitelja i osobe koju će se liječiti, je, u najpotpunijem smislu riječi, žrtvovanje snage koja nije ništa drugo nego preobraženo djelo ljubavi. To je ono što je zaista aktivno u ovim psihičkim iscjeljenjima — preobražena snaga ljubavi. Mora nam biti jasno da bez ove temeljne snage ljubavi iscjeljenje neće voditi pravom cilju. Ali ovi procesi ljubavi ne moraju uvijek ići takvim tijekom da ih je osoba potpuno svjesna sa svojom običnom dnevnom svijesti; oni se

također odvijaju u oblasti podsvijesti. U onome što se smatra tehnikom procesa iscjeljenja, čak i u načinu na koji se rade pokreti rukom, i tehnički svedeni na sustav, imamo refleksiju čina žrtvovanja. Stoga čak i tamo gdje ne vidimo izravnu vezu u procesu iscjeljenja, kada ne vidimo ono što je napravljeno, ipak pred nama imamo čin ljubavi, premda radnja može biti potpuno transformirana u puku tehniku.

Pošto se duša u osnovi sastoji od ljubavi, možemo pomoći psihičkim čimbenicima. A ti procesi naizgled leže blizu periferije ljudske prirode, i takvim čimbenicima ozdravljenja je ono što se u esenciji sastoji od ljubavi obogaćeno onim što je potrebno putem ljubavi. Tako s jedne strane vidimo kako možemo pomoći, tako da se, nakon što je uhvaćen pipcima Lucifera, stradalac može osloboditi. Budući da je ljubav temeljna esencija duše, možemo zaista, utjecati na smjer karme.

S druge strane možemo pitati, što je postalo od supstance istkane iz svijetla u kojoj duša boravi?

Uzmite tijelo — vanjskog čovjeka u njegovom materijalnom dijelu. Ako kroz karmički proces nije bila iz duše u materiju utisnuta supstanca ljubavi kao što je ona prožeta Luciferom ili Ahrimanom; ako je ušla samo čista supstanca ljubavi, neće biti onečišćenja, ili oštećenja supstance istkane od svijetla. Kada bi se samo ljubav ulila u materiju, tada bi tako utjecala u ljudsko tijelo da ono ne bi moglo biti oštećeno. Samo zato jer može penetrirati ljubav koja je apsorbirala luciferičke ili ahrimaničke snage, supstanca istkana od svijetla postaje manje savršena nego bi to trebala biti. Dakle samo zbog ulijevanja luciferičkih i ahrimaničkih utjecaja u čovjeka tijekom njegovih uzastopnih inkarnacija, ljudska organizacija nije ono što bi mogla biti. Ako bi bila kakva bi trebala biti, to bi se manifestiralo zdravom ljudskom supstancom; ali pošto je apsorbirala aktivnosti Lucifera i Ahrimana, pojavljuju se oboljenja i bolesti.

Kako iz nesavršene duše možemo izvana izvući one utjecaje koji su se ulili unutra, odnosno, iz neadekvatne supstance ljubavi? Što se događa tijelu zbog priliva nečega što je neispravno? Prema znanosti duha događa se nešto što svjetlost na neki način okreće u njenu suprotnost. Svjetlost svoju suprotnost ima u tami ili mraku. Sve se stvarno predstavlja — koliko god

čudno zvučalo — kao skrnavljenje onog što je istkano iz svijetla, jer je tama istkana od luciferičkog i ahrimaničkog utjecaja. Tako vidimo tamu utkanu u ljudsku supstancu. Ali ta tama je bila tako isprepletena samo zato jer je ljudsko tijelo postalo nositelj ega koji nastavlja živjeti kroz inkarnacije. On ranije nije bio tamo. Samo *ljudsko* tijelo može biti podložno ovoj korupciji, jer takva korupcija ranije nije bila sadržana u onome što je istkano od svijetla.

Čovjek danas crpi osnovu svog materijalnog života iz onog što je postupno odbacio tijekom evolucije — odnosno, životinjskog carstva, biljnog carstva, i mineralnog carstva. Ona također sadrže razne supstance istkane iz svijetla za zemaljsku egzistenciju. Ali ni u jednoj od tih supstanci nema bilo kakvog utjecaja koji su, tijekom ljudske karme djelovali na organizam kroz dušu. U tri carstva oko nas, stoga, čovjek ne može kroz luciferički ili ahrimanički utjecaj, koji emanira iz njegovih snaga ljubavi, imati oskvrnjujući učinak. Ništa od njega nije tu. I ono što je u čovjeku bilo oskvrnuto širi se oko njega u svoj svojoj čistoći. Razmotrimo mineralnu supstancu, sol ili bilo koju drugu supstancu koju čovjek također ima u sebi, ili bi mogao imati u sebi. Ali u njemu je isprepletena sa supstancom ljubavi oskvrnutom od Lucifera ili Ahrimana. Međutim vani je čista. Tako se svaka supstanca izvana razlikuje od onog što čovjek nosi u sebi. Izvana je to uvijek različito od onog što je u čovjeku, jer je u njemu isprepletena s ahrimaničkim ili luciferičkim utjecajem. To je razlog zašto, za sve od vanjske supstance što više ili manje može biti oskvrnjeno od čovjeka, mora postojati nešto što se može naći izvana predstavljajući istu stvar u njenom čistom stanju. *Ono što u svijetu postoji u svojoj čistoći, vanjski je lijek za odgovarajuću supstancu u njenom oštećenom stanju. Ako ovo na pravi način primijenite na ljudsko biće, tada imate specifikum za odgovarajuću ozljedu.*

Tako nalazimo na potpuno objektivni način, ono što se na ljudsko tijelo može primijeniti kao lijek. Ovdje je ozljeda okarakterizirana kao oblik tame — a ono što još nije tamno kao vani tkano čisto svijetlo; i vidimo zašto možemo ukloniti tamu koja će se naći u čovjeku ako mu dovedemo čistu supstancu istkanu iz svijetla. Tako imamo specifični lijek za bolest. Sada, često je skretana pažnja na činjenicu da posebno antropozofi ne bi trebali pasti u grešku zatucanosti, poricanja da u ovakvim slučajevima doista postoji specifični lijek protiv ove ili one ozljede, ili koji blagotvorno utječe na

ovaj ili onaj organ. Često se govorilo da organizam u sebi ima snage s kojima može sebi pomoći. Iako je Bečka škola nihilističke terapeutike možda u pravu u tvrdnji da prizivanjem suprotnih snaga možemo dovesti do izlječenja, ipak u izlječenju možemo pomoći specifičnim lijekovima. Ovdje vidimo paralelu koja može biti opisana od znanosti duha.

Iz onog što sam rekao u vezi difterije, na primjer, možete shvatiti da karmički uzroci u ovom slučaju posebno utječu na astralno tijelo. Sada, posebno povezano s astralnim tijelom je životinjsko carstvo. U onim oblicima bolesti usko povezanim s astralnom tijelom uvijek ćete naći, da znanost medicine, nesvjesno potaknuta mutnim impulsom, traži lijekove u životinjskom carstvu. Za one bolesti čiji uzroci leže u eterskom tijelu, znanost traži lijekove u carstvu biljaka. Moglo bi se dati zanimljivo predavanje o vezi *crvenog naprstka* s određenim bolestima srca. Ovo su stvari koje, utoliko što su temeljene na istini, ne vrijede samo pet godina — kao što jedan liječnik tvrdi — i zatim prestaju vrijediti — kao što je slučaj kada se uzimaju u obzir samo vanjski simptomi. Ali postoji određeno blago lijekova koji se uvijek na neki način mogu popratiti unatrag do neke veze sa znanošću duha, koji su naslijeđeni bez ikakvog znanja odakle su došli. Baš kao što danas astronomi ne znaju da je Kant-Laplace teorija došla od škola misterija Srednjeg vijeka, tako ljudi ne znaju odakle su došli ovi vrijedni lijekovi. Uzroci bolesti, koje su povezane s prirodom fizičkog tijela, vode do uporabe lijekova iz mineralnog carstva.

Jednostavno razmatranje ovih analognih stavova pružiti će putokaz za ova pitanja. Svojom povezanošću s okolnim svijetom, čovjeku se može pomoći s dvije različite strane: s jedne strane pružajući mu preobraženu ljubav psihičkim metodom liječenja i s druge strane pružajući mu preobraženu svjetlost na razne načine onim procesima koji su povezani s vanjskim metodama liječenja. Sve što se može učiniti pruža se ili unutarnjim psihičkim sredstvima — ljubavlju — ili vanjskim sredstvima zgusnute svjetlosti. Kada jednog dana znanost bude toliko napredovala da nauči vjerovati u nadčulno i u izreku: 'Materija je oblik zgusnute svjetlosti', onda će tim riječima biti bačeno duhovno svijetlo na sustavno istraživanje vanjskih lijekova. Stoga vidimo da ono što je kroz dugo vremena, od škola misterija starog Egipta i stare Grčke, postupno dodavano riznici liječenja nije samo besmislica, već da u svim tim stvarima postoji čvrsta jezgra.

Antropozofija ne postoji da bi napala određenu školu medicine, i da bi kazala, 'Tamo ljudima daju otrove!' Danas riječ otrov djeluje kao sugestija, a ljudi ne razmišljaju koliko je ta riječ relativna. Jer što je 'otrov'? Svaka supstanca može biti otrov. To je samo pitanje metode liječenja i uzete količine. Voda je snažan otrov, ako netko uzme deset kantica u isto vrijeme. Rezultat toga, gledano kemijski, ne razlikuje se mnogo od onog što bi bilo da se osobi da bilo koja druga supstanca. To uvijek zavisi od količine, jer su sve te ideje relativne.

Iz ovoga u što smo danas ulazili, može nam biti drago da će se za svaku povredu kojom možemo ozlijediti naše tijelo, pronaći u okolnoj prirodi, koja nam se sada pojavljuje kao svijet, ono što će ga napraviti opet cijelim. To je također lijepa veza koju imamo s vanjskim svijetom, i možemo se radovati ne samo zato jer vidimo predivno cvijeće i planine koje sjaje na suncu, već također i zato jer je naše okruženje tako intimno povezano s onim što je u samom čovjeku, dobro ili loše. Možemo se radovati u prirodi, ne samo onom što privlači na prvi pogled, već što dublje idemo u ono što je zgusnuto u vanjskoj materijalnoj egzistenciji, to ćemo više vidjeti da ta priroda koja čini da se radujemo ima unutar nje moćnog iscjelitelja za svaku ozljedu koju čovjek može sebi napraviti. Negdje u prirodi lijek je skriven. To je pitanje, ne samo razumijevanja jezika iscjelitelja, nego i njegovog poštivanja i stvarnog provođenja. Danas je za nas u većini slučajeva nemoguće čuti glas iscjeljujuće prirode zbog našeg nerazumijevanja svijetla, i tama koja je prodrila u znanje na mnogo je načina dovela do stanja koje nas sprječava da čujemo. Stoga nam mora biti jasno da ondje gdje se u jednom slučaju nikakva odgovarajuća pomoć ne može pružiti, gdje se, zbog karmičkih veza, neka patnja ne može na odgovarajući način umanjiti, da to ne znači da se to apsolutno ne može učiniti.

Ovdje ponovno vidimo izvanrednu vezu koja nam omogućava da percipiramo cijeli veliki svijet, uključujući čovječanstvo, kao *Jedno biće*. U izreci: '*Materija je tkanje svijetla*', i '*duša je na neki način razrijeđena ljubav*', naći će se ključ bezbrojnih tajni zemaljske evolucije. Ali to vrijedi samo za egzistenciju Zemlje, i ne tiče se ni jedne druge oblasti egzistencije svijeta. Dakle nismo pokazali ništa manje nego, da ako na bilo koji način izmijenimo smjer karme, da se u jednom ili drugom slučaju ujedinjujemo s elementima koji čine našu zemaljsku egzistenciju: s jedne strane sa

svijetlom koje je postalo materija — a s druge strane s ljubavlju koja je postala duša. Mi ili izvlačimo lijekove iz našeg vlastitog okruženja, iz zgusnutog svijetla, ili iz naše vlastite duše iscjeljujućim činom ljubavi, činom žrtvovanja, i tada liječimo duševnim snagama stečenim iz ljubavi. Ujedinjujemo se s onim što je najdublje opravdano na Zemlji, kada se, s jedne strane ujedinjujemo sa svijetlom i s druge s ljubavlju. Svi zemaljski uvjeti su na neki način uvjeti ravnoteže između svjetlosti i ljubavi i sve nezdravo je poremećaj te ravnoteže. Ako je poremećaj u ljubavi, tada možemo pomoći razvijajući snage ljubavi; a ako je poremećaj u svijetlu, tada možemo pomoći nekako pružajući nama samima, iz univerzuma, ono svijetlo koje može razgraditi tamu u nama.

To su temeljni načini pomoći, i opet vidimo kako sve zavisi o ravnoteži suprotnosti. Svjetlost i ljubav su polarne suprotnosti i o njihovoj isprepletenosti u konačnici zavise svi psihički i materijalni procesi našeg života. Evolucija se dakle, u svim područjima ljudskog života, nastavlja iz epohe u epohu s ravnotežom koja se prvo naginje na jednu stranu i zatim se njiše natrag na drugu, tako da nalikuje ljuljanju valova. Ovi pokreti nestabilne ravnoteže bacaju svijetlo čak i najsloženije procese civilizacije. Uzmimo razdoblje kada su izvjesne povrede ušle u evoluciju čovječanstva jer je čovjek kontemplirao samo unutarnje i zanemario vanjsko, na primjer, u Srednjem vijeku. Tada je kroz procvat mistične strane, vanjsko ostalo neopaženo i dogodile su se greške ne samo u spoznaji veći i u djelovanju. Zatim je slijedilo doba koje je odbijalo misticizam, i bilo je privučeno vanjskim svijetom, kao da se klatno zanjihalo na drugu stranu.

Ovdje se radi o prijelazu iz Srednjeg vijeka u moderno doba, i mnogo se ovakvih poremećaja ravnoteže manifestira na različite načine.

U vezi ovoga želio bih napomenuti da upravo u ovim vremenima kao što je naše vlastito, karakteristika mnogih ljudi je da su potpuno zaboravili, i ne obraćaju pažnju, na ono što bi se moglo nazvati 'svjesnost o nadčulnom svijetu'. Ne obraćaju nikakvu pozornost da postoji duhovni svijet, i stoga njihove misli okreću od njega. U takvom dobu — ili u svim takvim dobima — uvijek će se u određenom odnosu naći suprotnost. Želio bih vam to pokazati na veoma jednostavan način.

Kada postoje ljudi na fizičkom planu koji su toliko apsorbirani u fizičko da su potpuno zaboravili duhovno, tada se pojavljuje suprotna tendencija među onim dušama koje žive u duhovnom svijetu između smrti i novog rođenja — tendencija koja prelazi iz fizičkog na duhovni plan — potičući ih da se okupiraju s utjecajima koji iz duhovnog svijeta djeluju u fizički. To je ono što u fizičkom svijetu dovodi do intervencije od strane duša koje su još u tom stanju prije rođenja. Te duše rade u fizičkom svijetu sredstvima koja se nude i one mogu raditi indirektno kroz osobe koje su više osjetljive na takve utjecaje iz duhovnog svijeta. Da bi ovo bilo jasnije, ne smije se prihvatiti svako navodno otkrivenje iz duhovnog svijeta. Moramo razlikovati prave karakteristične slučajeve u kojima umrli anksiozno pokazuju na opipljiv način da zaista postoji duhovni svijet. Budući da ima toliko mnogo ljudi u potpunom mraku, koji su u sebe utkali toliko tame da ne žele znati ništa o duhovnom svijetu, postoje, s druge strane, među umrlima mnogo onih koji imaju impuls da djeluju u fizičkom svijetu. Takve stvari se obično događaju kada se ništa ne čini namjerno da se dogode na fizičkom planu i događaju se bez posebne pripreme.

Mnogo dokaza o ovim stvarima naći ćete sakupljene u knjizi od našeg prijatelja, Ludwiga Deinharda, *Das Mysterium des Menschen (Misterij čovjeka)*. Tu je mnogo toga sakupljeno i sistematizirano što je upravo ono što je potrebno, a što je u današnjoj literaturi tako razbacano da nije moguće da svatko to pohvata. Stoga je dobro u ovoj knjizi imati zbirku tih duhovnih činjenica, koje su, kao što sada vidite, eminentno karakteristične za jedan aspekt našeg doba. U ovoj knjizi naći ćete vrlo prikladno opisane karakteristične činjenice istraživača, koji je materijalističkim metodama u svom zemaljskom životu nastojao dati svaki mogući dokaz o duhovnom svijetu — mislim na pokojnog Fredericka Myersa — i koji je nakon njegove smrti bio snažno potaknut da čovječanstvu pokaže zračeći iz duhovnog svijeta i uz pomoć duhovnog svijeta, što je nastojao napraviti kada je bio ovdje.

Namjera ovoga je ilustrirati kako u svijetu i u svjetskim stvarima vidimo stalne poremećaje ravnoteže, i potom ponovno napore da se obnovi ravnoteža.

Ovaj stalni poremećaj i obnova ravnoteže između dva elementa svjetlosti i ljubavi za nas je temeljan; a u ljudskoj karmi, od inkarnacije do inkarnacije, oboje radi na tome da uravnoteže poremećeno stanje. Karma, odrađujući svoj vijugavi put kroz inkarnacije upravo je ta poremećena ravnoteža, sve dok čovjek, nakon svih svojih inkarnacija, napokon ne stvori konačnu ravnotežu koja se može postići na Zemlji. Nakon što je ispunio svoju misiju na Zemlji, on dalje evoluira u novi planetarni sustav.

Nastojao sam iznijeti nekoliko činjenica, bez kojih bi dublje uspostavljanje karmičkih veza i zakona bilo nemoguće. Nisam se ustručavao danas dodirnuti one misterije za koje naša moderna znanost još dugo neće biti zrela: Materija je u stvarnosti istkana svjetlost, a ono što pripada duši je na ovaj ili onaj način rafinirana ljubav. To su stare okultne izreke, ali izreke koje će svo vrijeme ostati istinite i pokazati se plodonosne za ljudsku evoluciju, ne samo za spoznaju, već također i za ljudski rad i djelovanje.

Predavanje 11

Pojedinac i ljudska karma. Karma viših bića

Ima još mnogo toga za reći o manifestacijama karme; ali ovo je naše posljednje predavanje, a vrijeme je neumitno kratko za ovako široku temu, lako ćete razumjeti da se s mnogo toga što se može reći, možda s mnogo toga što imate na umu kao pitanje, ne možemo sada baviti. Ali naš antropozofski pokret će nastaviti, i ono što tijekom predavanja neumitno ostaje neodgovoreno, može nekom drugom prigodom biti nastavljeno i dalje objašnjeno.

Neprestano će dolaziti u vaše umove da u zakonu karme, čovjek doživljava nešto što je tako organizirano da u svakom trenutku našeg života možemo pogledati na ono kroz što smo prošli, na ono što smo napravili, mislili i osjećali u inkarnacijama koje su prethodile našoj vlastitoj, i uvijek ćemo vidjeti da naša trenutna ljudska unutarnja i vanjska sudbina može biti shvaćena u svijetlu 'životnog izvješća', u kojem na jednu stranu polažemo sva pametna, razumna i mudra iskustva, a na drugu sve što je nerazumno, zlo i ružno. Na jednoj ili na drugoj strani će biti višak koji u svakom trenutku života označava sudbinu tog trenutka.

Sada se u vezi ovoga mogu pojaviti razna pitanja, a prvo bi bilo: Kako je ono što ljudska bića rade kao društvo povezano s onim što nazivamo 'individualna karma'? Već smo se dotaknuli ovog pitanja s drugih aspekata. Ako se osvrnemo na bilo koji događaj u povijesti, unatrag, na primjer, na perzijske ratove, za nas bi bilo nemoguće vjerovati da ti događaji — gledajući na njih u prvom redu s grčkog gledišta — predstavljaju nešto što će samo biti zapisano u knjigu sudbine pojedinaca, koji na fizičkom planu mogu izgledati kao osobe koje su najviše zainteresirane. Razmislite o svim vođama u perzijskim ratovima, o svim ljudima koji su se žrtvovali u to vrijeme, o svemu što su napravili pojedinci — od vođa dolje do drugih pojedinaca — u grčkim legijama u to vrijeme. Ako doista ovakav događaj razmotrimo u razumnom svijetlu, možemo li uopće ono što je svaka

pojedina osoba napravila u to vrijeme pripisati samo karmičkom izvješću tog pojedinca? Vidjeli bi da to nije moguće. Jer, možemo li zamisliti da se u događajima koji su se dogodili cijeloj naciji ili velikom dijelu civiliziranog čovječanstva, nije dogodilo ništa drugo nego da je svaki pojedinac jednostavno proživljavao svoju vlastitu karmu? To nije moguće. U tijeku povijesne evolucije moramo se uvijek kretati od jednog događaja do sljedećeg, i vidjeti ćemo da će se u evoluciji samog čovječanstva pronaći i smisao i značaj, ali da takvi događaji ne mogu biti identični s posebnom karmom odvojenih pojedinaca.

Možemo razmisliti o pojavi kao što su perzijski ratovi, i upitati se koji značaj su imali u tijeku evolucije. Na Istoku se razvila izvjesna briljantna civilizacija. Ali kao što svako svjetlo ima svoju sjenu, tako moramo jasno vidjeti da je ta istočna civilizacija od čovječanstva mogla biti postignuta samo po cijenu izvjesnih tamnih sjenovitih elemenata koji ne bi trebali imati mjesta u ljudskoj evoluciji. Ta je civilizacija imala jednu izraženu sjenku — impuls da širi svoje granice pomoću fizičke sile. Da ta želja za povećanjem nije postojala, očito je da cijela istočna civilizacija ne bi nastala. O jednom se ne može razmišljati bez drugog. Da bi se čovjek mogao dalje razviti, grčka civilizacija, na primjer, morala se razviti iz sasvim različitih principa. Ali grčka civilizacija nije sama po sebi mogla napraviti izravan početak. Morala je steći neke elemente od izvana i posudila ih je od istočne civilizacije. Razne legende o herojima koji su od Grčke prešli na Istok, zapravo govore o tome kako su učenici grčkih škola otišli preko na Istok i Grcima natrag donijeli ona blaga istočne kulture koja su potom mogla biti transformirana pomoću grčkog nacionalnog talenta. Ali za to je bilo nužno iskorijeniti sjenovitu stranu ove kulture — impuls da se kreće na Zapad pomoću čiste vanjske sile. Rimska civilizacija koja je naslijedila Grčku, i sve što je doprinijelo evoluciji europskog čovječanstva ne bi bilo moguće da Grci nisu pripremili tlo daljnjim razvojem istočne civilizacije — da nisu odbacili Perzijance i ono što se odnosilo na njih. Tako je ono što je stvoreno u Aziji bilo pročišćeno odbijanjem Azijata.

Mnogi događaji u evoluciji svijeta mogu se razmatrati na ovaj način, i tada se dobije zapanjujuća slika. Ako bismo održali ciklus predavanja koji bi trajao tri ili četiri godine i tijekom tog vremena razmišljali samo o tradicionalnim, povijesnim dokumentima čovječanstva, onda bismo trebali

vidjeti odvijanje nečega što bi zaista mogli nazvati planom u evoluciji čovječanstva. Tada bismo mogli pregledati takav plan i sebi reći, 'ovo treba postići; to ima svoju sjenovitu stranu koju treba odbaciti; blago koje je stečeno treba prijeći drugome, i tamo dalje biti usavršeno'.

Nakon što su Grci neko vrijeme nosili stečena blaga, dogodio se pad Grčke, i Rim je zauzeo njeno mjesto. Na ovaj način trebali bismo doći do plana ljudske evolucije, tako da kada govorimo o ovom planu nikada nećemo pogriješiti govoreći: 'Kako je došlo do toga, na primjer, da su Xerxes ili Miltiades ili Leonida imali ovu ili onu individualnu karmu'? Ovu individualnu karmu moramo smatrati za nešto što treba biti određeno i isprepletено s planom evolucije čovječanstva. To se ne može shvatiti ni na koji drugi način; to je, također, i gledanje znanosti duha. Ali ako je to slučaj, moramo reći: U ovom dobro planiranom odvijanju ljudske evolucije moramo vidjeti nešto što je stvar samo po sebi, što je samo po sebi neprekinuto, na sličan način onome kako su karmički događaji kod pojedinog ljudskog života povezani jedni s drugima, i moramo dalje pitati: 'Kakav odnos taj plan cjelokupne evolucije čovječanstva ima prema pojedinoj karmi čovjeka'? Razmotrimo najprije ono što se bi se moglo nazvati 'sudbina' same ljudske evolucije.

Kada se osvrnemo natrag vidimo kako se pojavljuje jedna civilizacija za drugom, i kako evolucija jednog naroda slijedi onu drugog. Dalje vidimo kako jedna nacija za drugom stječe ovo ili ono što je novo, kako nešto ostaje izvan odvojenih nacionalnih civilizacija što je permanentno ali kako baš na račun toga nacije moraju odumrijeti, tako da blaga koja je svaka pojedina nacija stekla mogu biti sačuvana za odgovarajuće kasnije epohe ljudske evolucije. Moramo stoga, naći da je sasvim razumljivo ono što znanost duha ima za reći, da se u kontinuiranom odvijanju ljudske evolucije u prvom redu mogu razlikovati dvije struje. Razmotrite kako u cjelokupnom tijeku evolucije čovječanstva postoji ono na što bi mogli gledati kao na 'kontinuiranu struju', unutar koje se razvija val za valom, i ono što je prethodni val stekao preneseno je u sljedeći. O tome možemo dobiti ideju ako se osvrnemo na prvu civilizaciju post-atlantskog doba, i promotrimo velika dostignuća drevne Indije. Ali ako to usporedimo sa slabim odjekom koji je sadržan u Vedama, koje su, dakako, dovoljno divne, ali koje su blijedi odraz onoga što su Rišiji postigli i što nam znanost duha prenosi od velike

kulture Indijaca, tada smo prinuđeni priznati da je izvorna veličina onoga što je taj narod postigao za čovječanstvo već bila bljedila kada je napravljen početak da se sačuva u onim divnim poetskim radovima. Ali ono što je indijska kultura prva stekla prelijevalo se u opći tijek ljudske evolucije i samo to je učinilo mogućim da se to razvije kasnije što je opet zahtijevano od mladih ljudi, ne od onih koji su već postali stari. Indijci su najprije morali biti vraćeni natrag na južni poluotok, a onda se u Perziji razvio zaratustrijanski pogled na svijet. Kako je uzvišen bio taj pogled na svijet kada se pojavio, i kako je nisko pao u relativno kratkom vremenu u ljudima koji su ga primili! U Egiptu i Kaldeji vidimo da se događa ista stvar. Zatim vidimo prelazak istočne mudrosti u Grčku, i vidimo kako Grci uzvraćaju onom što je istočno na vanjskom fizičkom planu. Tada vidimo sve što je Istok stekao preuzeto u krilo Grčke i isprepletено s mnogo toga što je stečeno u raznim oblastima Europe. Iz toga je bila stvorena nova kultura, koja je zatim na mnoge neizravne načine postala sposobna primiti Krist impuls i presaditi ga na Zapad.

Nalazimo ovu kontinuiranu struju civilizacije u kojoj vidimo val za valom, i svaki sljedeći val je i nastavljanje prethodnog i novi doprinos čovječanstvu. Ali što je zapravo podrijetlo svega ovoga? Sjetite se svega što svaka nacija doživljava u vlastitoj kulturi. Promislite o akumulaciji emocija i percepcija u bezbrojnim pojedincima, o željama i entuzijazmu koji njeguju impuls te kulture. Promislite kako su pojedinci bili ujedinjeni u jedan kulturalni impuls, tako da je kroz nebrojena stoljeća ljudskog razvoja, jedna nacija za drugom, razvijajući uzastopne kulturalne impulse, svaka živjela njen entuzijazam; ali je također živjela u nekoj vrsti iluzije. Svaka je od njih smatrala da posebna dostignuća te kulture nisu prolazna već vječna. Samo je iz tog razloga odvojeni rad pojedinih naroda bio moguć, jer je iluzija uvijek preživjela. Čak i danas postoji iluzija; premda mi nismo apsolutno vezani s njom i o našoj kulturi ne govorimo kao o vječnoj.

Tu imate dvije stvari neophodne za nacionalne civilizacije, i koje se tek počinju mijenjati u našem vlastitom dobu. Jer prva oblast ljudskog duhovnog života kojoj takve iluzije ne mogu odoljeti, ona je od antropozofije. Za antropozofa bi bila grobna pogreška vjerovati da su oblici u koje je naše znanje sada odjeveno i misli koje možemo danas dati iz našeg antropozofskog mišljenja, osjećaja i volje, vječni. Bilo bi vrlo kratkovidno

pretpostaviti da bi za tri tisuće godina još bilo ljudi koji bi govorili o antropozofskim istinama kap što mi sami to danas radimo. Znamo da smo zbog uvjeta našeg vremena prinuđeni utisnuti nešto u kontinuiranu struju evolucije u sadašnje oblike misli i da će naši nasljednici njihove doživljaje ovih stvari izraziti u potpuno drugačijim oblicima. Zašto je to tako? Kroz mnoga stoljeća i mnogo tisuća godina, civilizacija je pojedincima nametnula iskustva kroz koja je napravljen doprinos kolektivnoj evoluciji nacija. Promislite o bezbrojnim iskustvima kroz koja se prošlo u drevnoj Grčkoj, i promislite što je kasnije proizašlo iz toga kao ekstrakt za cijelo čovječanstvo! Tada ćete reći: U tome ima više toga nego su to samo pojedine struje. Mnoge stvari se događaju zbog ove primarne struje.

Dakle moramo promotriti dvije stvari: prvo, nešto što se mora pojaviti i odumrijeti, da bi iz toga potpuno druga stvar, koja je gledajući po količini najmanji dio, mogla preživjeti kao nešto trajno. Kada shvatimo da su u evoluciji čovječanstva otkada postoji individualna karma, na djelu dvije snage ili bića koje smo uvijek našle aktivnima — Lucifer i Ahriman — tek tada ćemo razumjeti odvijanje ljudske evolucije. Jer cilj ove evolucije je da u konačnici, kada Zemlja bude postignula svoju svrhu, ona iskustva koja su postupno ugrađivana u cjelokupnu ljudsku evoluciju iz raznih civilizacija, bude plodonosna za svakog pojedinca, bez obzira kakvu konkretnu sudbinu je on mogao imati. Ali taj cilj možemo vidjeti jedino ako na evoluciju svijeta gledamo u svijetlu antropozofije. Jer neka se nitko ne zavarava. Razmišljati o takvom cilju na pravi način, s punom snagom ljudske individualnosti, bez povezivanja individualnosti u nekakvu maglovitu panteističku uniju, već na takav način da je individualnost potpuno održana, tako da u nju utječe ono što je čovječanstvo kao cjelina steklo — taj cilj se jasno i konkretno može vidjeti jedino kada se duša razvija pomoću antropozofije.

Ako preletimo unatrag ranije civilizacije, vidimo da otkada su se ljudske individualnosti inkarnirale, da su Lucifer i Ahriman imali udjela u evoluciji čovječanstva. Lucifer na svojoj strani uvijek nastoji sudjelovati u progresivnoj struji evolucije tako da se skrasi u ljudskim astralnim tijelima, i impregnira ih s Luciferovim impulsom. Lucifer provodi njegovu egzistenciju tijekom evolucije čovječanstva radeći na ljudskim astralnim tijelima. Čovjek nikada ne bi mogao steći ono što mu Lucifer daje, samo iz onih snaga koje dovode do upravo opisane kontinuirane struje evolucije.

Ako odvojite ovu struju civilizacije od cijelog progresivnog smjera čovječanstva, tada imate stalno uvećanje obilja kojeg normalna napredna bića hijerarhija, čine da se prelije dolje na čovječanstvo. Moramo pogledati hijerarhije i reći: Oni koji prolaze kroz svoju normalnu evoluciju opskrbljuju civilizaciju Zemlje s onim što je trajan posjed čovječanstva, što je, to je točno, kasnije transformirano, ali je ipak postalo trajan posjed. To je baš poput stabla i njegove srži. I tako stječemo kontinuiranu živu struju u civilizacijama koje napreduju.

Kroz ove snage koje prolaze normalnu evoluciju za vlastiti račun, čovjek bi svoj ego vodio sve više i više s ovim progresivnim bogaćenjem ljudske evolucije. S vremena na vrijeme ulazilo bi ono što čovjeka vodi dalje. Čovjek bi se sve više ispunjavao darovima duhovnog svijeta, i konačno, kada je Zemlja postigla svoj cilj, logično je da bi čovjek u sebi posjedovao sve što je dano iz duhovnih svjetova. Ali tada jedna stvar ne bi bila moguća. Čovjek ne bi bio sposoban razviti izvorni, sveti žar, posvećenosti i entuzijazam koji se javljaju u jednom periodu civilizacije za drugim. Iz istog tla iz kojeg izvire svaka želja i žudnja, također izvire i želja za velikim idealima, želja za srećom čovječanstva, za umjetničkim ostvarenjima u uzastopnim razdobljima ljudske civilizacije. Iz istog tla gdje izvire štetne želje koje vode do zla, također izvire i težnja za onim najvišim što se može postići na Zemlji. A ono što rasplamsa ljudsku dušu za najviše dobro, ne bi postojalo ako, s druge strane, ista želja ne bi mogla potonuti u izopačenost i porok. Mogućnost toga u ljudskoj evoluciji djelo je luciferičkih duhova. Ne smijemo ne prepoznati da su luciferički duhovi donijeli čovječanstvu slobodu a u isto vrijeme i mogućnost zla – slobodnu prijemčivost za ono što bi inače samo ušlo u ljudsku dušu.

Ali vidjeli smo drugom prigodom, da sve izazvano od Lucifera nalazi svoj pandan u Ahrimanu. Vidjeli smo da su Lucifer i cijela njegova legija aktivni u onom što je ljudskoj civilizaciji dalo impuls grčke civilizacije, u grčkim herojima, u velikim ljudima i umjetnicima Grčke. On penetrira u astralna tijela i u njima rasplamsa entuzijazam za ono što oni cijene kao najviše. Tako je ono što će ući u evoluciju kroz Grčku ujedno i entuzijazam u duši ljudi. Upravo je to Luciferova oblast, jer Lucifer svoju moć duguje evoluciji Mjeseca a ne evoluciji Zemlje. On je izazov za Ahrimana, i dok Lucifer svoju aktivnost razvija iz jedne epohe u drugu, Ahriman se pridružuje i, malo po

malo, kvari ono što je Lucifer ostvario na Zemlji. Evolucija čovjeka je kontinuirana akcija i reakcija između Ahrimana i Lucifera. Da Lucifer nije bio u čovječanstvu nedostajalo bi gorljivosti i vatrenosti za stalni napredak ljudskog razvoja; da Ahriman nije bio tamo, on koji u naciji za nacijom opet uništava ono što dolazi — ne od kontinuirane struje, već od luciferičkog impulsa — onda bi Lucifer želio ovjekovječiti svaku civilizaciju. Ovdje vidite da Lucifer povlači svoju vlastitu karmu na sebe. To je nužna posljedica njegove evolucije na starom Mjesecu. I posljedica je da sada on mora uvijek vezati lancima Ahrimana za njegove pete: Ahriman je karmičko ispunjenje Lucifera.

Tako iz primjera ahrimaničkih i luciferičkih bića dobivamo uvid u karmu viših bića. Tamo također vlada karma. Karma je svuda gdje ima ego. Lucifer i Ahriman po prirodi imaju ego i stoga učinci njihovih djela mogu povratno djelovati na njih same. Mnogih od ovih tajni dotaknuti ćemo se na ljeto, u seriji predavanja 'Tajne biblijske priče o stvaranju', ali postoji jedna stvar na koju bih vam želio skrenuti pažnju, pokazujući vam duboku važnost svake pojedine riječi u pravim okultnim zapisima.

Jeste li ikada pomislili zašto u biblijskoj povijesti stvaranja, na kraju svakog dana stvaranja dolazi rečenica: 'I Elohimi vidješe djelo, i vidjeli su da je bilo vrlo dobro!' To je značajna izjava. Zašto je tamo? Sama rečenica pokazuje da se odnosi na osobinu Elohima koji su evoluirali na normalan način na starom Mjesecu i čiji je oponent Lucifer. To je dano kao neka vrsta karakteristike koja pripada Elohimima da su nakon svakog dana stvaranja vidjeli da je 'bilo vrlo dobro'. Dano je iz razloga jer je to bio stupanj postignuća kojeg su dosegli Elohimi. Na Mjesecu su mogli vidjeti svoje djelo dok su ga izvodili, nisu mogli imati naknadnu svijest o tome. To da su mogli naknadno se osvrnuti na svoje djelo razmišljanjem, označava određeni stupanj u svijesti Elohima. To postaje moguće samo na Zemlji, i njihov unutarnji karakter je pokazan činjenicom da element volje struji iz bića Elohima, tako da kada su to vidjeli, vidjeli su da je bilo vrlo dobro. To su bili Elohimi koji su njihovo djelo izvršili na Mjesecu i koji su, kada su naknadno pogledali na Zemlju, mogli reći: 'Može ostati, to je vrlo dobro'. Ali za to je bilo nužno da evolucija Mjeseca bude završena.

Sada, što s luciferičkim bićima, koji nisu završili njihovu evoluciju Mjeseca? Ona se također moraju pokušati osvrnuti na njihovo djelo kada su na Zemlji, na primjer, na njihov udio u žaru i entuzijazmu grčke civilizacije. Tada će vidjeti kako je, malo po malo, Ahriman to izmrvio; i morati će reći, jer ga nisu dovršili: 'Oni su vidjeli djelo svog dana, i gle, nije bilo baš najbolje; mora biti izbrisano!'

To je veliko razočarenje luciferičkih duhova; uvijek pokušavaju iznova napraviti svoje djelo, uvijek pokušavaju njihalo iznova zanjhati na drugu stranu, i uvijek njihovo djelo nađu ponovno uništeno od Ahrimana. O tome morate razmišljati kao o plimi i oseci u mijenama ljudske evolucije, neprekidnom pobuđivanju novih snaga od bića koja su viša nego smo to mi sami, i njihovom iskustvu stalnog razočarenja. To ulazi u iskustvo luciferičkih duhova u evoluciji Zemlje. Čovjek tu karmu mora primiti u sebe, jer jedino bi tako mogao postići stvarnu slobodu koja se može razviti samo kada sam čovjek daje najvišu svrhu svom zemaljskom egu. Ego koji bi čovjek imao, ako bi mu na kraju evolucije Zemlje svi njeni ciljevi bili dani, ne bi u pravom smislu mogao biti slobodan; jer od početka je predodređeno da sva dobra evolucije Zemlje uđu u njega. Čovjek je mogao postati slobodan, jedino dodajući egu drugi ego koji je sposoban za grešku, koji se uvijek ljulja naprijed i natrag između dobra i zla, i koji je sposoban uvijek iznova težiti za onim što je svrha evolucije Zemlje. Niži ego mora biti spojen s čovjekom preko Lucifera, tako da borba čovjeka prema višem egu gore mora biti njegovo vlastito djelo. Samo tako je 'slobodna volja' moguća za čovječanstvo. Slobodna volja je nešto što čovjek može steći postupno, jer tako je postavljen, da u njegovom životu, slobodna volja pred njim lebdi kao ideal. Postoji li kretanje u ljudskoj evoluciji kada je ljudska volja slobodna? Nikada nije slobodna, jer u svakom trenutku može podleći luciferičkom ili ahrimaničkom elementu; nije slobodna jer svaki čovjek, kada prođe kroz vrata smrti, u uzlaznom vremenu pročišćenja — možda kroz više desetljeća — ima utiske koji su konkretni i određeni. Esencijalni je dio kamaloke to da trebamo vidjeti u kojoj mjeri smo još nesavršeni iz razloga naših propusta u svijetu, da detaljno vidimo na koji smo način postali nesavršeni. Iz toga proizlazi odluka da se odbaci sve što nas čini nesavršenim. Tako život u kamaloki dodaje jednu namjeru na drugu, i zaključak da popravimo sve što smo napravili a spustilo nas je. Ono što smo tada osjećali utisnuto je u naš

daljnji život i mi preko rođenja ulazimo u egzistenciju s odlukom i namjerom tako uvedenom u našu vlastitu karmu. Stoga ne možemo govoriti o slobodnoj volji kada smo u egzistenciju ušli kroz rođenje. Možemo reći da se približavamo 'slobodnoj volji', samo kada smo uspjeli ovladati utjecajima Lucifera i Ahrimana, a nadvladati luciferičke i ahrimaničke utjecaje, možemo samo pomoću znanja. Najprije, kroz samospoznaju, činimo sebe sve više sposobnim — čak i u životu između rođenja i smrti — upoznati naše slabosti u sva tri odjeljka duše, u mislima, u osjećaju, i u volji. Ako konstantno težimo da ne podlegnemo nikakvoj iluziji, onda ta snaga raste u našem egu pomoću čega smo se sposobni oduprijeti luciferičkom utjecaju; jer tada ćemo sve više shvaćati koliko su ona blaga čovječanstva zaista vrijedna. Drugo, do tog ovladavanja vanjskim svijetom pomoću znanja, koje mora biti nadopunjeno samospoznajom — to oboje mora raditi zajedno. Moramo ujediniti samospoznaju i znanje o vanjskom svijetu s našim vlastitim bićem i onda će nam biti potpuno jasno kako stojimo u odnosu na Lucifera.

Karakteristično je za antropozofiju da kroz nju možemo baciti svjetlo na ta pitanja, koliku ulogu sklonosti i emocije, i koliku ulogu Lucifer i Ahriman igraju u svakoj ljudskoj aktivnosti. Što smo na ovom ciklusu predavanja napravili drugo nego objašnjavali na koliko mnogo različitih načina luciferičke i ahrimaničke snage djeluju u našim životima! U našem sadašnjem dobu, prosvjetljenje u vezi luciferičkih i ahrimaničkih sila može početi, i čovjek mora biti prosvjetljen u vezi njih ako zaista želi nešto doprinijeti prema postizanju cilja zemaljskog čovječanstva. Ako pogledate oko sebe, svugdje gdje postoje ljudski osjećaji i ljudsko mišljenje, možete vidjeti koliko su ljudi još uvijek udaljeni od istinskog prosvjetljenja o utjecajima Lucifera i Ahrimana i otkriti ćete koliko je veći broj ljudi koji nemaju želju za takvim prosvjetljenjem. Vidjeti ćete kako veliki dio čovječanstva podliježe izvjesnom religijskom egoizmu, i obuzet je osjećajem da iznad svega u vlastitim dušama moraju postići najveći stupanj blagostanja. Ovaj egoizam je takav da ljudi ni najmanje nisu svjesni da u njemu mogu igrati ulogu najjače strasti. Nigdje Lucifer ne igra tako veliku ulogu nego kada ljudi, vođeni emocijama i željama, teže uspjeti se do božanskog bez da su božansko osvijetlili svijetlom spoznaje. Ne mislite li da je Lucifer često uključen ondje gdje ljudi vjeruju da streme za najvišim? Ali

oblici za kojima se teži na ovaj način također će spadati i u razočarenja Lucifera, i oni ljudi čije pogrešne želje uzrokuju da vjeruju da mogu primiti ovo ili ono od duhovne kulture, koji stalno iznova propovijedaju da je ova antropozofija toliko loša jer vjeruje u nešto novo, trebali bi razmisliti o tome da ne zavisi o ljudskoj volji to da se Ahriman uvrstio za pete Lucifera. Ono do čega je došlo tijekom evolucije u oblicima religije, jer se u njih umiješao Ahriman, ponovno ide dolje preko Lucifera. Samo će biti očuvana kontinuirana struja ljudske evolucije.

U prethodnoj evoluciji, kao što znamo, određena bića su se žrtvovala zaostalim razvojem. Ta bića proživljavaju njihovu karmu za naše dobro, tako da bi mi na normalan način mogli izraziti ono što nam ta bića mogu dati. Zaista, Jehova je prvobitno ulio u čovječanstvo pomoću božanskog daha, sposobnost apsorpiranja ega. Da je ušao samo taj božanski dah koji pulsira u ljudskoj krvi, bez onoga što nas odvodi dalje od toga; u stvari da luciferički kao i ahrimanički impuls nije bio aktivan, čovjek bi, to je točno, mogao doći do tog konkretnog dara Jehove, ali ne bi ga percipirao samosvjesnom slobodom.

Danas se zaista možemo osvrnuti na mnoga razočarenja Lucifera, ali također možemo očekivati budućnost u kojoj ćemo sve više razumjeti što je stvarna struja evolucije. Antropozofija će biti instrument za razumijevanje toga i pomoći će nam da budemo više svjesni utjecaja Lucifera, više ga u stanju prepoznati u sebi, i stoga više biti u stanju svjesno ga iskoristiti; jer ranije je to funkcioniralo kao nejasan impuls. Isto vrijedi naravno i za ahrimanički impuls.

U vezi toga možda mogu skrenuti pažnju na činjenicu da je važan period ljudske evolucije pred nama, doba u kojem su duševne snage preokrenute. To je doba u kojem će izvjesne osobe — nekolicina — razviti sposobnosti različite od onih danas prepoznatih. Na primjer, etersko tijelo čovjeka, osim fizičkog tijela može se vidjeti samo od onih koji u prošli metodički trening. Ali još prije sredine dvadesetog stoljeća biti će ljudi koji posjeduju prirodnu etersku vidovitost, koji će, pošto je čovječanstvo došlo do epohe u kojoj će se to razviti kao prirodni dar, percipirati etersko tijelo kako prožima fizičko tijelo i proteže se izvan njega. Baš kao što se čovjek, koji je jednom mogao gledati u duhovni svijet, spustio do samo fizičke percepcije i intelektualnog

shvaćanja svijeta, tako se postupno počinju razvijati nove i svjesne sposobnosti koje će biti dodane starima. Jednu od tih novih sposobnosti bih želio opisati.

Biti će ljudi — na početku samo nekolicina, jer tek tijekom sljedeće dvije ili tri tisuće godina ove sposobnosti će se razviti kod većeg broja, i ti prvi prethodnici biti će rođeni prije kraja prve polovine dvadesetog stoljeća — koji će imati iskustvo poput sljedećeg. Nakon sudjelovanja u nekoj aktivnosti povući će se od tog čina, i pred sobom će imati sliku koja će proizlaziti iz čina o kojem se radi. U početku, neće to prepoznati; u njoj neće naći bilo kakvu vezu s onim što su učinili. Na kraju će vidjeti da je ta slika, koja će im se pojaviti kao neka vrsta svjesne snolike slike, dvojnuk njihovog vlastitog čina; to je slika djela koje se mora dogoditi, da bi se karmička kompenzacija prethodnog djela mogla ostvariti.

Tako se približavamo dobu kada će ljudi početi razumjeti karmu ne samo iz učenja i izlaganja znanosti duha, već u kojem će početi zapravo vidjeti karmu. Dok je do sada karma čovjeku bila samo opskurni impuls, opskurna želja, koja se mogla ispuniti samo u sljedećem životu, koja je jedino između smrti i novog rođenja mogla biti transformirana u namjeru, čovjek će se postupno razviti do svjesne percepcije aktivnosti Lucifera i njegovih učinaka. Naravno ovu moć eterske vidovitosti će imati samo oni koji su stremili za spoznajom i samospoznajom. Ali čak i u normalnim okolnostima ljudi će sve više pred sobom imati karmičke slike njihovih djela. To će ih nositi dalje i dalje, jer će vidjeti ono što još duguju svijetu — što je na dugovnoj strani njihove karme. Ono što nas sprječava da budemo slobodni je to što ne znamo što još dugujemo i zato ne možemo uistinu govoriti o slobodnoj volji u vezi s karmom. Sam izraz 'slobodna volja' je neispravan, jer čovjek postaje slobodan samo kroz sve veće znanje, kroz sve veće uzdizanje i sve veći urastanje u duhovni svijet. Radeći to ispunjava se sadržajem duhovnog svijeta, i u sve većem stupnju postaje upravitelj svoje vlastite volje. Nije volja ono što postaje slobodno, već čovjek koji se prožima s onim što može znati i vidjeti u produhovljenoj oblasti svijeta.

Tako gledamo na djela i razočaranja Lucifera i kažemo: Na ovaj način, prije više tisuća godina, postavljeni su temelji za ono na čemu mi stojimo; jer ako ne bi stajali na tim temeljima, ne bi trebali biti u stanju razviti

slobodu. Ali nakon što smo se prosvijetlili u vezi Lucifera i Ahrimana, možemo steći različit odnos prema tim snagama; možemo sakupiti plodove onog što su oni napravili; možemo, takoreći, preuzeti djelo Lucifera i Ahrimana. Međutim, tada djela kojih je autor Lucifer, i koja su uvijek vodila u razočarenje moraju biti transformirana u njihovu suprotnost kada su izvršena od nas. Djela Lucifera nužno pobuđuju žudnje, i čovjeka vode u ono što može rezultirati zlom. Ako ćemo se mi sami suprotstaviti Luciferu, ako ćemo regulirati njegove stvari u budućnosti, ono što će zauzeti mjesto djela Lucifera to će biti samo ljubav u nama: ali ljubav će to biti u stanju.

Na isti način kada postupno uklonimo tamu koju ispreplićemo s vanjskom supstancom tako da potpuno prevladamo ahrimanički utjecaj prepoznati ćemo svijet onakav kakvim jest. Prodrijeti ćemo u ono od čega se materija zaista sastoji — u prirodu svjetlosti. U današnje vrijeme sama znanost je podložna raznovrsnim obmanama u vezi prirode svijetla. Mnogi od nas vjeruju da mi vidimo svjetlost s našim fizičkim očima. To nije točno. Mi ne vidimo svjetlost, već samo osvijetljena tijela. Mi ne vidimo svjetlost, ali vidimo kroz svijetlo. Sve ovakve obmane biti će uklonjene tako da će slika svijeta biti transformirana; jer je pod utjecajem Ahrimana nužno isprepletena s pogreškom, ali ubuduće će biti prožeta mudrošću. Čovjek će napredujući prema svijetlu i sam razviti psihički pandan svijetlu — što je mudrost.

Time će ljubav i mudrost ući u ljudsku dušu. Ljubav i mudrost će postati praktične sile, vitalni impulsi koji proizlaze iz antropozofije. Mudrost koja je unutarnji pandan svjetlosti, mudrost koja se može ujediniti s ljubavlju, i ljubav kada je prožeta mudrošću; to dvoje će nas voditi da razumijemo to što je sada uronjeno u vanjsku mudrost. Ako ćemo sudjelovati u drugoj strani evolucije, i nadvladati Lucifera i Ahrimana, moramo se prožeti mudrošću i ljubavlju, jer ti elementi će izvirati iz naših vlastitih duša kao prinos onima koji su se kao luciferičke i ahrimaničke snage u prvoj polovini evolucije žrtvovali da bi nam dali ono što trebamo za postizanje naše slobode. Ali nužno je da budemo svjesni sljedećeg: Budući da evolucija mora biti, moramo prihvatiti civilizacije koje su njen izraz. Radosno i s ljubavlju ćemo se posvetiti antropozofskoj kulturi koja neće biti vječna — ipak ćemo je prihvatiti s entuzijazmom, i stvoriti ćemo s ljubavlju ono što je prije bilo stvoreno pod utjecajem Lucifera; Također ćemo, razviti u nama obilje

ljubavi, bez koje se ne bi mogle razvijati kultura za kulturom. Nećemo biti u iluziji da će sve trajati vječno, jer bi našim stavom uravnotežili razočarenja Lucifera; mi svjesno Luciferu uzvraćamo uslugu koju nam je napravio i tim uzvraćanjem mi ga iskupljujemo.

To je druga strana karme viših bića, da mi razvijamo ljubav koja ne ostaje samo u čovječanstvu, već prodire ravno u kozmos. Ljubav će strujati u bića koja su viša od nas i oni će to osjećati kao žrtvu. Ta žrtva će se uzdići onima koji su najednom zasuli darovima; baš kao što se nekada dim žrtvovanja podizao do duhova, dok je čovjek još imao duhovni imetak. U to vrijeme ljudi su mogli poslati samo simbolički dim žrtvovanja, ali u budućnosti će slati struju ljubavi, i iz žrtve više snage će dolje ljudima izliti ono što će biti aktivno, sa sve većom snagom, u našem fizičkom svijetu kao snage vođene iz duhovnog svijeta. To će biti magijske snage u pravom smislu.

Dakle ljudska evolucija je razrješenje ljudske karme i karme viših bića. Cijeli plan evolucije je povezan s individualnom karmom. Ako je više biće ili nadljudska individualnost godine 1910 napravila ovo ili ono što je od ljudskih bića izvršeno na fizičkom planu, između njih je uspostavljen kontakt. Osoba je tada utkana u karmu viših bića i ljudska karma je učinjena plodonosnom od univerzalne karme svijeta.

Razmotrite Miltiades, ili neku drugu važnu osobnost, koja je igrala ulogu u povijesti svoje nacije. Ta uloga je bila nužna za karmu viših snaga i tako je svaki čovjek postavljen na njegovo mjesto. U individualnu karmu se izlijeva dio karme čovječanstva koja zatim postaje njena vlastita karma čim izvrši neko djelo povezano s njom. Tako mi također živimo i tkamo u makrokozmosu individualnu karmu mikrokozmosa.

Sada smo došli do kraja ovog ciklusa predavanja, premda ne i do kraja teme. Ali tu se ne može pomoći. Mogu samo dodati par riječi, naime, da sam dao ovaj ciklus predavanja o onim veoma ljudskim pitanjima koja su u stanju duboko uskomešati ljudsko srce, i koja su povezana s velikom sudbinom, čak i viših bića. Kada kažem da sam dao ovaj ciklus iz dubine moje duše i da sam sretan da je jednom bilo moguće govoriti o ovim stvarima u antropozofskom krugu, među antropozofskim prijateljima, koji su ovdje došli iz svih smjerova da bi se posvetili ovim razmatranjima, te

riječi dolaze iz dna mog srca. Oni koji će imati priliku čuti daljnje cikluse, vidjeti će da na mnogo toga može biti odgovoreno onim što netko može imati u duši u vezi s ovim ciklusom. Ali također i oni koji neće čuti ljetne cikluse, kasnije će imati priliku sa mnom razgovarati o nečem sličnom. I tako ovom prigodom mogu opet reći da sam težio govoriti o stvarima koje su raspravljane na takav način da ne bi trebale biti samo apstraktno znanje, već takvo da prijeđu u misli, osjećaje i volju, u naš cjelokupan život, tako da bi netko u antropozofima koji su vani u svijetu trebao moći vidjeti sličnost i sliku onog što bi mogli nazvati najdublje antropozofske istine. Nastojmo se potpuno posvetiti ovome, jer samo tako ćemo imati antropozofski pokret koji u našem malom krugu postoji za proučavanje duhovnog znanja. Tada, međutim, ovo znanje mora — prije svega u krugu naših članova — za nas postati život i duša, i kao takvo prijeći u svijet. I svijet će postupno uvidjeti da nije bilo uzalud da su na prekretnici dvadesetog stoljeća postojali iskreni i čestiti antropozofi — ljudi koji su časno i iskreno vjerovali u moć duhovnih snaga. I kada su oni sami u to vjerovali, postali su ispunjeni snagom kojom će to raditi. Sve brže će se civilizacija odvijati u našim životima, ako u sebi u život transformiramo ono što čujemo, u aktivnost i u djela — a ne pokušavajući uvjeriti druge ljude. Sadašnje doba još nije spremno za to. Uvjeren će biti samo onaj tko antropozofiji priđe iz najdubljeg impulsa srca; ostali neće biti uvjereni. Mi imamo karmu i u mentalnoj sferi također, to je nešto što je potaknuto materijalizmom; i na te nedostatke moramo gledati kao na nešto u čemu će se antropozofija pokazati kao duhovna snaga.

Stoga ono što moramo dati svijetu mora biti iz uvjerenja da je to najvažnija stvar. Svatko tko je antropozofiju transformirao u unutaraju silu svoje duše biti će duhovni izvor snage. I tko god vjeruje u nadčulno može biti apsolutno uvjeren da naše antropozofsko znanje i uvjerenja rade duhovnim putem, odnosno, nevidljivo se šire svijetom ako sebe doista učinimo svjesnim instrumentom, ispunjenim životom antropozofije.